

TE MARE AO REITAKIN TE UTU

KAIRAN TE REIREI IBUKIIA
KAAIN TE REIREI

TE MARE AO REITAKIN TE UTU

KAIRAN TE REIREI IBUKIIA KAAIN TE REIREI

E boretiaki man
Ana Ekaretia Iesu Kristo ibukiiA Aika Itiaki Ni Boong Aika Kaitira
Salt Lake City, i Utah

Kabwarabwara ao Iango

Am kabwarabwara ao am iango ibukin kairan te reirei aio e rangi ni butimwaeaki.
Taiaoka ni karinii nakon:

Curriculum Planning
50 East North Temple Street, Floor 24
Salt Lake City, UT 84150-3200
USA

E-mail: cur-development@ldschurch.org

Taiaoka ni karina aram, am atureti, am uote ao am titeiki. Kakoaua ae ko anga atun kairan te reirei. Ao imwina aanga am kabwarabwara ao am iango ibukin kateimatoaan ao kanakoraoan rikiraken riki itera tabeua ni kairan te reirei.

© 2006 by Intellectual Reserve, Inc.

Bon ti te Intellectual Reserve, Inc. ae iai inaomatana ni kariaia bwa antai ae e kona ao ae e aki kona ni kabongana
E boretiaki i Amerika

Kariaiakana n Taetae ni Ingiriti: 8/97

Kariaiakan Rairana: 8/97

Rairan te *Marriage and Family Relations: Participant's Study Guide*
Kiribati

KANOANA

“Te Utu: Te Katanoata nakon te Aonaaba”	iv
Kaukuuki	v
Kabwarabwara n te Mare ao Reirei iaon Reitakin te Utu	vii

MWAKORO A: KAKORAKORAAN TAIAN MARE

1. “Te Utu Bon te Bwai ae Kakaawaki nakon Ana Babaire te Tia Karikibwai”	3
2. Karikirakean te Katiteuanaaki n te Mare	8
3. Karikirakean te Tangira ao te Iraorao inanon te Mare	12
4. Kaetan Aroaro nakon taian Kataaki n te Mare	16
5. Kaetan Aroaro nakon taian Kataaki rinanon Marooro aika Raoiroi	19
6. Kakorakoraan taian Mare rinanon te Onimaki ao te Tataro	23
7. Te Mwaaka ni Katoki aoraki n te Kabwarabure	27
8. Tararuaan Ana Mwane te Utu	30

MWAKORO B: MWIOKOAIA KAARO IBUKIN KAKORAKORAAN TAIAN UTU

9. “Ataei Bon taan Bwaibwai iroun te Uea”	39
10. Katabeaia Kaaro ao Tiina aika Tabu (Mwakoro 1: Katabeaia Kaaro)	44
11. Katabeaia Kaaro ao Tiina aika Tabu (Mwakoro 2: Katabeaia Tiina)	48
12. Reiakinaia Ataei rinanon Katooto ao Te Kairiiri.	54
13. Reiakinan Moan Tuua n te Euangkerio nakoia Ataei (Mwakoro 1)	61
14. Reiakinan Moan Tuua n te Euangkerio nakoia Ataei (Mwakoro 2)	66
15. Raonakiia Ataei Inanon Karaoan Aia Babaire.	73
16. Te Tataro n Utu, Kamatebwaian Koroboki aika Tabu n te Utu, ao Bootakin te Utu n te Tairiki	77

TE UTU

TE KATANOATA NAKON TE AONAABA

TE MOANI BERETITENTII AO AIA KAUNTIRA ABOTORO AKE TENGAUN MA UOMAN
N ANA EKARETIA IESU KRISTO IBUKIA AIKA ITIAKI NI BOONG AIKA KAITIRA

*N*GAIRA, TE MOANI BERETITENTII ao aia Kauntira Abotoro ake Tengaun ma Uoman n Ana Ekaretia Iesu Kristo ni Boong aika Kaitira, ti katanoata ma te kantaninga ae tabu bwa te mareaki imarenan te mwaane ao te aine e katabuaki iroun te Atua ao te utu bon te bwai ae kakawaki nakon ana babaire te Tia Karikibwai ibukin aroia Natina.

NI KABANE AOMATA—mwaane ao aine a karikaki ni kato-tongan te Atua. Ngaia n tatabeman nako bon naati mwaane ao aine aika tamnei aika a tangiraki irouia aia karo ake i karawa, ao, n aron anne, ngaia n tatabemania iai aroia ae moan te kakawaki ao te kakannato n aron bairean aroia n te aro n atua. Te kenera boni ngaia oin anuan temanna n te maiu n tamanei, n rabwata, ao kinakim ao te kantaninga ae akea tokina.

N TE MAIU ARE IMWAIN TE MAIU N TE AONAABA, naati mwaane ao aine aika tamnei a ataia ao a taromauria te Atua bwa Tamaia ae akea Tokina ao a butimwaea Ana babaire n te aro are Natina a kona ni karekei rabwataia ae te iriko ma te rara ao ni karekea aia atatai n aonaaba n rikirake nakon te kororaoi ao n tokina a na karekea aron wakiia n te aro n atua bwa ngaia taani bwaina te maiu ae akea tokina. Ana babaire te Atua ibukin te kukurei e karekea te konaa irouia utu ni ka teimatoa aia itoman imwiin naba te mate. Otenanti aika a tabu ao berita aika tabu ake a kona n reke n te tembora aika tabu a karekea te anga ibukira n tatabemania ni kona n oki nako rarikin te Atua ao ibukia utu bwa a na katiteuana-ki n te tai ae akea tokina.

TE MOAN TUA ARE E ANGA te Atua nakon Atam ao Ewa bon ibukin are a na kona n riki ni karo. Ti katanoata bwa ana tua te Atua ibukia Natina are a na rikirake ni mwaiti ao ni kaonrakea te aonaaba e teimatoa naba ni bwainaki ngkai. Ti katanoata riki bwa e a tia te Atua n tua bwa te mwaaka ae tabu ibukin te aro ni kariki a na ti kabonganaki imarenan te mwaane ao te aine, ake a tia ni mareaki iaan te tua bwa te mwaanenumwa ao te ainenumwa.

TI KATANOATA aron te maiu ae mamate are e karikaki iai bwa e karaoaki n te mimitong ae tabu. Ti kamatoa tabun te maiu ao kakawakina inanon Ana babaire te Atua ae akea tokina.

TE MWAANENUMWA AO TE AINENUMWA iai tabeia ae mimitong ao n tabu n tangiria ao n tabeakinia ibon

irouia ao ibukia natia. `Ataei bon ana bwai n tituaraoi te Uea' (Taian Areru 127:3). Iai tabeia kaaro ae tabu ni kaikawaia natia n te tangira ao te kororaoi, ni karekei bwaai ibukin kainnanaoia n te aro n rabwata ao n tamnei, n reireinia n tangira ao ni beku ibukin temanna ma temanna, ni kawakin ana tua te Atua ao n riki bwa aomata aika a kawakina te tua n taabo ake a maeka iai. Mwaanenumwa ao ainenumwa—tiina ao kaaro—a na boni bukintaeka imatan te Atua ibukin karaoan mwiokoaki aikai.

TE UTU e katabuaki iroun te Atua. Te mareaki imarenan te mwaane ao te aine bon te bwai ae riai nakon Ana babaire ae akea tokina. Ataei bon iai riai ni bunggiaki nakoia kaaro ao tiina ake a tia ni mareaki raoi, ao ni kaikawaki iroun te kaaro ao te tiina ake a kawakin aia berita ni mare ma te kakaonimaki ae kororaoi. Te kukurei n te maiu n utu e na kona n reke ngkana e aanaki iaon ana reirei te Uea ae Iesu Kristo. Maare ao utu aika a nakoraoi a kateaki ao ni kateimatoaki iaon botoniango n te onimaki, te tataro, te rairan-nano, kabwarabure, karinerine, te tangira, te nanoanga, te beku, ao kakibotu aika itiaki. N aron ana babaire te Atua, kaaro boni ngaia ake a na kairiri n te utu n te tangira ao te kororaoi ao bon tabeia ni karekei baike a riai ibukin te maiu ao ni kawakinia aia utu. Tabeia tiina bon te tararua, te boutokaia, ao te karikirakeia natia n te itera n rabwata ao n tamnei. Inanon mwiokoaki aika a tabu aikai, a katabeaki kaaro ao tiina bwa a na uaia ni ibuobuoki imarenaia bwa rao aika ti te arona ngaia. Te toara, te mate, ke bwaai n aron akanne e kona temanna ni bita arona ni kangaraoia. Iteran te utu ake tabeua a kona naba n anga te ibuobuoki ngkana e kainnanaoaki.

TI KAURING bwa naake a urui berita aika tabu ibukin te itiaki, naake a kuaia buia ke natia, ke naake aki kakoroi mwiokoiaia ibukin aia utu a na bon bukintaeka ao a na tei n te tai teuana i matan te Atua. Ti kauringa riki, bwa uruakin ke maenakon te utu e na karekea nakon temanna, bootaki ao tautaeka taiani kanganga ake a kaman taekinaki ngkoa ao ngkai irouia burabeti.

TI KANAKOA BWANARA nakoia aomata nako ake iai tabeia ao aobitia n te tautaeka n taabo nako bwa a na karikirakei itera aikai ake a karaoaki bwa a na kateimatoai ao ni kamatoa te utu bwa ngaia aan te botanaomata.

E warekaki te katanoata aio iroun Beretitenti Gordon B. Hinckley bwa kanga iteran ana rongorongo n tain Bootakin te Bootakin n Aine ni Kabuta are e karaoaki n Tebetembwa 23, 1995, i Salt Lake City, Utah.

KAUKUUKI

Te Kaantaninga n te Reirei Aio

Te reirei i aon te mare ao Reitakin te Utu e bon kabobongaaki ibukin buokaia kaain te Ekaretia ni kamatoai maare ao utu ao ni kona ni kuneaki te kimwareirei inanon aia reitaki n te utu. E bon bwenauaaki nakon uoua te mwakoro. Mwakoro A, “Kakorakoraan taian Mare,” e bon ibuobuoki riki ibukiiia taanga aika a tia ni mare ao ai bon kaain te aro ake a katauraai ibukin te mare. Mwakoro B, “Mwiokoia Kaaro ibukin Kakorakoraan taian Utu,” e buokiiia kaaro ao tiibu n aia kekeiaki ni “kaika-waiia rake [natiia] inanon te kataereaki n reireiaki ma te tutuangaki aroia aika riai imatan te Uea” (I-Ebeto 6:4).

Te reirei e boboto iaon reirein te Ekaretia ao moan tuua ake a reiakinaki ni koroboki aika tabu ao irouia burabeti ni boong aika kaitira ao abotoro. E anga te kabwarabwara ae moan te kakaawaki nakon “Te Utu: Te Katanoata nakon te Aonaaba,” are e karinaki ni iteraniba iv ni kairan te reirei aio.

Ibukin karinanan kaantaninga n te reirei aio, tara iteranibaa vii–viii. Okira karinanan kaantaninga aio ni katoa tai ni manga rinanoi reirein te Ekaretia ao moan tuua ake ko a tia n reiakin ao bwa ko na katauraai nakon reirei n taai aika a na roko.

Irakin te Reirei Ni Kaineti Nakon Are Oin Kainnanom

Iai inaomatam n irii reirei nako are bon kainnanomi n tatabemaningkami. N aron te katooto, bwa ngkana ngkoe ae ko a tia ni mare ma akea natim, ko kona n rinea bwa ko na iri tenaan moan reirei ake waniua ma tiaki te kabanea ni waniua. Ngkana ngkoe iai natim ma akea kainnabam, ko kona ni iangoa irakin ti te reirei iaon mwakoro B.

Kaainakin te Reirei

Man am rinerine nakon irakin te reirei, ao ko a karekea nanom ae korakora nakon kakorakoraan riki am utu. Ngkana e kan reke raoi kabwaiam ae tabwanin man te reirei aio, ko kainnanaoaki bwa ko na ibuobuoki n anga naba am taeka n taian marooro, kabonganaan kairan te reirei aio ao ai bon kabanean am konaa ni kabonganai reirei n te Ekaretia ma moan tuua ake ko a tia n reiakin.

Te Buokaniango nakon Marooron te Reirei

Ngkai ko buokaniango ma tabeman riki kaain te reirei nakon marooron te kiraati, ao ane kam na kaoa te Tamnei are Raoiroi ao n reirei aroaro aika a raroai riki imarenami n tatabemaningkami. E taku te Uea bwa e na rineaki temanna mai buakomi bwa te tia reirei ao tai riki bwa taan taetae ngkami ni kabane n teuana te tai, ma kariaia temanna bwa e na taetae n teuana te tai ao ngkami nikirana baane ongora nakon are e taekinna, ao n aio ngkanne ngkana e bane raoi are e kan taekinna, ao ngkami ni kabane kam na bane n tabekakirake (tara D&C 88:122).

Ni kabane ake a kaaina te reirei aio a kona n reke tibwangaia bon mairouia n tatabemaniia nako, n aki taraaki aia namakin n te mare ke kaikawakiiia ataei. Ami namakin ake kam karekei inanon te umwanreirei, e na bon rangi ni uaana inanon am tai n tibwaua ami namakin ake a irekereke nakon te reirei ao ngkana kam kakauongo raoi naba nakoia raomi ake tabeman ngkana a tibwauai naba aron aia taneiai. Ngkana ko anga am kakoaua iaon koaua ake a marooroakinaki, ao e na bon kona ni kakorakora am koaua ao aia koaua room ake tabeman. E ngae n anne, ko bon riai n rangi n taratara raoi n aki marooroakina are bon aromi aika a raba ke ami namakin aika tabu ake a bon aki tau ibukin marooroakinakiiia n te umwanreirei. Ko na bon riai naba n ataa tian am tai n te reirei ao n anga kari-nean te tia reirei ao kaain te kiraati ake tabeman.

Kabonganaan Kairan te Reirei Aio

N te wiiki are imwiin te reirei teuana ma teuana, kabongana kairan te reirei aio ni manga moan tarata-raia ao n taraia bwa tera ae ko a tia ni karekea man te reirei. Inanon kairan te reirei aio ao iai kanoana ae “Iango Tabeua ibukin Waakinan te Reirei,” ake bon taian kaoti bwa e na buokiko inanon maium ni kaineti ma reirein te Ekaretia ao moan tuua ake ko a tia n reiakin inanon te reirei teuana ma teuana. Ni iko-taki ma anne, iai teuana ke uoua reirei mairouia Mataniwii ni Kabuta n te Ekaretia ake a na raona te reirei teuana ma teuana. Ngkana ko a tia ni mare, ko na kona ni karekea tibwam ae bubura man warewarekan ao marooroakinan reirei akanne ma kainnabam.

Tabewa man reirei aikai a bon kakabonganaaki bwa taian reirei n tain te maungatabu ni kabuta ao ni

bootaki riki tabeua, ao tabeua a koreaki ibukin ana nutibeeba te Ekaretia. Ibukina bwa a anaaki reirei aikai man taian tabo ni boreti aika a kakaokoro, iai tabeua katamaroa aika a uarereke ake a nooraki riaia bwa a na karinaki bwa e aonga n ae e kaboraoi raoi taeka inanon kairan te reirei aio. N aron te katooto, tabeua taian taeka ni kaukuuki a tia ni kanakoaki ma ake a kabonganaki n te maungatabu ni kabuta, ao iai tabeua taian atu ao kabwarabwara ake a tia naba ni bitaki. Taian reirei a bon tiku n aki bitaki.

Waakanan Reirein te Ekaretia ao Moan Tuua ake Ko Reiakin

E aki rangi n tau ngkana ko ti reiakina te Euangkerio. Ibukin te Euangkerio bwa e na roota maium, ko riari ni maiuakina are ko a tia n reiakinna. Beretitenti Harold B Lee, te katengaun ma temanna ni Beretitenti n te Ekaretia e katerea:

“Ni kabane taian moan tua ao taian otenanti n te Euangkerio, a bon namakinaki bwa taian kakao n reiakinan te euangkerio rinanon maiuakinan reirein te euangkerio. Akea te aomata ae e ataa tuan te kabwianibwai ni karokoa e kaakabwaka ana kabwianibwai. Akea temanna ae e ataa te moan tua n Tuan te Mauri ni karokoa e kaawakina Tuan te Mauri. Ataei, ke ake a ikotaki nakoia ataei, akea te kaantani-nga ibukiia nakon te kabwianibwai, Tuan te Mauri, kaawakinakin te Taabati bwa e na tabu, ke te tataro man ongoraeakinan ana taetae temanna n taekan moan tuua aikai. Ti reiakina te euangkerio man maiuakinana ioura. . . .

“. . . Ti aki kona n rangi n ataa te bwai teuana man te reieri ibukin te euangkerio ni karokoa ae ti a tia ni karekei kakabwaia ake a roko man maiuakinan te moan tua teuana ma teuana.” (*Stand Ye in Holy Places* [1974], 215).

Bwaai ni Ibuobuoki Riki Tabeua

Aikai buokami ake a karekeaki man te Ekaretia are e na karekea riki te ibuobuoki nakon otami iaon bwaai ake kam a tia ni marooroakin n tain te reirei aio. A kona ni karekeaki man ana tiente n tibwati-bwa te Ekaretia. Ko na bae n tangiria ni karekei booki aikai ao ni kabonganai ni mweengam.

- *Te Boki ni Kairi ibukin Te Utu* (31180). Te boki ni kairi aio e kabwarabwara aron te babaire ibukin te utu, ao e karekea te ota iaon reirein te euangkerio

n te mweenga, ao e katereterei kawai ibukin otenanti n te nakoanibonga ao taian kakabwaia.

- Taekan te mare ao te utu inanon Nuutibeeban te Ekaretia.
- *Family Home Evening Resource Book* (31106). Te boki aei e buokia kaaro ao ataei ni katauraai taian reirei ibukin te bootaki n utu n te tairiki (iteraniba 3–160, 173–232). Iai inanona taian iango ibukin kanakoraan bootaki n utu n te tairiki (iteraniba 163–70) ao n reitaki ma katautau ibukin te angareirei iaon reirei aika a onoti ao katabeaia ataei (iteraniba 235–62). Iai naba inanona taian iango ibukin waaki ni kakukurei n te utu (iteraniba 265–340).
- *Teaching, No Greater Call* (36123). Te boki ni ibuobuoki aei iai inanona taian reirei ao kamwakuran iango ibukin buokaia kaain te Ekaretia n riki bwa taan angareirei n te euangkerio aika tamaroa riki. Mwakoro D, “Teaching in the Home” (iteraniba 125–48), e bon rangi ni ibuobuoki nakoia kaaro.
- *Reirei Te Boki ni Kairi* (34595). Te boki ni kairi aio e karekei taian iango tabeua ibukin karikirakean te angareirei ao reiakinan te euangkerio.
- *Ibukin Kakorakoraia Kairake* (34285). Te boki ae uarereke aei e katerei taian anua ni maiu n te Ekaretia ibukin te marooro, te kunnikai ao aron teim, te iraorao, te kokoaua, te teiraoi te taetae, kaongora aika bubura, marurungin te rabwata ao te iango, katangitang ao mwaie, te wenenibure ae itiaki, aroaro n te Taabati, te rairannano, korora-oim, ao te ibuobuoki.
- *A Parent’s Guide* (31125). Te bokinikairi aei iai inanona taian iango ae na buokia kaaro n reireiniia natia taekan te kaibwabwaru n rabwata.
- *Cornerstones of a Happy Home* (33108). Te boki ae uarereke aei iai inanona ana taetae Beretitenti Gordon B. Hinckley inanon ana tai ngke e beku bwa te Kauoman ni Kauntira n te Moan Beretitenti.
- *One for the Money: Guide to Family Finance* (33293). Te boki ae uarereke aei, mairoun Unimwaane Marvin J. Ashton man te Kooram n Abotoro ae Tengaun ma Uoman, e karekei iango aika kona ni karaoaki iaon tararuan te mwane n te utu.

KABWARABWARA N TE MARE AO REIREI IAON REITAKIN TE UTU

MWAKORO A: KAKORAKORAAN TAIAN MARE

REIREI 1: “TE UTU BON TE BWAI AE KAKAAWAKI NAKON ANA BABAIRE TE TIA KARIKIBWAI”

Burabeti ni boong aika Kaitira a tuangiia aomata bwa te mare ao utu bon akea tokin kakaawakiia.

Te mare ae akea tokina e kona ni uota te kimwareirei ao taian kakabwaia aika bubura n te maiu aio ao rinanon te maiu n aki toki.

Te mare ao te reirei iaon Reitakin te Utu e bon baire-aki bwa e na buokiira ni kunea te kimwareirei inanon irekerekerera n ara utu.

Mweengara e kona n riki bwa “mwakoron karawa ae uarereke” ngkai ti katea “iaon te bwa ara Tia Kabooi Maiura.”

REIREI 2: KARIKIRAKEAN TE KATITEUANAANKI N TE MARE

E a tia te Uea n tuangiia buu mwaane ao buu aine bwa a na riki n ti teuana.

Buu mwaane ao buu aine a bon kakaawakii i bon iroiia bwa rao ngaiia aika a boraoi aroia.

Buu mwaane ao buu aine a na kariaia anuaia ao konabwaia n tatabemaniia bwa a na kakorakora temanna ma temanna.

Buu mwaane ao buu aine a na ikarinerine nakon temanna ma temanna.

REIREI 3: KARIKIRAKEAN TE TANGIRA AO TE IRAORAO INANON TE MARE

Buu mwaane ao buu aine a kainnanaia bwa a na karikirakea aia tangira ibukin temanna ma temanna.

Kabwarabwaraan namakinan te tangira ao te iakoa-koi e kateimatoa te tangira ao te iraorao inanon te mare.

Te wene ni kakukurei ae riai n te mare e bon kabwarabwara aron te tangira.

Taanga aika a mareaki a riai ni botumwaaka ni kare-kea te tangira ae kororaoi, ao ana tangira Kristo ae itiaki.

REIREI 4: KAETAN AROARO NAKON TAIAN KATAAKI N TE MARE

Ni kabane taanga ake a tia ni mareaki a na bon namakini taian kataaki.

Buu mwane ao buu aine a kona ni mwakuri rinanon te kataaki ngkana a tara te mare bwa te iraorao n te berita ae tabu.

Ngkana a rikirake taian kataaki, ti kona n rineia bwa ti na kaeti arora ma te taotaonakinnano ao te tangira nakon ae ti na bwarannano ao ti na un.

REIREI 5: KAETAN AROARO NAKON TAIAN KATAAKI RINANON MAROORO AIKA RAOIROI

Ni katoaia taanga ake a tia ni mareaki a na karekei aia iango aika a kakaokoro.

Te buu mwaane ao te buu aine a riai n taratarai anu-aia aika a rianako nakon temanna ma temanna.

Kaakarabakau aika raoiroi a totokoa ao a karekea tokin taian kangaanga.

REIREI 6: KAKORAKORAAN TAIAN MARE RINANON TE ONIMAKI AO TE TATARO

Buu mwaane ao buu aine a riai ni uaia ni mwakuri ni karikirakean aia onimaki inanon Iesu Kristo.

A bon kakabwaiaaki buu mwaane ao buu aine ngkana a uaia n taatataro.

REIREI 7: TE MWAACA NI KATOKI AORAKI N TE KABWARABURE

Tamnein te kabwarabure imarenan te buu mwaane ao te buu aine e buoka te rau ao namakinan te mwi-okoaki ao te kamanoaki.

Buu mwaane ao buu aine a riai ni ukoukora te kabwarabure imarenaiia n tatabemaniia ibukin kabwakaia ao ni karaoi aia kekeiaki ni koaua bwa a na rikirake.

Buu mwaane ao buu aine a riai ni ukoukora te kabwarabure nakon temanna ma temanna.

REIREI 8: TARARUAAN ANA MWANE TE UTU

Te mwakuri n tararua ae riai ni irekereke ma te mwane e bon kakaawaki ibukin te mare ae kakukurei.

Buu mwaane ao buu aine a riai ni uaia ni mwakuri ni iriiri boton moan tuua n tararuaan te mwane.

MWAKORO B: MWIOKOIA KAARO IBUKIN KAKORAKORAAN TAIAN UTU

REIREI 9: “ATAEI BON TAAN BWAIBWAI IROUN TE UEA”

Tamara are i Karawa e mwiokoia Natina aika tamnei bwa a na tararuaaki irouia kaaro ao tiina n te aonaaba.

Kaaro a riai ni ukeaaba ni kaitara kainnanaoia natiia n tatabemaniia nako.

Ataei a kainaomataaki nakon reitakiia n tangira ma aia kaaro.

Te kateibuaka nakon te ataei bon te kaaitara nakon te Atua.

Ataei a uota te kimwareirei nako nanon maiuiia aia kaaro.

REIREI 10: KATABEAIA KAARO AO TIINA AIKA TABU (MWAKORO 1: KATABEAIA KAARO)

Kaaro ma tiina a riai ni uaia ni mwakuri bwa a na anganiia natiia n tatabemaniia te otanga are te onimaki.

Kaaro a na tararua inanon te tangira ao te etieti.

Kaaro a na anganiia aia utu kainnanaoia ni maiuiia ao te katantan.

REIREI 11: KATABEAIA KAARO AO TIINA AIKA TABU (MWAKORO 2: KATABEAIA TIINA)

Tiina a kaaina naba mwakoron ana mwakuri te Atua.

Tiina bon oin tabeia te boutokai anuan maiuiia natiia.

Kaaro ao tiina a na ibuobuoki bon imarenaia ngkai rao aika titebo ngaiia.

REIREI 12: REIAKINAIA ATAEI RINANON TE KATOOTO AO TE KAIRIIRI

Kaaro ma tiina bon tabeia bwa a na reiakinia natiia.

A kona kaaro ma tiina ni karekea ana kairi te Tamnei ae Raoiroi n reiakinaia natiia.

Kaaro ma tiina a reirei rinanon te katooto ao te kai-riiri.

REIREI 13: REIAKINAN MOAN TUUA N TE EUANGKERIO NAKOIA ATAEI (MWAKORO 1)

Aia reirei kaaro ma tiina a kona ni buokiia natiia bwa a na teimatoa inanon te onimaki.

A bon riai kaaro ma tiina n reiakinia natiia moan tuua ao otenanti n te euangkerio.

A riai kaaro ma tiina “n reireinia natiia n tataro, ao n nakonako n raoiroi i matan te Uea.”

REIREI 14: REIAKINAN MOAN TUUA N TE EUANGKERIO NAKOIA ATAEI (MWAKORO 2)

A kaota aia tangira kaaro ma tiina nakoia natiia ngkana a reireinia.

A riai kaaro ma tiina n reiakinia natiia te nanoanga ao te mwakuri ni ibuobuoki.

A riai kaaro ma tiina n reiakinia natiia te kookoaua ao te karinerine ibukin aia bwai temwangina.

A riai kaaro ma tiina n reiakinia natiia taekan te kanuanga ibukin te mwakuri ni kookoaua.

A riai kaaro ma tiina n reiakinia natiia aro aika itiaki.

REIREI 15: RAONAKIHA ATAEI INANON KARAOAN AIA BABAIRE

A kainnanao aia tia tararua ataei ngkana a karaoi aia babaire.

A kona ni ibuobuoki kaaro ma tiina ni kamwakura aia rinereine natiia n te etieti.

A riai kaaro ma tiina ni kariaia natiia bwa a reiakini mwiin nako aia babaire aika a aki raoiroi.

A riai kaaro ni kaota te tangira ae aki kabwaka nakoia natiia aika a bure kawaia.

REIREI 16: TE TATARO N UTU, KAMATEBWAIAN KOROBOKI AIKA TABU N TE UTU, AO BOOTAKIN TE UTU N TE TAIRIKI

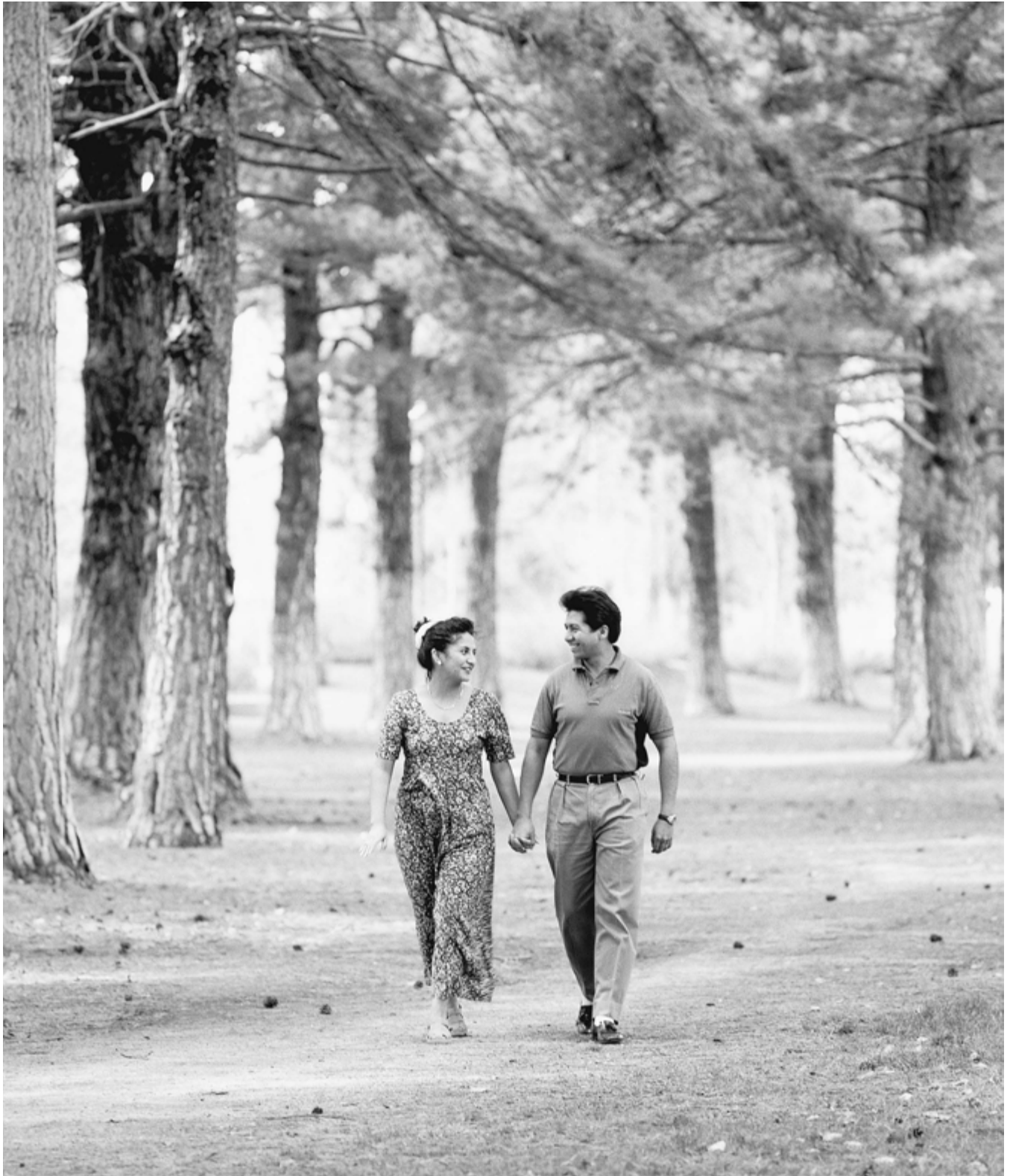
Te tataro ni utu ao te kamatebwai ni koroboki aika a tabu ao te bootaki n te utu n te tairiki a riai ni moanibwaiaki ibuakon bwaai irouia utu aika Itiaki ni Boong Aika Kaitira.

A karekei kakabwaia aika a bubura utu ngkana a uaia n tataro.

Te kamatebwai ni koroboki aika tabu n te utu e na buokiia utu ni kaaniia riki nakon te Atua.

Te bootaki n te utu n te tairiki e na buokiia utu ni kakorakoraia ni kaitarai bwaikorakin te aonaaba.

MWAKORO A KAKORAKORAAN TAIAN MARE

“TE UTU BON TE BWAI AE KAKAAWAKI NAKON ANA BABAIRE TE TIA KARIKIBWAI”

1

IANGO TABEUA IBUKIN WAAKINAN TE REIREI

Ni kaeti ma oin kainanom ao arom tabeua, ira teuana ke ae e raka man taian kaoti aikai.

- Rinanon “Te Utu: Te Katanoata nakon te Aonaaba” (iteraniba iv). Rinanon taian kawai ake a na kanakoraoa irakin te reirei aei ibukin taai aika a na roko.
- Karekea tamnein “Te Utu: Te Katanoata nakon te Aonaaba” (35602) man ana tienta n tibwatibwa te Ekaretia. Katekea n te aro ae e na nooraki raoi inanon mweengam.

TE MWIOKOAKI IBUKIN TE WAREWARE

Kamatebwaia te reirei ae i nano. Ngkana ko a tia ni mare, wareka ao marooroakina te reirei ma buum.

IBUKIN TE MAIU AEI AO TE MAIU ARE AKEA TOKINA

Unimwaane Boyd K. Packer
Man ana Kooram te Tengaun ma Uoman n Abotoro

Te Baaire ni Kakukurei ae Bubura

Mwaanera ao taarira aika a tangiraki, koroboki aika a tabu ao aia reirei abotoro ao taetaeia burabeti ibukira n te maiu are i mwain te maiu aei ngkai naati mwaane ao aine, aika tamnei iroun te Atua.¹ Te riki n aine ao ni mwaane e a kaman kaoti mai mwaaina, ao e aki moanaki n te bungiki n te maiu ae mamate.²

N te kauntira ae rietata i karawa,³ E kaotaki ana baaire te Atua:⁴ te baaire ni kamaiu,⁵ te baaire ibukin kaboan maiura,⁶ te baaire ni kakukurei ae bubura.⁷ E katauraoki te baaire ibukiiia bwa a na nooraki ngkana a na karaoi bwaai ni kabane are e tuangiia te Uea are Atuaia; ni kabane a riai n rinea marenan te raoiroi ao te buakaka.⁸ E katauraoki Ana baaire ibukin te Tia Kabooi Maiura, te mwakuri ni kamaiu, te Mangauti, ao, ngkana ti ongeaba, ti na manga oki nako matan te Atua.

Te tia kakaitara e aki kariaia ao ma n rinea oin ana baaire i bon i rouna.⁹ Naake a iriiria a aki kariaia te raoiroi nakon te rabwata ae mamate.¹⁰ Kaotira ikai e bon kamatoa bwa ti katabua ana baaire Tamara.¹¹

Oin ana kaantaninga Ruutibeero bon te kaitara te baaire ni kakukurei ae bubura, e na kamangaoa te itiaki, ao te kabanea n tamaroa ao kakukurei n namakin n te maiu: ni kakukurei irouia ake a tangira, te tangira, te mare, ao te karokaro.¹² Antin te uruakinnano ao karaoan te bure¹³ a iriiria n taai

nako. Bon te rairannano ae e kona ni katoka te bwai ae e maraki iai.

Ana Baaire te Atua e Tangira te Mare ao te Utu

Te baaire ni kakukurei e tangira te etieti ae te kati-teuanaaki iroun te mwaane ao te aine, te mwaane ae tuai ni iein ao te aine ae tuai ni iein, te buu te mwaane ao te buu te aine.¹⁴ Taian reirei a reiakiniiira bwa ti na kanga ni kaeka nakon bwain te aonaaba aika a kakukurei ake a rangi n taotira n aroarora bwa ti na kanga ni maiuakin.

Te rabwata e katootonga aron tein te Atua are e karikaki ibukin Atam,¹⁵ ao e kanakoaki nakon te Onnaroka.¹⁶ N te moan, ao Atam bon ti ngaia. E karekea te nakoanibonga,¹⁷ ma, n ti ngaia, ao e aki kona ni kakoroa bukin te kaantaninga ibukin karikana.¹⁸

Te aomata temanna e aki kona ni buoka Atam ni kakoroa bukin taian kaantaninga ibukin karikana. Tiaki n ti ngaia ke ma mwaane riki tabeman ao e na kona ni waaki iai Atam. E aki kona naba Ewa ma te aine riki temanna. Bon imwina naba. Bon ni boong aikai.

Ewa, te tia buobuokia, e karikaki. E karaoaki te mare,¹⁹ bwa e tuangaki Atam bwa e na nim ma *buuna* (tiaki nakon ti te *aine*) ao “nakon ae akea riki.”²⁰

Te rinerine, n aron taekinana, are e kaantani-ngaaki bwa e na karaoia Ewa.²¹ E na riai ni kamoamoaki ibukin ana babaire. Imwina “e bwaka Atam bwa bon rikiia mwaane.”²²

Unimwaane Orson F. Whitney e kabwarabwara te Bwaka bwa ai aron karekean “te kawai ni mwakoro

aika uoua—rikaaki, ao tao rimwi ni waerake. E kaira te mwaane nako nanon te aonaaba ao e kabwara rangana nakon waakina ni karikirakea maiuna.”²³

Te Atua e kakabwaia Atam ao Ewa “ao e taku nakoia: Kam na kariki uaa, ao ni kamwaiti ngkami.”²⁴ Ao n tokina e a tei te utu.

E katiteboi kakaawakiiia Mwaane ao Aine te Atua

Bon akea n te kaotioti are e katerea iai bwa te riki ni mwaane e bongana riki i matan te Atua nakon te riki n aine, ke E kabwarabwara rietaatan riki kakaawakiiia natina mwaane nakoia natina aine.

A bane ni karinanaki taian tamaroa inanon koroboki aika tabu—te tangira, te kimwareirei, te rau, te onimaki, te aro n atua, te tangira ae kororaoi—a tibwauaaki irouiia ni kauoman mwaane ao aine,²⁵ ao te otenanti n te nakoanibonga ae te kabanea n rie-taata e anganaki ti te mwaane ao te aine ni ikotaki.²⁶

Imwiin te Bwaka, e a tia tuan te aonaaba n rangi ni korakora ana tautaeka iaon te bungiaiki ae mamate. E aran baikai Beretitenti J. Reuben Clark ae te tei bwa “taiani manikangare” man te aonaaba,²⁷ are e kariki aekan nako tein te rabwata ake bon tiaki arona, taian kabwaka iroun te aomata, ao te bwai-bwainanti. Ma e ngae ngkana e aki nakoraoi aron taraana iroun te aomata, ma e taraa n ae e ira nanon ana kaantaninga te Uea ni kakoauaan rikin te aomata.

Irakin nanon namakin aika kororaoi, te kaekai kaumaki aika a etieti, kakoroan nanon te mare n te bootaki irouia ni kabane aomata ake a kariatataaki n aroia ni katiteuanaaki a katauraaki ao ni kariaiakaki n reirein Ana euangkerio Iesu Kristo ao a kamanoaki n tuua ake a kaotaki nakon Ana Ekaretia.

Mwiokoaia Mwaane ao Aine

Ti ngkana a kakaokoro Atam ao Ewa imarenaia n aron rikiia, a aki kona ni kamwaitiia ao ni kaona te aonaaba.²⁸ Katiteuanaan te kaokoroaki anne bon te kiing nakon te baaire ni kakukurei.

Tabewa mwioko a rangi n tau tamaroia nakon tein rikiia ni mwaane ao tabewa nakon aroia n aine. Ni itera aika uoua n aron reirei aika tabu ao aron rikin bwaai e karika te aomata bwa te tia katantan, ao te tia karekebwaai.²⁹

Taian mwioko n te nakoanibonga ake a irekereke ma te mwakuri n tararua n te Ekaretia ibukin baika a kainnanoaki a karaoaki i tinanikun te mweenga. Man te kairiiri mai karawa, a bon tia ni mwiokoaki iai mwaane. Bon anne arona mani moanakina, bwa e kaotia te Uea bwa “waakin te nakoanibonga e kamatoaaki bwa e na waaki mairoun te tama nakon te nati te mwaane. . . . Te waaki aei e bon moanaki n ana bong Atam.”³⁰

Te mwaane are e taua te nakoanibonga akea rakana nakon te aine n te katauaki nakon te karietaaaki. Te aine, ni bon oin rikina, boni ngaia naba raon-te tia karikibwai ae te Atua ao te tia ribanai riki-rakeia ataei ae kakaawaki. Taian tamaroa ao anua ake ngaai ae katan iaana te kororaoi ao te kariatataaki boni baika a roko bwa rikian te aine ao a katamaro-aaki rinanon te mare ao te nakoa n tina.

Te nakoanibonga e ti katokaaki i aoia mwaane aika a kororaoi bwa e aonga ni boraoi ma ana baaire ni kakukurei Tamara. N aron tuan bwaai ao ana taeka te Atua ake a kaotaki ake a mwakuri n ti teu-ana, anne aroni waakina ni mwakuri ae te kabanea n tamaroa.

Te nakoanibonga e uota te mwiokoaki ae mimi-tong ni kakamaaku. “Akea te mwaaka ke te katikitiki teuana ae e kona ke e riai ni kateimatoaki ma iaan te nakoanibonga, ti man te anai nano, man te kainna-noaki ae teimaan, man te te nimamannei ao te nanorinano, ao man te tangira ae aki kewekewe; man te akoi, ao te atatai ae itiaki.”³¹

Ngkana te mwaane e “taua taekan ke n tautaeka ke ni kairoro...n te anga ae aki kororaoi”³² e urua te “tuea ao te berita ae tabu are bon ana bwai te nako-ani bongaa.”³³ Ngkanne “a na bubai karawa; e nano-kawaki Tamnein te Uea.”³⁴ Nikarokoa e raira nanona, e na reke kakabwaiaana.

Ngkai a kaweneaki mwiokoaia mwaane ao aine aika a kakaokoro ni katanoataan tiretio aika a kariatataaki, a rangi n tamaroa kaotakiia n angaia aika a nakoraoi, aika e taneiai te aba iai, n aron ataan tain te maiu n utu ni moan waakinakiia.

N te tai ae e aki rangi ni maan n nako, ao I ongo ana marooro te tia taetae n tain bootakin te toa ae e tangitang ngkai e aki kona n ataia bwa a aera tibuna a aki toki n taetaekina te nako nakon ana auti tibuia te unimwane. I kunea karauan nanona n ana kangaanga ae bubura ibukina bwa: Tiibu mwaane a aki umuumuna te bwaai!

Tuua n Aonaaba ao Tuua n Tamnei bon Akea Tokiia

Tuua n Aonaaba ao tuua n tamnei ake a tautae-kana te maiu a kaman waakinaki karaoia mai mwaain katean te aonaaba.³⁵ Bon akea tokiia, ao ai aron naba mwiiia ngkana ko ongeaba nako iai ke ko aki. A aki kateaki i aon iango ake a irekereke ma te botanaomata ke te tautaeka. A aki kona ni bitaki. Akea te kairoro, akea te totoko, akea te tua ae kona ni bitia.

Ririki aika nako ao I tararuaa aia tieminarii taian Inria ake boni kaain Amerika. Ngke I kawara te reirei teuana i Albuquerque, New Mexico, America, ao e tuangai te mataniwi n te reirei taekan te bwai ae riki n aia kiraati kaain te moan-karinan.

Inanon tain te reirei, ao e rin te bun ni katamwa inanon te ruu n te aro are e katiki aia iango ataei. E uotaki nako mooa n te ruu bwa a aonga ni bane ni kona n nooria.

E taku temanna te ataei, "Te katamwa-mwaane ke te katamwa-aine te bun ni katamwa anne?"

Te tia reirei, ae e aki tauraoi ibukin te marooro anne, e taku, "E aki kanganne, ma bon te bun ni katamwa."

Ma a teimatoa ataei ni imanono, ao temanna te ataeinimwaane ae uarereke e taku, "I ataia bwa ti na kanga n ataia iai bwa te mwaane ke te aine."

Te tia reirei, are e aki reke ana aanga, e taku, "E tamaroa, ko na tuangiira bwa ti na kanga n ataia ngkana te mwaane ke te aine te bun ni katamwa aei."

E kaeka te ataeinimwaane, "Ti kona ni kateibai iaona!"

N tabetai bwaai a aki kona ni bitaki. Te reirei e a aki kona ni bitaki.

"Moan tuua ake a tia ni kaotaki," e taku beretite-nti Wilford Woodruff, "ibukin kamaiuakiaa ao kariatataaia natiia aomata . . . bon moan tuua aika ko aki kona ni urui. *Bon moan tuua are akea iai rengarenganaia mwaane [ke aine] ae a kona iai n urua.* Bon moan tuua aika a aki kona ni mate. . . . A bon riaon ana konaa te aomata ni kona n rootia n taua ke n urua. . . . E aki mena ni mwaakan te aonaaba ae bwanin ni kona n urui moan tuua aikanne. . . . Bon akea teuana taurouron ke tamrurun moan tuua aikai ae e na kona n uruakaki."³⁶

N tain te Kauoua ni Buaka n te Aonaaba, a weteki mwaane bwa a na nako ni buaka. N te tai ae moan te karina aei, ao buu aine ao tiina n te aonaaba ae bwanin a bane ni kamwakuraki n aron ae akea n ai arona mai mwaaina. Korakoran ana urubwai te buaka e bon taona te utu. E reitinako naba nakon te roro aei.

Kabatiaingkami ao Kaona te Aonaaba

N te maungatabu ni kabuta n Okitobwa 1942, e anga ana rongorongon te Moan Beretitentii nakoia "ake a Itiaki n abaia nako ao n aia tabo," n aron ae a taku, "Man te kariaiakaki are e reke ioura ngaiira ae te Moan Beretitentii n te Ekaretia, ti kauringiia ara aomata."

Ao a taku: "Ibuakon Ana tua mai moana nakon Atam ao Ewa, e taku te Uea: 'Kabatiaingkami ao kaona te aonaaba.' E a tia ni manga kaoka naba te kaetieti aei n ara bong aikai. E a tia naba ni manga kaotia n taai aikai, ni kabanean boong aikai, te moan tua n te mare ae beritanaki ae akea tokina. . . .

"E a tia n tuangiiriira te Uea bwa bon mwiokoan te buu te mwaane ao te buu te aine bwa e na ongeaba nakon te kaetieti are e a tia n anganaki Atam bwa e na kabatiia ma ni kaona te aonaaba, bwa a aonga ni kona n roko tamnei aika a mwaiti ake a tataningai rabwataia ni iriko bwa aonga n roko ikai ao ni waaki rake iaan ana babaire te Atua bwa a na riki bwa tamnei aika a kororaoi, bwa n akean rabwataia ni iriko aikai a bon aki kona n rikirake nakon tokiaa n ana babaire te Atua. Ma ngaia are, ni kabane buu mwaane ao buu aine a riai n riki bwa kaaro ao tiina inanon Iteraera nakoia ataei ake a bungiaiki iaan te berita ae akea tokina, ae tabu.

"Ni karokoaia tamnei aika rineaki aikai nako aonaaba, a katabeaki kaaro ao tiina n tatabemania ibukia tamnei ake a riki n rabwata ao nakon naba te Uea ni butimwaeen te mwiokoaki are E anganiia, te aeka ni katabeaki ae te kabanea n tabu, ibukina bwa aron te tamnei anne n taai aika akea tokiaa aika a na roko, kakabwaia ke rekenikai ake a na tataningaiia n taai rimwii, e katan, n angiin te tai, iaon te tararua, taian reirei, ao kataneiai ake a na anga kaaro ma tiina nakoia tamnei akanne.

"Akea te karo ma te tina ae kona ni birinako man te tabe ao te mwioko anne, ao ibukin te bootaki ae riai anne, E na taura te Uea nakon te bukintaeka ae matoatoa. Akea riki te tabe ae riettaata nakon aei ae kona n tauaki irouia rabwata aika a mamate."

Te Nakoa n Tina bon te Wewete ae Tabu

N taekinaia tiina, ao e taku te Moan Beretitentii: "Te nakoa n tina e riki bwa te wewete ae tabu, te mwakuri ae moan te tabu ibukin karaonan nanon ana baairae te Uea, te katabuaki n te anganano ni karikirakeaia ao tobwakiia, karikirakeaia n rabwataia, aia iango, ao tamneiia, naake a kaawakin aia moa ni bwaibwai ao a manga roko nakon te aonaaba aei ibukin aia kauoua ni bwaibwai n nooria ngkana a na karaoi ni kabane bwaai ake e na tuangiia te Uea ae Atuaia. (Tara Abraham 3:25) Ni kairia bwa a na kaawakin aia kauoua ni bwaibwai bon taben te tina, ao naake a kaawakin aia kauoua ni bwaibwai a na karekea te mimitong ni ikotaki nako aon atuua n aki toki ao n aki totoki.' (op. cit.) [Tara Abraham 3:26]

"Te mwakuri ae tabu n te nakoa n tina aei e ti kona n reke mairouia tiina. E kona n aki kanakoaki nakoia riki tabeman. A aki kona ni karaoia neeti; ana tabo n tararua te botanaomata ibukia ataei a aki kona ni karaoia; ao naake a tangoaki bwa a na ibuobuoki a aki kona naba ni karaoia — tii te tina, ni buokaki n angiin te tai are e kona iai bain te karo ae tatangira, mwaanena, ao taarina, ake a kona n anga bwaninin te tararua ae riai."

E ibuobuoki n reirei te Moan Beretitentii bwa “te tina are e animakina natina n tararuaki irouia tabe-man, bwa e aonga n aki karaoi ake tiaki taben te tina, bwa tao ibukin te koorā, ibukin te kamoamo-aki, ke te mwakuri ibukin te botanaomata, a riai ni uringnga bwa ‘te teei are katukaki i bon irouna e uota tinana nakon te kamamaeaki.’ (Taeka n Rabakau. 29:15) N ara bong aikai ao e a tia n taku te Uea bwa ti ngkana a aki reireiniia natiia kaaro ma tiina n reirein te Ekaretia te bure e na toka i aoia mataniwi n te utu. (Tara D&C 68:25)

“Te nakoa n tina e boni kaaniia te anua n Atua. Bon te kabanea n rietaata, ao te kabanea n tabu ni mwakuri are e na karaoaki iroun te aomata. E katuka are e karinea weteana ae tabu ma ana mwakuri iriri-kiia anera.”³⁷

Te rongorongō ao te kauring anne mai roun te Moan Beretitentii e bon kainanoa riki, ae e aki kee, ni boong aikai nakon are e moan anganako te aba. Ao akea riki te bwana man bootakin riki te Ekaretia i aon te karinan n tararuā ae e boraoi ma bwanaan te Moan Beretitentii.³⁸

Te tamnei are man te aonaaba ke ake man mwiin bwaai a aki anganaki kakabwaiiaki n te mare ao te nakoanibonga, ke ake a uarereke aia iango ni mwakuria kaikawaakiia ataei n tii ngaiia ao ni mwakuri bwa a na boutakaiia, a na bon aki katukaki man kakabwaiian te maiu are akea tokina—ni karokoa ae a aki kaawakin tuua.³⁹ Ngkai e berita te beretitenti ae Lorenzo Snow, “Bwa e koaua anne ao e raoiroi.”⁴⁰

Te Kaikonaki ibukin te Kaubwai ao Kiing

I kainna ma te taetae ni kaikonaki.

N te taina ao e karekei uoua kiing temanna te aomata n te aro are kanga a kabureaki nakoina bwa ana bwai. Te moa ni kiing, n aron tuangana, e na kona ni kauka te ruu ae mena i aantano ao e riai ni kamanoa n taai nako. Te kauoua ni kiing bon ibukin te kabwate are inanon te ruu anne are kanoana bon te kaubwai ae aki kona ni baireaki boona. E na kauka te kabwate anne ao ni inaomata ni kabonganai bwaai ake a rangi ni bobuaka ake a kaawakinaki inanona. E kauringaki bwa a na mwaiti ake a na ukoukoria bwa a na tanabwaiia n anaa te bwaibwai anne mairouna. E beritanaki bwa ngkana e kabongana raioi kaubwai akekei n te aro ae kororaoi, e na boni manga kaonaki ao n aki kona ni kerikaaki, ma tiaki ni karokoa ae akea tokia. E na bon tuoaki. Ngkana e kabonganai ni karekei aroia temwaangina iai, kakabwaiiana ao kimwareireina e na rikirake.

E nako te mwaane aei n ti ngaia nakon te ruu are i aantano. Ana moan kiing e bon kauka te mataroa. E kataia ni kauka rokan te tabo are iai te kaubwai iai

ma te kiing are teuana, ma e aki kona, ibukina bwa iai uoua taian roka i aon te kabwate. Ana kiing are irouna e aki kona ni kaukia. E bane ana aanga ni kataia, ma e bon aki kona ni kaukia. E bon mino ana iango. E a tia n anganaki kiing. E ataia bwa te kaubwai bon oin ana bwai. E a tia ni iri nanon kaetieti, ma e bon aki kona ni kauka te kabwate.

N te tai ae riai ao e a roko temanna te aine nakon te ruu are i nano. Iai naba ana kiing. E bon teretere kaokorona man ana kiing are e taua. Ana kiing neirei e bon tau raoi nakon te roka are teuana. E riki ni kamangoraki ngke e a ataia bwa e aki kona ni kare-kea are e a tia n anganaki iaan te aro ni bwaibwai n akea neienne.

A karaoa aia berita bwa a na uaiā ni kauka te kaubwai ao, n aron te kaetieti nakoina, e na tararuā te ruu are i nano ao ni katanna; neirei e na tararuā te kaubwai. E aki tabeakinna neirei ngkai, teuarei te tia tararuā te ruu are i nano, ao iai uoua ana kiing, kioina bwa oin taben teuanne bon te taraia bwa e na mano neienne ngke e tabe n tararuā te bwai are e rangi ni kakaawaki nakoiia ni kauoman. A uaiā ni kauka te kabwate ao ni kabooia ma uaan aia bwai-bwai. A kimwareirei, bwa, n aron are e beritanaki, e a manga boni kaonna i bon irouna.

Ma te kimwareirei ae bati a kunea bwa a kona naba n anga te kaubwai anne nakoiia natiia; temanna e kona ni karekea tibwana ae bwanin, n aki kona ni kerikaki ni karokoa te kabanea n roro.

Tao mai buakioia tabeman kanoaia tao a na aki reke raoia ke toaia ae iai irouna te kiing ni ibuokanibwai, ke temanna ae kororaoi ao n tauraoi ni kaawakin berita aika tabu ake a irekereke ma te kaubwai. Ma e ngae n anne, ngkana a kaawakin tuua, ao a na bon aki tuanakō man kakabwaii ni moa man ae e uarereke.

Ibukina bwa tabeman a kaririia bwa a na kabongana buaka kaubwaii, a rangi n taratara raoi n reia-kiniia natiia taekan taian kiing ao berita aika tabu.

E na bon roko, n teuana te tai, ibuakioia kanoaia tabeman ake a keweaki ke n nanonibwi ke n tauaninne ibukina bwa tao e anganaki temanna uaii kiing ao temanna ti teaina. “Ibukin tera,” a taku ake a tauaninne, “e aki kona te kaubwai n riki bwa au bwai n ti ngai bwa I aonga ni kabongana n aron ae I tangiria?”

Tabeman a manga karaoa te kiing are a tia n anganaki bwa e na titebo raoi ma are te kiing are teuana. Tao, n aia iango, e na tau n taian roka ake uoua. Ma te kabwate anne e bon teimatoa naba ni in nakoiia. Aia kiing ake a manga karaoi a bon aki bongana, ao aia bwaibwai e a bua.

Naake a karekea te kaubwai ma te kakaitau ao n ongeaba nakon tuua ni kaineti ma ngaia a karekea te kimwarerei ae akea tiana rinanon te tai ae akea tokina.

I kaota te kaotioti n ana baaire ni kakukurei Tamara, ao ni kaota au koaua n Arana are E karaoa

te Mwakuri ni Kamaiu, bwa e aonga ni kakoroaki nanona.

Man te marooro iroun Unimwaane Packer n Okitobwa 1993 n ana maungatabu ni kabuta te Ekaretia (tara Conference Report, Okitobwa. 1993, 27–31; ke *Ensign*, Nobembwa. 1993, 21–24).

BWAAI AIKA A NA TARA AKI

1. Tara Doctrine and Covenants 76:24; tara naba Warekaia Iteraera 16:22; Ebera 12:9.
2. Tara Doctrine and Covenants 132:63; Te Moa ni Beretitenti, “The Origin of Man” (Nobembwa. 1909), n James R. Clark, tia ongeaba., *Rongorongo man te Moan Beretitenti n ana Ekaretia Iesu Kristo Ibukii Aika Itiaki Ni Boong Aika Kaitira*, 6 ni kanoa. (1965–75), 4:203; tara naba Spencer W. Kimball, “The Blessings and Responsibilities of Womanhood,” *Ensign*, Maati. 1976, 71; Gordon B. Hinckley, n Conference Report, Okitobwa. 1983, 115; ke *Ensign*, Nobembwa. 1983, 83.
3. Tara *Teachings of the Prophet Joseph Smith*, sel. Joseph Fielding Smith (1976), 348–49, 357, 365.
4. Tara Abraham 3:24–27.
5. Tara Tiarom 1:2; Aramwa 24:14; 42:5; Moses 6:62.
6. Tara Iakobo 6:8; Aramwa 12:25–36; 17:16; 18:39; 22:13–14; 39:18; 42:11, 13.
7. Aramwa 42:8.
8. Tara Aramwa 42:2–5.
9. Tara 2 Nibwaai 9:28; Aramwa 12:4–5; Ereman 2:8; 3 Nibwaai 1:16; Doctrine and Covenants 10:12, 23; Moses 4:3.
10. Tara *Teachings of the Prophet Joseph Smith*, 181, 297.
11. Tara *Teachings of the Prophet Joseph Smith*, 181.
12. Tara 2 Nibwaai 2:18; 28:20.
13. Tara Aramwa 39:5; Moronaai 9:9.
14. Tara Doctrine and Covenants 130:2; 131:2; 1 I-Korinto 11:11; I-Ebeto 5:31.
15. Tara Moses 6:8–9.
16. Tara Moses 3:8.
17. Tara Moses 6:67.
18. Tara Moses 3:18.
19. Tara Moses 3:23–24.
20. Doctrine and Covenants 42:22.
21. Tara Moses 4:7–12.
22. 2 Nibwaai 2:25.
23. *Cowley and Whitney on Doctrine*, karineaki iroun Forace Green (1963), 287.
24. Moses 2:28; tara naba Karikan Bwaai 1:28; 9:1.
25. Tara I-Karatia 5:22–23; Doctrine and Covenants 4:5–6; Aramwa 7:23–24.
26. Tara Doctrine and Covenants 131:2.
27. Tara “Our Wives and Our Mothers in the Eternal Plan” (te marooro ae karaoaki n ana maungatabu ni kabuta te Bootaki n Aine, 3 Okitobwa. 1946), n J. Reuben Clark: *Selected Papers on Religion, Education, and Youth*, ed. David H. Yarn Jr. (1984), 62.
28. Tara Karikan Bwaai 1:28, kanikinaea 28c.
29. Tara Doctrine and Covenants 75:28; 1 Timoti 5:8.
30. Doctrine and Covenants 107:40–41; tara naba Doctrine and Covenants 84:14–16.
31. Doctrine and Covenants 121:41–42; e kairaki te man ae raaii
32. Doctrine and Covenants 121:37.
33. Doctrine and Covenants 84:39.
34. Doctrine and Covenants 121:37.
35. Tara *Teachings of the Prophet Joseph Smith*, 308, 367.
36. *The Discourses of Wilford Woodruff*, rineaki iroun. G. Homer Durham (1946), 25–26; a kairaki maan ake a raaii.
37. In Conference Report, Okitobwa. 1942, 7, 11–12.
38. Tara Doctrine and Covenants 107:8–9, 22, 91.
39. Tara Doctrine and Covenants 137:7–9.
40. “Discourse by President Lorenzo Snow,” *Millennial Star*, 31 Aokati. 1899, 547.

KARIKIRAKEAN TE KATITEUANAANKI N TE MARE

2

IANGO TABEUA IBUKIN WAAKINAN TE REIREI

Ni kaeti nakon oin kainnanom ao arom tabeua, ira teuana ke ae e raka riki man taian kaoti aikai.

- Wareki rongorongo man koroboki aika tabu iaon taekan te katiteuanaaki: 1 I-Korinto 1:9–10; I-Biribi 1:27; Motiaea 18:21; Doctrine and Covenants 38:27. Iangoia raoi bwa a kanga rongorongo aikai ni kona ni karaoaki nanoia n aron te irekereke imarenan te buu te mwaane ao te buu te aine.
- Marooroakin ma buum bwaai ake a na tangira riki banen ami tai, ni ikotaki ma aromi ma aomata, katabeami, tabemi ma te botanaomata, ao tabemi n te Ekaretia. Karekea am tai ni iangoi kainna-nomi i bon imaarenami, ao taraia raoi bwa katabeam ake tabeua a na aki totokoi onimakinami i bon imarenami.

TE MWIOKOAKI IBUKIN TE WAREWARE

Wareki raoi koroboki aika inano. Ngkana ko a tia ni mare, wareki ao marooroakin bwaai aikai ma buum.

BWA TI AONGA N RIKI N TI TEUANA

Unimwaane Henry B. Eyring
Man te Kooram n te Tengaun ma Uoman n Abotoro

“Ngkana Kam aki Riki n ti Teuana ao Tiaki Au Bwai Ngkami “

Te Tia Kamaiua te aonaaba, Iesu Kristo, e taekiniia te koraki ake a na kaaina Ana Ekaretia bwa ngkana kam aki katiteuanaaki, ao bon ti aki ngkami Ana aomata (Tara D&C 38:27). Ao ni moani karikan te mwaane ao te aine, te katiteuanaaki ibukiia n te mare e aki karaoaki bwa te kaantaninga; bon te kaetieti! “Ma ngaia ae e na kitana tamana ma tinana te mwaane, ao e na nim ma buuna, ao a na riki n ti te irikona “ (Karikan Bwaai 2:24). E tangiriira Tamara are i Karawa bwa a na bootaki nanora n te nano ae ti teuana inanon te tangira imarenara. Ma ngaia ae te bootaki inanon te tangira bon tiaki ti te iango. Bon te bwai ae riai.

Tangiran ae ti riai n riki n ti teuana tiaki ti ibukin te maiu aei. E bon riai n akea tokina. E karaoaki te moa ni mare iroun te Atua n te onaroka ngke a aki mamate ngkoa rabwataia Atam ao Ewa. E katikua irouia mwaane ao aine man te moa n tai te nano ni kani katiteuanaki bwa te buu te mwaane ao te buu te aine n aki toki bwa a na maeka inanon utu n te ikotaki ae eti, ao ni kororaoi. E katuka inanoia Natina te nano ni maeka ma te rau ma naake a mena rirarikia.

Ma n reken te Bwaka ao e moanna ni mataata bwa te maiu ni katiteuanaaki e na bon aki beebete. E moantaai n riki te kangaanga. Kain e tiringa Abera, are tarina. Natiia Atam ao Ewa a tia n tauaki n ana kariiri Taatan. Ma konabwaina, ana riribai, ao wanawanana ni babakanikawai, ao e waakin ana kaantaninga Taatan. Bon kaitaraan raoi ana kaantaninga Tamara are i Karawa ao te Tia Kamaiu. A na anganiira te katiteuanaaki ae kororaoi ao te kakukurei ae akea tokina. Taatan, aia kairiribai ma ngaiira, e a kaman ataa te babaire ibukin te kamaiuaki ma imwaain te Karikibwai. E ataia bwa ti inanon te maiu are akea tokina ae a kona baike a tabu, te ikotaki ae kakimwareirei irouia utu, n reitinako ni karo-koa te toki. Taatan e na kamaenakoira mairouia ake ti tangiriia ao ni karikira bwa ti na nanokaawaki. Ao bon ngaia are e uniki koraan te te aki boraoi inanoia aomata n te kaantaninga bwa ti na kona ni bwenauaaki ao ni kamaenakoaki.

Ngaira aikai ni kabane ti a tia n namakin baika uoua ae te bootaki ao te kamaenakoaki. N tabetai inanon taian utu ao tao ni babaire tabeua ti a tia n noora aron te maiu ngkana temanna e katokanikaia nanon temanna nakon are oin nanona, inanon te tangira ao te anga karea. Ao ngaira ni kabane ti bane n ataa teutana te kananokaawaki ao te maroaa ngkana ti maenako ao n tiku n ti ngaira. Ti aki kainanoia bwa ti na tuangaki bwa e nga ae ti na rineia. Ti ataia. Ma ti kainanoa te kaantaninga bwa ti na kona n namakina te katiteuanaaki n te maiu aei ao

n tau ni karekea n aki toki n te aonaaba ae e na roko. Ao ti kainnanaoia bwa ti na ataia bwa e na kanga n roko te kakabwaia ae kakannato anne n te aro bwa ti aonga n ataa are ti na karaoia.

E Karika Reken Te Katiteuanaaki Te Tia Kamaiu

E taekina taekan te katiteuanaaki te Tia Kamaiu n te aonaaba ao arora bwa ti na kanga ni bitii oin rikira ni karaoia bwa e na kona n riki. E reiakinna raoi ni kamataata inanon te tataro ae E anga n Ana kabanea ni kaitibo ma Ana Abotoro imwain Matena. Te tataro mai karawa ae tamaroa anne e bon koreaki n ana boki Ioane. Bon iaon kawaina ni kaitara te anga karea ae kakamaaku ibukira ni kabane are e na karaoa te maiu ae akea tokina bwa e na kona n riki. Bon iaon kawaina ni kitaniia tenaan Abotoro ake E a tia ni katabuiia, ake E rangi n tangiriia, ao ma ngaiia ake E na katukui taian kiing iroiia bwa a na kabuta Ana Ekaretia. Ao n tokina E tataro nakon Tamana, te Nati ae kororaoi nakon te Karo ae kororaoi. Ti nooria n Ana taeka aroia utu bwa a na riki n ti teuana, n ai aroia naati ni kabane iroun Tamara are i Karawa ake a iriira te Tia Kamaiu ao Ana toro:

“Ko kanakomaiai nako aon te aba, ao ai arou naba I a manga kanakoia aikai nako aon te aba.

“Ao I katabuai ibukii, bwa a na katabuaki n te koaua.

“Ao I aki tataro ibukii ti aikai, ma I tataro naba ibukii ake a onimakinai n aia taeka;

“Bwa a na bane n riki n ti teuana, n ai arora, Tamau, ngkai ko mena inanou, ao Ngai inanom, bwa a na riki naba n ti teuana inanora: bwa e aonga ni kakoaua te aonaaba bwa ko kanakomaiai” (Ioane 17:18–21).

Inanon tabeua taeka aikai ao E kamataata iai bwa e kanga ana euangkerio Iesu Kristo ni kona ni kariai naano bwa a na riki n ti teuana. Te koraki ake a kakoaua te koaua are E reireia a na butimwaai taian otenanti ao berita aika a tabu ake a anganako mairouia Ana toro ake a rineaki. Imwina, rinanon te ongeaba nakon taian otenanti ao berita aika a tabu aikai, a na bitaki oin rikii. Ana Mwakuri ni Kamaiu te Tia Kamaiu n te kawai anne e na karaoia bwa e na riki ibukira bwa ti na katabuaki. Ti a kona ni maeka imwina inanon te katiteuanaaki, ngkai ti bon riai ni karekea te rau n te maiu aio ao ni maeka ma te Tama ao te Nati n aki toki.

Aia mwakuri taian abotoro ao burabeti n te bong arei, ai bon arona naba ma ae n te bong aei, ae bon karokoakii natin Atam ao Ewa nakon te katiteuanaaki n te onimaki iroun Iesu Kristo. Tokin te

kaantaninga are a reirei iai, ao are ti reirei iai, bon katiteuanaakii utu: buu mwaane, buu aiine, ataei, tiibu ataei, taian bakatibu, ao ai ni kabane ana utu Atam ao Ewa ake a na rineia.

E Kairiiri te Tamnei nakon te Katiteuanaaki ma Tabemwaang

Ko uringa ae e tataro te Tia Kamaiu, “Ibukii”—n taekiniia ana Abotoro—“I katabuai, bwa a na katabuaki n te koaua” (Ioane 17:19). Te Tamnei ae Raoiroi bon te tia katabu. Ti kona ni karekea bwa raora ibukina bwa e a manga kaoka te Nakoanibonga ae te Merekitereka te Uea rinanon te Burabeti Iotebwa Timiti. Kiingin te nakoanibonga anne a mena n te aonaaba ni boong aikai. Man mwaakana ti kona ni karaoi berita aika a tabu ake a na kariaiira bwa ti na karekea te Tamnei ae Raoiroi n taai nako.

Ike a mena iai aomata ma te Tamnei, ti kona ni kaantaninga te rau. E karina kakoauan te koaua inanora te Tamnei, are e na katiteuanaia ake a tibwaua te kakoaua anne. Tamnein te Atua e na aki kona ni karika te itabarara (tara 3 Nibwaai 11:29). E aki kona ni kariki namakin aika a mataata imarenaia aomata ngkana e kaeti nakon te kauntaba (tara Joseph F. mith, *Gospel Doctrine*, kanimaua ni booreti [1939], 131). E kaeti nakon raun temanna ao namakinan te katiteuanaaki ma tabemwaang. E katiteuanai tamnei. Te utu ae katiteuanaaki, te Ekaretia ae e katiteuanaaki, ao te aonaaba n rau e bon kaeti nakon tamnei aika a katiteuanaaki.

Kaawakinan Berita aika a Karaoaki inanon Tataron te Toa

Te ataei e kona naba n ataa te bwai ae e na karaoia ni karekean te Tamnei ae Raoiroi bwa raona. E tuangiira tataron te toa. Ti ongoraeakinna ni katoa wiiki ngkai ti iriiri bootakin taian toa. Inanon taai aika a tabu aikai ao ti kabooui berita aika a tabu ake ti karaoi n te bwabetito. Ao E kauringa te berita te Uea are ti karekea ngke ti kamatoaaki bwa kaaan te Ekaretia —te berita bwa ti na bane ni karekea te Tamnei ae Raoiroi. Aikai taekan tataron te toa: “Bwa a boni kukurei ni katoka iaoia aran Natim, ma n aki toki n ururingnga, ma ni kaawakin ana tua nako ake e a tia n anganiia; bwa e aonga ni memena Tamneina iroiia n taai nako” (Moronaai 4:3).

Ti kona ni karekea Tamneina man kaawakinan te berita ae tabu anne. N te moan, ti berita bwa ti na katoka Arana iaora. E nanonaki n anne are ti riai n nooriira bwa Ngaia. Ti na Karimoa bwa te moan inanon maiura. Ti na tangira te bwai ae E tangiria nakon ae tera ae ti tangiria ke ae e reireiniira te

aonaaba bwa ti na tangiria. Inanon te tai ae ti tabe iai n tangiri bwain te aonaaba moa, ao e na bon akea te rau inanora. N tauan te reirei ibukin te utu ke te aba ni karaunano rinanon bwaai aika a na karekeaki aika a kaantaningaaki, n te kabanea, e na tibwauaia (tara Harold B. Lee, *Stand Ye in Holy Places* [1974], 97). Te reirei ibukin te mwakuri ibukin temanna ma temanna are E tangiriira te Uea bwa ti na karaoya, are e ira raoi oin katokaan Arana iaora, e na kona ni karokoiria n te karinan n taua te aro are bon tibwangan karawa iaon te aonaaba.

Te kauoua, ti berita bwa ti na Ururingnga n tai nako. Ti karaoya ni katoa tai ngkana ti tataro n Arana. Ai moara riki ngkana ti bubuti Ana kabwarabure, ngkai ti riai ni karaoya n angiin te tai, ti Ururingnga. N te tai are ti uringa iai Ana karea are e karaoa te rairannano ao te kabwarabure bwa e na riki. Ngkana ti bubuti, ti Uringnga bwa ara Tia Ibuobuoki ma te Tama. Ngkana e roko namakinan the kabwarabure ao te rau, ti uringa Ana tataonakinano ao Ana tangira ae e aki kona n toki. Te ururing anne e kanoai nanora ma te tangira.

Ti kaawakin naba ara berita bwa ti Ururingnga ngkana ti uaia n tataro bwa utu ngaira ao ti wareki koroboki aika a tabu. N tain te tataro ni utu n te kaingabong, temanna te ataei e kona n tataro ibukin are temanna bwa a na nakoraoi bwaai ni kabane n te bong arei n te kaboo n takakaro ke bwaai riki tabeua ake a na karaoaki. Ngkana a roko kakabwaia, te ataei are e kakabwaiaaki e na uringa te tangira n te ingabong arei ao ana akoi te Tia Ibuobuoki are ngaia arana are e anga te aba n te tataro.

Ti kaawakin ara berita aika tabu ni uringnga iai ni katoa tai are ti botiia iai ara utu n uaia ni wareki koroboki aika tabu. A kakoaua te Uea Iesu Kristo, bwa anne bon te rongorongoro are bon mairouia burabeti n taai nako. E ngae ngkana a aki uring taeka ataei, a na bon uringa are Oin Bwaai, ae bon Iesu Kristo.

Ongeaba nakon Tuua ni Kabane

Te kateniua, ti berita ngke ti taua te toa bwa ti na kaawakin Ana tua, ni kabane. Beretitenti J. Reuben Clark Jr., ngke e bubuti—n aron ae e kakaraoia n taai aika a bati—ibukin te katiteuanaaki n tain te taetae n te maugatabu ni kabuta, e kauringiira bwa ti na aki rinorino ni bwaai ake ti na ongeaba nako iai. E taekinna ni kangai: “E a tia te Uea n aki anganiira baika akea uaaia ke aika aki tau. E a tia ni kanoai Koroboki aika Tabu ma bwaai ake ti riai ni karaoi bwa ti aonga ni kona ni karekea te kamaiuaki.”

E reitia nako Beretitenti Clark: “Ngkana ti taua te toa ao ti karaoa ara berita ae tabu bwa ti na

ongeaba ao ni kaawakin ana tua nako. Bon akea te kakaokoroaki. Akea ae e kinaaki ao ae e kaokoroaki” (n Conference Report, Eberi. 1955, 10–11). E reirei Beretitenti Clark bwa ngkana ti rairi nanora man ara bure nako, tiaki te bure ae ti teuana, ti anga ara taeka ni bau bwa ti na kaawakin tuua ni kabanae. E ngae ni matoatoa aron taekinana, ma e bon aki kangaanga. Ti na ti anga ngaira nakon ana kariaia te Tia Kamaiu ao ni berita bwa ti na ongeaba nakon are E tuangiira bwa ti na karaoi (tara Motiaea 3:19). Bon taenikaira nakon Ana kariaia Iesu Kristo are e na kariaiira bwa ti na kabaeaki bwa utu, bwa te Ekaretia, ao bwa Natin Tamara are i Karawa.

E anga te kariaiakaki te Uea rinanon Ana burabeti nakoia ana toro aika mangori. Bwa te onimaki e oniki weteara bwa taan reirei n te mweenga ke te tia kaakawari n te mweenga n riki bwa taan uarongorongomairoun te Uea. Ti mwananga Ibukina, iaan Ana kaetieti. Te mwaane ae ai arora ao toana ae e ataei riki a nakon mweenga ma ni kaantaningaia bwa e na buokiia mwaakan karawa n taekinna bwa a katiteuanaki utu ao bwa akea te untaba, te kewe, te kabuakaka, ke te taetae n aki akaaka. Te onimaki anne—are e weteiia iai ana toro te Uea—bwa e na buokiira ni katinanikui tokin aia konabwai ngkana a boaiira, n aron ae a na boni karaoya. Ti na noora aia kaantanainga ae tamaroa n te aro ae e mataata riki nakon tokin konabwaia n aomata. Ti na bae n aki bati n namakina te un ao ti na bae riki n namakina te kakaitau nakon te Mataniwi are e weteiia.

Te Tangira ae Kororaoi e rangi ni Kakaawaki nakon te Katiteuanaaki

Iai tuua ake, ngkana a uruaki, ao a urua naba te katiteuanaaki. Tabeua bon ibukin baike ti taekin ao tabeua bon arora ni butimwaei baike a taekin tabeman. Ti riai n aki taekina ae buakaka ibukin temanna. Ti riai n noora raoiroira i bon imarenara ao n taekin arora aika a raroi n aron are ti kona (tara David O. McKay, n Conference Report, Okitobwa. 1967, 4–11).

N te tai naba anne, ti riai n tei ni kaitaraia ake a taetae n aki akaaka ibukin baika a tabu, ibukina bwa mwiin te bure anne boni kaunan te Tamnei ao e na karika te itabarara ao te kamangaongao. E kaota te kawai Beretitenti Spencer W. Kimball ibukin te tei n aki karika te itabarabara ngke e wene iaon te kainiwene ae kabubutaki ao e taetae ni butiia te tia mwakuri are tao iai unna n te tai anne ao e taekina aran te Uea ni bakanrereia: “‘Taiaoka! Taiaoka! Anne au Uea ane koa taekina arana ni kabuakaaka.’ E bung te aariki, ao ngkanne e wirikiriki te bwanaa ae maraara: ‘Ko a kabwara au bure’ ” (*The Teachings of Spencer W. Kimball*, ed. Edward L. Kimball [1982],

198). Te takutaku ae irianaki ma ana kairi te tamnei ao te tangira e kona n riki bwa te kakao nakon te katiteuanaaki. Aki karaoan aei ngke ko tuangaki iroun te Tamnei ae Raoiroi e kairiiri nakon te aki boraoi.

Ngkana ti na karekea te katiteuanaaki, iai tuua ake ti riai ni kaawakin ni kaineti ma aron are ti namakinna. Ti riai ni kabwarai buure ao n aki kaota te karekekai nakoiia ake a kauniira. E kaota te katooto te Tia Kamaiu mai aon te kaibangaki: “Tamau, kabwarai aia bure, bwa a aki ataa te bwai ae a karaoia” (Ruka 23:34). Ti aki atai nanoia te koraki ake a kaakauniira. Ao ti aki atai naba oin reken unra ao nanobuakara. E tuangiira te Abotoro Bwauro arora bwa ti na kanga n tangira inanon te aonaaba ae onarake irouia aomata aika a aki kororaoi, ni ikotaki ma ngaiira, ngke e taku, “Te Tangira ae Kororaoi e taotaona nanona, ao e akoi; te tangira ae kororaoi e aki baba-kantang; te tangira ae kororaoi e aki kakaraoa ae aki riai, ao e aki ukoukori ana bwai, ao e aki kakaiun, ao e aki kimwareirei ni baika a bubuaka” (1 Korinto 13:4–5). Ao e anga te kauring ae matoa ni kaitarai aia kaairua tabemwaang ao ni mwaninga oin ara kaairua ngke e korea ae kangai, “Bwa ti noraaba maaki ngkai n te tirotaam, ao kanga ti na mwaninga, ao rimwi ti na noraaba ni kaitara: I atatai teuatana ngkai; ao rimwi N na bon atatai raoi n ai arou ngkai . . . I bon ataaki raoi” (1 Korinto 13:12).

Teimatoa ni Itiaki ao Taratara Raoi man te Kainikatonga

Tataron te toa e kona ni kauringiira ni katoa wiiki aron te bwaintituaraoi ae te katiteuanaaki bwa e na roko rinanon te ongeaba nakon tuua ao otenanti n ana euangkerio Iesu Kristo. Ngkana ti kaawakin ara berita aika tabu ao ni katokaa Arana iaora, bwa ti na ururingnga n taai nako, ao ni kaawakin Ana tua nako, ti na karekea ana iraorao Tamneina. Anne are e na torobi nanora ao ni katiteuanaira. Ma iai uoua kauring ake a na riai n roko ma te berita anne.

Te moan, e na teimatoa n tiku iroua te Tamnei ae Raoiroi ti ngkana ti teimatoa ni itiaki ao ni kainao-mataira man tangiran bwain te aonaaba. Te rine-rine nakon te aki itiaki e na kanakoa te Tamnei ae Raoiroi. E mamaeka te Tamnei ti irouiia ake a rinea te Uea nakon bwain te aonaaba. “Ko na riai ni itiaki” (3 Nibwaai 20:41; tara D&C 38:42) ao tangira te Atua ni kabanea nanom, korakoram, am iango, ao marurungim (tara D&C 59:5) bon tiaki katautau ma bon tuua. Ao a bon riai ibukin ana iraorao te Tamnei, bwa n akeana ao ti aki kona n riki n teuana.

Te kauring are teuana bon te taratara raoi man te kainikatonga. Te katiteuanaaki are e roko nakon te utu ke nakon te aomata ae kabeebeteaki iroun te Tamnei e na uota te mwaaka ae korakora. Man te mwaaka anne ao e na kinaaki man te aonaaba. Te kinaaki anne tao e na uota te kamoamoaki ke te riri-bai, e kona ni kairiira nakon te kainikatonga. Anne e na bon kauna te Tamnei. Iai te katantan ni kaaitara te kainikatonga, are bon oin raoi te maenako. Anne bon nooran bwaintituaraoi ake e urakin te Atua nako aora tiaki ti kanikinaeana bwa e nanoniira ma bon te anga ni ikotaki ma ake irarikira n te beku ae korakora. Te mwaane ma buuna a ataa katiteuanakia ni kabonganai baika a boraoi iai n ataiia i bon imarenaia ao kakaokoroia ni kaitauia i bon irouia ibukin aia uai ni beku i bon imarenaia ao ake irarikia. N te kawai ae ti te arona ma aei, ti kona ni ikotaki ma ake a aki butimwaea ara reirei ma a tibwaua nanora ni kakabwaiia natin Tamara are i Karawa.

Ti kona n riki bwa taan raoi, ni kororaoi n aranaaki bwa natin te Atua aika a kakabwaiiaaki (tara Mataio 5:9).

Te Atua ae Tamara e maiu. Natina ae tangiraki Irouna, ae Iesu Kristo, bon atuun te Ekaretia aei, ao E anga nakoia ni kabane ake a na butimwaea te anua n rau.

Man te marooro iroun Unimwaane Eyring n ana maungatabu ni kabuta te Ekaretia, n Eberi 1998 (tara Conference Report, Eberi. 1998, 85–89; ke *Ensign*, Meei 1998, 66–68).

KARIKIRAKEAN TE TANGIRA AO TE IRAORAO INANON TE MARE

3

IANGO IBUKIN KARAOAN NANOIA

Ni kaeti nakon oin kainnanom ao arom tabeua, ira teuna ke ae e raka man taian kaoti aikai.

- Kamatebwaia Moroni 7:45–48. Karaoa karinanin anuan te tangira ae kororaoi ake a taekinaki n te kibu aei. Karaoa katabeam bwa ko na katamaroai riki anua aikai inanon maium. Iangoi kawai ake a kona iai anua aikai ni buokiia buu mwaane ao buu aine ni karikirakea aia tangira ao aia iraorao.
- Ngkoe ma kaainabam, karaoa te baaire ae kam na kabanea iai ami tai n tii ngkami ni katoa wiiki. E na rangi n riai bairean raoi taai aikai ni korean kauring n te karentare ke te boki ae uarereke.

TE MWIOKOAKI IBUKIN TE WAREWARE

Wareki raoi koroboki aika inano. Ngkana ko a tia ni mare, wareki ao marooroakin bwaai aikai ma buum.

TE KATITEUANAANKI N TE MARE

Beretitenti Spencer W. Kimball

Katengaun ma Uoman ni Beretitenti n te Ekaretia

Te mare ae mimitong, e kakukurei, ao n nakoraoi boni ngaia raoi tokin ana kaantaninga te aomata n tatabeman nako. Te mare tao te kabanea ni bongana ibuakon babaire ao iai mwiina aika a rangi n nano, ibukina bwa e aki ti karekea te kukurei ae tawe, ma e karekei naba te kimwareirei ae akea tokii. E aki ti rotiia aomata ake uoman, ma ai aroia naba aia utu ao e a moa riki natiia ao natiia natiia rikaaki rinanon rooro aika a bati.

N rineakin te rao ibukin maium aei ao ibukin ae akea tokina, e koaua bwa e riai ni karaoaki te babaire ao te iango ae karauaki raoi ao te tataro ao te aki mamatam n ataia raoi bwa ni kabane babaire, a riai n aki kairua. N te mare ni koaua e na iai te ikotaki ni iango ao ai arona naba ma naano. Namakin aika matoatoa man te iango a riai n aki katiia babaire, ma bon te iango ao te nano, ake a kakorakoraki n te aki mamatam ao te tataro ao te babaire mwaaka, e na karekea nakon temanna te katoki n tai ibukin te mare ae kakukurei. E irianaki ma te anga karea, te ibuokanibwai, ao ai tangiran te aki tauaninne.

Ni mwaitin burokuraem n te terewition ao karaki ni kario a motikaki n te mare: “A maeka ma te kukurei n aki toki.” Ti a moanna n ataia bwa taian bootaki ni bukaru a aki uota te kakukurei ao te mare

ae nakoraoi. Te kakukurei e aki roko man taonan te bwatin, n aron ae e karaoia te taura te iti; te kukurei bon aron te iango ao e roko man te nano. E riai ni karekeaki. E aki kona ni kabooaki n te mwane; e aki kona n anaaki n akea bukina.

Tabeman a iangoa te kukurei bwa te maiu ae e beebete mani katikitiki ao ni bobuaka arona, e karekea te ingainga n nano n aki toki; ma te mare ni koaua e boboto iaon te kakukurei are e raka riki nakon anne, are e roko man te angaanga, te beku ibukin temanna, te ibuokanibwai, te anga karea, ao te aki tauaninne.

Uoman aomata aika a kaokoro aroaroia a moan-taai n ataia imwiin karaoan te bukaru bwa a riai ni kaaitara te koaua ae a nang aitara ma ngaia. A nang akea te aeka ni maiu are kanga te miroaroa ke ni kakoaua te bwai ae bon tiaki te koaua; ti riai n ruo ma iaannang ao ni katokoi waera ni kamatoai iaon te aonaaba. Te mwiokoaki e riai ni manga waakinaki ao katabeara aika a boou a riai ni butimwaeaki. Tabeua oin inaomatara a riai ni kakeaaki, ao bitaki aika a bati, bitaki aika aki tauaninne, a riai ni karaoaki.

Temanna e na ataia imwiin naba te mare bwa buuna iai kabwakana ake aki oti ke ni kuneaki mai mwaina. Anua aika a raroai ake aki toki n taraa n rikirake ni bubura inanon tain te kareke tangira a rikirake ngkai n rangi n uarereke, ao taiani kabwaka ake a taraa n rangi n uarereke ao n akea bonganaia ngkoa inanon tain te kareke tangira a rikirake ngkai

n rangi ni bubura. E a roko ngkai te aua ke te tai ibukin naano bwa a na oota, n tarai oin anuara, ao ibukin kamanenaan oin ara iango aika a raraoi, kaeieian te iango, ao te babaire. Aroaro inanon ririki aika nako a moanna n oti; te buu tao e rangi n tauanibwai ke e bakatae, e taningaroki ke e mwa-mwakuri, taua te aro ke e beekan; e kona n ae tao e akoi ao ni ibuobuoki ke ni kakaiun ao n unuun, e mataai ke e tituaraoi, e kakamoamo a i bon irouna ke e kamangoria. Te kangaanga irouiia butika a tabe n teretere, ao marenan te buu ma ngaiia e a manga rikirake n tamaroa.

Ni mwaitin te tai ao bon akea te kan tekateka raoi ao ni waakin taiani mwioko aika a rawawaata ake a mena ikanne. Aron tararuaan iteran te kaubwai tao n te mwane ke aanga tabeua e aki kan onea mwiin te maiu ni bakatae, ao aomata aika a kairake a tara n ae a rangi ni ingainga n angiin te tai ni kani kaboraoia ma kaain rarikia ni baike iai irouia. Buu aine aika kairake a rangi n tatangiri baika a bobuaka ake a kakarekei ngkoa irouia aia karo ake a nene aani baiia bwa a na teimatoa naba ni iai ni mweengaia. Tabeman mai buakoi a kukurei nanoia ni buoka karekean te aeka ni maiu ae bakatae n reitanako aia mwakuri imwiin mareia. N tokina ao a kitana te mweenga, are e mena iai oin tabeia, ni waakin tabeia ake a rabakau iai ke n te bitineti, n te aro are a katea aan te itera ni kaubwai are e a karika kangaangan kaakana nakon are bon aron te maiu n utu ae taneiai te aba iai. Rinanon aia uaia ni mwakuri taanga, e a rin inanon te utu te kaiangatoa n onea mwiin te bonnano. Uoman taani mwakuri a okira te mweenga ma te nibwaun, te kainikatonga inanoia n tatabemaniia, e a karikirakea te inaomata, ao n tokina e a rikirake te aki ota ke te kairua. Kakauntaba aika uarereke a rikirake nakon aika a rangi ni bubura.

Ngkai e kangaanga aron te mare, a bon tabangaki maare aika aki nakoraoi ao n aki koro bukiia, ma e boni koaua, bwa e kona n reke te kukurei, ao te mare e kona ni karekea te kimwareirei ae akea n ai arona are e aki kona te iango ni baireia. Aio ae kona n reke irouia taanga ni kabane, ao aomata ni kabane. "Tamnei aika raao ake titebo aroia ni itera nako" boni baika aki koaua aika ana kario te iango; ao ngkai ni kabane ataeinimwaane ao ataeinaine a na ukoukori toaia ma te nanomwaaka ao te tataro-mwaaka are e na kona ni karekea nakoiia te maiu ae nakoraoi ao n tamaroa, ma e boni koaua bwa ni kabane mwaane aika tamaroa ao aine aika tamaroa a kona ni karekea te kukurei ao te mare ae nakoraoi ngkana a uaia n tauraoi ni mwakuri korakora.

Bon akea te kawai ae aki kona ni kairua are e na kona ni kakoaua nakoia taanga reken te kukurei ao te mare ae akea tokina; ma n aron kawai ni kabane, kanoana ni kabane aika kakaawaki a riai n aki katu-kaki, ni kakerikaakaki, ke ni katauaki. Te rinerine imwaain te kareke tangira ao te teimatoa ni kareke tangira imwiin waakin te mare bon titebo naba kakaawakia, ma e aki kakaawaki nakon te mare, bwa nakoraoina e katan iaia naake uoman n tataabemaniia—tiaki iaon temanna, ma iaioia uoman.

N te mare are e moanaki ao ni kabotoaki iaon aanga aika a raraoi n aron are e a tia n taekinaki, bon akea bootan mwaaka ae e kona n urua ma ti te mwaaka inanon temanna ke ni uoman irouia ngaiia taanga; ao a riai ni moana te mwiokoaki ake a tabangaki. Tabeman aomata ao itera tabeua a kona n anainano ibukin te raoiroi ke te buakaka. Ni itera n aron te mwane, aanga ni kakukureia aomata, itera n tautaeaka, ao itera riki tabeua a taraa ni iai tomaia ma aei; ma te mare e katan moa i aoia taanga n taai nako are a kona ni karika aia mare bwa e na nakoraoi ao ni kakukurei ngkana a botumwaaka, n aki tauaninne, ao ni kororaoi.

E beebete kawaina; ti tabeua bwaina ke renganana ma a rangi ni bati kabuburakiia n tatabeua nako.

Te moan, a na riai ni karaoaki raoi kawai aika a riai ngkana e a iangoaki te mare, are e iangoa raoi iai rinean te buu are e rooti kororaoi bwaai ni kabane ake a kakaawaki ibukin temanna ma temanna. Ao imwina naakana uoman a na riai n nakon te baonikarea n te tembora ao ni kinaa bwa a na riai ni uaia ni mwakuri korakora nakon kakororaoan te uaia ni maeka aio.

Te kauoua, e na bon riai kakorakoraan te aki tauaninne, ni mwaninga taekam ao ni waakina maiun te utu ao ni kabane itera ake a kaeti nako iai nakon nakoraoi te utu, bwa a na kakeaaki ni kabane iango n tauaninne.

Te kateniua, a riai n teimatoa mamarooro ni kareke tangira ao ni bwaeta aron nanom n tangira, n akoi, ao ni iangoa kaiteimatoan te tangira bwa e na maiu ao n rikirake.

Te kaaua, e na riai ni bwanin maiuakinan ana tua te Uea n aron are e kabwarabwaraaki n Ana euangkrio Iesu Kristo.

Ma ni karauan kakibean rengarenga aikai ao ni kateimatoaki mwakuriia, e na boni kangaanga rokon te aki kukurei, te aki ota bwa e na reitinako, ke taian raure bwa a na riki. Rooia ake tabeia te buuraure tao a riai ni mwaing nakon mwakuri tabeua ao bowi ibukin buuraure a nang kainaki.

Aomata aika uoman ake a waaki nakon te baonikarea ni mare a riai n ataia bwa karekean te mare ae kakukurei are a kaantaningaia e riai ni mataata iro-
uia bwa te mare n te tua a aki bane inanona itera ni kabane ake a kaeti nakon te mare, ma e nanonaki bwa ko na bon anga karea, ni ibuokanibwai, ao ai uana naba ma kauarerekean tabeua oin inaomatam. Nanona bwa e tangira te katautau ae e ananau ao ni matoatoa, ibukin taiani beku ake a riki bwa taian uota aika rawaawata, uota ibukin te tararua ma te tabeaianga; ma a nanonaki naba baike a riki mai kabin te nano aika moani baan te karewerewe ma ibuakon bwaai nako.

Imwain te mare, a bon inaomaata aomata n tatabemaniai nako ni karaoi baike a taku, ni bairea aron maiuna n aron are a taku bwa te kabanea n tamaroa, ni karaoi babaire ni kabane i bon irouia ngkai bon ti ngaiia taan bairei. Rao aika a tangiraki a riai n ataia imwain karaolan aia berita bwa a riai n tatabemaniai ni butimwaea nanona ae e bwanin bwa raoiroin te utu ae uarereke ae e boou e riai riki ni bura nakon raoiroia buu n tatabemaniai. Ngaiia n tatabemaniai a riai ni kakeaa te “I” ao te “au” ao ni onea mwiina n te “ngaira” ao “ara.” Babaire ni kabane a riai ni iangoaki bwa iai uoman ke e mwaiti riki ake a na rotaki iai. Ngke e a roko nakon babaire aika a kakaawaki riki, te buu te aine e na tabeakin bwa baikara mwii ake a na rotaki iai kaaro, ataei, te mweenga, ao maiuia n tamnei. Ana rinerine te buu mwaane n ana mwakuri, ni kakukureia maiuna, raoraona, nanona ni kabane ake tabeua a riai ngkai ni iangoaki n te itera are ngaia ti iteran te utu, bwa bwaninin te kurubu e riai ni iangoaki.

Te mare e aki kona ni boboraai ao n akea te kangaanga iai, ma e kona n riki naba bwa nnen te rau ae korakora. Tao a kona ni maiu ni kainnana taanga, ke n aoraki, nanokaawaki, ni kabwaka, ao ni karekea naba te mate inanon te utu, ma bwaai aikai aki kona n anaa te rau mairouia. Te mare e kona n rangi n nakoraai ngkana e aki roko iai te tiorobeke. Kangaanga ao tabeaianga a na katikiia kaaro ni kati-teuanaki n aki kona n uruakaki ngkana e bwanin raoi te aki tauaninne ikanne. N tain te kainnana ae korakora n 1930 tabun e rangi ni korakora kerikakin te buuraure. Te kainnana, taian kabwaka, te bwaranano—a kabaeia kaaro n ti teuana. Kakaitara a kona ni kamatoai itoman ake a kona n uruakaki n te kau-bwai ke te maiuraai.

Te mare are e boboto iaon te aonikai e ataaki bwa e na bon aki koro bukina. Temanna are e mare ibukin te kaubwai ke temanna are e mare ibukin te kari-neaki ke ibukin te nako inanon te botanaomata e

na bon nanokaawaki n tokina. Temanna ae e mare ibukin kakoroan nanon ana kewe ao ana kamoamoa ke e mare ibukin te riribai ke ni kammaraka temanna e bon ti kananobaba i bon irouna. Ma temanna are e mare ibukin te anga te kukurei ao ni karekea naba, ni karaoa te beku ao ni karekea naba, ao n tabeakin aroia ni kauoman ao aron naba te utu e na kona n riki te mare anne bwa te mare ae kakukurei.

Te tangira bon aekan te uee, ao, n aron naba te rabwata, e tangira kamwarakeana n taai nako. Te rabwata ae mamate e na waekoa ni baki ma ni mamaara ao ni mate ngkana e aki bati ni kakamwara-keaki. Te ue ae marau e na mwauu ao ni mate n akean te amwarake ao te ran. Ao ai aron te tangira, naba, e aki kona ni kaantaningaki bwa e na maiu n aki toki nikarokoa e reitinako kamwarekeana ni mwakoron nako te tangira, kaotan te karinerine ao te bwaka n nano, kaotan te kakaitau, ao iangoan te aki tauaninne.

Te aki tauaninne e koaua bwa e kona n katiaa nanon te koaua teuana n te mare ae nakoraai. Ngkana e aki toki temanna ni ukoukora nanon, mweengaraoin, ao kukurein are temanna, te tangira are e kuneaki n tain te kareke tangira ao ni kamato-aki n te mare e na rikirake nakon arona ae moan te korakora. Angiia taanga a kariaia aia mare bwa e na buakaka ao aia tangira bwa e na rikirake n akea nanona n ai aron te kariki ae e a maan ke kangare ake a manrea, ke ranin iriko ni man ake a tiinako imwiin kukanakia ao a mariri. E koaua bwa amwa-rake aika a kakaawaki ibukin te tangira bon te aro ni iango, akoi, te iangoraai, butimwaeen kakaitau, te nebonebo, kamoamoa, te kairaoraoaki, te aki nano-kokoraki, te onimaki, te iraorao, te kaboraoaki, ao te katan imarenan temanna ma temanna.

Ngkana ko na rangi ni kukurei n te mare, e na riai iroun temanna n reitanako te kakaonimaki ni kaawakin Ana tua te Uea. Akea temanna, ae tuai ke ae e a tia ni mare, ae e kona n riao kukureina ti ngkana e kororaai. Iai nanoraai aika aki teimaan ao aanga aika a karabaaki ibukin te tai ae kimototo, ma te kukurei ae kororaai ao n teimatoa, e kona n reke ti man te itiaki ao te kororaai. Temanna are iai iro-una anuan maiuakinan te aro ma ana koaua n te aro aika nano e aki kona ni kukurei n te maiu ae mamaara. Te kaantaniga e na teimatoa ni karawa-wata, ti ngkana e a tia n aki tabeakinaki n te aro are ai akea bongana, ao anne are e a karika te mare bwa e na kaman mena inanon te kangaanga. Te iango ae kammaraki e kona ni karika te maiu bwa ai akea nanona. Te mamaara e urubwai nakon te mare, e a moa riki ngkana itera aika uoua a uaia ni mamaara n aroia aika a kakaokoro.

Kakaokoron te aro boni ngaai oin kataaki ao teuana ma ibuakon kakaokoroaki aika aki kona n reke kaetaia.

Te mare e bon katabuaki iroun te Atua. Tiaki ti te katei ibukin te aro ni bobootaki. N akean te mare ae e riai ao n nakoraoi, e bon aki kona temanna ni karietataaki. Wareki ana taeka am Uea, bwa e bon eti ao e riai te mareaki.

Ngkana e koaua anne, aomata aika Itiaki ni Boong Aika Kaitira aika iangomwaaka ao ni wana-wana e na bairea raoi maiuna ni kakoaua raoi bwa a na akea taian totoko ake a na tuuka te kawai. Man karaoan teuana te kaairua ae korakora, ao aio te aro are e kona iai temanna ni katikui bwaai ake a na tuuka te kawai ake a na aki kona ni kamwawaaki ao ake a na tuuka te kawai nakon te maiu ae akea tokina ao te aro n atua —are ngaia tokin ara kaantaninga. Ngkana uoman aomata a tangira te Uea nakon oin maiuiia ao imwina a manga tangiriia i bon irouia nakon oin maiuiia, n uaia ni mwakuri n te katiteuanaki ma te burokuraem n te euangkerio bwa te oi are a kateitei iai, bon te koaua bwa a na karekea te kukurei ae kakannato aei. Ngkana a aki toki n nakon te tembora ae tabu te buu te mwaane ao te buu te aine, ao a uaia ni katorobubua n tataro ni mweengaia ma aia utu, n uaia ni karekebai nakon bootakin aia aro ao ni kaawakin maiuiia bwa a na itiaki—n aia iango ao n rabwataia—n te aro bwa aia iango ni kabane ao kainnanaoia ao aia tangira a bane ni ikotaki iroun temanna, ma toaia, ao ni uaia ni mwakuri ibukin katean abanuean te Atua, ngkanne e a roko raoi te kukurei n tokina.

N tabetai n te mare iai riki bwaai aika a na kaba-eira, e ngaie ngke e a tia n taekinna te Uea ni kangai bwa ti riai n tangira buura ma nanora ni kabane ao n nim ma ngaia n akea riki (Tara D&C 42:22).

Titebo naba ma are e nanonaki bwa “Ko na tangira buum (te mwaane) ma nanom ni kabane ao n nim nakoina n akea riki.” Ni mwaitin te tai, aomata a teimatoa n nim nakoia tinaia ao tamaia ao raoraoia. N tabetai ao tiina aki kona ni kaaki tauan

mwiia natiia, ao buu mwaane ni ikotaki ma buu aine a okiriia tinaia ao tamaia ni karekea aia ibuobuoki ao aia kaeti ao ni marooroakin baike a kaeti ti nakoiia, n ai aron te nim e riai n ti kaeti nakon te buu te aine n angiin bwaai, ao te aro n reitaki are ti imarenaia taanga a riai ni bane ni kawakinaki n te aro ae rangi n raba ao n aki kamauantaki nakoiia tabeman.

A karaoa ae raoiroi taanga ni waekoa ni karekea oin mweengaia, ae okoro man raroa ma butikaia n aia itera ni kauaitera. Te mweenga tao e na rangi ni mangori ao n tara n akea arona, ma e ngaie n anne ao bon tabo ni maeka ae e inaomata. Maium n taanga e riai ni inaomata mairouia ana koraki ao am koraki. Ko a tangiriia riki nakon are mai mwaina; ko butimwaei aia ibuobuoki; ao ko kukurei n aia boobotaki; ma ko maiuakina oin maium, n tautae-kanaki n oin am babaire, n oin am tataromwaaka ni iango imwin reken te ibuobuoki mairouia ake a riai n anga. Te nim e aki nanonaki n ae te maeka n te mweenga ae titebo; e nanonaki n ae te nim ni ikakaan, n nim n ti teuana:

E bon kinaki iaan te tua bwa te mwaane ao te aine a uaia n riki bwa ti te irikona bwa e aonga ni kakoroa bukin karikana te aonaaba,

Ao tao ae na kona ni kaonaki n ana babaire te aomata ni kaeti ma ana karikibwai imwain karaoan te aonaaba (Tara D&C 49:16–17).

Tariu ao mwanau, I kona n taekinna bwa aio ana taeka te Uea. E bon rangi, ni korakora, ao bon akea temanna ae riai ni kauntaeka ma te Uea. E karaoa te aonaaba; E karaoia aomata. E atai aroaroia ni kabane. E katei taian burokuraem, ao ti aki rangi ni wanawana ke n tau rabakaura ni kona ni kauntaeka ma ngaia ibukin baika a kakaawaki aikai. E ataia bwa tera ae e eti ao ae e koaua.

Ti bubuti nakoim bwa ko na iangoi bwaai aikai. Kakoaua raoi bwa e eti am mare. Kakoaua raoi bwa e eti maium. Kakoaua raoi bwa mwakoron am mare e uotakirake raoi n ae e riai.

Man te Maati 1977 *Ensign*, iteraniba 3–5.

KAETAN AROARO NAKON TAIAN KATAAKI N TE MARE

4

IANGO TABEUA IBUKIN WAAKINAN TE REIREI

Ni kaeti ma oin kainnanom ao arom tabeua, ira teuana ke ae e raka riki man taian kaoti aikai.

- N te mwiokoaki ibukin te wareware ae inano, Unimwaane Lynn G. Robbins e kabwarabwara “te kawai ibukin te kangaanga.” Wareka ana kamataata iaon te iteraniba aei. Imwina ao karaoa te kawai ibukin te rau n te mweenga. Ukoukoria bwa aekara “rengarenga” ake ko na karini inanon te kawai anne.
- Karaoa katabeam ni kaekai kakaewenako ma te nanorinano ao te tangira nakon karaoana ma te kakaiun. Bairea te bwai teuana are ko kona ni karaoia are e na aki toki ni kauringko taekan te katabeaki aei. N aron te katooto, ko kona ni katuka te mwane te maibibi ke te bwai teuana ae uarereke inanon am kau ke ni kawakina taeka iaon te mwa-koro ni beebwa i bon ibukim inanon am buua.
- Ngkana e tauraoi te *Family Home Evening Resource Book* (31106), wareka “Resolving Conflicts in Marriage,” iteranibaa 240–41. Ngkana ko a tia ni mare, wareki ao marooroakin te bwai n reirei aei ma kaainabam.

TE MWIOKOAKI IBUKIN TE WAREWARE

Wareki raoi koroboki aika inano. Ngkana ko a tia ni mareaki, wareki ao marooroakin bwaai aikai ma buum.

TE RINERINE AO TE UN

Unimwaane Lynn G. Robbins
Man te Itingaun

E Karokoa te Un Taatan inanon taian Utu

Iai au utu ikai iaon te aba. *A bon rangi n tamaroa nakoiiu*. Aio ana kantaninga te ataei ni kabane, ae -kabwarabwaraaki n taekana man anenen te taroma-uri (tara “Families Can Be Together Forever,” *Hymns*, nambwa 300; e karinaki te raaii).

Ti reiakinna n te katanoata iaon te utu bwa “te utu bon te bwai ae kakwaki nakon ana baaire te Tia Karikibwai” ao bwa te “buu mwaane ao te buu aine a karekei mwiokoiaa aika a tabu bwa a na tangiriiia ao man tararuia i bon irouia” ao te “tabe ae tabu ibukin kaikawakia ataei inanon te tangira ao te koro-raoi” (“Te Utu : Te Katanoata nakon te Aonaaba,” *Ensign*, Nobembwa. 1995, 102).

Te utu bon ana moan taakete Taatan. E waakina te buaka iaon te utu. Teuana mai buakon ana babaire n rarabakau bon te kawai ae karaba ao ni babakanikawai are e riakuun ana taanga ana kairiribai ao n rin-nako n oin mweengara ao ni maekani.

E urui ao n angin te tai e kamaunai utu inanon oin oon mweengaia. Ana anga bon te kakibea te *un* imarenaia kaain te utu. Taatan bon “taman te

itabaraara, ao e kakibei nanoia mwaane bwa a na itabaraara ma *te un*, temanna ma temanna” (3 Nibwaai 11:29; e kairaki n te man ae raaii). Te weabe ae *kakibea* e tara n ae ai aron ae te rengarenga ibukin te kangaanga: Kaaki kakaiunim iaon te kabuebue ae tau, ao kakibea ma taeka aika a rine-aki, ao karokoa n are e buro; teimatoa ni kaboboa nikarokoa e a bae; kamwaitoroa; ao katikui nama-kin bwa a na kamwaitoroaki inanon tabeua te bong; aanga are e mwaitorotoro; e na rangi ni mwaiti nikirana.

Ti Kona N Rinea Te Aki Kai Un

Iteran ana aanga ni kewetaia bon te karaurea te un man te inaomata n rinerine, ni karaaira bwa ti na kakoaua bwa ti a riki bwa konan te iango are ti aki kona ni kaeta arona. Ti ongo ae kangai, “E a bua naba nanou n un.” Buan nanon temanna n un bon rinean taeka aika a kakaongora are e a riki bwa te mwakoro n taeka ae bati ni kakabonganaki. Ngkana ko “kabuaa te bwai teuana” e kaota ae “tiaki te nano,” “te kabuanibwai,” “tiaki te nano,” “te aki bukinaki”—tao te aki tarabwai “te aki bukinaki.”

“E kaminoa atu.” Ai te aekaki n taeka ae ti ongoon-go, are e kaota aron te aki taonannano ke te inao-mata n rinerine. Aikai iango aika akea koauaia ake a riari ni katereaki kairuaia. Akea ae e kaminoi ara iango. Aki kaunira tabeman. Akea te mwaaka teuana

ae e irekereke ma ngaia. Te riki ni un bon ana rinerine te iango, te babaire; ai ngaia are, ti kona ni karaoa te rinerine bwa ti na aki un. *Ti rinerine!*

Nakoia ake a taekina ae, “Ma I aki kona n taona nanou,” e kaeka te tia korea te boki aeWilliam Wilbanks, “Akea nanona.”

“Te kan unun, . . . taotaonan te kan un, tataekina, te karongoaa ao te tatarua,” boni kawai ni kabane ake a tia n ataaki n te irekereke ma te un. “Ti rinea teuana are e a tia ni kakoauaki bwa e nako-raoi ibukira n taai aika a nako. Ko a tia n namakinna bwa e aera e rangi ni karako buan ara iango ngkana ti aki nanoraoi iroun ara mataniwi, ma ai kakairiora ngkana ti kaunaki irouia raora ke ara utu ?” (“The New Obscenity,” *Reader’s Digest*, Ritembwa. 1988, 24; e karinaki te raaii).

N ana kauoua n ririki Wilbanks ao e kataia n riki bwa kaain te tiim ni bwatiketibooro n te reirei ae rietaata ao e reke irouna. N ana moan bong ni kataneiai ao ana tia kataneiai e katakaakaroa temanna ni kaitara ma temanna ao kaain te tiim a matakua. Ngke e aki reke ana roro ae rangi ni bebete, ao e roko unna ao e kabukibuki waena ao man ngurengure. E waerake te tia kataneiai nakoina ao n tuangnga, “Ko karaoa riki ae aekan anne ao ko na aki manga takakaro n au tiim.” Inanon teniua te ririki ake imwina ao e aki manga bua ana iango. N ririki ake imwina, ao ngkana e rairaki n uringa te tai arei, e ataia bwa e a tia n reireinna te tia kataneiai te boto-niango ibukin onean te maiu n te bong arei: e kona n taobaraaki te un (tara “The New Obscenity,” 24).

Ana Reirei te Uea

N ana Raitaeka Iotebwa Timiti n I-Ebeto 4:26, E tabeka te titiraki Bwauro, “Ko kona n un, ao ko aki bure?” E rangi ni mataata ana kaeka te Uea iaon te titiraki aei:

“Bwa ane iai irouna tamnein te kakauntaeka ao bon tiaki ma irou, ma bon ma iroun te riaboro, are taman te kakauntaeka, ao e kakiriwei nanoia aomata bwa a na itabarara ma te un, imarenaia.

“Nooria, bon tiaki au reirei, bwa N na kakiriweei nanoia aomata bwa a na un, imarenaia, ma bon aio au reirei bwa a na riai ni kakeaki bwaai aikai” (3 Nibwaai 11:29–30).

Te reirei ke te kaetieti aei ma iroun te Uea e a kaman rimoan te inaomata n rinerine ao bon te ibuobuoki nakon te iango ae e maiu ni karaoan ana baire. E kantaningaira te Uea bwa ti na karaoi ara rinerine bwa ti na *aki* riki n un.

E aki kona ni kariaiakaki rikin te un. Ni Mataio 5, kibuna 22, e taku te Uea, “ao Ngai I taku nakoimi,

Bwa ane un nakon tarina *n akea bukina* ao e ananga ni kabuakakaki iai n te bootaki ni motikitaeka” (e kairaki te raaii). Ai kamiira bwa te taeka anne “n akea bukina” e aki kuneaki n Ana Raitaeka Iotebwa Timiti are e kairaki iroun te Tamnei (tara Mataio 5:24), ao akea naba ni kibun 3 Nibwaai 2:22. Ngke e kamaunai taeka te Uea aika “n akea bukina,” E katikuiira bwa a na akea ara anga iai. “Ma bon aio au reirei bwa a na riai ni kakeaki bwaai aikai” (3 Nibwaai 11:30). Ti kona ni “kaakea” te un, bwa E a tia n reireiniira ao n tuangiira.

Te Un Bon te Ira Nanon Ana Kairiiri Taatan

Te un bon te ira nanon ana kairiiri Taatan ngkana ti kanakoa ara taotaonannano. Bon iangoan te bure are e kairiiri nakon namakin n riribai ke katei aika bubuaka. Bon te tia karebwetauaa te un ae riki n tain te kabuti kaa ni kawai aika a rababa, ao rikin kakiriwe n taabo n takakaro aika a bubura, ao kiriwe inanon mweenga.

Ngkana e aki taobaraaki, e kona ni waekoa te un ni karebwetauai taeka aika a kammaraki ao aeka n taetae n aki akaaka man te nano ake a kona ni kamwakaa te nano ae marau. Bon “ane e nako man te wi,” e taku te Tia Kamaiu; “aio e kamwaraea te aomata.” (Mataio 15:11).

E taku David O. McKay, “A riai buu mwaane ao buu aine n aki taetae ni bwana aika a nene i bon imarenaia, ‘Ti ngkana e a urarake te auti’ ” (*Stepping Stones to an Abundant Life*, comp. Llewelyn R. McKay [1971], 294).

Karaoan te un ma te rabwata bon te un are e a riao ae aki kona n nooraki etina ao e bon aki koro-raoi n taai nako.

Te un bon te kataaki ae aki riai ni karika temanna bwa e na namakina te bure ke te kawai ae aonikai ibukin kataan kaetakina. E aki toki ni kairuaaki bwa kanga te ongeaba ma angiina n taai nako kanga te bwai are e a manga kaoki ana karikiuaa. Ai ngaia are e kauring koroboki aika tabu: “Buu mwaane, tangiriia buumi, ao tai unuun nakoiia,” ao “Kaaro, tai kauniia natimi, bwa a kaawa ni bwarannano” (I-Korote 3:19, 21).

“N Na Aki Manga Oki N Un”

Te rinerine ao te bukintaeka ni baike ko karaoi boni moan tuua aika aki kona n raurenako. Ibukina bwa te un bon te rinerine, iai te kauring ae matoatoa n te katanoata bwa “temanna . . . are e bwainikirina buuna ke natina . . . e na bon tei n te bong teuana ni kaekai bukinana i matan te Atua.”

N atakin raoi te itoman imarenan te rinerine ao te un bon te moa ni mwaneka ni kaakeaan te un man

maiura. Ti kona n rineia bwa ti na aki un. Ao ti kona ni karaoa te rinerine anne n te bong aei, ngkai naba: “N n aki manga oki n un.” Iangoa raoi te kaantani-nga aei.

Te ka 121 ni mwakoro n te Doctrine and Covenants bon teuana mai buakon ara botoniango ibukin reiakinan te waaki ni kairiiri ae eti. Tao bon te kabanea ni kakaawaki ibukin waakinan te reirei man mwakoro 121 nakoia kaainnaba ao kaaro. Ti

na kairiia ara utu n te anainano, man te taotaonaki n nano, man te rau, te akoi, ao te nimamannei, ao man te tangira ae aki kairua (tara D&C 121:41–42).

E bia koro bukin miia ataei ibukin karekean aia utu ikai iaon te aba ae raoiroi nakoia.

Man te maroro iroun Unimwaane Robbins n ribootin te maungatabu n Eberi 1998 man te Ekaretia (tara Conference Report, Eberi. 1998, 105–6; ke *Ensign*, Meei 1998, 80–81).

KAETAN AROARO NAKON TAIAN KATAAKI RINANON MAROORO AIKA RAOIRAOI

5

IANGO TABEUA IBUKIN WAAKINAN TE REIREI

Ni kaineti ma oin kainnanom ao arom tabeua, ira teuana ke ae e raka riki man taian kaoti aikai.

- N te mwioko ibukin te wareware ae inano, e taku Unimwaane Joe J. Christensen: “Tabeman aomata a tuai man kona ni bitaki nakon ae tamaroa riki bwa mwiin te titiribure ao te takutaku ni katoa tai. Ngkana ti aki rangi n taratara raoi, tabeua man are ti anga bwa te tiribure ae e *ibuobuoki* e bon *urubwai*. N taai tabetai, ao e raoiroi riki bwa ko na katikui bwaai tabeua n aki taekin” (tara

iteraniba 19). N te wiiki ae e nang roko, tarai raoi bwaai ake ko iangoi ao n taekin ibukiia tabeman. Karaoa ae ko kona n akoi riki ao ni karikirakea te aroaro ni bwaai ni kabane ake ko taekin.

- Taratarai anua aika e kakatonga te aba iai iroun kaainabam. Karaoa am karinan n anua aika a kakateke aikai, ao tibwauaia ma kaainabam.

TE MWIOKOAKI IBUKIN TE WAREWARE

Wareki raoi koroboki aika inano. Ngkana ko a tia ni mare, wareki ao maroroakin bwaaai aikai ma buum.

TE MARE AO TE BAAIRE AE KAKANNATO IBUKIN TE KAKUKUREI

Unimwaane Joe J. Christensen
Man te Itingaun

Barbara ao ngai ti a tia ni kakabwaiiaki ma onoman natira. Tabeua te ririki n nako, ngke ti a tia ni kairiia ni kabane bwa a na kaitibo ma tibuia, e taku tamau, “Joe, I taku bwa ngkoe ao Barbara kam a tia ni karaoa te bwai teuana ae kam aki kona ni katokia.”

Ni bongin te Itita aei ti katanoata nakon te aonaaba ni kabane bwa Iesu bon te Kristo ao bwa rinanon Ana nakoanibonga ae tabu ao te mwaaka ni kabaebae, maare ao utu a aki kainnanaoia bwa a na toki—aki kainnanao te roko n te toki.

N te bong aei ao I tangiria ni kan taetae nakoimi ni kabane ibukin ara mare. Aikai waniua iango ake a kona ni kamwakuraki, ma te kantaninga, bwa a na bongana ni kakorakorai ara mare, ngkai ao n taai aika a na roko.

Uringa Kakaawakin te Mare

1. Uringa kakaawakin am mare ae rangi ni korakora. Kakauongo nakon taeka aikai ma iroun Unimwaane Bruce R. McConkie iaon kakaawakin te mare n ana “baaire ni kakukurei are korakora” Tamara are i Karawa (Aramwa 42:8):

“Man te moanibungiaki nakon te maiu ae mamate aei nakon te tai are ti a tia iai ni mare inanon te

tembora, bwaai ni kabane ake ti karekei ni bwaninin te euangkerio bon te katauraioi ao te karekei taura n rin nakon waakin te aro ni ieiin ae tabu are ti a riki iai bwa buu mwaane ao buu aine n te maiu aio ao n te aonaaba ae na roko . . .

“Bon akea n te aonaaba aei ae kakaawaki riki n aiaron te karikibwai ao kakororaoan iunite n te utu” (“Salvation Is a Family Affair,” *Improvement Era*, Tuun 1970, 43–44).

Tataro ibukin Nakoraoi Am Mare

2. Tataro ibukin nakoraoi am mare. N ririki aika a nako, ngke e a rangi ni kakaraoaki iroiua Mataniwii ni Kabuta bwa a na neweabaa te mition ao ni kataetaeii mitinare, Unimwaane Spencer W. Kimball, are imwina e a manga kaaina te Kooram n te Tengaun ma Uoman, e neweaba ma Unimwaane e nang bane ana tai ni mwakuri ni mitinare.

“Ngkana ko a kamwawaaki, te Unimwaane, tera nako am baaire?”

“O, I baireia bwa N na oki nakon te kuura n rei-rei.” Ao imwina ma te moangare e a manga taekina riki ae, “Ao imwina I kantaninga reken au tangira ao te mare.”

E tibwaua te maroro ae raoroi aei Unimwaane Kimball: “E tamaroa, ko na tai ti tataro bwa ko na mare ma are ko tangiria. *N onea mwiina, tataro bwa ko na tangira te aomata ane ko na mareia.*”

Ti riai n tataro bwa ti na rikirake n akoi, karine-rine, nanorinano, tataonakinnano, kakabwarabure, ao, e a *moa riki*, te aki bati n tauanibwai.

N te aro bwa ti na kinai oin ara kangaanga ke kabwakara are e totokoiria man rikira bwa raa o aika a tamaroa riki n te mare, ti riai n nakon te Uea n te tataro ni karekea uaan Ana Boki Moomon ae kakanato aei: “Ao ngkana a roko aomata nakoiu N na kaota nakoia mamaaraia . . . ; bwa ngkana a kanano-rinanoia i matau, ma n onimakina, ao ngkanne N na karaoi mamaaraia bwa a na riki ni korakora nako aoi” (Ita 12:27).

Ao ai anne bukin kainnanaoan te tataro. Angiia taan kairiiri n te Ekaretia ao taan ibuobuoki n te mare a kaotia bwa a tuai man noora te mare teuana n reke n te kangaanga ae e korakora ibukina bwa a teimatoa taanga n tataro ni katoa bong. Ngkana a rikirake kangaanga ao n tara ni kakumekumeaki maare, te uaia n tataro n taanga e kona n riki bwa katokana ae moan te kakaawaki.

Kakauongo Nakon Kaainabam

3. Kakauongo. Karekea te tai bwa ko na kakauongo nakon kaainabam; ao ni bairea kakaraoana ni katoa tai. Uaia n airiri ao kakatautaua bwa e uara ami iraorao ni mare.

Te tari ae Brent Barlow e tabeka te titiraki nakon te bootaki n nakoanibonga irouia taari: “Iraman mai rouni aika a tangiria ni karekea te kaotioti?” A bane baai ni kateaki. Imwina ao e kaota ana iango bwa a na bane n okiri mweengaia ao n titirakinia buuia aine bwa a na kanga n riki bwa buu mwaane aika a tamaroa riki. E manga reitia, “I iriira oin au iango, ao I a tia ni karekea te marooro ae rangi ni bongana ma [kaainabau] ae Susan ae raka riki nakon teuana te aoa n te bwakantaai anne!” (“To Build a Better Marriage,” *Ensign*, Tebetembwa. 1992, 7). Te marooro n aron aei e kona ni riki bwa te kaotioti ibukira ni kabane.

Iai mai buakomi taari ae e a tia n ongo mairoun buuna te aine n taekina te bwai ae aekan ae I a tia n ongo n te tai ae aki maan n nako: “Joe, ko kakauongo?” Tiaki ti ngaia ae e mimii bwa I kakauongo ke I aki. N te tai teuana ae e a tia n nako ao I matu ngke e roko tibu ae uarereke ae Allison ao e ieta kunin matau ao e taku, “Tibu te unimwaane, ko mena ikanne?” Ti riai ni mena “ikekei” ao ni wae-koa ni kaeka nakoia raora.

Totokoa te Aki Toki n Titiribure

4. Katoka te “aki toki n tiribure”. Tai rangi n titiriburei kaairua imarenami. Ko na ataia bwa akea mai buakora ae kororaoi. Ti bane ni karekea te kawai ae

abwabwaki bwa ti na riki n AnuanKristo n ai aron ae a kaumakiira ara mataniwi bwa ti na riki n ai arona.

“Aki katokan taeka ni titiribure,” n aron ae e atongnga Beretitenti Spencer W. Kimball, e kona ni kabwarai angin taiani mare (“Marriage and Divorce,” 1976 *Devotional Speeches of the Year* [1977], 148). N angiin te tai temanna mai ioura n tatabemaniira e ata kabwakara, ao ti aki tangira te kauring ae okioki. Tabeman aomata a tuai man kona ni bitaki nakon ae tamaroa riki bwa mwiin te titiribure ao te ngungurengure ni katoa tai. Ngkana ti aki rangi n taratara raoi, tabeua man are ti anga bwa te tiribure ae e *ibuobuoki* e na riki bwa te *urubwai*.

N taai tabetai, e raoiroi riki bwa ko na katikui bwaai tabeua n aki taekin. Ngkai e a bon tibwa mare Titita Lola Walters, e wareware n te maekatiin are e oti iai bwa ngkana ko kani kakorakora te mare, a riai taanga, ni uaia ni boobotaki ao ni karinani aeka ni katei ngkana iai ake a kunei bwa a na karika te un. E koroboki:

“Ti na aran nimaua bwaai ake ti kunei bwa a kaun, ao N na moanna ngai. . . . I tuangnga ae I aki tangira arona ngkana e kana te kureebe. E kanakoa kunna ao e kanna kanga ai aron te aoranti! Akea ae I ataia ae e kana uaan te kureebe n aron arei. E kona te aine ni kantaningaia bwa e na kabanea maiuna, ao arona n aki toki, n taratara kaainabana ni kana uaan te kureebe n ai aron te aoranti? . . .

“Ngke I a bane [ma au nimaua], e roko ana tai n tuangai bwaai ake e ribai irou. [E] taku, ‘Ngaia, n taekinan raoi te koaua, I aki kona ni iangoa te bwai teuana ae I aki tangiria iroum, Raou ae Tangiraki.’

“Ikerake.

“I waekoa n tannako, ibukina bwa I aki kona ni kabwarabwara bukin ranin matau are e kanoa matau ao ni waanako man ubuu.”

E motikia Titita Walters, “N te tai are I ongo iai aroia taanga bwa a aki boraoi, I aki toki ni miimi bwa tao a ituaki ni manin aoraki are I aranna ngkai bwa te ‘Grapefruit Syndrome’ (Maninaorakin Uaan te Kureebe),” *Ensign*, Eberi. 1993, 13).

E koaua, n tabetai, e raoiroi riki aki taekinan bwaai tabeua.

Kawakina am Kareketangira Bwa e na Maiu

5. Kawakina maiun am kareketangira. Karekea te tai n uaia ni karaoi bwaai— ti ngkami uoman. N ai aron kakaawakin te uaia ni bootaki ma natimi bwa te utu ae ti teuana ao ai arona naba bwa ko kainnanao te tai tetaina ni katoa wiiki n ti ngkami. Ngkana kam babaireia n te aro anne ao a na ataia natimi bwa kam namakina kakaawakin ami mare ao kam

tangiria n tobwaia ni karikirakea. Anne e bon nakon tabeakinana, babaireana, ao tainakina.

Tiaki te bwai ae tao e na bobuaka. Te tai n uaia ni ikotaki boni ngaia te bwai ae moan te kakaawaki.

N te taina ngke e kitana te auti taman-kainnabau imwin te katawanou bwa e nang oki ni mwakuri n te tawaana, e taku tinan-kaainabau, "Albert, oki n nakomai ikai ao tuangai bwa ko tangirai." E wingare ao e taetae ma te manikangare, "Elsie, ngke ti moan mare, I tuangko ae I tangiriko, ao ngkana e a bitaki anne, N na manga bon kaongoko." E rangi ni kangaanga bwa ko na kabongana n aki akaka taetae-kinan ae "I tangiriko." Kabongana ni katoa bong.

Waekoa N Taekina ae, "Kabwara au Bure"

6. Waekoa n taekina ae, "I kabwara au bure." N aron ae rangi ni kangaanga karekean am taeka, waekoa n taekina ae, "I karautaeka n anne, ao taiaoka ni kabwara au bure," e ngae ngke bon tiaki ngkoe ae bon kaairua. Te tangira ni koaua e bon rikirake irouia ake a tatauraoi ni kariaia oin aia kairua ao aia kaunuun.

Ngkana a rikirake taian kakaokoroaki, te kona ni maroroakini ao kakaean katokaia e bon kakaawaki, ma iai taai are e tamaroa riki katukan taekaia. Aki taekinan te bwai teuana ao warekan teuana nakon tebwiina ke ni karokoa tebubua e bon kakaawaki. Ao n taai tabetai, kabungan taai iaon unim e kona ni buokiko ni kaokiko nakon te kangaanga arei n te ingabong are imwina ngkana ko a tia ni motirawa raoi, ko a rau, ao ni karekea riki te anga ibukin katokana.

N tabetai ao ti ongo tabeua bwaai n aron ae, "Bukin tera, ti a tia ni mare n te maan ae nimabwi te ririki, ao ti tuai ma ni kakaokoroaki n ara iango." Ngkana ngaia arona anne, ao nanona ngkanne bwa temanna ma ibuakoa e a bon tataotaonaki naba iroun are temanna ke, n ai aron ae taku temanna, bwa e iruwa nakon te koaua. Taanga aika a wana-wana a na iai irouia te kakaokoroaki ni iango. Kakaewenakoara bwa ti na ataia raoi bwa ti na kanga ni katoki. Anne iteran waakinan karaoan te mare ae tamaroa bwa e na raoiroi riki.

Maiu man Oin Korakoram

7. Reiakinna bwa ko na maiu man oin korakoram. Tabeua man kangaanga aika kabanean te kangaanga n te mare a riki man iteran te mwane. "Te American Bar Association mai Amerika . . . e kunea bwa 89 te batienti man taian raure ni kabane ake a kona n nooraki bwa mwiin te itabaraara ao te ibukibuki iaon te mwane" (Marvin J. Ashton, "Teuana Ibukin te Mwane," *Ensign*, Tuurai 1975, 72). Ko na tatauraoi

ni kariaia taonan ke aki karaoan boobwai tabeua bwa n te aro bwa ko aonga n aki urua am katau-mwane. Kabwaka moa am kabwianibwai, ao totokoa te taarau n aron ae ko kona. Uringnga bwa kabanean nimabwi te taara n te namwakaina n ae karako nakon ae ko karekea titebo ma te kukurei ao kabanean nimabwi riki iaona titebo ma te nanokawaki ae korakora. Tao e a roko te tai are e nang buutaki te tati ao am kaati(card) n taarau ao ni karaoa are e aranna Unimwane Jeffrey R. Holland bwa te "korokoro ni katamaroa" ("Things We Have Learned—Together," *Ensign*, Tuun 1986, 30).

Tibwauai Mwiokoaki n te Mweenga ao n te Utu

8. Riiki bwa te rao ni koaua n taian mwioko n te mweenga ao n te utu. Tai katootonga te buu mwaane ae tetekateka n te auti ni kakaantaningai karaoan bwaai ibukina, n namakinna bwa te karekemwane ibukin te maiu bon tabena ao are te buu aine e na tabena te auti ao tararuakia natiia. Te tabe ibukin tararuuan te mweenga ao te utu e bon riao ibukin mwiokoan ti temanna.

Uringnga bwa ko mena inanon te uaia ni iraorao. Barbara ao ngai ti a tia ni kunea bwaa ti kona ni katiai karaoan ara kainiwene ni katoa ingabong n te tai ae aki raka iaon teuana te miniti ao ai anne naba ibukin te bong ae bwanin. E taku bwa e kariaia bwa N na buokia bwa e na buokai n namakina ae raoiroi ibukiu ni kabanea te bong anne. E taekinna bwa e kariaia, ao I kanamakinna bwa iai teutana koauan anne.

Kakaea te tai ae kam na uaia iai ni kamatebwai ni koroboki aika tabu, ao ira te reirei aei ma iroun Beretitenti Kimball: "Ngkana a uaia n naanako n te tembora ae tabu ni mwaitin te tai te buu mwaane ao te buu aine, ni katorobubua ni uaia n tataro ni mweengaia ma aia utu, ni ikarekebai n naanakon bootakin te aro, ni kaawakin maiuia inanon te itiaki ae bwanin, n aia iango ao n rabwataia, . . . ao ni uaia ni mwakuri ibukin katean abanuean te Atua, mwiina bon te kukurei are e a roko n tokina" (*Marriage and Divorce* [1976], 24).

Kauarekekeana:

- Uringa kabanean kakaawakin am mare.
- Tataro ibukin nakoraoina.
- Kakauongo.
- Totokoa "te titiribure n taai nako."
- Kaawakina maiun am kareketangira.
- Waekoa n taekina ae, "I kabwara au bure."
- Reiakinna bwa Ko maiu man oin korakoram.

- Riiki bwa rao ni koaua n taian mwioko n te mweeng ao n te utu.

I kakoaua bwa Iesu bon te Kristo, ao bwa bon akea kanoan te ruanimate n te kateniua ni bong, ao bwa “aroia aomata ngkai a bane ni mate iroun Atam, aoai aroia naba bwa a na bane ni kamaiuaki iroun Kristo” (1 I-Korinto 15:22). Ao ai bon te kakaitau ibukin te mwaaka ni kabaebae inanon ana euangkerio Iesu

Kristo ae e a manga kaokaki, ti kona n nanomatoa n atongnga ma te tia korea te kamatenano, “I riiai ao man tangiriko riki imwin te mate” (Elizabeth Barrett Browning, *Sonnets from the Portuguese*, nambwa. 43, rain 14).

Man te marooro iroun Unimwaane Christensen n ribootin te maungatabu n Eberi 1995 man te Ekaretia (tara Conference Report, Eberi. 1995, 84–87; ke *Ensign*, Meei 1995, 64–66).

KAKORAKORAAN TAIAN MARE RINANON TE ONIMAKI AO TE TATARO

6

IANGO TABEUA IBUKIN WAAKINAN TE REIREI

Ni kaeti ma oin kainnanom ao arom tabeua, ira teuana ke ae e raka riki ma taian kaoti aikai.

- Iangoa te bwai teuana ae ko kona ni karaoia ni kakorakora iai am onimaki iroun Tamara are i Karawa ao Iesu Kristo.
- Katea te tai ni katoa bong n tataro ma kaainabam.

TE MWIOKOAKI IBUKIN TE WAREWARE

Wareki raoi koroboki aika inano. Ngkana ko a tia ni mare, wareki ao marooroakin bwaai aikai ma buum.

KAKAEAN TE KIMWAREIREI N TE MAIU

Unimwaane Richard G. Scott

Man te Kooram n te Tengaun ma Uoman n Abotoro

E mwaiti Aekana i nukan te Kakatiteboaki

N te tai ae e aki maan n nako ao I tei i tabon te aba teuana mai meang n te Betebeke ae tamaroa ao I tara nanon marawa n te itingaroo teuana. I rangi ni miiakini butin naao aika a totoo ni butirake n aroia ae aki bibitaki ao n rebwetaua n are tokin taari. E kauringai aron teimatoan ao aki bibitakin ana baaire te Uea, ma aki bibitakin, te tua ae akea tokina, ao te katanaki iaan teimatoan te motiraoi ao maraun te nanoanga ngkana e karekeaki n te ongeaba. I ataia bwa naao n tatabeua nako a na ngare n taabo aika a kakaokoro iaon te oraitan ni kunea kawaina nako mataniwiin te bike. Tabeua a bwaro riaon atiibu ao a tiku imwia neinei aika a buroburo ao te ran ae mainaina. Tabeua a bwaro iaon te bike n oin aroia i bon irouia. A birirake riaon te bike ae mwaimwai ma buroburon mataniwiia, imwina a buroburo mani minomino ngke a iki rikaaki.

I iangoi baika a kakaokoro aika akea tokia ake E a tia ni katauraaoi te Uea ibukira. E a rangi ni bati inao-matara, a rangi ni bati tibwangara nakoira ake a na karikirakei arora aika okoro ao ara taarena, ara uru-ring n tatabemaniira, ao tibwangaara ae ti angaanga. Kioina ngke ai akea bongana matakauakinan marawa ae mimitong, I kataia ni iangoa mimitongin te oota are e na anga rimwii taai. Ngke I tabe ni matakua-kina tikiraoin te bwai are e riki arei, e riki te wintoo ibuakon te nang; ao buraeani matan taai aika a rane-anea are e tabe n oti a kamaenakoa te uananginang, ao ni bitii bwaai ni kabane ma raneanean ootana ae aki kabuebue, ana kara, ao maiuna. Titebo ma e tangiria te Uea bwa e na tibwauaa te kakabwaia ae

raka, te kanikina man otan Ana reirei are e anga tamaroana ao te kariaria irouia ni kabane ake e ringia. Rannimatan te kakaitau ibukin te aonaaba ae kamiimi ae ti maeka iai, ibukin te tamaroa ae raka are e tibwauaia Tamara are i Karawa ma ni kabane ake a tangiria ni kan nooria. Ni koauana raoi, te maiu e rangi n tamaroa.

Butimwaea Tamaroan te Maiu

Ko a tia n anaa am tai n tara raoi te bong teuana bwa aekara tamaroan maium ae e na riki? Ai maa-nra ngkoe ma imwiin am kabanea n tai n taratara bungin taai—ma nikiran buraenimatan taai ake a kabooria ma naang, aroka, tabuki, ao taabo aika a rinano bwa kanga te kaboo n te tairiki, n tabetai ma te rauraoi, n tabetai ma kakianakoan matama-tana ao teia?

Ao ai kamiimira naba aron te tairiki ae itiaki raoi n akea teutana te nang ngkana e a ieti rabunan Ana karawa te Uea—itoi aika a ruberube, ootan namwa-kaina—ni kaurai ara iango ma kakannatona ao mimitongina?

Ai kabuananora aron matakauakinan unikan te koraa n te tano ae maiuraai ngkana e moa ni bwe-bwe, ni karekea korakorana, ao ni kaotinakoa te tabera ae uarereke are e tara n akea bongana n teina anne. Ma te karaaurau ao e moanna n rikirake ao ni karikirakea arona i bon irouna, ni kairaki man bai-rean rikirakena are e a tia ni katauraaoia te Uea bwa e na kaira rikirakena. Ma te tararua raoi ao e na bon riki n aron baireana ni koaua bwa tao: te ‘lily’, ae baunaki n te tamaroa ao te mimitong; te aroka ibu-kin kaboiararaan amwarake; te ‘peach’; te ‘avocado’; ke te uee ae tamaroa ae okoro aron marauna ma aekan matamatana aika a mwaiti, ao ni boiarara.

N ningai am kabanea n tai are ko matakauakina unikan te koraa n te tano ae maiu ao ni bwebwerake?

Ni katoa bong ao e karikirakei arona aika boou ao ni kakamataku, nanona bwa e na rikirake riki n tikiraoi ni karokoa e roko raoi ni bwaninin arona ae te rooti ae moan te tamaroa.

Ngkoe temanna te kabanea ni mimitong ibuakon ana karikibwai te Atua. Ana kantaninga bwa e na tamaroa mani mimitong maium n aki tabeakinna bwa e kanga arom. Ngkai ko kakaitau ao n ongeaba, ko kona n riki n aron ana kantaninga te Atua ae e kantaningaiko iai.

Te Kimwareirei n te Maiu e nakon Kakoauaan te Atua

Te nanokaawaki, te rawaawata, ao kakaewenako aika matoatoa bon *bwaai aika riiriki* n te maiu, tiaki kanoan te maiu. I aki kauarerekei aron baikai e aoria bwa matoara aroia. A kona n reitinako n te tai ae rangi ni maan, ma a na aki kariaiakaki bwa a na riki bwa mwiin bwaai ni kabane ake ko karaoi. E kaukea nanon Riaai te Uea ni katanoata te koaua ae kakaawaki, "A karaoaki aomata, bwa a na karekea te kimwareirei." Anne te rongorongoe ae ko kabaeaki iai: "bwa a na *kona* ni karekea te kimwareirei." E aki kabaeaki iai te Uea. Ana kaantaninga ibukira n tatabemanira bwa ti na karekea te kimwareirei. Ko aki kabaeaki iai ngkai ko ongeaba nakon tuua, ko onimakina te Mataniwi, ao ni karaoi bwaai aika a riiai ibukin karekean te kimwareirei n te aonaaba ikai.

Kimwareireim inanon maium e kaeti nakon kakoauaan Tamara are i Karawa ao Natina ae tabu, onimakinan aia babaire iroum ibukin te babaire ni kakukurei bwa e na kona ni karekea te kimwareirei nakoim. Iangoan raoi aia reirei e kona ni kakukureiko n raoiroin te aonaaba ma ni kakorakora riki am iraorao ma tabeman. E na kairiko nakon namakinan te mweeraoi ao te kakorakoraaki are e raanga nako man te tatara nakon Tamara are i Karawa ao te kaeka are E anga bwa boona.

Iangoan te Kangaanga ao te Taotaonannano

Ngkana e tauaki te atibu ae uarereke ni kaaniaki nakon te mata ao taraana ai aron te bwai ae bubura. Karenakoa nako aontano, ao e taraa ni uarereke. Ai arona naba ma kangaanga ao taian kataaki inanon maiura e riiai n taraaki n aron taeka n reirei man koroboki aika tabu. Bwa rimwi ao a na taua aron ara taratara, e na taua korakorara, ao man tukiira man te kimareirei ao te raoiroi are e iangoia te Uea bwa ti na karekea ikai iaon te aonaaba. Tabeman aomata titebo ma atiibu ake a teweki nako nakon marawan te kangaanga. A bwabwa i bon irouia. Riiki n ai aron te bonota ni mata n te bwatoro. Ngkana ko iinako n te kangaanga, uneakina kainaomataam ni manga betirake bwa ko na manga beku ma te kukurei.

Ko roko i aon te aonaaba ikai ibukin te kaantaninga ae mimitong. Tiaki te bwai are e na reitinako kakukureina ke e na aki toki ukoukoran te kukurei. Ko mena ikai bwa ko na kataaki, ma ni kakoauako bwa ko kona ni karekei kakabwaia riki tabeua mairoun te Atua ake e kaawakin ibukim.² E tangiraki kakorakoraan te taotaonannano.³ Tabeua kakabwaia ti na anganaki ikai n te maiu aei; a na reke tabeua i tinanikun te roki (te maiu are e na roko).

Te Uea e mwannanoa rikirakem ao waakim. E na waetata te rikirake anne ngkana ko kariaia bwa E na kairiko inanon rikirakem ake ko kaaitara ma ngaai, e ngae bwa tao ko tangiria ke ko aki. Ngkana ko kakoaua te Uea, ngkana ko kukurei ni kariaia ma nanom ao am iango bwa e na boboto iaon Ana kaantaninga, ngkana ko bubuti bwa ko na kairaki iroun te Tamnei ni kona ni karaoi ana kaantaninga, ko na boni kakoauaa bwa ko na karekea te kabanea ni kukurei iaoni waakin maium ao kakoroan nanon bwaai ni kabane ake a reke man te maiu ae mamate aei. Ngkana ko kakabotaeka ni bwaai ni kabane ake ko tuangaki bwa ko na karaoi, ke ngkana ko rangi n totokoi ni kabane kakaewenako aika aki bati ni kakukurei, ko karawaawata riki aron kakabwaiaam iroun te Uea.⁴

Am rinerine, te inaomata ni karaoi rinerine nako, ko aki anganaki bwa ko aonga ni karekea are ko tangiria. Te bwaintituaraoi ae mimitong aei e kataura-oaki n te aro bwa ko na rinea are ko tangiria ibukin Tamara are i Kaarawa. N te kawai anne are e kona ni kairiko n riki nakon are E kantaningaia.⁵ Te kawai anne e kaineti nakon te kimwareirei ae e mimitong ao ni kakukurei.

Maeka ma te Kimwareirei i nukan te Kangaanga

Reireiniko mairouia aomata ake a kairaki iroun te tamnei ake a tia ni karekea te rau ma n aia kangaa-nga ao ni maeka ma te kimwareirei ibuakon te kakaitara. Te aine ae moan te tamaroa are e reke irouna te aoraki ae moan te kakaiaki ao ni kangaanga tokina e karekea te kimwareirei inanon maiuna. E ataa te babaire ibukin te kukurei, e a tia ni karekei otenanti n te tembora, ao ma ni karaoa ana kabanea n raoiroi bwa e aonga ni kona ni karekei kakabwaia ake a tia ni beritanaki nakoina. E taku kanoan ana boki n taukanoani bong:

"Bon te bong ae moan te tamaroa. I anaa au reta n te meeri ao I tekateka iaon te tie. I rangi ni kukurei ma n rauaki nanou ni kabuebuen taai, boiararan bwaai nako ao kaai ake a katobibiai. I ti tekateka ma n nebonebo n te koaua are I bon teimatoa naba ni maiu iaon te aonaaba ae tamaroa aei. . . . E rangi n raoiroi te Uea nakoiu. Moan te kaaitau ngai nakoina ngkai I bon mena naba ikai ma n namakina ae moan te raoiroi. I rangi ni kukurei ao I rangi ni kan

takarua ma ni mwaie rinanon te auti ae moan te tikiraoi aei ngke e tabe n rin otan taai rinanon winto aika bubura. I tangiria ni kani maiu.”

Te tina ae ninikoria are e buakana te aoraki are e kamamaara rabwatana e kabanea ana aoa ae aki kona n taekinaki mwaitina ni mwakuri korakora ni katiaa te mwakuri ae moan te kangaanga ni mwakuri ma te neiran. Bon te bwaintangira nakoiia taanga ake a mena iaan te kataaki. Bon te kaubwai ae aki kona ni katautauaki boona ibukiiia taanga aikai, bon te bwai ni kauring n taai nako ibukin uaan te mwakuri are e karaoaki e ngae ngke e kaitaraaki ma te kangaanga, bon rongorongon te kaantaninga ae teimatoa are e a bautaki n te tangira ae itiaki ma te anganano ni kukurei.

Karekea te Kimwareirei n te Bwai ae *Iai* Iroum

A reireinira ataei aron kakaean te kimwareirei e ngae ngkana ko taonaki n te kangaanga ae moan te korakora. Ataei a tuai n ataa aron te nanokawaki ibukin kaatuuan aia iango iaon bwaai aika a tuai ni karekei. A karekea te kimwareirei ni bwaai ake a kona n reke irouia. I uringa te ataeinimwaane ae uarereke are e takakaro i mataniwiin te karaanga. E kabaea tabon te ao n akawa nako bukin tiin ni mooii ake a karenakoaki. E tewearake te tiin are teuana riaon te mwaanga, imwina e kanoaia n te ran. E katika te tiin are teuana, ao imwina e kaaki. Rawaawatan te moan tiin e katikaarake are te kauoua ngke e tabe ni bwaka. E ngangarengare ma ni mwamwaie ma te kukurei.

Ti otabwaniniaki n atatai aika a boou ma ni bebete. A kona n riki bwa kauarerekean te eerake ao tabekan rake te maiu n tamnei. Tai kaatuua iangoan te bwai ae akea iroum ke te bwai ae e a tia ni bua. E a tia te Uea ni berita nakoiia naake a ongeaba bwa a na tibwauai bwaai ni kabane ake iai Irouna ma ngaiia. Ko kona n tare ni bwaai tabeua ikai n tabetai, ma n te maiu are e na roko, ngkana ko kakoauako bwa ko kororaoi ni maiuakinan te ninikoria, am bwai te kakabwaiaaki ae bwanin.

Kakaei kaboanimwiin kakabwaia inanon maium ke, ni wanawanan te Uea, E taua ma iroum te bwai teuana ae ko rangi ni kainnanaoia. Nakoia mataki ao bonokau, E kakorakora aia namakin ake tabeua. Nakoia aika aoraki, e anganiia te taotaonannano, te atatai, ao karikirakean te kukurei ni kakaitau ibukin aia akoi tabeman. Ni maten ae e rangi n tatangiraki, E kakorakora riki te kabaeaki inanon te tangira, ao e karaoiroi riki ururing, ao e kamwaakai kaantaninga ibukin te manga katiteuaaaki n taai aika a na roko. Ko na kunei kaboan mwiin kakabwaia ngkana ko kukurei ni butimwaea nanon te Uea ao ni kammwatura am onimaki Irouna.⁶

Nakoia ana aomata Aramwa ake a karawaawa-taaki, e taku te Uea:

“Ao N na kabebetei naba taian uota
bwa kam na aki kona n namakin iaon nukami . . . ;
ao N na karaoa aio bwa kam aonga n riki bwa taan kakoaua ibukiu imwiin aio, bwa kam aonga n ataa te koaua bwa Ngai, te Uea ae te Atua, I bon kaakawariiia au botanaomata inanon aia tai n rawaawata.

“Ao . . . taian rawaawata . . . a kabebeteaki; eng, ao e kakorakoraia te Uea bwa a na kona ni uota uotaia ma te beebete, ao a karaoi nanon te Uea ma te kukurei ao te taotaonakinnano.”⁷

Te Kakauiangi E na Buokiko ni Kakukureiko n te Maiu aei

Kataia ni kakauiangi bukin kimwareirei ake a na reke ma iai. Imwin weteakiia buuia aika a raroii aroia nakon mweengaia (te maiu are akea tokina), Titita Camilla Kimball, Amelia McConkie, ao Helen Richards a reireiniiia ni been. A aki ti kitan rabakauia ni itera nako, ma a nang aki oki n noora bungintaai, matan temanna, ke te kai (aroka) n ai aroia ngkoa. A noori ngkai kanga ti bannan taiani kara ke maata ao a kimwareirei n te tamaroa ae korakora ake a otabwaniniaki iai.

Rinea te bwai teuana n aron te katangitang, te mwaie, karakin bwaai, ke mwakurin te kario. Te kakauiangi e na buokiko ni kukurei inanon maium. E karekea tamnein te kakaitau. E karikirakei taarena aika a raba, e kabatiaa riki am konabwai ni iango, ni mwakuri, ao ni karekea oin te kaantaninga n te maiu. E kabirinakoa te maroa ao te uruakinnano. E anga te manga kaboouaki, te unga n nano, ao kukurein te maiu.

Mwakuri ni Ibuobuoki: Te Kiing nakon te Kakukurei

Te nano ni kan ibuobuoki nakoia tabemwang bon te kiing ibukin te kakukurei ae teimatoa. E taku Beretitenti Spencer W. Kimball: “E ataiira te Atua, ao e tarataraira n taai nako. Ma bon arona bwa e na rinanon temanna te rabwata ae mamate are e na kaitarai kainnanora. Mangaia ae, e kakaawaki bwa ti na ibuobuoki i bon imarenara.”⁸

I ataa te aine temanna ae e rangi ni raka kukureina. Ni katoa ingabong e butiia Tamana are i Karawa bwa e na kairia nakon temanna ae e na kona ni buokia. Bwa te tataro ae koaua e bon kae-kaaki n taina ao ngkana e okioki. Bwa rawaawataia aika a mwaiti a kabebeteaki ao a kakukureiaki maiuia. E bon reitinako kakabwaiaana ngke e a tia n riki bwa te tabonibai ae e baireaki mairoun te Uea.

Te Kangaanga E Kona Ni Bitaki nakon te Rikirake

I ataia bwa te kangaanga ni kabane ae ti kaitara ma ngaia n te maiu, e ngae ngke a roko naba man oin ara aki tarabwai ke riaoan tuua iroua, a kona ni bitaki iroun te Uea nakon atatai n rikirake, bwa kanga te kaintamwarake ni waerake ae kona ni kabonanganaki.⁹ I bon aki kona ni kataua bwa riaoan tuua e na riki bwa te kawai nakon te rikirake. E kammaraki, e kangaanga, ao e bon rangi n aki riai. E na rangi ni raoiroi riki ao n rangi ni beebete bwa ko na waaki rake inanon te kororaoi. Ma n rinanon te rairannano ae karaoaki raoi, te onimaki iroun te Uea Iesu Kristo, ao te ongeaba nakon Ana tua, ao ngkana tao e roko te un man riaoan te tua e kona n rairaki nako ni kaokaki nakon te kakukurei.

Karaoa karinanin bwaai ae ko kona ni karaoia ibukin te kakureirei, n aron ae:

- Iangoi raoi koroboki aika tabu bwa ko na ota raoi n te baaire ibukin te kakukurei.
- Tataro ma te onimaki iroun Iesu Kristo.
- Tangiriria ao buokiiia tabemwaang.
- Karekei otenantin te tembora. Okirikaaki ni kaka-bwaiaia tabemwaang.
- Kakauongo nakon te burabeti ao ongeaba nakon ana ibuobuoki.
- Kakaitau ibukin te bwai ae ko karekea.
- Matangare riki.

Am karinan anne e na karekei kiing nakon te raunnano ao te kimwareirei.

Te Kakaewenako E Aki Teimaan ma te Kukurei Bon Akea Tokina

Te kuna ae rangi ni kinaki i Brazil e kaokioka te kairua ae e kakoauaki irouia aika a mwaiti: E aki kona n toki te nanokaawaki, ma e kona n toki te kukurei. I kakoaua bwa ma te onimaki inanon te Tia Kamaiu ao te ongeaba nakon Ana reirei, e aki kona n toki te kukurei, ma e toki te nanokawaki.

E aki akaaka bwa rawaawatare te bwai teuana ae ko kaitara ma ngaia ke ae tangiraki iroum, e na aki

taua taekan maium ao n riki bwa oinaan am kanta-ninga ni kabane. Taian kakaewenako bon atatain te rikirake, baika aki teimaan a riai ni karaoaki i tinanikun te maiu ae raoiroi. Tai kataia ni kabanea nanomiaon te bwai ae ti teuana are ko aki kona ni iangoa iai riki te bwai teuana ke n tararuaike i bon iroum ke ibukiiia naake a katan iaam. Uringnga, n ai aron kairikaakan te rabwata, bwa kamarurungan tamnei tabeua ao kataakin taian namakin a bon anaa te tai ae abwaabwaki.

E a tia n taekinna te Uea, “Taotaonannano n taian rawaawaata, bwa a na kabatiaaki nakoim; ma teima-toa iai, bwa, nooria, I mena iroumi, ni karokoa tokin ami bong.”¹⁰ Ngkai ko tataonannano, ko na ata nanon te taeka ae “I mena iroumi”. Ana tangira te Atua e uota te rau ao te kimwareirei.

Am onimaki inanon Iesu Kristo e anga nanona ae te teimatoa inanon te maiu. Uringnga bwa ko a mena iaon kawaim nakon te karietaataki. N tabetai ao ko karekei atatai ake a karekea riki te kukurei nakon ake tabeua, ma iai bukiia ni kabane iroun te Uea.¹¹

Ngkai te tia kakoaua iroun te Tia Kamaiu, I kuumakingkami bwa kam na kabwarai aia bure ake kam namakinna bwa a tia n kauningkami. Ngkana iai riaoan te tua, raira nanom mai iai, bwa e aonga ni kamaiuko te Mataniwi.

Kaitaua Tamam are i Karawa ao Natina ae Tangiraki Irouna ibukin te baaire ni kakukurei ao moan tuua n te euangkerio are e boto ma iai. Ko na kakaitau ibukin te otenanti ao berita aika a tabu ake a tia ni karekei. I matoatoa ni kakoaua bwa iai te mwaaka irouiia ni bauna maium ma te rau ao te kimwareirei, n anganna te kaantaninga ao nanona. Ko na reiakinna bwa te nanokaawaki ao te bwaran-nano a aki teimaan. Te kakukurei bon akea tiana n aki toki ibukin Iesu Kristo. I matoatoa ni kakoaua bwa E maiu, ao E tangiriko, ao bwa E na buokiko.

Man te marooro iroun Unimwaane Scott n Eberi 1996 n ribootin te maungatabu man te Ekaretia (tara Conference Report, Eberi 1996, 31–35; ke *Ensign*, Meei 1996, 24–26).

BWAAI AIKA A NA TARAANKI

1. 2 Nibwaai 2:25.
2. Tara Abraham 3:25.
3. Tara Motiaea 3:19.
4. Tara 1 Nibwaai 3:7.
5. Tara Doctrine and Covenants 58:26–32.
6. Tara Orson F. Whitney, e anaaki man Spencer W. Kimball, *Faith Precedes the Miracle* (1972), 98.

7. Motiaea 24:14–15.
8. *The Teachings of Spencer W. Kimball*, e boretiaki iroun. Edward L. Kimball (1982), 252.
9. Tara Itaia 40:31.
10. Doctrine and Covenants 24:8.
11. Tara Joseph F. Smith, Reirein te Euangkerio, Ka-5 ni boreti. (1939), 177.

TE MWAAKA NI KAMAIU N TE KABWARABURE

7

IANGO TABEUA IBUKIN WAAKINAN TE REIREI

Ni kaeti nakon oin kainnanom ao arom tabeua, ira teuna ke ae e raka riki man taian kaoti aikai.

- Kamatebwaia katooton taian kabwarabure inanon taekan koroboki aika tabu aika inano: Ruka 23:33–34; Mwakuri 7:58–60; 1 Nibwaai 7:8–21.
- Karaoa katabeam bwa ko na rangi ni kakabwarai buure ao ni kororaoi riki ni kabwaraan aia bure tabemwaang.

TE MWIOKOAKI IBUKIN TE WAREWARE

Wareki raoi koroboki aika inano. Ngkana ko a tia ni mare, wareki ao marooroakin bwaai aikai ma buum.

“E TANGIRAKI MA IROUM TE KABWARABURE”

Beretitenti Gordon B. Hinckley
Moan Kauntira n te Moan Beretitenti

Tamnein te kabwarabure ao te anua n tangira ao n akoi nakoia naake a tia ni kabureira boni ngaia kakaawakin Ana euangkerio Iesu Kristo. Ngaira n tatabemaniira nako ti kainnanao te tamnei aio. Te aonaaba ae bwanin e kainnanaoia naba. E reirei iai te Uea. E anga te katooto iai n aron ae akea riki ae e a tia n anga n ai arona.

N tain korakaina ni maraki iaon te kaibangaki n te tabo ae aranaki bwa te Tabwanou, ma taani buki-buki aika a rangi n riribai man buakaka ake a mena i matana, naake a uotia nakon te kamateaki iaon te kaibangaki ae rangin kakamaaku aio, ao E takarua n tang, “Tamau, kabwarai aia bure bwa a aki ataa te bwai ae a karaoia”(Ruka 23:34).

Akea mai buakora ae weteaki bwa e na kabwarai buure n te aro n tituaraoi, ma ngaira n tatabemaniira nako ti bane ni kabaeaki iaan tabera ae e mimitong bwa ti na waaki ma te kakabwarabure ao te nanoanga. E a tia te Uea ni katanoata n te taeka ni kaotioti bwa Ana reirei inanon boong ake ngkoa a tia ni kaakakaei aanga ni kaitaraia i bon imarenaia ao a aki kaakabwarai buure imarenaia ao inanoia, ao ibukin aia buakaka aikai a bon kammarakaki ao ni katuaeaki n ae korakora.

Mangaia are E taku nakoimi bwa kam riari ni ikabwara bure imarenami, bwa teuare e aki kabwara ana bure tarina ibukin ana kairua e na kabuakakaki imatan te Uea, bwa e tiku irouna te bure ae rawaawata.

Te Uea e na kabwara ana bure are E na bon kabwara, ma ngkami kam kantaningaaki bwa kam na kabwarai aia bure aomata ni kabane.

Kam riari n taekinna inanomi ‘Kariaia te Atua bwa e na tia motikitaeka imarenau ma ngkoe ao ni karekei kaniwangam ni kaineti ma am mwakuri’ (Tara D&C 64:8–11).

Mwaitira ae ti kainnanao iai kamwakuran te moan tua ae e anganiira te Atua ao raon te moan tua, te rainnanao! Ti noora kainnanaoana inanon mweengaia aomata, ike a riki ma iai aki ota aika uarereke ao a rakanako n riki bwa kauntaeka aika ai aron rietan maunga. Ti nooria i marenaia kaain rari-kira, ike taian unraa aika bon akea maneia, e a kai-riia nakon te kairiribai ae aki kona n toki. Ti nooria naba imarenaia raao n te bitineti are a kakauntaeka ao a rawa ni karekea ae riari ao ni kabwara bure are ni bon arona, ngke arona bwa iai te uaia ni kariaia irouia n tekateka ao ni marooro ni karaaurau imarenaia, e kona n reke riain te bwai anne ma te kaka-bwaiaki nakoia ni kabane. Ma e aki, a kabanei aia tai n tobwa te maraki n nano ao ni iangoi mwakuri ni karekekai.

Inanon te moan ririki ni katean te Ekaretia, ngke e rangi n okioki iai katikakin te Burabeti ae Iotebwa Timiti ni kabureaki ibukin buki-buki aika a kaairua irouia naake a kakaia kamarakana, ao E taku te Uea nakoina n te kaotioti bwa antai ane ko tei ma ngaia imatan te tua e na bon kabuakakaaki n te tua (tara D&C 24:17). I a tia n nooria n ara tai imarenaia tabeman naake a teimatoa ni kan karaoi mwakuri buaka ibukin aia riribai. E ngae ngke tabeman mai buakoaia a tokanikai n aia kaboo ma e tara n ae e uarereke raun aia iango, ao ngkana tao e reke aia mwane, bon iai te bwai teuana ae rangi ni kakaawaki ae a tia ni kabua.

Totokoa te Kairiribai

Guy de Maupassant, te tia korokaraki mai Buranti, e karakina taekan te tia ununiki ae arana Hauchecome are e nakon te kaawa ni bongin te mwaakete. Inanon ana tai n nakonako n ana tabo te botanaomata ao e a noora naba te mwakoro ni kora ni wene iaon te tabo n nakonako ake atiibu. E anaia ao e karinna inanon ana buua. Ana mwakuri aei, e bon nooraki iroun temanna kaain te kaawa ae te tia karaoa kabaeen te aoti nakon te bwai ni kamarau tano, are bon iai unraana ma ngaia ma imwaina.

Imwina inanon te bong naba anne, e ribootinaki buan te bwauti ni mwane. E a katikaki Hauchecome ibukin ana bukibuki teure te tia karaoa kabaeen te aoti nakon te bwai ni kamarau tano. E bon anaki nako matan mataniwiin te kaawa, are e a bon kaota iai ae tiaki ngaia te tia bure, ao ni kaota te mwakoro ni kora are e a tia n anaia. Ma e bon aki kakoauaaki ao e ngareakinaki.

N te bong are imwina ao e kuneaki te bwauti ni mwane ao Hauchecome e a tuangaki bwa ai akea ana kairua. Ma, ibukin te kamangoraki are e a tia n riki nakoina ibukin te bukibuki ae e kairua, e tiku betina inanova ao e aki kani mwaninga taekana. Ibukin rawana ni kabwarabure ao ni mwaninga, e iangoia ao e aki toki n taetaekinna. E a aki tabeakina ana tabo n ununiki. N taabo ni bane ake e roko iai, ao nikabane aomata ake e kaitibo ma ngaia e na bon tuangiia aron te babaire buaka are e a tia n anganaki. Inanon te ngaina ma te bong, ao e aki toki ni iango ma te aki kukurei n te tai ae rangi ni maan ibukin te babaire buaka nakoina aio. E a onrake ana iango n rawaawatana aio ao e a moanna n aoraki ao ni karoa e boni mate. Ni kabanean ibekibekina imwain matena ao e a mwemweaeroakina man okiokira ae, “Te mwakoro ni kora, te mwakoro ni kora” (*The Works of Guy de Maupassant* [n.d.], 34–38).

Ma kakaokoron katei ma aroaro, e kona n okiokiraki te karaki anne n te tai ae bati inanon ara bong aikai. Ai kangaangara ioura bwa ti na kabwarabure nakoia naake a tia ni kaikoakiira. Ti bon bane ni kakai rotaki ni iaiangoan aki kukureira n te bwai ae buakaka ae karaoaki nakoiria. Te iango n aki kukurei anne e na riki bwa te aki kukurei n taainako ao te maneka ae urubwai. Iai te bwai ae raoiroi riki ae kainanoa kamanenakina n ara tai aio nakon raoiroin riki te kabwarabure ma te mwaninga. Iai tabe-mwaang ae a noora aio bwa kanikinaean te mamaara. Ngaia anne? I taekinna ikai bwa akea te korakora ke te wanawana ae tangiraki ibukin te rarainoku n un ibukin kaairua ake a reke, te rinanon te

maiu aei ma te tamnei ni kan kabooi mwiin buakaka, ni kakeaa konabwain temanna ibukin kani kabooan mwiin te buakaka. Akea te rau inanon tobwaan te riribai. Akea te kakukurei ni maiu inanon te bong ngkana ko iangoa ‘kabooa mwiin te buakaka’ are e a tia ni karaoaki nakoim.

E taekinaki iroun Bwauro, “te rairaki nakon moan te reirei aika a mamaara ake akea bonganaia” ni maiura (tara I-Karatia 4:9). Iai te bwai ae e mamaara riki ke n aki bongana riki nakon kabanean maiun temanna ni iaiangoi iango ni kairiribai ma waaki aika aki raraoi nakoiia ake a kaitaraira?

E tararua te Ekaretia Joseph F.Smith n tain te kairiribai ae korakora nakoia ara aomata. Bon ngaia ae mamatanaki ibukin bukibuki ni kabuakaka, e kabuakakaki naba ana mwakuri n rongorongon te nutibeeba irouiia mataniwiia taan kororongorongon bon man ana kaawa. E kamamaeaki ao man koreaki tamneina n te katuun ao ni bwai ni ngareaki naba. Kakauongo nakon ana kaeka nakoia naake a tia ni karaoia bwa aia bwai n takakaro ni kamamaea: “Katikuia n aroia. Kariaia bwa a na karaoa are a taku. Anganiia te inaomata bwa a na taekina are a tangiria. Kariaia bwa a na karakin oin aia karaki, ao ni koro oin kabuakakaaia” (Reirein te Euangkerio, Ka-5 ni boreti. [1939], 339). Ao ngkanne, ibukin korakoran te tamnei ni kabwarabure ao ni mwaniinga, e waakirake ma te korakora ao te onimaki n ana mwakuri ni kaira te Ekaretia nakon te rikirake ae boou ao te taubobonga ae moan te kamimi. N te tai are e mate iai ao naake a tia ni kabuakaka ao ni bwainingareia a manga koro aia taeka ni karinerine ao ni kamoamoia ibukina.

I uringa te tai are I ongongora irouiia taanga ake a tekateka ni kaitaraai man iteran te taibora. Bon iai te kairiribai imarenaia. I ataia bwa n te tai teuana ao aia tangira e tia n rangin nano ao ni koaua. Ma, ngaiia n tatabemaniia a tia ni karikirakea te anua are tataekinan ana kaairua temanna ma temanna. Ibukin rawaia ni kan kabwarabure ibukin te kaairua ake a tia ni karaoaki, ao n rawa naba ni mwaninga taekiaia ao ni maiu n aki manga iangoa karaoan te bwai teuana, a kabuakakaia i bon imarenaia ni karoa ae e mauna nako te tangira imarenaia are a tia ngkoa n ataia. E a riki bwa te mannang ma imwiin baireana n te boowi bwa te raure ae akea te kaairua iai. N te tai aio imwiin te raure akea riki te bwai ae namakinaki bwa bon namakinan te botu ao te kaai ni bukibuki. I kakoaua bwa ngke arona bwa iai teutana te rairannano ao te kabwarabure, a na bon teimatoa ni bootaki, a tia n rangi ni bati ni kaka-bwaiaki iai inanon moan riirikin aia tangira.

Te Rau rinanon te Kakabwarabure

Ngkana iai ibuakomi ae karikirakea inanona te anua ae buakaka ae te kairiribai nakoia tabemwaang, I bubuti ngkami bwa kam na butia te Uea ibukin te korakora ni kabwarabure. Kaotakin te nano ni karaoa aio, bon ngaia raoi boton am rairannano. E na bon aki bebete, ao e na aki roko ni waekoa. Ma ngkana ko kakaea ma te koaua ao n ribanaia raoi, ao e *na* bon roko. Ao e ngae ngke teure ko a tia ni kabwara ana bure e teimatoa n ririmwiiko ao ni kakamaakuko, ko bon ataia bwa ko a tia ni karaoa are ko na riai ni karaoia ibukin reken te rau. Ane e na bon roko nako nanom te rau are e aki kona n n reke ngke ko aki karaoa arei. Te rau anne bon te rau mairoun Teure e taekinna ae e kangai:

“Bwa ngkana kam kabwara aia bure aomata mai irouiia, ao E a kabwara naba ami bure Tamami are i karawa:

“Ma ngkana kam aki kabwara aia bure aomata mai rouiia, ao E aki kabwara naba ami bure Tamami” (Mataio 6:14–15).

Te Nati te Mwaane ae Bakatae

Akea te karaki ae I ataia ae tamaroa riki ibuakon karaki ake a koreaki nakon te karaki ae e kona n nooraki n te katebwi ma nimaua ni mwakoro n ana boki Ruka. Bon rongorongon te nati te mwaane ae bakatae ae raira nanona ao te tama ae kabwara bure. Bon karakinan te nati te mwaane ae bakatae n aki akaaka tibwangana ao ni maeka n aki tautaekanaki, e aki kan ongo ana taeka n reirei tamana, e aki kan ongo ao e kaitaraia naake a tangiria. Ngke e a bon bane raoi kaubwaina, e a rootaki n te baki ao n akea raoraona, ao “ngke e a oki arona ni wanawana” (Ruka 15:17), e rairaki ao n oki nakon tamana, ao ngke e nooria tamana mai kiiraroa, “ao e biri, ao e bwaka iaon roroan natina, ao e kaboria ma ngaia” (Ruka 15:20).

I butingkami bwa kam na wareka te karaki anne. Ni kabane kaaro a riai ni warekia n taai nako. E bon rangi n tau raoiroina nakon kairiraia kaain te mwee-nga ni kabane, ao e moa riki raoiroina nakon kairaia ni kabane aomata, ibukina bwa tiaki ngaira ni kabane naati mwaane ao naati aine aika a bakatae ake a kainnanao te rairannano ao n taua ana nanoa-nga ni kabwarabure Tamara are i Karawa ao ni iriira Ana katooto?

Natina ae Moan te Tangiraki Irouna, ara Tia Kabooi Maiura, e roko nakoiria inanon te kabwarabure ao te nanoanga, ma ni karaoan aei ao E tangira te rairannano. Te tamnei ni kabwarabure ni koaua ae raoiroi e na riki bwa te kamataata n te rairannano ae tangiraki.

E taku te Uea inanon te kaotioti nakon te Burabeti ae Iotebwa bwa:

E a tia n tuangira bwa ti na rairi nanora bwa e kawa n oroira n Ana taeka ae matoatoa ao E na bon korakora unna ibukin ara bure ao ti na korakai ni maraki—ao mwaitira aron marakira ti bon aki ataia, ao aekakira aron rawawatana ti bon aki ataia.

E a tia ni korakai ni maraki ibukin bwaai aikanne ibukira ni kabane, bwa ti na aki korakai ni maraki ngkana ti rairinanora

Ma ngkana kam aki rairinanomi, ao ti na bon korakai ni maraki n Arona naba

Ae te korakai ni maraki ae rootaki iai, ae te Atua, ae moan te korakora, bwa e na ruru ao n timtim raraana man bwangabwangan kunna, ao ni korakai ni maraki n rabwatana ao tamneina

Ti riai n reirei Arona ao ongo Ana taeka. Ti riai n nakonako inanon te nimamannei n Tamneina ao ti na karekea te rau Mairouna. (D&C 19:15–18, 23).

Anne bon te tua, ao bon anne naba te berita Mairouna are, inanon Ana tataro ae korakora iai ana katooto, ngke e buubuti, “Tama, . . . kabwarai ara bure, ngkai ti kabwara aia bure “ (Mataio 6:9, 12).

“Kabaei . . . Maneka”

A aki raraoi ana taeka Abraham Lincoln ngke e taetae n taekina mwiin te buaka imarenaia kaain te aba ae kakamaaku: “Man akean te iango ni karaoi kakeru, ma karaoakin ae raoiroi ibukiia, . . . ti riai . . . ni kabaei . . . maneka” (n John Bartlett, *Familiar Quotations* [1968], 640).

Tariu ao mwaaneu, ti riai ni kabaei maneka—o, maneka ake a reke man taeka ake a kakamaraki, ake a unikaki man iango aika aki raoiroi man karaoan babaire ni “kabooa mwiin te buakaka” nakoia naake a tia ni karaoa ae bure nakoiria. Iai ioura te tamnei ni kan karaoi kabomwi. Ma ti tekeraoi, bwa iai naba ioura te mwaaka n riaona, ngkana ti na kunnikaia rabwatara ma kabaeen te tangira ae kororaoi, n ai aron ae rabunaki, n te bwai ae kabaeaki ma te koro-oroaki ao te rau (tara D&C 88:125).

“Karaoan te bure bon te bwai ae riiriki iroun te aomata, ao te kabwarabure mai karawa” (Alexander Pope, *An Essay on Criticism*, 2:1711). Bon akea te rau ni kaitaraakin te maraki man te rau ae e a maan. Ma bon ti iai te rau inanon te rairannano ao te kabwarabure. Aio ana rau ae karewe te Kristo, are E taku, “A na kabwaia taan karaoa te raoi: bwa a na atongaki bwa natin te Atua” (Mataio 5:9).

Man te Tuun 1991 *Ensign*, iteranibaa 2–5.

IANGO TABEUA IBUKIN WAAKINAN TE REIREI

Ni kaeti nakon oin kainnanom ao arom tabeua, ira teuana ke ae e raka riki man taian kaoti aikai.

- Karaoa am rinan ni bwai ake ko a tibwa kabooi. Korea te man ae *N* irakin te bwai teuana ma teuana are ko kainnanaoia. Korea te man ae *W* irarikin te bwai teuana ma teuana are ko tangiria ma ko aki kainnanaoia. Kabongana am rinan ni bwai anne n rinanoa iai aron am kabane mwane. Ngkana ko a tia ni kabanea am mwane ae bati iaon bwaai ake aki riari, ao iangoi anga aika wanawana ni kabongana am mwane.
- Ngkoe ma kaainabam, karekea ami kataumwane imwain ami tai ae kam baireia ae na roko teuana ke uoua te wiiki. Iangoia kabonganaa te bwai ni katooto are iaon iteraniba 00 (32) bwa kairan am iango. Uaia ni mwakuri ni kakoroa nanon ami kataumwane are kam a tia ni katauraioia.

TE MWIOKOAKI IBUKIN TE WAREWARE

Wareki raoi koroboki aika inano. Ngkana ko a tia ni mare, wareki ao marooroakin bwaai aikai ma buum.

TE AKI TOKI I NUKAN TE BITAKI

Beretitenti N. Eldon Tanner
Moan Kauntira n te Moan Beretitenti

Te bwai ae I kan tibwauaia ma ngkami n te bong aei bon au taratara iaon te waakirake ao oin moan tuua are, ngkana a iraki, ao e na reke mai iai tararuan raoi te mwane ao te rau n te iango ake a mena iaan *nako* babairean aron te mwane.

“Ukourora Moan Abanuean te Atua”

Te moan bwai, I tangiria bwa N na katea te boto ni iango ao ni katea raoi te iango ae bongana are e na mena inanona moan tuua ni babairean te mwane n aron kabonganakina.

N te bong teuana ao temanna tibu te mwaane ae uarereke e taku nakoia: “I a tia raoi n tarataraiko ao tabeman riki mwaane ake a nakoraoi aroia, ao I tangiria naba n riki bwa temanna i buakoia. I tangiria ni kan marooro ma aeakaki n aomata aikai bwa I aonga n ataia bwa a kanga n tokanikai n aroia anne. Manngaia are ngkana ti rairaki n tarai aron ake ko a tia n rinanoi, Tibu te unimwaane, tera ae ko kaoaua bwa ngaia te moa ni bwai ni karekean te aeka n tokanikai aei?”

I tuangnga ae te Uea ngaia ae E a tia n anga te kabanea n nakoraoi ni kawai ibukin kanakoraon raoi tibwangau: “Ma kam na ukourora moa uean te Atua ma Ana raoiroi; ao a na bane n raonaki baikai nakoimi” (Mataio 6:33).

Tabeman a bwangan taeka ibukiia aomata are a karekea kaubwaia e ngae ngkana a *aki ukourora* moa

abanueana. E koaua aei. Ma e aki berita te Uea ma ngaira ti ibukin te kaubwai ngkana ti ukoukora moa abanueana. Man oin au namakin ao I ataia bwa tiaki ngaia aio te kantananga. N ana taeka Henrik Ibsen: “Te mwane bon tinanikun bwaai aika a bati, ma tiaki nanoia. E anganiko kanam, ma tiaki rinin kanam, te bwai n aoraki, ma tiaki te marurung, raom ae ko kina, ma tiaki raoraom, tooro, ma tiaki te kakaonimaki, boong ni kimwareirei, ma tiaki te rau ke te kakukurei” (n *The Forbes Scrapbook of Thoughts on the Business of Life* [1968], 88).

Bwaai ni kakabwaia bon mwakoron te eungkerio ngkana a karekeaki raoi ni bon angaia ao etin kabonganaakiia. I a kauringaki n ana namakin Beretitenti Hugh B. Brown. Ngke te tautia ngaia ae kairake n te Moan Buaka n te Aonaaba, ao e kawara temanna raoraona ae e a bon kara n te onaoraki. Raoraona aio bon te mirioneeae e rangi ni kaibwai ao ngkai, ai wanibwi ana ririki, ao e a wene i mataroan te mate. E bon aki roko ni kawaria buuna are e a tia n raure ma ngaia ke temanna i buakoia natina ake niiman Bon akea temanna mai buakoia natina ake niman ke buna are e raure ma ngaia ae kan tabe naba teutana n roko n nooria n te onaoraki. Ngke e tabe Beretitenti Brown n iangoi bwaai ake e tia raoraona aio ni “kabuai ake aki kona ni manga kaboaki n te mwane ao e noora ana kagnaanga ae mena inanona ao rawawatan nanona,” e titirakina raoraona aio bwa e na kanga ni bita ana waaki ni maiuna ngkana tao e a manga moan anganaki riki te maiu.

Te mwaane aio, are e mate tabeua te bong riki imwina, e taku: “Ngkana I uringa rikaaki aron maiu aei ao te bwai ae moan te kakaawaki ao te kaubwai

ae moan te bati kanoana are I riai n tia ni karekea ma I kabua inanon au tai ni kaikoikoa kaubwai, bon te *bwai ae rangi ni bebetae ae te onimaki ae karekea tinau iroun te Atua ao n te tamnei ae aki mamate.*

“ ‘ . . . Ko titirakinai bwa tera te bwai ae moan te kakaawaki n te maiu aio. I aki kona ni kaekako n te taeka ae raoiroi riki nakon are e kabonganaaki iroun te tia kario iango. ‘ “ E tuanga Beretitenti Brown bwa e na anaa te boki ae uarereke mai nanon ana tuti-keeti ni boki ao e a wareka ma iai te kamatenano ae kangai atuna “Ngai te Ianena.”

Ngai te ianena nakon te onimaki are e reireiai tinau,

Ngai te irua nakon te Atua are e ongo bwanaan tinau ngke e tang,

Ngai te ianena nakon te mweraoi are, “N tain te matu,” e uotai,

Nakon baai aika aki toki are e taua tamau ngke e mate.

Ngkana e a roko te aonaaba ni weteai, I katikui bwaai ni kabane ao I rimwi,

I aki ataia ni matakiu bwa e a tia n tibanako baiu man Baina,

I aki miia inanon miitaraunanobabau bwa moana-kin te kinaaki bon akea kakaawakina,

Bwa te kaubwai n te koorā bon ti bwaai ni kata-marōa, ae I a tia n ataia.

I a tia ni kabanea bongin maiu ni kakaei bwaai aika aki butimwaeaki irou ngke I kunei,

I a tia ni kaitara ma te un ao ni karekea kaniwa-ngau n au tokanikai,

Ma I a tia ni *kabane* n anganiko, te kinaaki ao te tekeraoi ao taian kaubwai ake a otabwaniniia,

Ngke arona bwa bon iai te *onimaki* irou are e a tia ni karika tinau nakon ae teina ngkai.

“Anne bon ana koaua imwaain maten te mwaane are e a tia ni bungiaiki inanon te Ekaretia ma e a tia ni beibeti nako n raroa mai iai. Anne bon ana tang ni uruakinnano te mwaane ae akea raoraona aei are e kona irouna ni karekei bwaai ake a kona ni kaboa-ki n te mwane, ma e a tia ni kabua te bwai ae moan te kakaawaki n te maiu aei, n te aro bwa e aonga ni kaikoi kaubwain nako te aonaaba aei” (*Continuing the Quest* [1961], 32–35; italics added).

N ana Boki Moomon, te burabeti ae Iakobwa e a tia n anganiira kairan maiura iaon te bwai aio:

“Ma imwaain ae ko ukoukōri kaubwai, ukoukōra moa abanuean te Atua.

“Ao ngkana e a tia n reke ami koaua inanon Kristo ao a na reke iroumi taian kaubwai, *ngkana kam ukoukorii*; ao ngkana kam ukoukorii ibukin karaoan ae raoiroi —ni karekei kunnikaia aika akea karabaaia,

ni kaamwarekeia aika a baki, ao n ana te ibuobuoki nakoia aika a aoraki ma aika a ikoaki” (Iakobwa 2:18–19; e kaairaki te raaii).

Aana ao teina bon aikai: Ti na riai moa ni ukou-kora abanueana, mwakuri ao baaire ao ni kabane-mwane n ae wanawana, baaire ibukin taai aika a na roko, ao ni kabonganai kaubwai ake ti a tia ni kaka-bwaiaki ao ni ibuobuoki ni katea te abanuea anne. Ngkana ti kairaki raoi n te kaeka ae akea tokina ao ni kateitei ioan te aana ae matoatoa, ti kona ni iriiria ma te onimaki raoi n ara beku ni katoa bong ao n ara mwakuri ni maiura, ake a bon riai ni baireaki ao man iraki raoi ma te karaaurau.

Bon mai inanon te kainibaire aei are I tangiria iai ni kabwarabwari nimaua moan tuua n kabonganaan raoi te mwane ae waakiraoi.

Kabwaka te Kabwianibwai ae Koaua

Waakiraoi #1: Kabwaka te kabwianibwai ae koaua. I aki toki ni iangoia ngkana ti ataia bwa kabwabwa-kaan ara kabwianibwai e aki tei ibukin te anga bwaintangira nakon te Uea ao te Ekaretia. Kabwaabwakaan te kabwianibwai bon kabwaraan am taarau nakon te Uea. Te Uea bon ngaia reken nako taian kakabwaia nakoira, ni ikotaki naba ma te maiu.

Kabwakakin te kabwianibwai bon te tua, te tua ma te berita. Ngkana ti ongeaba nakon te tua aio, ao ti beritanaki bwa ti na “kaubwai n te aba.” Te kaubwai aei e bon kanoaaki n kaan riki bwaai aika a raoiroi—e kona ni kairaki iai kakukurein te marurung ae raoi-roi, ao korakoran te iango. Iai inanona te boraai ni iango inanon te utu ao rikirken te tamnei inanon te rabwata. I kakoauaa bwa naake a aki kabwaabwaka ni kabane aia kabwianibwai, a na waaki ni kakaea te onimaki ao te korakora nakon karaoana. Ngkana e a tia tabem aio nakon am Tia Karikiko, ao ko na kunea te kukurei ae rangi ni bati, n ai aron ae ataiki irouia ti naake a kakaonimaki nakon te tua aei.

Maiu ni Kakatautau

Waakiraoi #2: Maiuakina ae uarereke riki nakon ae ko karekea. I a tia ni kunea ae akea te kawai ae ko kona ni kareke mwane *riki* nakon ae ko kona ni kabanea. I kakoauaa ae tiaki mwaitin te mwane ae karekea temanna ae uota te rau nakon te iango, n aron batin ae ko karekea ae ko *baireia*. Te mwane e kona n riki bwa te toro ae ongeaba ma bon te tia kamwakuri naba ae korakora ae matoatoa. Naake a katea aron maiuia nakon kariaiakan teutana te raka, iai korakoraia ni babairea aroaroia. Naake a kabane-mwane riki nakon are a kona ni karekea, a bon babaireaki n aroaroia. A tautoronaki. E taku Beretitenti Heber J. Granti: “Ngkana iai riki te bwai teuana are e na uota te raoi ao te raunnano nako nanoia aomata, ao nako nanon te utu, anne bon te

maiu i nanon oin korakorara. Ao ngkana iai te te bwai teuana n aron te bwainikirinaki ao te kabwaranano ao te kananokaawaki, anne boni karekean te taarau ao katabeam are e aki kona temanna ni kaitarai.” (*Gospel Standards*, e barongaaki iroun. G. Homer Durham [1941], 111).

Te kiing nakon te kabaneamwane ae e uarereke riki nakon ae ti karekea e bebete—e bon aranaki bwa te taubaang. E ngae ngkana tao ni moantaa in ke rimwi riki ni maiuira, ti bon bane n riai n reiakinna bwa ti na kataneiaira n tauu bangira, bwaruan te bwai teuana, ao kainnanaoan baika ti tangiri. Ai kaka-bwaiakira ane e kabanea ae uarereke riki nakon ae e karekea ao ni kaawakin mwane ibukin kainnanao n taai aika a aki ataaki.

Kinaakin ae Ko Kainnanaoia ao ae Ko Tangiria

Waakiraoi #3: Reiakinna imarenan ae ko na kinaa raoi ae ko kainnanaoia ao ae ko tangiria. Bwaruan kani karekean te bwai bon ana kakaraoi te aomata. Ara waaki ni kiangatoo ae inaomata ni karikirake e karekei bwaai aika akea tiaia ma mwakuri ake a na karekea te nano ni kan tangira angaraoina riki nakoiria ao baika aki kainnoaki. I aki kabuakaka te waaki ke reken kaako ke mwakuri aikai. I ti iangoiia ara aomata ake a kabonganai aia iango aika a raroi n aia tai ni bobwai. Ti riai n reiakinna bwa te kareaniko bon te mwakoro ae kakaawaki n taneiaira n ongeaba ae akea tokina.

Ikai ao n aaba riki tabeua, a mwaiti kaaro ao ataei ake a bungiaiki inanon te Kauoua ni Buaka n te Aonaaba a ti atai itera ni mari. A mwaiti ake a tia n anganaki te karaunano ae tawe. E rangi n tau ngkoa mwaitin taabo ni mwakuri ibukiiia ni kabanae ake a konabwai ni mwakuri. Bwai aika a aki kainnoaki ngkoananao a riki bwa bwaai aika a kainnanaoaki ni boong aikai.

Aio bon te katooto irouia taanga aika a kairake ake a kantaningaia bwa a na karekea mweengaia ao ni karekei irouia bwaai aika a aki kainnanaoaki ngkana akea ake a tangiri ngke a moa ni mare, ake a tia ni kataia aia karo ni karekei ti imwiin korakaiia ao n anga ngaiia bwa kanga karea. Man tangiran ae bati n te tai ae waekoa, taanga aika kairake a kai bwaka nakon babaire ni kataarau ao n riki n ninima n taarau. Aio are e na totokoia mani karekean aroia n te mwane ae e riai ni karaoaki n aron are e iangoia te Ekaretia n aron kawakinan te amwarake ao buroku-raem ni katantan riki tabeua.

Te aki katautau n tangiran te bwai ao te babanga tararuan te mwane e kona ni karekea te rawawata iaon te itoman n te mare. Angiin kangaanga n te mare, kanga taraaia, a riki man te wakaa ae te mwane—tao n te karekemwane ae aki tau ni

kamaiuan te utu ke aki tararuan raoi te karekemwane n te tai are e reke iai.

Temanna te karo ae kairake e roko nakon te bitio-bi ibukin te marooro ibukin te mwane ao e taekina te karaki ae rangi n tataekinaki: “Bitiobi, I a tia n rangi ni kataneiaaki raoi bwa te intinia ngai, ao I karekea au bwakabwai ae raoiroi. E tara n ae rinanon ni kabane reirei ao I reireinaki bwa N na kanga ni kona ni karekea te mwane, ao akea ae tuangai bwa N na kanga n tararua te mwane.”

Ngkai ti kakoaua bwa e rangi ni kainnanaoaki ibukiiia ataei ni kabane bwa a na iai n aia kiraati reiiakinan te aro ni kabobwai ke kabooan kaako, te kataneiai ae e moa e bon tiku irouia kaaro. A aki kona kaaro ni kitana te kataneiai ae kakaawaki aei bwa e na bon iangoa arona ke ni kanakoa te mwio-koaki nakon ara reirei ibukin te botanaomata ao reirei aika a ririeta.

Kakaawakin mwakoron te kataneiai aei boni kabwarabwaran te taarau. Ibukiiia angiira iai uoua aekan taarau n te mwane —taarau n te boobwai ibukin kabooan bwaai ao te karinimwane ke te taarau n te bitineti. Te taarau n te kabobwai e nanonaki kabooan bwaai ke kakoo n te taarau ake bwaai ake ti kamanenai ke ni kang ni maiura ni katoa bong. Katootona e reke iai kabooan bwaai n tata-beutaaki booia n aron kunnikai, miitin ibukin te mweenga, bwain nanon te auti n aron taibora etc, ao a mwaiti riki. Taarau n te kabobwai e karaoaki n te anga are e tauaki teuana am bwai iroun te tia katarau bwa te kabomwi ibukin te bwai are ko tarauakinna. Aio e kona ni karika te kangaanga. Ngkana ti a kamotirawaki man te mwakuri, ti a toabuaka, ke ni kaaitara ma kabuanibwai aika a karina, a na karika te kangaanga ni kona ni kaaitarai mwiokoara. Te bobwai are te kakabwaka teutana imwiin teutana bon te kabanea ni bobuaka n te aro ni bobwai. Nakon boon te bwai are ti kabooa e na manga ikotaki nako iai bakaona ao boon karaaiana.

I atia bwa utu aika kairake a kunea riaina n taai tabetai bwa a na bobwai n taarau. Ma ti kauringko bwa ko na aki bobwai nakon ae raka riki nakon ae kainnanaoaki ao ni kabwarai am taarau ni kabane n te tai ae rangi ni waekoa. Ngkana e rangi n aki tau am mwane, totokoa te uota are manga ikotan riki te bakao.

Taarau n te karinimwane a riai ni katanaki raoi bwa e na aki tuka katanan te utu. Tai karinimwane i aon baika a ti iangoaki ke katautau. Tamnein iangoan te bwai e kona ni kamanginga te iango. A mwaiti kabwai ake a tia ni bua ibukin aki babairean raoi te nano ni kani kabatiaa ao ni kabatiaa riki. Kariaia bwa ti na reiiakin taian nanokawaki man taai aika a nako ao n totokoi bakataean ara tai, korakorara, ao

marurungira man te mwangainrang ni kani karekean bwain aonaaba aika a mwaiti.

E a tia n anga te reirei ni iboubuoki ae kamwakura te iango Beretitenti Spencer W. Kimball:

“E a tia te Uea ni kakabwaiaira bwa aomata ma te kaubwai ae raka riki nakon taai ake ngkoa. Taian kau-bwai ake a katukaki inanon mwaakara a bon raoiroi, ao n tau nakon ara mwakrui iaon te aba ikai. Ma I bon nanokawaki bwa angia mai buakora a tia ni anganaki n ae bati aia nanai ni man ao aia nanai ni kao ao taian eeka n aba ao onaroka aika bubura ao kaubwai ao a moanna n taromaurii bwa atuaia aika a kaairua, ao a karekei mwaakaia i aora. Iai riki ioura baika a raraoi aikai nakon ae e kona ni kaitaraa ara onimaki? A mwaiti aomata ake a kabanei aia tai ni mwakuri ibukin te beku bon ibukin aron temanna are e rekereke iai te mwane ae tau, kaako, aeka ni karinimwane akea a kawakinaki iroun temanna, bwaai n aron te auti ke te aba, kaati n taarau, bwaai n onobwai, bwaai akea a buti n te intin n aron moto-kaa, ao aekaia nako ake a na teimatoa iai manoa, ma te kaantaninga n te maiu ae anaanau ao ni kaku-kurei. Ae e mwanuokinaki bon te koaua are a na kamanenaki baikaa kona n reke aikai i nanon ara utu ao ara kooram ni kaatea uean te Atua” (“The False Gods We Worship,” *Ensign*, Tuun 1976, 4).

N rinanon kawain te kakoaua, I kona ni ikota aei nakon ana rongorongo Beretitenti Kimball. Bon akea te itera teuana ae I ataia are te kukurei ao raun te iango a tia n rikirake ni ikotaki ma bobotan ao kamwaitan te bwai are e a riaon are e tangiraki ao ni kainnanaoaki n te utu.

Kataumwane ma te Wanawana

Waakiraoi #4: Karikirakea ao maiuakina te katau-mwane. Iai natin raoraou ae te aine ae e nako tinaniku n ana buroukuraem BYU bwa e kamatebwai-ikekei ibukin te itera n ririki. E teimatoa ni kororeta nakon mweengana ibukin te mwane ae bati. Ana raoraoma teuae bwa e tareboniia neiei n te raroa ae abwabwaki ti ibukin titirakinana ibukin kainnanaoan riki te mwane. Ibuakon te marooro ao e kabwarabwara te ataeinaine, “Ma Tamau, I kona n tuangko bwaai ni kabane ake e bane iai te mwane are ko kanakoi nakoiu.”

E kaeka, “Ko tara n ae ko aki ota n te bwai ae I taekinna. I ti tabe ma te kataumwane—te babaire ibukin te kabanemwane—tiaki n te boki n tau mwiin rongo-rongo bwa e nakea te mwane.”

Tao kaaro a riai n riki n ai aron taman te ataeini-mwaane n te kuura n reirei ae taetae nakon mweengana, “Akea te mwane, akea te kakukurei, natim te mwaane.” E kaeka tamana rikaaki, “Ai kananokaawakira, ai tekebuakara, tamam.”

Bon au taratara inanon maroorou ma aomata aika a mwaiti rinanon ririki bwa a bati aomata aika akea aia kataumwane ae a kamwakuria ao n aki kataneiaia n aron kanoana. Angia aomata a taku bwa te kataumwane e anaa inaomataia. Bon tiaki ngaia anne, aomata aika a reke aroia a tia n ataia bwa te kataumwane e bon anganiko te inaomata ae e riai ni iteran te mwane.

Te kataumwane ao tararuan te mwane e aki kainnanao ae e na rangi ni kaminomino ke ni kabane tai. E taekinaki rongorongon te tia maeka are e roko man te aba teuana are e kawakin ana akaunti ake e na kabwakai ni bwaokin te kauniwae, ao ana akaunti ake e karerekei e a ewari naba n te biti ae irariki ae e tei rake, ao ana mwane n te mitiin ni mwane.

“I aki nooria bwa ko kanga n waakina am bitineti n te kawai aei,” e taku natina te mwaane. “Ko na kanga n ata am raka iai?”

“Natiu,” e kaeka te tia bitineti, “ngke I ruo man te booti, I tii bwainai n au kawaerake are e mena i aou. N te tai aei ao mwaanem e tia reirei n te korotamnei, ao tarim e a taokita, ao ngkoe te tiamwane (accountant). Iai au kaa, mweengau, ao au bitineti ae raoiroi. Bwaai ni kabane a bane ni kabooaki. Magaia are ikotii ni kabane, ao anaa te kawaerake ma iai, ao anne are au raka.”

Taan rabakau n te mwane aika a wanawana a reirei bwa iai aua iteran te kataumwanae ae e tamaroa. Te *moa* ni bwai boni katauan kamwakuran baika a kainnanaoaki n aron te amwarake, kunnikai, ao a mwaiti riki.; te *kauoua*, ibukin tein boon te mweenga ma te tano are e tei i aona, te *kateniua*, ibukin kainnanao aika a karina n aron te karinimwane, te kabomwii ibukin iteran te kuakua, ao, te *kaaua*, ibukin te karinimwane ae e wanawana ao te buroukoraem ni kaikobwai ibukin taai aika a na roko.

I kona ni kakarabakau i aon uoua man itera aikai. Akea te bwai ae tara ni koaua n aron baika a karina ni maiura. Ma ni waeraken boon te kuakua, ao te kabomwii ibukin te marurung bon ti ngaai kawai ake a kona iai angia utu ni kaaitarai kabuanibwai aika a kakaiaki, aoraki, ao kabanemwane ibukin bungia bikoukou ao toobwa, ai moara riki ibukin buung ake aki koro unaia. Mwane ni kabomwii ibukin te maiu e karekea te karekemwane ae teimatoa ngkana te tia kaakarekea e moantaai ni mate. A riai utu ni kabane ni karaoi itera aikai ibukin kabomwii ni iteran te marurung ao te maiu

Imwiin kaaitaraan botoniango aikai, ti riai rinanon te tararua n aki bakatae ni kaikomwane n angiin te tai ibukin katean te mwane ni karinimwane. E a tia n reke i nanon au taratara bwa ti tabeman aika a nakoraoi aia karinimwane ibukina bwa aki karikirakea moa te katei ni kaikomwane n

taai nako. Aio are e tangira te nanomatoa ao te motikitaeka ae aki tabeitera. A bati aanga ibukin te karinimwane. Bon ti au ibuobuoki bwa ko na rinea taani buokiko ibukin te karinimwane. Taraia bwa e na nakoraoi ma aki nanokokorakim kawakinan am rekooti ibukin am karinimwane ae nakoraoi.

Bwaina te Kokoaua

Waakiraoi #5: Bwaina te kookoaua honest n am kata-betabe ni kabane n am tai n tararua. Te iango ibukin te koaua e bon aki kona ni mane aron teina. E kakaraoaki nakon bwaai ni kabane ake ti karaoi. Ngkai taan kairiiri ao kaain te Ekaretia, ti riai n riki bwa taan katooto aika kororaoi n te kookoaua.

Tariu ao mwaneu, rinanon nimaau moan tuua aikai, I a tia ni kataia ni karinanna bwa tera ae e na kinaaki bwa te banna ni koaua ibukin te tararua n te mwane ao n taian kaubwai.

Au kantaninga bwa ngaira n tatabemaniira nako ti na kona ni karekei kabwaiara man waakinaia. I kaota au kakoaua bwa a koaua ao bwa te Ekaretia aio ao mwakuri ake a kabaeaki inanona a bane ni koaua.

Man te marooro iroun Beretitenti Tanner n ana tetere ae kabuta te mweraoi n te Okitobwa 1979 ribotin te maungatabu n te Ekaretia (tara Conference Report, Okitobwa. 1979, 117–21; ke *Ensign*, Nobembwa. 1979, 80–82).

KAREKEMWANE	BAAIREAKI	AE E NA KAMANENAAKI
Bwakabwai ke Boo imwiin te taekiti		
Karekemwane tabeua		
Ikota ni Karekemwane		
KABANEMWANE	BAAIREAKI	AE E NA KAMANENAAKI
Kabwianibwai		
Ana buoka te Ekaretia tabeua		
Karanimwane aika a maan taaia		
Karanimwane ibukin taian kangaanga		
Amwarake		
Boraraoi ke te bwakamwane ni kabonganaan te bwai		
Te iti		
Bao ni mwamwananga		
Kabwara taarau		
Mwanen tania		
Kabanemwane ni bwainaoraki		
Kunnikai		
Tabeua riki		
Tabeua riki		
Tabeua riki		
Ikota ni kabanemwane		

MWAKORO B MWIOKOAIA KAARO IBUKIN KAKORAKORAN TAIA UTU

“ATAEI BON TAAN BWAIBWAI IROUN TE UEA”

9

IANGO TABEUA IBUKIN WAAKINAN TE REIREI

Ni kaeti nakon oin kainnanom ao arom tabeua, ira teuana ke ae e raka man taian kaoti aikai.

- Karaoa katabeam ni kabanea am tai ae onoti ma natim n tatabemaniia nako ke ma te ataei inanon am utu ae bubura. Ngkana ko taetae ma natim n tatabemaniia, ukoukora reiiakina te bwai ae boou ibukin kainnanoia ao katakiia.
- Karekea am tai n taetae i aoia natim ma kaaina-bam. Karaua ni iangoa raoi konabwain ao kataakin natim n tatabemaniia. Nanomwaaka ni iangoia bwa tera ae ko kona ni karaoia ni kaitaraa kainna-noia natim n tatabemaniia.

TE MWIOKOAKIABI IBUKIN TE WAREWARE

Wareki raoi koroboki aika inano. Ngkana ko a tia ni mare, wareki ao marooroakin bwaai aikai ma buum.

ATAEI AIKA A KAKAAWAKI, BON BWAINTANGIRA MAIROUN TE ATUA

Beretitenti Thomas S. Monson
Moan Kauntira n te Moan Beretitentie

Man ana boki Mataio ao ti reiakinna bwa imwiin ae a ruo Iesu ao Ana reirei man te Maunga are a Bitaki iai, ao a motirawa i Kariraia, ao imwina ao roko i Kaberenau. A taku ana reirei nakon Iesu, “Antai ae e kakannato riki n abanuean karawa?

“Ao Iesu E wetea te tei temanna ae uarereke, ao E kaki i buakoia,

“Ao E taku, Ao e koaua ae I tuangkami, Bwa ngkana kam aki rairaki, ao kam aki katootongnga aroia ataei aika a uarereke, ao kam aki rin n abanuean karawa.

“Bwa ane e kananorinanoa n ai aron te tei aei, ao ti tebo naba kakannatona n te abanuea i karawa.

“Ao ane e mwanea te tei temanna ae ai aron aei n akoia ibukin arau ao e mwaneai n akoai naba.

“Ma ane e kabwaka temanna ibuakoia aika uare-reke aika onimkainai aikai, ao e maiu riki ngkana e tauraki te atibu n ii baraua ae abwabwaki i roroana ni kainakoaki i marawa.”¹

I taku bwa e kakaawaki bwa e na ataaki bwa E tangiriia ataei aika a uarereke Iesu ake a tia ni kitana te maiu are imwaain aei n roko i aon te aba. Ataei imwina ao ataei ngkai a kakabwaia maiura, a kariki-rakei ara tangira, ao aki wenenako ara mwakuri aika raraoi.

E na bon iai te kamimi bwa te tia kario iango e taekina aron bungira: “Mimitongin taian nang aika

a beibeti ao ti roko / Mairoun te Atua, are bon mweengara.”²

Bon angiiia mairouia ataei aika uarereke a roko nakoia kaaro ake a ingainga n rokoia, tiina ao kaaro a bon kimwareirei n riki bwa mwakoron te kakai are ti atongnga bwa te bungiaiki. Akea te karea ae e rangi ni korakora, ao akea riki te maraki ae rangi ni kaa-kaiaki.

Akea te bwai ae ti na mimi iai ngkana e a kao-ngora te karaki man taian bwai ni kaongora n aron te nuutibeeba, ke terewition ni katiaa bwa “te ataei-naine ae e a tibwa bungiaiki ae niiniraki inanon te baeki ae te beeba ao man karenakoaki n te tiin ni maenge e a bon mena iaan ana tararua te onaoraki. Te ataei e a bon marurung raoi. ‘E bon rangi ni boto-nnaine, ao te ataei ae rangi ni marurung,’ e taku te tia taetae te mwaane man te onaoraki n te Kateni bong. A taku bureitiman bwa e kuneaki te ataei imwiin kabwaroan kanoan te tiin ni maenge irouia taan riko maenge ibukin aia kaa ni maenge ao a noora te bwai ae kamwakuri mai buakon bwaai aika uruaki. Naake tabeia a kakaea ngkai te tina.”

Bon tabera ae riia, ara raka ae rangi ni kakaawaki—ao bon tibwangara naba ae tabu—bwa ti na butimwaia nakon mweengara ao nakon nanora ataei aika a kakukureia maiuira.

Iai teniua aia umwanreirei natira aika a tannako kakaokoroia. I taekina te umwanreirei n te reirei, te umwanreirei n te Ekaretia, ao te umwanreirei ae ti aranna bwa te mweenga.

Te Umwanreirei n te Reirei

Bon iai n taai nako tibwangan te Ekaretia ae kakaawaki ni iteran te reirei ibukin te botanaomata

ao e kaungaiia kaain te Ekaretia bwa a na irekereke ma waaki ni kakukurei i marenaia kaaro-taan reirei ao itera riki tabeua ake a na katamaroa reireinakiia ara kairake.

Akea riki te itera ae kakannato n te reirei ibukin te botanaomata nakon te tia reirei ae iai irouna te tangira, ao ni karikirakeia n te tamnei ataeinimwaane ao ataeinaine aika a ingainga ao kairake n ataeinimwaane ao kairake n ataeinaine. E taku Beretitenti David O. McKay: "Te angareirei bon te kabanea ni karinan ni mwakuri ae moan te raoiroi n te aonaaba. I aon reireinaia raoi kairake ao aio are e na kateimatoa itiakin te mweenga, rauraoi n te imatoan te tautaeka. Te karo e angan te ataei te kona ni maiu; te tia reirei e angan te ataei te kona ni maiuraoi riki."³ I kakoaua bwa ti riai ni kinai kakaawakiia ma aia mwakuri ae moan te kakaawaki ni katauraoi baika a tau, n aron booki aika moan te raroai, ao bwakabwai ake a na kaota ara kakaitau ao ara onimaki.

Ngaira n tatabemaniira nako ti uringiia ma te tangira ara taan reirei n ara tai ni kairake. I taku bwa e rangi ni kamanga bwa au tia reirei n te katingtang n au reirei bon Miss Sharp. Iai irouna te kona ni karina i nanoia ana ataei tangiran te katingtang ao n reireiniira ni kinai aekan nako taian bwai ni katangitang ma tangiia nako. I kona raoi n uringa aron katikan maiura n ana waaki Miss Ruth Crow are e reiakiniira te boto ni iango i aon tuan te mauri. E ngae ngke iai taai aika a kangaanga, e bon kakoaua naba bwa te ataei n tatabeman nako n te koraki onoua a karekea aia tiaata ibukin marurungin rabwataia. Ngkana e angareirei Miss Burkhuas, n te tiaokurabi, e kabuta rikaaki mwaben te aonaaba ao, ni kabonganaan ana kai ni koto, e mwaaken kaawan nako taian tautaeka n taian aba ao n taekin nako kakaokoron tein teuana te aba ma teuana, aia tae-tae, aia katei, ao ni kauarerekea ao I rangi ni karia-riia ke ni miia bwa n teuana te bong ao N na newebai taian aba ao aomata aikai.

O, kakaawakin maiuia ara ataei irouia taan reirei ake a karikirakei tamaneia, ni kanakoraoa wanawanaia, ao ni kaumakii oin maiuia!

Te Umwanreirei n te Ekaretia

Te umwanreirei n te ekaretia e ikota te itera ae kakaawaki riki nakon reireiakiia ataei ao kairake. N teina aei ao taan reirei n tatabemaniia nako a kona ni karekea te konabwai ae rikirake nakoia naake a kakauongo nakon ana reirei ao n namakina rotakiia n ana kakoaua. N te Moanrinan, n Reirei n Taabati, aia bootaki Kairake n Ataeinnaine, ao naake n te Nakoani bong a te Aaron, taan reirei aika a rangin-tatauraoi, a weteki iaan ana kairi te Tamnei iroun te Uea, a kona n riing nanoia ataei n tatabeman nako, te kairake n tatabeman nako, ao ni kaumakiia ni

kabane bwa a na "ukoukori . . . man booki aika kabane n tamaroa ake a reke ma iai taeka n rabakau; kakaeka te ataibwai, rinanon te kamatebwai ao te onimaki naba."⁴ Taeka ni kaunganano ikai ao tibwangan te tamnei ikekei a kona n roota te maiu ae kakaawaki ao ni katuka bannana ae aki kona ni mauna i aon te tamnei ae aki mamate.

N ririki aika a bwakanako, n tain te baka n amwarake n ana bong n angabeeba te maekatiin n te Ekaretia, ti tekateka ma Beretitenti ao Titita Harold B. Lee. E taku Beretitenti Lee nakon natira te aine, ae Ann: "E a tia ni kakabwaiako te Uea ma matam ao rabwatam aika tikiraai. Kawakina are nanom bwa e na tamaroa n ai aron are mai tinanikum, ao ko na bon kakabwaiaki ma te kakukurei ni koaua." Te mataniwii n tia reirei aei e kitana Ann ma te kairi n tamnei are na raonna nakon abanuean Tamara are i Karawa ae tiretio.

Te tia reirei ae nanorinano ao man kairaki iroun te tamnei inanon umwanreirein te Ekaretia e kona ni kaoniia ana ataei ma tangiran koroboki aika tabu. E aera, e kona te tia reirei ni karokoiia Abotoro ake ngkoa ao te Tia Kamaiua te aonaaba tiaki ti nako nanon te umwanreirei ma nako nanoia naba, ao aia iango, ma tamneiia ara ataei.

Te Umwanreirei Ae Aranaki Bwa Te Mweenga

Tao moan baan te kakaawaki ibuakoia ni kabane umwanreirei bon te umwanreirei n te mweenga. Bon man te mweenga ae ti katei iai aroarora, ao ara koaua aika a rangi n nano. Bon man te mweenga are e tobwaaki iai te kaantaninga ao n uruakaki naba. Mweengara bon te tabo ni kakatai ni maiuia. Bwa ake ti karaoi ikekei ngaai ake a na bweena aroni maiura ngkana ti kitan mweengara. E koreia n ana boki te Taokita ae Stuart E. Rosenberg *Te Kawai nakon te Nanomatoa*, "N aki tabeakin taian kukune aika a boou, babaire aika ngkai naba, iango n nanobaba aika a kai toki ao bwaai ake a taromaurii tabemwaang, akea temanna ae e a tia ni kunea, ke ae e na kona ni kunea, onean mwiin ana utu temanna ae e na rau te nano iai."⁵

Te mweenga ae kukurei boni karawa are mai mwaaina. E titiraki Beretitenti George Albert Smith: "[Ti] tangiri mweengara bwa e na kukurei[?] Ngkana ngaia anne, kariaia bwa a na riki bwa taabo n tatara, ni kakarabwarabwa ao ni kakaitau."⁶

Iai naba itera tabeua ake a roko ataei ke ni bungiki nakon te rabwata ae mamate aei ma toabukan rabwataia ke aia iango. E ngae ngkana ti kataia, ma e bon aki kona reke bukin atakina bwa e aera ao e kanga n riki te aekaki anne. I karineia kaaro ake a butimwaea te ataei anne nako nanon baiia n akea te ngurengure ao nakon maiuia ao ni karekea te aro

n anga karea ao te tangira nakon temanna natin Tamara are i Karawa.

N tain te tiamwa (summer) teuana i Aspen Grove Family Camp, I matakuakina temanna te tina ae kaa-mwarakea natina te aine ae e a ataeinaine ae toabuaka man bungiana ao man tangira ana tararua Tinana. Te tina aio e tararua raoi kakarean wiin natina teuana te buun i mwiin teuana, te ongana te ran i mwiin te ongana, ao n taua atuna ao roroana ni kamatoa. N aki karongoa ao I iango i bon irou, *Inanon 17 te ririki, ao e a tia te Tina ni karekei mwakuri ni ibuobuoki aikai ao tabeua riki nakon natina te aine aei, n aki iangoa oin mweengaraoina, oin kakukureiana, ao oin amwarakena.* A bia kakabwaiaki iroun te Atua aekaia tiina aikai, kaaro ake aekakia naba aio, ao aeka n ataei ae aekakia aikai. Ao E na bon kakabwaiiia.

Inaomataia Ataei Man te Bure

E ataaki irouia kaaro n taabo nako bwa te kabanea ni mwaaka ni ikotan iango ke kaantaninga n te aonaaba e aki reke man te bwai teuana ae moan te kakannato ae bwain aonaaba, ke ni kuneaki ni booki ni karaki, ke bokin rongorongon nikawai, ma ti mairoun te karo ngkana e tei n taraa natina ae uarereke ngkana e matu.

Inanon karaoan aio, koauan taeka mairoun Charles M. Dickinson e roko nakon te iango:

*Ngaiia moomiin naano ao te mweenga!
Ngaiia ana anera te Atua aika a karabaaki;
E boni matu naba ootan taai n aia bibiri,
Mimitongina e tiku n ranea ni mataia;
Ataei aika aki ongeaba mani mweengaia ao
mai karawa,
A karaoai bwa N na akoi riki ao n nimamanei;
Ao I ataia ngkai bwa e kanga Iesu ni kabotaua
Abanuean te Atua ma ataei.⁷*

N ara atatai ma aroia ataei ni katoa bong, ti kunea bwa a rangi ni kai atatai ao aki toki n tataekin raoi koaua. E kamaatata te koaua aio Charles Dickens, te tia korea 'A Christmas Carol' (Anenen Kiritimati) ngke e kabwarabwara ana utu ae e mangori Bob Crachit ngke a bootaki n aia katairiki ae e aki bati n tau ibukin Kiritimati are a bon tia n rangi ni kakariaria. Bob, are te karo, e tabe n okira mweengana ma natina te mwaane ae e nimamate rabwatana ae Tiny Tim are e karoa i aon angana. Tim ae uarereke "e kakabongana okoia mwauku ao a kautokoaki baina ma waena n taian biti." E titiraki buun Bob ibukina, "Ao e uara ngkai aron Tim te uarereke?"

"E tuangai i aoni kawaira n oki, bwa ana kaantaninga bwa tao a bon nooria aomata n tain te taromauri, ibukina ngke ngaia te mwauku, ao tao e na tamaroa ibukiia bwa a na uringnga n tain Kiritimati bwa antai ae e kanakonakoia mwauku aika a kananoanga, ao aomata aika a mataki bwa a na noraaba."⁸

E taku Charles Dickens, "I tangiriia aomta aika a uarereke aikai, ao tiaki te bwai ae uarereke, ngkana ataei ngaiia, ae a rangi ni boou mairoun te Atua, a tangiriira."

Ataei a kaota aia tangira ae e koaua raoi, ni kawai aika a bibitaki. N au koronririki n te tai teuana ae e a tia n nako, ao temanna te ataeinaine ae uarereke e bwaintangiraai n ana kaati ae e korobokiia ni bon taboni baina, ao i nanon te tinaniku ae kainaki bon te roka ae te bwai n takakaro ae e tatangiria are e taku n ana iango bwa N na kukurei ni butimwaeia bwa te bwaintangira.

"Ni kabane baike ko noori aika a raraoi n te aonaaba, akea riki ae rangi n tikiraoi nakon te ataei ngkana e anga te bwai teuana. Te ataei e anganiko te aonaaba ni kabane. E kauka te aonaaba nakoim kanga ai aron te boki are ko tuai ma ni kona ni warekia. Ma ngkana e na kuneaki te bwaintangira, n taai nako bon te bwai ae e kangare ae e uarereke, ae e kanimwaki i aon te bwai ae e bwaoua, . . . te anera ae titebo ma te kamanga. E rangi n uarereke te bwai ae e kona n anga te ataei, ibukina bwa e aki ataia ae e a tia n anganiko bwaai ni kabane."⁹

N ai aron ana bwaintangira Jenny nakoii.

A tara n ae a kabaeaki ataei ma te onimaki ae teimatoa inanon Tamaia are I Karawa ao Korakoran nanona ae kukurei ni kaeka aia tataro ae kakaawaki. Ni bon au namakin i bon iroun bwa ngkana a tataro ataei, ao e kakauongo te Atua.

Kariaiai bwa N na tibwaua aia atatai Barry Bonnell ao Dale Murphy, taani beitibooro aika a rangi n ataaki ma te kirabu ni beitibooro ae te Atlanta Braves. Naakai n tatabemaniaa bon naaka a rairaki nakon te Ekaretia, ao Dale Murphy e a tia ni bwabetitoaki iroun Barry Bonnell.

"Te atatai aio e riki i nanon 1978 are e kabwarabwara Barry bwa 'e bita te maiu.' E rangi ni korakora ana kekeiaki, ma e rangi ni buakaka ana oro booro (ni karekean ana bwii). Ibukin aki nakoaroin ana takakaro ao e riki ni bwara nanona ao n nanokawaki. E aki kan nako ngke e butia Dale Murphy bwa a na airi nakon te onaroraki, ma e ngae n anne ao e a manga bon iri. Ikanne are a kaitibo ma Ricky Little, te tia boutoka te Atlanta Braves ae e matoatoa, ma te kairake ngaia ae e ituaki n te akea n raraa. E rangi ni mataata bwa e a kaan mate Ricky. Barry e namakina te nano ae e korakora ni iangoa te bwai teuana ae karaunano ae a kona ni karaoia. E aki kaeka te ataeinimwaane anne teutana te tai, ao i mwiina e bubuti ngkana a kona n uaia ni karekei aia bwii ibukina n aia takakaro are i mwiina. E taku Barry [imwina], 'Te bubuti anne e aki rangi ni kangaanga iroun Dale, are e karekei uoua ana bwii n te tairiki anne, ao ngai I a tia ni kataia ma e bon tuai man reke au bwii i nanon te ririki ae e

a bwanin ngkai. I mwiina ao I a namakina te rau i nanou ao I tuanga Ricky bwa e na aki raraoma.' ” N te tairiki anne, ao Barry e a karekea ana bwii ae teuana ibukin te tai ni kaboo anne. Ea tia ni kae-kaaki ana tataro te ataei, e a tia ni kakoroaki nanon ana kaantaninga te ataei.

Kainnanaoan te Rauraoi

Tera ngke ataei ni kabane iai tamaia ao tinaia aika a tangiriia, mweengaia ae rauaraoi, ao raoraoia aika a tabeakiniia raoi, ai tamaroara ngkanne aia aonaaba ae aekan anne. Ma te tekebuaka bwa aki bane ni kakabwaiaki ataei. Ataei tabeman a nooriiia tamaia ni batibooia tinaia n aki akaaka, ao tabeman a buti-mwaea te aeka ni bwainikirinaki anne. Ai kimamaa-kura, ao ai buakakara, ao ai kamamaara!

N onaoraki n taabo nako a roko irouia ataei aika a uarereke aikai, a nanangaua ao ni mwiinikai, ni irianaki ma katoki ni kewe bwa aongkoa te ataei “e okanako te mataroa” ke “e bwaka man te kainta-mwarake.” Taani kewe, taani bwainikiriniia ataei, ao n teuana te bong, a na bon taiia te ukeukenanti ibukin aia mwakuri aika a bubuaka. Ataei aika aki karon-goa, aika a kammarakaki, aika a kaunaki ake a riki bwa konan te bwainikirinaki ao n tabetai te kaniki-raa, a ariai ni karekea te ibuobuoki.

Temanna te tia moti n te mwakoro, e kororeta nakoiu ao e taku: “Bwainikirinaia ataei n te aro n tangako, bon teuana ma i buakon mwakuri aika moan te buakaka, e urubwai, ao e ura te katei n te botanaomata ae e a oota. Iai rikiraken bwainikiri-naia ataei n rabwataia, aia iango, ao n tangakoaki. Ara bowi a moanna n onrake ni katei aika a kam-maira aikai.”

Te Ekaretia e aki kariai katei aika a buakaka ao ni kammaiara. Ma, ti totokoi n te aro ae e rangi ni matoatoa aron kuakiiia natin te Atua aika moan te kakaawaki. Kariaia mwanean te ataei, tobwaana, tangirana, ao kamauiwana. Ke kateaki te tia bure i matan te motikitaeka, ni kaekai bukinana, ibukin ana mwakuri ao ni butimwaea are e anganaki irouia taan rabakau ni katoka te buakaka ao katei aika a aki tau. Ngkana ngkoe ao ngai ti atai katei aikai ao ti aki karaoa te bwai teuana ibukiiia ni kamauna matana, ti riki bwa iteran te kangaanga anne. Ti tibwaua mwakoron te bure.

I onimaki bwa e aki rangi n rawawata ae I taekinna, ma I tangiriira ataei aika a uarereke aikai ao I ataiia bwa e tangiriia naba te Uea. Akea riki rongo-rongon te tangira ae aekan aei aea e kona ni kune-aki nakon te atatai are e karaoia Iesu ni kakabwaiia ataei n; aron are e kabwarabwaraki n 3 Nibwaai. E taekinaki iai kamauiakia aoraki iroun Iesu,

reireiaia aomata, ao te tataro nakon te Tamara are i Karawa ibukiiia. Ao ngkanne, kariaia bwa N na tae-kin taeka aika a kakaawaki:

“[Iesu] e anaiia natiia aika uarereke, temanna imwiin temanna, ao e kakabwaiiaia, ao e tataro nakon te Tama ibukiiia.

“Ao ngke e a tia ni karaoa aio ao e a manga tang;

“Ao e taetae nakoiia aika a mwaiti, ao E taku nakoiia: Nooria, ami ataei aika a uarereke.

“Ao ngke a taratara nako n taraia ao a kaeka mataia nako karawa, ao a nooria bwa e uki karawa, ao a noriia anera n ruo rikaaki mai karawa n ai aron ae a mena i buakon te ai; . . . ao anera a ibu-obuoki nakoiia.”¹¹

Ko kona n titiraki, *A kona n riki naba bwaai n aron aikai n taai aikai?* Kariaia bwa N na tibwauaia ma ngkami rognorongon temanna te tibu te unaine ao te tibu te unimwaane ake a karoa aia mwakuri ni mitinare n ririki aika a nako ao aron rikin kaka-bwaiiaan tibuaia te mwaane. Te mitinare are te tibu te mwane e koroboki:

“Kainnabau ae, Deanna, ao ngai ti karaoa ara mwakuri ni mitinare i Jackson, Ohio. Teuana ma i buakon tabeaiangara ae abwabwaki ngke ti buti-mwaea te wewete nakon te mwakuri ni mitinare bon ara utu. Ti na bon aki mena ikekei ngkana iai aia kangaanga.

“Bon imwaain mwanangara nakon ara mwakuri ni mitinare, ao tibura te mwaane ae, R. J., ae ai bon uoua ma te itera ana ririki, e nang karaoaki te korokoro nakoina ni kaeti matana aika a bwaoua. E butiai tinana bwa N na nako ma ngaiia ibukina bwa R. J. ao ngai ti bon rangi ni iraorao ni koaua. E bon nakoraoi te korokoro, ma e bon tang R. J. i mwaain ao i mwiin te korokoro ibukina bwa akea man te utu ae rinnako n te ruu ni korokoro, ao e bon rangi ni maaku.

“Imwiin onoua te namwakaina, ngke ti bon tabe naba ni karaoan ara mwakuri ni mitinare, R. J. e bon kainnanao naba kaetan matana are teuana. E tarebo-niiai tinana ni kabwarabwara nanona ibuku bwa N na riai ni mena ikekei n ana kauoua ni korokoro. E bon koaua, te raroa ao te mwakuri ni mitinare e bon totokoai bwa N na aki mena irarikina. Deanna ao ngai ti aki toki n tataro ao n aki mamtam ibukin ana karau nano te Uea nakon tibura te mwaane i nanon ana tai ni korokoro.

“Ti tareboon tabeua te tai i mwiin tian te korokoro ao ti kunea bwa R. J. e uringa te tai are ma i mwaaina ao e rawa ni kitana rarikiia tamana ma tinana. Ma ngke e roko i nanon te tabo ni korokoro, ao e a rau. E wene i aon te taibora ni korokoro, e buta ana kirati ni mata ibukiiia, ao ni waaki rinanon te korokoro ma

te tamnei ae rau. Ti bon rangi ni karabwarabwa; e a tia ni kaekaaki ara tataro.

"Uoua te bong imwina, ti tareboniia natira te aine ao n titiraki rongorongon R. J. E bon rangi ni marurung raoi, ao e karakina nakoira te bwai are e riki: N te bwakantaai i mwiin te korokoro, ngke e a uti R. J. ao e tuanga tinana bwa Tibuna te mwaane e bon mena ikekei n tain te korokoro. E taku, 'e mena ikekei Tibu te mwaane ao e kanakoraoa au korokoro.' Ko nooria, te Uea e karaoa te tia kamatu (anesthesiologist) bwa e na taraa n ai aron tibuna te mwaane, ma tibuna te mwaane ao tibuna te aine a boni mena n aia mwakuri ni mitinare 1,800 te maire raroaia."

Tibum te mwaane tao e aki mena i rarikin am kainiwene, R. J., ma ko mena n ana tataro ao n ana iango Ko mwanokaaki ni bain te Uea ao ko kaka-bwaiaki iroun Tamara ngaiira ni kabane.

Tariu ao mwaaneu aika kam tangiraki, e bia kaku-kurei nanora ngarengareia ataei. Ke e na karau tamneira aia onimaki ataei. Ke e kawaekoai ara mwakuri aia tangira ataei. "Ataei bon ana bwai te Uea."¹² E bia kakabwai tamneiia aika a karewe te Tama are i Karawa, raoraon te Mataniwi aika a onoti.

Man te Tuun 2000 *Ensign*, iteraniba 2–5.

BWAAI AIKA A NA TARAANKI

1. Mataio 18:1–6.
2. "Ode: Intimations of Immortality from Recollections of Early Childhood."
3. *Gospel Ideals* (1954), 436.
4. Doctrine and Covenants 88:118.
5. *The Road to Confidence* (1959), 121.
6. N Conference Report, Eberi. 1944, 32.
7. Man *The Children*, n te Jack M. Lyon ao tabemwaang, taan boreti., *Best-Loved Poems of the LDS People* (1996), 21.
8. *A Christmas Carol and Cricket on the Hearth* (akea bongin te namwakaina.), 50–51.
9. Margaret Lee Runbeck, *Bits & Pieces*, 20 Tebetembwa. 1990.
10. James L. Ison, *Mormons in the Major Leagues* (1991), 21.
11. 3 Nibwai 17:21–24.
12. Taian Areru 127:3.

KATABEAIA KAARO MA TIINA AIKA TABU

10

MWAKORO 1: KATABEAIA KAARO

IANGO TABEUA IBUKIN WAAKINAN TE REIREI

N kaeti ma oin kainnanomi ao arom tabeua, ira teuana ke ae e raka riki man taian kaoti aikai.

- Manga rinanoi mwiokoia kaaro ma tiina n aron ane a kamatataaki n te kaitiua ni barakaraba n “Te Utu: Te Katanoata nakon te Aonaaba” (tara iteraniba iv). Tataro mwaaka bwa kam na kunei aron aanga n karaoi reirei i nanon mweengami ao a na kanga aromi ni irii waaki akanne.
- Korea te reta nakon tamam ke nakon tibum te unimwaane.

TE MWIOKOAKI IBUKIN TE WAREWARE

Wareki raoi koroboki aika inano. Ngkana ko a tia ni mare, wareki ao maroroakin bwaai aikai ma buum.

NAKOIA KAARO IAON ITERAERA

Te Beretitenti ae Ezra Taft Benson
Te Ka 13 ni Beretitenti n te Ekaretia

Tariu aika kam tangiraki, I nang ni kakaitau ngkai I kona ni mena ibuakomi n te bootaki ae e mimitong ae Ana nakoanibonga te Atua. I tataro bwa Tamnein te Uea E na mena irou ao iroumi ngkai I taetae nakoimi iaon te bwai ae moan te kakaawaki. N te tairiki aio ao I kan taetae nakoia kaaro aika bootaki ikai ao rinanon Ekaretia ni kabane ibukin nakoia aika tabu.

Au kantananga bwa kam bon kakauongo naba raoi ngkami kairake n ataeinimwaane, ibukin ae bon ngkami ngkai aika kam a kakatauraoui n riki bwa kaaro ibukin te Ekaretia nakon taai aika a na roko.

Te Nakoa ae Akea Tokina

Kaaro, aio te nakoa ae akea tokina are kam bon aki kona ni kamotirawaaki mai iai. Nakoa i nanon te Ekaretia, n aron kakaawakiiia, n aron moan karao-akiia ibukin te tai ae uarereke, ao i mwiin anne bon te kamotirawaaki n ae riai raoi. Ma te nakoa ibukiiia kaaro bon akea tokina, kakaawakin taina e riaon are e a tia ni katauaki. Bon te nakoa ibukin bwaai aika uoua bwa te tai ao ae akea tokina.

E kakoaua n taekinna te Beretitenti ae Harold B. Lee bwa “moan kakaawakin ana mwakuri te Uea nakoimi ngkami [kaaro] ake kam na karaoi boni mwakuri ake kam karaoi i nanoni mweengami. Te reirei n te mweenga, ana mwakuri te bitibiriki, ao

mwakuri riki tabeua n te Ekaretia a bane ni kakaawaki, ma te kamabanea riki ni kakaawaki ni mwakuri are i nanon oin mweengami” (*Strengthening the Home* [pamphlet, 1973], 7).

Tera, ngkanne, mwiokoan te karo ae onoti ake a mena raoi i nanon oon mweengana ae tabu? I kona ni katautau uoua moan mwiokoia kaaro ni kabane i aon Iteraera.

Katauraoui ibukin Bwaai aika Kainnanoaki

Te moanibwai, bon iai te mwiokoaki ae tabu ibukin karekean bwaai ake a kainnanoaki irouia am utu.

Te Uea e kabwarabwaara raoi te mwiokoaki ni karekei bwaai ibukiiia ao ni kaikawaiia kanoam n te aro ni kororaoi. Mai moana, bon Atam, tiaki Ewa, are e tuangaki bwa e na karekea maiuia mani maonon moana.

Te Abotoro are Bauro e reireiniiia buumwaane ao kaaro, “Ma ngkana e aki katauraoui baika riai te aomata i bukiia ana koraki, ao ai moara riki i bukin oin ana utu, ao e kakewea te onimaki, ao e buakaka riki nakon ae aki onimaki” (1 Timoteo 5:8).

Ni moan rongorongon ngkoa kaokakin te Ekaretia, ao te Uea e kairoroia mwaane bwa a na karekei maiuia buuia ma aia utu. Inanon Tianuare 1832 ao E taekinna bwa “E boni koaua ae I a tuangngkami, bwa a riai aomata ni kabane ni karaoi tabeia ibukiiia aia utu ao anne ae a bon riai ni karaoia, ao e na bon aki kona ni kabua ana bau ni uea (tara D&C 75:28). Teniua namwakaina i mwiina ao e a manga taekinna riki te Uea bwa a riaia aine n tangira maiuiia ma

irouia buuia, ni karokoa ae anaaki buuia mwaane ma irouia (D&C 83:2). Aio ae riai ni karaoia te buu te aine ao te tina ae mairoun te Atua. N ana tai n tararuaia man kaikawairakeia natina ni mweengana, ao buuna te mwaane ngaia are e mwakuri ibukin karekean boon te maiu ibukin te utu, are ngaia are a na karekea maiuia mai iai.

N te mweenga are iai iai te buu te mwaane ae konabwai man marurung, anne are aranaki iai bwa te tia kamaiua ana utu. N tabetai ao ti ongo taekaia buu mwaane ae, a bua aia mwakuri ibukin katautauakin raoi te kabane mwane, n te aro are a kantaningaia buuia aine bwa a na nako ni kitana mweengaia ni karekea aia mwakuri, e ngaie ngke te buu te mwaane e bon konabwai ni kona ni katauraoi ibukiiia ana utu. N aron keiti aikai, ao ti kairoroa te buu te mwaane bwa e na karaoia ni kabanean korakorana ni kariaia buuna te aine bwa e na tiku n te mweenga n tararuaia natina inanon te tai are e karaoa iai ana kabanea ni kona ni karekei bwaai ibukin ana utu, e ngaie ngke te mwakuri are e karaoia e aki bati n tau n te aro are e na rangi ni kamatoaki riki te kataumwane ibukin te utu.

Ai arona naba, bwa kainnanaoan te reirei ke bwaai n reirei e aki kaota riain taonakin aia tai ataei n te aro are tiina a riki bwa taan mwakuri ibukin kamaiuaia aia utu.

Ana Reirei te Beretitenti ae Kimball

I uringa ana reirei ara burabeti ae tangiraki Spencer W. Kimball nakoia ataein te reirei ake a tia ni mare. E taku: "I a tia n tuangia tebwiiina te ngaa tabun taanga n ataei bwa ngkana a tia ni mare ao a na aki kantaninga banen aia reirei ao a tibwa karikiia natiia ao ni iango ibukin babairean te mwane. . . . A na riai ni kariaia rikiiia ataei ao ni uaia ni maeka ma ngaiia n ti teuana. . . .

E reitia nako n taekinna te Beretitenti ae Kimball, "Akea ni koroboki aika a tabu ae I ataia," "ae iai te kariaiakaki ae a anganaki buu aine aika kairake are a na kona n taua aia kariki ao man nako ni mwakuri n te aro bwa a na kariniia buuia mwaane n te reirei. Bon iai naba ngaa ma ngaa buu mwaane aika reke angaia n reirei ao n te tai anne naba ao a tararuaia natiia" ("Marriage Is Honorable," in *Speeches of the Year, 1973* [1974], 263).

Katabean te Tina n te Mweenga

Taari n te nakoanibonga, I reita nako katuruturuan kakaawakin tikuiia tiina i nanon te mweenga ni kaikawaiia natiia, n tararuaia, ao ni kataneiaia natiia nakon moan tuan te kororaoi.

I nanon mwanangau ni kabuta te Ekaretia, ao iai au namakin ae korakora ae mwaitia tiina mairouia Aomata aika Itiaki ni boong-Aika Kaitira a nangi n taua ma nanoia ni ira te reirei aio. Ma ti ataia bwa n tabetai ao tiina a mwakuri i tinanikun te mweenga, ke man ana mwakuri ni kairoro, buuna te mwaane. Boni ngaia are e tangiri bwaai ake a kainnanaoaki ake a na kona n reke man te mwane n raka anne. Taari, tiaki ti akanne ae e na rotaki iai te utu, ma oin rikira-kem n tamnei ao waakim a na totokoaki. I taekinna nakoimi ni kabane, bwa te Uea E a tia ni bukiniia mwaane ma te katabeaki bwa taani kamaiua te utu n te aro are e na kona te buu te aine ni kakoroi mwiokoana ke katabeana n tina n te mweenga.

Tatauraoin te Utu e Kainnanaoaki riki n Taai Aikai

Kaaro, teuana te itera ae kakaawaki ibukin karekean baika a kainnanaoaki ibukin am utu boni karekean te kabirongorongo ibukin am utu n te tai ae katawe ke n tain te kangaanga. Tatauraoin te utu bon te bwai ae e a kaman kateaki bwa moan tuan te kaidobwai. E a rangi ni kainnanaoaki riki ni boong aikai.

I titirakiniko raoi ma te kairoro, ko a tia ni katauraoa kanoan te ririki n aron te amwarake, kunnikai, ao, n aron naba ae bon riai, te bwaa, ibukin ami utu? Te kaotioti ibukin karekean ao kawakinan amwarake e na nang ni kakaawaki nakon reitakira n taai aikai ma mweraoira n te itera n rabwata n ai aron tokaran te aake irouia aomata ake n ana tai Noa.

Ao riki, kam bon maiuakina are e reke iroumi ao ni kawakina teutana?

Kam karaoa ae koaua nakon te Uea ni kabwakaan ami kabwianibwai? Maiuakinan te tua ae kakannato aei e na uoti itera ni kakabwaia aika uoua nakoimi n te itera n tamnei ao n aon te aba.

Eng, taari, ngkai ngkami kaaro ni Iteraera ao iai mwiokoami ae korakora ni karekei kainnanon te rabwata ibukiiia ami utu ao ni iai baika a tauraoi iroum ibukin taai aika a karina ke taai ni kabuani-bwai.

Karekean te Tamnei ni Kairiiri

Te kauoua, iai mwiokoami ae tabu ni katauraoa te tia kairiiri n tamnei inanon ami utu.

N te boki ae uarereke are koreaki tabeua te ririki n nako iroun te Kauntira n te Tengaun ma Uoman, ao ti taekini aikai: "Te Nakoa n Tama bon te aro ni kairiiri, bon te aeka ni kairiiri ae te kabanea ni kakaawaki. Bon arona n taai nako ao e na teimatoa n arona anne. Te tama, ma ana ibuobuoki ao ana reirei ao ana kaunganano toam are akea tokina, ko kairiiri

i nanon te mweenga" (*Father, Consider Your Ways* [pamphlet, 1973], 4–5).

E ngae n anne, n raonaki ma te nakoa ni kairiiri a kaoti iai mwiokoaki aika a kakaawaki. N tabetai ao ti ongo rongorongoa mwaane, ao i nanoan naba te Ekaretia, are a taku bwa ngkai ngaia atun te mweenga ao aia iango bwa a kakannato riki ao a kona n tua karaoan te bwai teuana are a bon taku ao ni kairoroi bwaai ake a tangiri ma irouia aia utu.

E kaotia ikai te Abotoro are Bauro "bwa te mwaane atun te aine, *n ai aron naba* Kristo ngkai atun te ekaretia" (I-Ebeto 5:23; n raonaki n te man raai). Anne te katooto ae ti na riai ni karaoia ni katabeara ni kairiiri n te mweenga. Ti aki kona n noora te Tia Kamaiu ni kaira te Ekaretia ma baina aika riribuaka man aki akoi. Ti aki kona n noora te Tia Kamaiu ni kaira Ana Ekaretia ma te kamatauninga ke te babakaine. Ti aki kona n noora te Tia Kamaiu ni kairoroi aomata ke n totoko ma te matoa ibukin kakoroan nanon Ana kaantaninga. Akea te tabo teuana ae ti kona iai n noora te Tia Kamaiu ni karaoa te bwai teuana ma ti te katamaroai katei, te nebo, kaa-raunano, ao te kamoamoia te Ekaretia. I taekinna ma nanou raoi nakoimi, bwa boni Ngaia te katooto are ti riai ni iriiria ngkana ti karaoa moa te kairiiri n tamnei i nanon ara utu.

Ma e rangi ni koaua riki aei n aron marenam ma kaainabam.

Tangira Kaainabam

Aio naba te reirei mairoun te Abotoro are Bauro ae moan te tikiraoi ao e nako raoi. E taekinna ni kangai, "Mwaane, kam na tangiria buumi, n aron naba Kristo ngke E tangira te ekaretia" (I-Ebeto 5:25).

I nanon te kaotioti ni boong-aika kaitira ao te Uea E a manga taetae riki ibukin te mwiokoaki aio. "E taku, bwa te buu te mwaane e na riai n tangira buuna te ainenma nanom ni kabane, ma nnim ma ngaia ao akea riki" (D&C 42:22). N aron au atatai ao bon ti teuana te bwai ma ibuakon ni kabane koroboki aika tabu are ti tuangaki iai bwa ti na tangiria ma nanora ni kabane, ao Teuane bon te Atua. Iangoia bwa tera nanon anne!

Te aeka n tangira aio are e kona ni kaotaki nakoia buumi aine n anga aika mwaiti. Te moan ao ae e moamoia riki nakon bwaai ni kabane, ma bon ti te Atua n ti Ngaia ae moamoia riki nakon buum inanom maium aei—tiaki te mwakuri, tiaki te kakukurei, tiaki mamaten nanom. Kaainabam bon am bwai ni kakaawaki, raom ni ibuobuoki ae akea tokina—raom n taai nako.

Tera nanon ae ko na tangira temanna ma nanom ni kabane? E nanonaki bwa te tangira ae nako mai inanom ae am tangira ae korakora. E koaua bwa ngkana ko tangira buum ma nanom ni kabane, ko bon aki kona ni kataorikakia, ko aki kona ni kabua-kaka, ni bukinna n te bure, ni bwainikirinna n am taetae, ni kaota ribaakina ni kateim, ke ni baike ko karaoi.

Tera nanon ae ko na "nim ma ngaia"? E nanonaki n ae ko na tiku ni maeka irarikina, n teimatoa ni karinea ao ni kateimatoa onimakinam raoi, n reitaki ni mamarooro ma ngaia, ao ni kakaota am tangira nakoina.

Te tangira e nanonaki bwa ko na kai atai ana namakin ao kainnanona. E tangira ae ko na kai nooria ao ni kamoanibwaia. E tangira ae ko na tuangnga bwa taraana e tikiraoi ao e kakateke ao ni kakaawaki iroum. Te tangira e nanonaki bwa ko na karika mwe-raoina ao namakinan-kukureina i bon irouna bwa te bwai ae moan te kakaawaki i nanon maium.

Ko na nang ni kakaitau ngkai ngaia tinaia natim ao te uea n aine ni mweengam, kakaitau bwa e a tia n rinea karaoan bwain te mweenga ao karaoan te nakoa n tina—ni karikiia, ni kaikawaiarakeiia, n tangiriia, ao ni kataneiaia natim—bon te nakoa ae nangi ni kakannato ibuakon nakoa ni kabane.

Buumwaane, kinaa rabakaun buum ao ana konaa ni ibuokanibwai ma ngkoe ngkai bon raom ni koaua ni kaineti ma babaire n te utu, waaki ni kakukurei n te utu, ao ana kataumwane te utu. Tai rawa n anga am tai ke baike iai iroum.

Anganna ana tai bwa e na rikirake ni iango raoi, ni korakora ana namakin, n reitaki ma aomata n aron naba te nano n tamnei.

Uringnga, taari, bwa te tangira e kona n tobwaaki ao ni kakamaiuaki ni bwaai ni kauring aika a uare-reke. N aron taian uee n taai aika a okoro e rangi n tikiraoi, ao ai aron naba nanom ni kan ibuobuoki ni karaoi bwaai n amwarake, n onea te bitaake, ni uti n te bong ma te teei ae tang, ni kitana te terewition ke te nutibeeba ni ibuobuoki ma karaoan te katairiki. Akanne arora aika raba n taekina ae "I tangiriko" ni kaoti n ara mwakuri. A karekei kaniwanga aika raraoi ibukin karaoan mwakuri aika uarereke.

Te aeka n tangira ae reke man te aro ni kairiiri n te nakoanibonga e kaeti nakoia natimi ao nakon naba buum.

Katabean te Karo inanon te Mweenga

Tiina a karaoa tibwangaia ae kakaawaki bwa kanga buroon te mweenga, ma aio e aki kamangora tabeia

kaaro ae titebo kakaawakina ake a riai ni karaoi, ngkai atun te mweenga, ni kaikawaakia rake, ni kataneiaia, ao n tangiriia natiia.

Ngkai te tamanuea ngkoe ni mweengam, iai mwiokoam ae moan te matoatoa n taua te kairiiri ni mwakuri ma natim. Kam na riai ni buoka katean te mweenga are e na kona ni maeka iai Tamnein te Uea. Nakoam bon te tua karaoan nanon kaetieti i nanon maiun te utu ni kabane. Ngkoe riki ae ko riai ni irekereke ma karaoan tuan te utu ao bwainakin te ongeaba.

Mweengami a na riai n riki bwa taabo ni katan-tan ibukin te rau ao te kimwareirei ibukin ami utu. E koaua bwa akea te teei ae e na maaka ana karo—e a moa riki te karo are iai irouna te nakoanibonga. Taben te karo bon te kariika mweengana bwa te tabo ni kukurei ao ni kimwareirei. E aki kona ni karaoa aio ngkana iai te kakauntaeka ibukin baika a uarae-reke, te ikakaiwi, te itabarara, ke te aroaro ae aki raoiroi. Korakoran aroia kaaro aika a raoiroi ni karaoa te katooto, ni kaongotaekaia ao ni katan-eiaia, ni karikirakeia ao n tangiriia e rangi ni kakaawaki nakon mweeraoia n tamnei natina.

Anga te Kairiiri n Tamnei

Ma au tangira i nanou ibukia kaaro i aon Iteraera, I kona ni katautau tebwina kawai aika onoti ake a na kona n anga bwa te kairiiri n tamnei nakoia natiia:

1. Te anga aia kakabwaia kaaro nakoia natiia. Bwabetitoia ao kamatoaia natim. Katabuia natim mwaane nakon te nakoanibonga. Baikai a na riki bwa kanikiina n tamnei i nanon maiuia natim.

2. Bairea waakinan te tataro n te utu, warekan koroboki aika tabu ni katoa bong, ao bootakin te utu n te tairiki ni katoa wiiki. Aron rekerekem e na kaotia nakoia natim kakaawakin waaki ni kakukurei aikai.

3. N te tai are e riai, kaea bootakin te Ekaretia ma am utu. Te taromauri ni utu i aan am kairiiri e bon kakaawaki nakon mweeraoin tamneia natimi.

4. Kaea am boontaeka ngkoe te karo- ma natim te aine ao am boontaeka ma natim te mwaane. N aron ae te utu, nako kamaangang ao bikiniki, n takakaro n te booro ao kamatenano, nakon burokuraem n reirei, ao tabeua riki. E boni karekea te bitaki ae bati ngkana e iri te karo.

5. Karaoi waaki ake a na riki bwa anuan te utu n aron te momotirawa n taabo tabeua, te mwamwana-nga ao te kakakibotu. Aeka n ururing aikai a aki kona ni mwaninga natim.

6. Karaoa n tainako te kakawariia natim temanna-imwiin-temanna. Kariaia bwa a na taekinna bwa tera ae a na tangiria. Reireiniia moan tuan te euangkerio. Reireiniia koauan kakaawakia. Tuangia bwa ko tangiriia. Reken am tai ma natim a na ataa Tamaia bwa baikara ana kaantaninga ake a moamoa irouna.

7. Reireiniia natimi te mwakuri, ao kaota nakoia kakaawakin te mwakuri nakon te kouru ae tau. Katean te kataumwane ibukin te mwakuri ni miti-nare ao te kataumwane ibukin te reirei ibukia natimi e kaotia nakoia bwa tera ae kakaawaki are e na iangoia raoi te Karo.

8. Kaunga karaoan anene aika raoiroi ao korobanna ma koroboki aika kakaawaki ni mweengami. Mweenga ake iai iai tamnein te rikirake ao te kakukurei e na bon kakabwaia maiuia natimi n aki toki.

9. Ngkana iai te tembora ae aki nang n raroa ma te tabo are kam maeka iai, nakon te tembora n tainako ma kaainabam. Ana rikirake natimi n oota raoi ni kakaawakin te mare n te tembora ao ni karaoi berita n te tembora ao te katiteuanaaki ae akea tokina n te utu.

10. Kariaia natimi bwa a na noora kimwareireimi ao nanoraoimi ni beku nakon te Ekaretia. Aio are e na riki bwa anuan maiuia, n te aro, naba, are a na tangiria ni beku i nanon te Ekaretia ao n tangira ueana.

Nakoam Ae Moan Te Kakaawaki

O, buumwaane ma kaaro iaon Iteraera, kam kona ni karaoa ae bati ibukin te kamaiuaki ao te karietataki ibukia ami utu! Mwiokoami a na moan te kakaawaki.

Uringa nakoami ae tabu bwa kaaro ngkami iaon Iteraera—nakoami ae moan te kakaawaki i nanon taina ao te tai ae aki toki—te nakoa ae kam aki kona ni kamotirawaki ma iai.

Kam na riai n tainako ni katauraoi bwaai ake a na kainnanoi ami utu ao, ma toami are a memena iririki n akea tokina, kam na riai ni kakororaoa mwio-koakimi ae tabu ni katauraoa te tamnei ni kairiiri i nanon mweengami.

Man te atureti are mairoun te Beretitenti ae Benson n tain bootakin te nakoanibonga n te maungatabu ni kabuta n te Ekaretia (tara Conference Report, Okitobwa 1987, 59–63; ke *Ensign*, Nobembwa 1987, 48–51).

KATABEAIA KAARO MA TIINA AIKA TABU

11

MWAKORO 2: KATABEAIA TIINA

IANGO TABEUA IBUKIN WAAKINAN TE REIREI

Ni kaineti ma oin kainnanomi ao arom tabeua, ira teuana ke ae e raka riki man taian kaoti aikai.

- N te katanoata nakon te utu, ti reireinaki iai bwa “kaaro ma tiina bon iai mwiokoara ni buokira i bon iroura bwa rao ngaira aika ti tearona” (tara iteraniba iv inanon te boki ni kaetieti aio). Ma buum te aine, manga rinanon ana katautau te Beretitenti ae Ezra Taft ake 10 ibukiia kaaro, n te iteraniba 00 (41–42) i nanon te boki ni kaetieti

aio, ao ana katautau ake 10 ibukiia tiina, n te iteraniba 00 (45–47). Maroroakin aanga are kam na kona iai ni uaia ni mwakuri ni ibuobuoki i bon i marenami ni mwiokoami aikai.

- Korea te reta nakon tinami ke nakon tibumi te unaine.

TE MWIOKOAKI IBUKIN TE WAREWARE

Wareki raoi koroboki aika inano. Ngkana ko a tia ni mare, wareki ao marooroakin bwaai aikai ma buum.

“IBUKIN AE NGAIA TE TINA”

Unimwaane Jeffrey R. Holland

Man te Kooram n Abotoro ake Tengaun ma Uoman

Te Karinerine nakoia Tiina

Iai tabeua rain ae koro te tia koro rongorongo ake a kaeti nakon Victor Hugo ae kangai:

“E urua te kariki nakon uoua mwakorokorona ao e anganiia natina, are a kanna ma te ingainga n nano. E kauntaeka te taatin, ‘Akea ae katikua ibukina.’

E taku te tautia, ‘Ibukina bwa e aki baki.’

“ ‘Tiaki,’ e taku te taatin, ‘ibukin ae ngaia te tina.’ ”

Inanon te ririki ngkana ti karaoa kauringaa te onimaki ao te kaunganano ae korakora ibukiia naake a tia ni karaoi mwanangaia aika a abwabwaki ao moan te kanganga n rinukan Iowa, Nebraska, ao Wyoming, ao I kan anga au karinerine nakoia aomata naba ake ti tebo arou ma ngaiia ake tenan tina ni bwaeoniiia ake a tararuaiia, n tataro ibukiia, ao ni mwaitin te tai a tauniia natiia aika uarereke n te kawai are e abwabwaaki anne. Nakoia aine ake a kaan ma tangin bwaanau ake a nang ni kan riki bwa tiina ma bon tiaki, I taekinna rinanon rannimatami ao rannimatara i aon oin te iango are te, Atua E na karaoa moa, inanon boong ake a mena imwaira, uotan “te kantaninga nakon [te] namakina te nanokawaki ao te maaku.”¹ Ngkai a tia taian burabeti ni kaokioka te reirei man te tabo ni kabwarabwara aio, ao n tokina “ao akea te kakabwaia ae e na reke”

man te onimaki, e ngae ngke taian kakabwaia akanne a aki roko ni waetata.² I marenan tai ao ti na kaota te kukurei ae korakora ibukin te wewete nakon boutokaan karikirakeaia natira are e bon aki tianaki tokina nakon boutokaan karikirakeaia oin natira.

N taetae ibukiia tiina ao I aki kaaki taekan tabeia kaaro ae kakaawaki ao ni kainnanaoaki ni waekoa, e a moa riki mweenga ake akea iai kaaro are e iangoaki irouia tabeman bwa “nukan ara kanganga ni irekereke ma te botanaomata ibukin ara tai.”³ E koaua, bwa ngkana akea te karo ao e kona ni karika te kangaanga n te mweenga e ngae ngkana bon iai te karo ma e ti tabe n amwamwarake ao ni matu, n te aro are e aki ibuokanibwai ma ana utu n aron are e bon riai ni karaoia. Ma anne te rongorongo man te nakoanibonga ibukin te bong riki teuana. N te bong aei ao I anga au kamoamo a nakon aia mwakuri n akoi tiina are a tia ni uouoia ataei ni nneia ao, rinanon reiakinaia natiia maiuakinan te raoiroi ikekei, bon nukan raoi Ana kantaninga te Uea ibukira n te maiu ae mamate.

N te taetae ao e katootonga Bauro, are e korea kamoamoakin Timoteo ibukin ana “onimaki ae koaua . . . , are e moan maeka,” e taku, “i nanon tibum te unaine ae Lois, ao [i nanon] tinam ae Eunice.”⁴ “Mani [boong ngke ngkoe ngkoa] te ataei,” e taku Bauro, “ko na riai n atai tabun koroboki aika tabu.”⁵ Ti anga ara karabwarabwa ibukiia tiina ma tibu unaine ni kabane ake ngaia ae a reiakinaki aeka ni koaua aikai i nanon ririki ake rimoa.

Taian karea aika Karaoaki mairouia Tiina aika Kairake

N taetae ibukiia tiina ni kabane, I nang ni kan kaungai nanoia man kamoamoia tiina aika *kairake*. Ana mwakuri te tina moan te matoatoa, bon te mwakuri ae n tainako ao bon akea temanna ae kona ni kamoamoia. N aia ririki kairake bon ngaia n tainako ake tao a na riki ni mwaanenumwa ke n aine-numwa—ke ngaia ni uoman—a uaia ni mena n te reirei ke ni boong akekei ibukin karikirakean ana konabwai te mwaanenumwa n taraiaro ibukin nakoana ae te tia karekea te maiu. Ana kautaumwane te utu e bibitaki ni katoa bong n ae i marenan teutana ao akea. Ruun auti ake a tatangoaki irouia taanga ake a tibwa mareaki a maareare katamaroia ao bwain nanoia aika ti tabeua ke bon akea n tabetai. Te Tina Hubbard bon te aomata n te kamatenano are bon akea kanoan ana kabwate—are nanona akea kiito irouna. Te kaa, ngkana iai, e buti i aon rabwana aika a maran ao tangken bwaana ae akea kanoana. Ma te kammamma n te bong ao kangaanga riki tabeua n te tairiki, a karika te kua ae korakora nakon te tina ae te kairake. I nanon ririki akanne, tiina a aikoa bati riki ni mamatu ao a kabanea riki korakoraia nakoia riki tabemwaang n akea iangoaia i bon irouia nakon kurubu riki tabeua ae I ataia n te tai teuana i nanon maiu. E bon aki kakubanako ngkana te nuu are i aan mataia e tara n ae e rangi ni bubura.

Eng te bwai ae kamimi bon ae nako mairoun te titita n tainako are ti tangiria n anganna te weteaki—ke ni kainnanaoia n anganna te weteaki—ni ibuobuoki i nanon te uote ao nakoia taan kairiiri n te titeiki. Anne ae moan te mataata raoi. Antai ae aki kan riki bwa te katooto ae tikiraoi n aron tibun Timoteo te unaine ae Lois- ao tinana-ae-Eunice? Ngkani ni kabane, bwaina te wanawana. Uringnga bwa te moan bwai ae kakaawaki iaon bwaai ni kabane bon te utu, e a moara riki i nanon ririki aika kakaawaki ake kam na karikirakeaki iai. E ngae n anne, tiina aika kairake a na bon tabe naba ni kakae aanga aika ana katika te nano ni karaoa te kakaanimaki ni ibuobuoki i nanon te Ekaretia, n ai aron aia ibuobuoki tabeman ao ni kakorakoraia ma aia utu n ai aron naba anne.

Karaoa am kabanea n tamaroa i nanon ririki aikai, bwa terana riki ae ko na karaoia, Kawakin katabeami aika moan te kakaawaki ao anne bukin are karawa e kanakoia anera bwa a na kawakiniko ma natim aika uarereke. Mwaanenumwa—e a moara riki mwaane-niumwa—ao ai mataniwi n te Ekaretia ao raoraomi n taabo nako, bwaina te ibuobuoki ma ni kai namakin ao ni wanawana. Uringnga, “Iai taain bwaai ni kabane, ao iai taain bwaai ni kabane ake a na karaoaki i aan karawa.”⁶

Tiina, ti nang ni butimwaea ami onimaki ma te karinerine man ami mwakuri ni kabane. Taiaoka n ataia bwa e materaoi ngkekei, ngkai, ao n aki toki. Ao ngkana, tao teraana bukina, ao kam karaoa te mwakuri ae ninikoria n ti ngkami, n akea buumi irarikimi, ngaia are ara tataro aikai a na bane ni korakora ibukimi, ao ti na angani ngkami ara ibuobuoki ni kaota nanora ae korakora nako iai.

A Karaoa Ana Mwakuri Te Atua Tiina

N te tai ae aki maan n nako ao temanna te kairake n tina e koroboki nakoiu bwa e korakora nanona n tabeaianga are e a riki mani bwaai aika teniua. Teuana bwa n te tai are e ongora iai taian taetaenikawai iaon te nakoa n tina n te LDS, e tabetabe nanona iai ibukina ae e namakina ae e aki tau ana konabwai ke e bon aki kona ni bootau nakon te mwakuri anne. Te kauoua, e namakina ae te aonaaba e kantaningaia bwa e na reireiniia natina ni wareware, koroboki, ni katamaroai nanon auti, reireiniia n taetae n Ratine, taetae n ataei, ao taetae n te Intanete ma aron kombiuta—i mwain ae e kona te ataei n taekin aika tiaki oin taeka n ataei. Te kateniua, e namakina ae n tainako ao aomata a kaota are a karaoa ae raoiroi riki nakoia tabeman, e kuri ae n tainako ma bon tiaki anne oin aia kantaninga ke are a nanonna, ibukina bwa te taeka ni ibuobuoki are e karekea e tara n ae akea raoi nanona n te iango, mwamwakurin te tamnei ke te iango, are e kabanea te ngaina ao te bong ao n anaa konabwain temanna ma korakorana are a tangiraki n tabetai ngkana e kataia ao n tangiria n riki bwa te tina n aron are e kantaningaia te Atua.

Ma teuana te bwai, e taku, are e kateimatoa ni waaki nako: “Rinanon te raoiroi ao taai aika buakaka ibukin aei, ao rinanon taian rannimata n riki n tai tabetai, *Ao I namakinna raoi i nanou bwa I karaoi raoi Ana mwakuri te Atua*. I ataia bwa i nanon nakoau n tina ao boni Ngai ao Ngaia toau n akea tokina. E ringaki nanou bwa te Atua E kunea Ana kabanea ni kantaninga ao nanona n riki bwa te karo ma te tina, e ngae ngke tabeman natina a karekea te bwai ae E na tang iai.

“Bon ibukin ataakin aei,” e taku, “ngaia are I kataia n uring boong ake a kangaanga akekei ngke a kona bwaai aikai ni kabane n rangi n ria. Tao bon ibukin raoi ara aki konabwai ao ingaingara are e a kaumakiira iai bwa ti na nakoina ao ni karekea Ana konabwai ni kona ni manga okiriira. Tao e karabaa Ana kaantaninga bwa ti na ingaingara,” e taku, “ao ti na bubuti ibukin Ana ibuobuoki. Ngkanne, I kakoaua, E kona n reireiia ataei aikai ni kaeti, riroura, n akea te totoko ae riki. I tangira te iango anne,” e taku n ana kabanea n taeka. Ngkana I kona ni maiuakina te kororaoi i mwain ae e kona Tamau are i Karawa,

ke Ana kairiiri nakoia natira n aki kona n totokoaki. Ngkanne tao e a kona n riki bwa *Ana* mwakuri ao *Mimitongina* n aron oin nanona.”⁷

A na Atongko Natim Bwa Ko Kakabwaiiaki

N aron te aeka ni kabwarabwara anne, ao e tere-tere raoi bwa tabeua matatibutibun matam ibukin te aki mamatu raoi a aki riki tiaki ti man te onobitaake n te bong ke kakabwakaakia ataei nakon te reirei ke waaki ni kakukurei ma a reke man te aki mamatu raoi tabeua te tairiki ibukin ukoukoran te tamnei, ni kakaean angan raoi kaikawakiiia ataei aikai nakon are E tangiriia iai te Atua. N riingakui ibukin te aeka ni mwamwannano ao n nanomatoa anne, I kona n taekinna nakoia tiina ni kabane, n aran te Uea, bwa kam tonuraoi. Moan te tamaroa are kam karaoui. Koauan are kam a tia n anganaki te mwiokoaki bon te kakoaua ae akea tokina n aron onimakinami are E a tia n angani ngkami Tamara are i Karawa. E ataia bwa bungiaakin te ataei iroumi tiaki te bwai are ko nang riki naba n atai aron bwaai ni kabane. Ngkana ngkoe ma buum te mwaane kam kekeiaki n tangira te Atua ao ni maiuakina te euangkerio; ngkana kam bubuti te kairiiri anne ao ana rau te Tamnei ae Tabu ake a beritanaki nakoia ake a kakaonimaki; ngkana kam uaia n nakon te tembora ni karekei berita ake berita aika moan te tabu are e kona ni karaoui te aine ke te mwaane n te aonaaba ae; ngkana ko kona ni kaotia nakoia tabeman, ni ikotaki ma natim, te mwamwannano ae titebo, te nanoanga, te nano ae e kakabwarabure are ko tangira karawa bwa e na kaotia nakoim; ngkana ko kabanea korakoram n riki bwa te kabanea n tamaroa ni karo n aron ae ko kona, ko a tia ni karaoui baike e kona ni karaoui te aomata ao ni kabane baike e kantaningaiko te Atua bwa ko na karaoui.

N tabetai ana babaire te ataei ke te tibu te teei e kona ni urua nanom. N tabetai ao aki kona ni kako-roaki nanon ake ti kantaningai. Ni kabane tiina ma kaaro a raraoma n anne. N ai aron naba te karo ae e tamaroa ma n nakoraoi are e taekinna te Beretitenti ae Joseph F. Smith ngke e kangai, “O! te Atua, tai kabuaa ae irou.”⁸ Ao anne aron tangiia kaaro, ao kanoana bon te bwai are kaota maakuia iai kaaro. Ma bon akea ae e a tia ni bwaka irouia ake a teimatoa ni kataia ao n tataro. Iai inaomatam ni kabane n te kaunganano ao n ataia n tokina bwa a na atonga aram natim bwa ko kakabwaiiaki, n ai aroia rooro n tina ma i mwaim ake a kaantaningai ake titebo ma am kaantaninga ao n namakin ake ko maakui naba.

Aromi bon aron Eva, tinaia ni kabane te utu n aomata, temanna are e ataia raoi ae ngaia ma Atam a na *riai* ni bwaka n te aro are “mwaane [ao aine] a na bwaka naba”⁹ ao e na reke iai te kimwarerei.

Aromi bon aron Tara ma Rebeka ao Rakera, ngke arona bwa akea ngaiia ao a na bon akea taian berita n tamanuea aika nangi ni kakaawaki nakoia Aberaam, Itaaka, ao Iakobwa are a kakabwaiiaki ni kabane. Aromi bon aron Lois and Eunice ao tinaia aika uoua te ngaa rorobuaka aika ataeinimwaane. Aromi bon aron Maria, are e a tia n rineaki ao ni kaman taekinaki imwaiin rikina nakon te aonaaba aio, bwa e na bikoukoua, ni uota, ao ni bungia Natin te Atua te Mwaane. Ti karabwai ngkami ni kabane, n reitaki ma oin tinara, ao n tuangi ngkami bwa akea riki te bwai ae kakaawaki n te aonaaba aio nakon irakin aron are kaineti ma te mwakuri ao mimitongin te Atua, ni karokoa te aki mamate ao maiuia i aon te aba natina aine ao mwaane, n te aro are te aki mamate ao te maiu are akea tokina a na kona n reke nakon te abanuea are tiretio.

Onimakina te Tia Kamaiu n Aki Toki

Ngkana kam a tia n roko nakon te Uea inanon te nimamannei, te nanorinano n te nano ao, n aron are e taekinna temanna te tina, “karebwerebwe i aon mataroan karawa ni bubuti ibukin, ni kaeka ibukin, tangiran te kairiiri ao te wanawana ao te ibuobuoki ibukin kamimin te mwakuri aio,” ao te mataroa anne e na kaukaki ao e na reke iroum ana kairi ao ana ibuobuoki ni kabane te tai ae akea tokina. Karekei Ana berita te Tia Kamaiu ibukin te aonaaba. Titiraki te bwaa ni katoki aoraki ibukin te Mwakuri ni Kamaiu ibukin te bwai are kam tabeaianga iai ke ibukiia natimi. Kam na riai n ataia bwa n te onimaki ao bwaai a na bane ni kaetaki n aki tabeakiniko ma ni bon etina bon ibukim.

Ko bon aki kona ni karaoa aio n ti ngkoe, ma e riai ni *iai* buokam. Te Mataniwi are i Karawa ao i aon te Aba E bon mena ikekei bwa E na kakabwaiiako—Ngaia are e nanomwaaka n rimwiin te tiibu ae bua, ae e iaaki raoi ni kakaean te tiring ae e bua, ae tataninga n aki toki n taningaa okin te nati ae bakatae. Am mwakuri bon te mwakuri ni kamaiu, ma ngaia are kam na kakorakoraki riki, ni karaoui te kabomwi nakoimi, ni karakaaki riki arom ao n raoiroi riki nakon are bon arom ngke ko kataia ni karaoa te mwakuri ae etieti, e ngae ngkana ko namakinna n tabetai bwa tao mamarara ngkoe.

Uringnga, uring ni kabane am bong n tina: “Kam aki roko ngkai ikai ngke arona bwa tiaki Ana taeka Kristo ma onimakinana ae nene, ni katan i aan raoiroin Teuare e korakora ni kona ni kamaiu.”¹⁰

Onimaki I rouna. Onimaki raoi I rouna. Onimaki I rouna n aki toki. Ao “waaki rake n akea te nanououa iroun Kristo, ni iai kororaoi raneean te kantaninga.”¹¹ Kam karaoa Ana mwakuri te Atua. Kam kara-

oia raoi ma te raoiroi. E kakabwaii ngkami ao E na manga bon kakabwaii ngkami, e ngae ngke—tiaki, ae e a *moarariki*—ngkana am bong ao am tairiki boni ngaai taiani kakaewenako riki. N aron te aine are e aki ataaki, ae e nimamannei, are tao e tabwara ma te maama teutana, ni waniniarake kawaina ribuakon te botanaomata n ti kan riinga bukin Ana kaamenti te Mataniwi, n te aro are te Kristo E na taetae nakoia aine ake a rangi n tabeaianga ao ni mimi ao n tabetai

a tang i aon mwiokoia ngkai tiina ngaia, “Natiu te aine, ko na rau; e a kamaiuko am onimaki.”¹² Ao anne are e na kakororaia naba natim.

Man ana taetaenikawai Unimwaane Holland i nanon Eberi 1977 n te maungatabu ni kabuta ibukin te Ekaretia (tara Conference Report, Eberi 1997, 46–49; ke *Ensign*, Mei 1997, 35–37).

BWAAI AIKA A NA TARAANKI

1. “Te Tia Kamaiuia Iteraera,” *Anene n Taromauri ma aia Anene Ataei*, nambwa 2; tara naba te 3 Nibwaai 22:1.
2. Tara Joseph Fielding Smith, *Doctrines of Salvation*, comp. Bruce R. McConkie, 3 vols. (1954–56), 2:76; Harold B. Lee, *Ye Are the Light of the World: Selected Sermons and Writings of President Harold B. Lee* (1974), 292; ma Gordon B. Hinckley, n te Conference Report, Eberi 1991, 94.
3. Tom Lowe, “Fatherlessness: The Central Social Problem of Our Time,” Claremont Institute Home Page Editorial, Tianuare 1996.
4. 2 Timoteo 1:5.
5. 2 Timoteo 3:15.
6. Tua Kaua 3:1.
7. Oin Am Kororeta.
8. Joseph F. Smith, *Gospel Doctrine*, 5th ed. (1939), 462.
9. 2 Nibwaai 2:25.
10. 2 Nibwaai 31:19.
11. 2 Nibwaai 31:20.
12. Mataio 9:22.

NAKOIA TIINA I TION

Te Beretitenti ae Ezra Taft Benson
Te Ka 13 ni Beretitenti n te Ekaretia

Tiina i Tion, tibwangami ake kam anganaki mai-roun te Atua aika a rangi ni kakaawaki nakon karieta-takimi ao nakon kamaiuakia ao karietatakiia ami utu. Te teei e kainnanao riki tinana nakon bwaai ni kabane ake a kona ni kaboaki n te mwane. Kabanean am tai i rariikia natim bon te bwaintituaraoi ae te kabanea ni kakannato.

Ma te tangira i nanou ibukiia tiina i Tion, I tangiria ngkai n anga au katautau ibukin kawai aika tebwiina ake a kona ara tina ni kabanei aia tai ae e bongana ma natiia.

Tatauraai Rinanon maiuia Natim. Te Moan, karekea am tai n tainako ni bwaina te tauraai rinanon maiuia natimi ngkana a na roko ke a na nako—ngkana a na nako ao n oki man te reirei, ngkana a na nako ao n oki man aia marooro ma raoia, ngkana a kairiia raora-oia nakon te mweenga. Tatauraai e ngae ngkana ai onoua ke tebwimaonoua aia ririki natim. N Taeka n Rabakau ao ti wareka ae, “Te teei ae aki tauaki arona e kamaamaea tinana” (Taeka n Rabakau 29 :15). Ibuakon tabeaiangara aika a korakora i buakoia ara botanaomata bon mirion ma mirion ataei ake a mwa-kuri aia karo ake a okira te mweenga ni katoa bong ni kabanei kanoan auti, ake a aki tararuaki irovia kaaro ake a mwakuri.

Riki bwa te Rao ni Koaua. Te Kauoua, tiina, karekea ami tai n riki bwa raoraia raoi natimi. Kakauongo nakoia natimi, ni bon kakauongo raoi. Taetaenikawai ma ngaia, ngaare ao manikangare ma ngaia, anene ma ngaia, takakaro ma ngaia, taang ma ngaia, ira-bwati ma ngaia ni kaota ami tangira, ao ni koaua raoi ao kamoamoia. Eng, kabanea am tai ae tau nakon temanna ma temanna te teei. Riiki bwa te rao ni koaua nakoia natimi.

Wareware nakoia Natimi. Te katenua, tiina, kare-kea ami tai ni wareware nakoia natimi. Ni moa man te tai are a mena ni nneia ataei, wareware nakoia natimi mwaane ao natimi aine. Uringa taekan te kamatenano ae kangai:

E na bae ni iai kaubwaimi ae aki ataaki;

Bwaokin tirewa ao atin koora.

Kaubwai riki nako Iu—

Iai tinau ae wareware nakoia.

(Strickland Gillilan, “The Reading Mother.”)

Kam na unika te tangira ibukin booki ni karaki aika tikiraoi ao te tangira ae koaua ibukin koroboki aika tabu ngkana kam wareware n tainako nakoia natimi.

Tataro ma Natimi. Te kaua, karekea ami tai n tata-taro ma natimi. Tataron te utu, iaan ana kairiiri te karo, a na riari ni karaoaki n te ingabong ao te tairiki. Karekea i nanoia natimi bwa a na namakina ami onimaki ngkana kam anganiia taian kakabwaii mai i karawa. Kabonganai taian taeka aika kakaokoro ni

kabwarabwarai ana taeka Iakobo, “Te . . . namakin ae kaota korakoran te tataro ibukin raoiroin te [tina] ngkana e tataro ma nanona” (Iakoba 5:16). Kariaiia natimi bwa a na ira tataron te utu ao te tataro temanna i bon irouna, ao ni kimwareirei n aia taeka aika raraoi ake a taekin nakon Tamara are i Karawa.

Karaoa Bootakin te Utu n te Tairiki ni Katoa Wiiki. Te kanimaua, karekea ami tai ni karaoa raoi nanon bootakin te utu n te tairiki ni katoda wiiki. Ma te buu te mwaane ae e kairia, ira bootakin te utu n te tairiki ae iai te tamnei iai ao ni kona n namakina iai te kukurei ni katoda wiiki. Karekea aia tai natimi bwa a na nangi n rekereke iai. Reireiniia moan tua aika koaua. Karaoa aio bwa kakorakoraan aroaroia ami utu. Uringa raoiroin te berita are e karaoaki iroun te Beretitenti ae Joseph F. Smith ngke e moan kabwarabwara bootakin te utu n te tairiki nakon te Ekaretia: “Ngkana Aomata Aika Itiaki a ongeaba nakon te reirei aio, ao ti berita nakoia bwa a na karekei taian kakabwaia aika mwaiti. E na rikirake te tangira ao te ongeaba i nanon te mweenga. Te onimaki e na rikirake i nanoia kairaken Iteraera, ao e na reke te korakora irouia n totokoa ana kariiri te buakaka are a na rotaki iai” (n James R. Clark, comp., *Messages of the First Presidency of The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints*, 6 vols. [1965–75], 4:339). Te berita ae kamimi aei e bon mwakuri naba ni boong aikai.

Bootaki ni Kabane n Tain te Amwarake. Te kaonoua, karekea ami tai ni bootaki n amwarake n tainako ngkana e reke taina. Aio te kakaewenako ngkana a rikirake ni ikawai ao maiuia e a nangi n tatabetabe. Ma marooro aika kakukurei, n tibwaua babairean kanoan te bong ao waaki ni kakukurei, ao n reken te tai ae onoti n reirei n tain te amwarake i bon ibukina bwa taian tina ma kaaro ao ataei a mwakuriia.

Wareware ni Koroboki aika Tabu ni Katoda Bong. Te kaitiua, karekea ami tai ni katoda bong ni uaia ni wareware ni koroboki aika tabu ma ami utu. E kakaawaki warekan koroboki aika tabu iroun temanna, ma warekan koroboki aika tabu n te utu bon moan te kakaawaki. Te uaia ni wareware n te utu n Ana Boki Moomon e na rangi ni karikirakea namakinan te tamnei i nanon mweengami ao e na karekea nakoia ni uoman te karo ao te tina ao natiia te mwaaka n totokoa te kariiri ao ni mena irouia te Tamnei ae Raoiroi bwa raoia n tainako. I kakoaua nakoimi bwa Ana Boki Moomon e na bita aron maiuia ami utu.

Karaoan Bwaai n te Utu. Te kawaniua, karekea ami tai ni uaia ni karaoi bwaai n te utu. Karaoa mwangan te utu ae kakukurei ao ni bikiniki ao ni karaoi kanuringaan taian koroniriki ao taian mwamwanaga aika onoti. N te tai are e kona n reke, kaea, n te utu, te bootaki are iai temanna kaain te utu ae e iria, n

aron takakaron te reirei, te takakaro ma te booro, te taetaenikawai, ao ai te kamataku n taian anene ke kamatenano. Kam riai ni uaia ni kaei bootakin te ekaretia ni uaia n tekateka n te utu ngkana kam kona. Taian tina ake a buokiia aia utu n tataro ao ni uaia n takakaro a na kakabwaia maiuia natiia n aki toki.

Reireiniia Natimi. Te karuaiwa, tiina, karekea ami tai n reireiniia natimi. Roko n tain te reirei. E kona ni karaoaki aei n te tai ae aki akaka i nanon te ngaina—n tain te amwarake, tain karaoan te mwakuri, ke n te tai ae onoti ni uaia n tekateka, irarikin te kainiwene ngkana e toki te ngaina, ke n tain te uaia n nako—nako n te moan ingabong. Tiina, boni ngkami aia tia reirei natimi aika kam tamaroa. Tai kataia ni kanakoa te mwiokoaki ae kakaawaki aei nakon taabo are a tararuaki iai ataei ngkana a nako ni mwakuri aia karo ma tinaia ke nakon te tia tobwaia ataei. Ana tangira ma ana tataromwaaka te tina ibukin tabena ibukiia natina ao ana bwai n reirei aika kakaawaki nakoia natina.

Reireiniia ataei moan tuan te euangkerio. Reireiniia bwa te raoiroi e kaboaki mwiina. Reireiniia bwa akea te rau n te bure. Reireiniia te tangira ibukin Ana euangkerio Iesu Kristo ao Ana koaua ibukin arona n Atua.

Reireiniia natimi mwaane ao natimi aine te aki kamoamo, ao reireiniia bwa a na karineia aika a mwaane ao n aine. Reireiniia natimi aron te karao—bure ae itiaki, te katei ni marooro ae raoiroi, te mare n te tembor, mwakuri ni ibuobuoki ni mitinare, ao kakaawakin butimwaeakin karababaan nakoami n te Ekaretia.

Reireiniia tangiran te mwakuri ao bonganan raoiroin te reirei.

Reireiniia kakaawakin te aeka ni kakakibotu ae riai, ao aron naba taian tamnei aika riai ao witeo ma taian anene ma booki ao taian maekatiin. Marooroakin buakakan tamnei aika bwaitingako ao bwain aoraki aika boitin, ao reireiniia kakaawakin maiuakinan te maiu ae e itiaki.

Eng, tiina, reireiniia natimi taekan te euangkerio inanon mweengami, ao n ami tai n reirei i etan te ai. Aio bon te kabanea n reirei ae iai mwiina are e na reke irouia natimi. Aio bon Ana kawai te Uea n anga reirei. Te Ekaretia e aki kona n anga reirei n aron ae kam kona ngkami ni karaoia. E aki naba kona te reirei ni karaoia. E aki kona naba ni karaoia te tabo are a tararuaki iai taian ataei. Ma ngkami kam kona, ao te Uea E na kamatoai ngkami. A na ururing n aki toki ami reirei natimi, ao ngkana a kara, ao a na bon aki kona ni kitaani. A na wetei ngkami bwa kam na kakabwaiaia—tinaia n anera ni koaua.

Tiina, te aeka n reirei aei irouia tiina e na maan taina—te tai ae moan te bati. E aki kona ni karaoaki inanon te itera n –tai. E na bon riari ni karaoaki ni katoa tai n te aro bwa a na kamaiuaki ao ni karietaki iai natimi. Aikai nakoami mairoun te Atua.

Tangiriia Ni Koaua Natimi. Te katebwiina ao te kabanea, tiina, karekea raoi ami tai n tangiriia ni koaua natimi. Ana tangira te tina ae akea tiana e kaania Ana tangira Kristo.

Aio ana karinerine ae tikiraoi te nati te mwaane nakon tinana: “I aki kona ni uringa raoi ana iango ibukin ana iango n rinerine ke tao ana karinerine nakon te bootaki; ao terana ana iango iaon aia katanai ataei, aron kanaia, te reirei iaon kakawakiiia ataei ake, I aki konai ni uring. Te bwai are I karaua raoi ni iangoia rinanon tai ni kanganga ribuakon uteute aika rikirake ni ibetutu e bon kaota ana tangira nakoiu. E tangiria ni wene iaon te uteute ma ngai ao ni karaki nakoiu, ke ni biri ma ni ikarabaraba ma ngaiira ataei. E rabwatai ni kaota ana tangira n tainako. Ao I nang ni kukurei iai. Iai moana ae momoangare. Taraana irou ti tebo ma te Atua, ao rongorongoro ake karaoi te Kristo ibukiiia aomata aika itiaki ake a kakabwaiiaki I rouna. Ao n anene! N aron au namakin ni kabane aika kakukurei nakon maiu akea ae kona ni kabotauaki ma namakinan te kukurei ae moan te korakora ngke I kawakawa nako aon boton rangana ao ni matu ngke e tabe n anene ao ni karangaranga ana

kaintekateka. Ni iangoakin aio, ao I karaua ni iangoia raoi bwa terana ae na riki nakon te aine ni boong aikai, ana iango ao ana babaire aika nang ni mwaiti, n ataiia ae iai te mwaaka ni katauraao natina i mwain kabuanibwai ke kangaanga. I karaua ni iangoia bwa e ataiia bwa mwaitira ana tangira ao ana mwannano ibukin maiun te ataei.”

Tiina, natimi aika a boni ikawai a kainnanao naba te aeka n tangira ao n tabeakinaki ae ai aron aei. E tara ni bebete nakoia mwaitiia tiina ao karo ni kaota ke ni karaoa ae e na ataaki aia tangira nakoia natiia ngkana a uarereke, ma e a kanganga karaoan anne ngkana a ikawai riki. Mwakuriia aio n te tataro-mwaaka. E na riari n akea te kaokoro ae abwabwaki imarenan te roro aika ai ikawai ao te roro ake a kairake (kaaro ma natiia). Te kiing bon te tangira. Ara aomata aika kairake a kainnanao te tangira ao te tabeakinaki, ma tiaki te karaoa are oin nanomi. A kainnanao ataakin ana namakin te aomata temanna, ma tiaki te namakin ae kaokoro ae nako mairouia kaaro ao tiina. A kainnanao te mena irarikiia tinaia ma aia karo. Ana reirei n akoi te tina ao ana tangira ibukin kakoauan te nati te mwaane ke te nati te aine ae a bon ikawai , e kona ni kabonganaki ni kabwarabwara te koaua are e na kamaiuia man buakakan te aonaaba.

Man ana taetaenikawai Beretitenti Bension n tain te tataro i etan te ai ibukiiia kaaro ao tiina ni 22 ni Beberuare 1987.

REIAKINAIA ATAEI RINANON KATOOTO AO TE KAIRIIRI

12

IANGO TABEUA IBUKIN WAAKINAN TE REIREI

Ni kaeti ma oin kainnanomi ao arom tabeua, ira teuana ke ae e raka riki nakon taian kaoti aikai.

- Iangoa raoi kainnanaoia natimi ke kainnanaoia tibumi, ai natimi aine ao ai natimi mwaane, ke ataei riki tabeman ake kam kinaia. Babaire ibukin reken ami tai n rereiniia natimi aikai rinanon ami mwakuri ao ami taetae.
- Manga rinanoi bwaai n reirei ibukin reirei n te mweenga ake a kuneaki i nanon *Teaching, No Greater Call* (36123), iteraniba 127–43, ao te *Boki Ni Kaetieti Ibukin Te Utu* (31180), iteraniba 4–10. Ngkana kam a tia ni mare, wareware ao marooroakin taekan bwaai n reirei aikai ma buumi.

TE MWIOKOAKI IBUKIN TE WAREWARE

Wareki raoi koroboki aika inano. Ngkana ko a tia ni mare, wareki ao marooroakin bwaai aikai ma buum.

TE KAKAEWENAKO AE KORAKORA N TE AONAABA—TE TABEAKINIIA RAOI NATIMI

Unimwaane James E. Faust

Man te Kooram n Abotoro ake Tengaun ma Uoman

Te Riki ni Karo ao n Tina Bon te Nakoa Mairoun te Atua

E korakora au namakin i aon marooroakinan te boto ni iango are I a tia n rineia n aranna bwa te wewete korakoran te kakaewenako n te aonaaba. Aio are iai rekerekena ma riaini ao mwiokoami n riki bwa kaaro aika a tamaroa. I aon te botoniiango aei ao iai iango aika mwaiti n ti tebo ma mwaitia kaaro ao tiina, ma bon ti tabeman ake a taku bwa a reke irouia taiani kaeka ni kabane. Bon tiaki temanna ngai ma ibuakoaia.

I namakina ae iai kairake ni mwaane ao aine aika raka aroia mai ibuakoiia aomata ngkai nakon taai riki tabeua inanon au tai ni maiu. Ti butimwaea aei bwa e bon koaua ae mwaitia kairake n aomata aikai a roko man taian mweenga aika raroai ao iai aia karo aika a kakaraoi tabeia ao ni mwamwannano. Ma e ngae n anne, ao kaaro ma tiina aika a akoakoi a namakinna ao ni kariaia bwa a kona n tia ni karaoi kaairua. N te taina, ngke I iangoa te bwai ae akea manena, I uringa oin tinau ngke e kubanrou, “E ngaa ae I kabwaka iai?”

E a tia te Uea n tuangiira bwa ti na kaikawaia natira i nanon te oota ao te koaua (tara D&C 93:40). Irou, ai bon akea aia kekeiaki aomata ae kakaawaki riki.

Te riki ni karo ao n tina tiaki ti te kakaewenako ae korakora, bon te nakoa ae mairoun te Atua. Bon te mwakuri ae kainnanao katabuana. E taekinna Beretitenti David O. McKay bwa te riki ni karo ao

n tina bon te “te onimakinaki ae te kabanea ni kakannato are a tia n anganaki aomata” (*The Responsibility of Parents to Their Children* [pamphlet, n.d.], 1).

Katean Mweenga aika a Nakoraoi

Ngkai ti tabeua kakaewenakoaia aika a kakannato riki nakon te riki ni karo ao n tina aika a raroai, ti tabeua itera ake a na aanga karekean te kimwareirei ae bati. Te koaua bwa akea riki te mwakuri ae kakaawaki n te aonaaba aei nakon te katauraioia natira bwa a na mamaaka te Atua, ni kukurei, karinerine, ao n uaana. Kaaro ma tiina a na bon aki kunea te kukurei ae e kororaoi nakon karineia irouia natia ma aia reirei. Boni mimitongin te riki ni karo ao n tina. E kakoaua aio Ioane, “Akea au kimwareirei ae mwaiti riki nakon aei, ae te ongo bwa a nakonako natiu n te koaua” (3 Ioane 1:4). N au iango, te anga reirei, te tabeakiniia natira ni kaikawaiia, te kateineiaia natira e kainnanao te wanawana riki, te mataata raoi, te nanorinano, te korakora, te wanawana, korakoran te tamnei, te aki bwara n nano, ao te mwakuri korakora nakon kakaewenako riki ake tao a na reke iroua i nanon maiura. E koaua aio ngkana aan te katei ni karinerine aika a riaini a tabe ni mauna ma iririkira. Ngkana e na nakoraoi te mweenga, a riaini n reiiakinaki bonganara, ao a na riaini n iai tuua, a na iai babairean aroaro, ao a na riaini n kororaoi bwaai nako. Mwaitin bootaki ti teutana aia boutoka nakoia kaaro n reiiakin ao ni karinei a nang ni karako aia boutoka nakoia kaaro ma tiina n reireiniia kakaawakin te rinerine ni karaoa ae raroiroi. Tabeua kateira a moanna n akea kakaawakiia, ao mwaitia kairake ni bootaki akanne a riki bwa taani kauntabai katei aika raroai.

Ngkai bootaki ni kabane a tia n totonako ao ni bua kinakia ni katei aika a raroai ao ai aron naba mweenga aika bati aika a tia ni uruaki, ma ti te kaa-ntananga ae te kabane n tamaroa bon ti te kabane korakorara riki ao ara mwakuri n reiiakinan te roro ae i mwiina—aika bon natira. N te aro bwa ti na karaoa aio, ti na riai moa ni karaoa te iango ni kamwaitia riki taan reirei n te moanrinan ibukia ataei. Ae kakaawaki ibuakon aio bon kaaro ma tiina ao kaain te utu, ao te kabane n tabo ae tamaroa bon te mweenga. N te anga raa, ao n te kawai teuana, ti riai ni kakorakoraira riki ni kamatoai riki mweengara n te aro bwa a na tei bwa taabo ni katantan ni kaitarai baika aki raroai, mwakuri i nanon te botanomatata aika urua te aroaro ae riai ake ti otabwani-niaki iai. Te inanoi, te kukurei, te rau, ao te tangira n te mweenga e kona ni buoka anganakiia ataei te korakora n nano ni kona ni kaitarai kakaewenako n te maiu aei. Barbara Bush, are buun te Beretitenti n te [United States]ae George Bush, e taekinna tabeua namwakaina n nako nakoia naake a tia n reke aia beeba n te reirei ae rietata ae Wellesley College:

“Bwa tao tain terana, ke taai baikara, ma teuana te bwai ae aki kona ni bitaki: Kaaro ma tiina, ngkana iai natimi, a nang ni kakaawaki moa. Kam na riai ni wareware nakoia natimi ao n riai n rabwatia natimi ao n tangiria natimi. Nakoraira n ara utu, nakoraira n te bootaki, kam kakoaua bwa tiaki bwaai aika kona n riki n te White House ma kam kakoaua bwa terana are riki i nanon ami auti” (*Washington Post*, 2 n Tuun 1990, 2).

N riki bwa te karo ma te tina aika a raoiroi a riai kaaro ma tiina a na katikui moa oin baike a kainna-noi ao n tabeakin moa kainnoia natiia. Ao ibukin te anga karea aio, kaaro ma tiina a karikirakea mimito-ngin kateia ao n reiiakina karaoan te koaua are te moamoaomata n aron are e reirei iai Ngaia te Tia Kamaiu.

Iai au karinerine ae korakora ibukia kaaro ake ti ngaiia ake a kekeiaki ao n anga kanga te karea, ni kataia ni kaaitarai kangaanga ake a taraa n riaon ana konaa te aomata n taua te utu ni katiteuanaa. A riai ni karineaki ao ni buokaki n aia mwakuri n ninikoria. Ma aia mwakuri te karo ke te tina e rangi ni bebete ngkana a toamau n uaiia ni mwakuri ngaiia uoman n te mweenga. N tainako ao ataei a katai ao ni kamangori korakoraia ao wanawanaia aia karo ma tinaia.

Mwaitira Ami Tai Ni Karaoa Tataron te Utu?

Tabeua te ririki n nako, te Bitiobi ae Stanley Smoot e marooro ma te Beretitenti ae Spencer W. Kimball ao e titirakina, “Mwaitira ami tai ni karaoa tataron te utu?”

E kaeka Bitiobi Smoot, “Ti kataia ni karaoa tataron te utu uoua te tai n te bongina, ma ae ti kona ni karaoia ti teuana te tai.”

E kaeka Beretitenti Kimball, “Inanon taai aika nako, karaoan tataron te utu ae teuana te tai n te bongina bon akea te kanganga iai. Ma e na bon aki tau nakon tai aika a na roko ngkana tia tangiria ni kan kamaiuia ara utu.”

I mimi bwa ngkana karaoan bootakin te utu n te tairiki aika a bureniwbai a na tau n taai aika a na roko ibukin kamatoaia natira ake a tau korakoraia n te katei. N taai aika a na roko, aki taun reiiakinan koroboki aika tabu ibukin karekean bongana aika a riai nakoia natira bwa a na kona n totokoi rikiraken buakakan katei ake a otabwaniniaki iai n aia otabwanin ake a maeka iai. Enga te tabo n te aonaaba are a na kona ataei n reiiakina iai te itiaki, te aroaro ae raoiroi, kakaraoan te eti, moan karaoan ae riai ao ni karinerine nakoia tabeman ngkana akea aikai n te mweenga? Bwaai aika kakaawaki aikai a na kona, eng, ni kakorakoraki n tain te taromauri, ma te reirei ma irouia kaaro ma tiina e wawaekoa riki.

Kaaro ma Tiina A na Riai ni Karaoi Katooto

Ngkana kaaro ma tiina a kataia n reireiniia natiia bwa a na aki reke n te kanganga, bon tiaki te kaeka ibukia kaaro bwa a na kangai nakoia natiia, “Ti a atatai riki ao ni wanawana ni kawain te aonaaba, ao ti kona ni karaoa ae raka riki nakoimi.” Te kewekewe irouia kaaro ma tiina e kona ni karekea nakoia naati te aki kakoauai baike a reiiakinaki n te mweenga. N aron te katooto, ngkana a kaea te tamnei kaaro ao a katabuia natiia bwa a na aki noori, n te aro aei ao e kakerikaka onimakinaia kaaro. Ngkana a kantani-ngaki ataei bwa a na kakaraoa te eti, kaaro ma tiina a na kakaraoa naba te eti. Ngkana ataei a kantani-ngaki bwa a na karaoa aroia ae raoiroi, kaaro ma tiina a riai naba ni karaoa ae raoiroi. Ngkana kam kataningaiia natimi bwa a na anganaki te karineaki, e na riai ni iai naba iroumi te karineaki.

Mai ibuakon baika a bongana ake a riai n reiiakinaki iai ataei bon te karinerine nakoia tabeman, bwa e moanaki mairouia ana karo ma tinana ao ana utu te tee; karinean kanikinaean te onimaki ao baike a karineaki irouia tabeman; karinean taian tua; karinean aia bwai tabeman; ao ai karinean te kariaiakaki/mwaaka. E kauringiira Bauro bwa a riai ataei “ao a na reireiaki moa bw a na kaota te aro ae raoiroi nakon oin aia utu” (1 Timoteo 5:4).

Kaongotaekia Ataei

Teuana ae moan te kanganga mai ibuakon kakaewenakoaia kaaro ma tiina bon kaongotaekakia natiia. Kaikawakia ataei e nakon temanna i bon irouna. A bane ni kaokoro ataei ao n akea kabotauaia. Bwa

terana are e na kona n riki nakon temanna e na bon aki kona n riki nakon are temanna. I aki kona n ataia bwa antai ae tau wanawanana n taekinna bwa e rangi n rawawata ke ni bebete te kaongotaeka bon ti aia karo ataei n ti ngaiia, ake a rangi n tangiriia. Bon ti nakon aia tataromwaaka kaaro ibukin kinaakin aio. Koauana raoi bwa te botoniango ae moamoa ao ni boutoka ni koaua n aron kaongotaekakia ataei a riiai ni kaungaaki riki n te tangira nakon te katuaa. E rei-reiniira Brigham Young, “Ngkana te tai are ko weteaki iai bwa ko na taobaraa temanna, tai karaoya n te aro are e a manga rangi n taonako nakon are i nanom” (*Discourses of Brigham Young*, sel. John A. Widtsoe [1954], 278). Kaetieti ao kaongotaeka, e ngae n anne, bon iteran kaikawakiiia ataei ae riiai. Ngkana kaaro ma tiina aki kaongotaekaia natiia, ngkanne a na kaongotaekaki man te botanaomata are a na bon aki kukurei iai kaaro ma tiina. N akean te katuaeaki, ataei a na bon aki kona n tabeakina tuan te mweenga ke te botanaomata.

Te kantaninga ae kakaawaki ibukin te kaongotaekaki bon te reiakina te ongeaba. E taekinna ni kama-taata Beretitenti David O. McKay: “Ngkana kaaro ma tiina aki karaoa reiakinaia natiia bwa a na ongeaba, ao akea rikiraken te ongeaba inanon mweengaia, te botanaomata e na kairiroa te ongeaba mairouiiia ataei akanne ao te botanaomata e na kairiia nakon te ongeaba. Ma ngaia are e tamaroa riki ibukin te mweenga, ma arona n akoi, n nano ao n atatai n reiiakinia ataei n te ongeaba nakon katukaia nakon ana kaongotaeka te botanaomata ae matoatoa ao n aki nanoanga are e na katokaa i aoia ngkana e tuai te mweenga ni kakoroa nanon tabena” (*The Responsibility of Parents to Their Children*, 3).

Reiakinaia Ataei te Mwakuri

Kakaawakin iteran reiiakiniaia ataei bwa a na kaongotaekaki ao ni mwiokoaki bon te reiakinia bwa a na mwakuri. Ngke ti a ikawairake, angiira titebo ma te aomata are e kangai, “I tangira te mwakuri; bwa e katika nanou ae moan te korakora. I kona n tekateka inanon aua aika bati n tabe n tarataraia” (Jerome Klapka Jerome, in *The International Dictionary of Thoughts*, comp. John P. Bradley, Leo F. Daniels, and Thomas C. Jones [1969], 782). Ni kaokia riki, taan reirei aika raoiroi ibukin moan tua ibukin te mwakuri boni kaaro ao tiina. N arou ngai, te mwakuri e riki bwa kimwareireiu ngke I moa ni mwakuri i rari-kin au karo, tibu te unimwaane, ai au karo, ao tariu. I kakoaua ae bon te tia kammaraki atu ngai nakon are te tia ibuobuoki, ma taian ururing a raoiroi ao reiakinan taian reirei a nang ni bongana ma ni kakaawaki. Ataei a kainnana reiakinaia aron te mwiokoaki ao te inaomata i bon irouia. E koaua ae kaaro a karekea oin aia tai ni kaota ao ni katereterea ao ni kabwarabwara bwa aonga ataei, n aron are e

reirei iai Riaai, “bwa a karaoi bwaai n aron oin nanoia ao n aki . . . kairiraki”? (2 Nibwaai 2:26).

Luther Burbank, te tia ununiki temanna mai Amerika (1849-1967)ae bati n ataaki n te aonaaba, e taku, “Ngkana ti aki tabeakini riki arokara nakon are ti riiai ni karaoya nakoia natira, ao ti na tia ngkai ni maeka n te buakonikai n uteute ae korakora” (n *Elbert Hubbard’s Scrap Book* [1923], 227).

Kakaewenako aika Onoti ibukiiia Kaaro ma Tiina

Ataei a reke naba irouia te inaomata n rinerine n aron bwaai ake a kona ni karekeaki nakoira n ara tai ni waakirake, ni ikawai, ao n rikirake. Te inaomata n rinerine anne e karekea aia tai ataei ni kakaek bukin te rinerine ae ko na karaoya ibukin te tabeakiniko i bon iroum, te bakatae, akea te kataumwane, ao kara-oan te mwakuri are kona ikoaki iai. Ataei a kaota te inaomata n rinerine ngke a uarerereke.

Ke a na rauraoi kaaro ake a tia ni kakaota te mwa-mwannano ao te mwakuri korakora, n tangira ao n tatabeaianga ao n tia ni maiuakin moan tuan te eti-eti n aron are a konaa, ao n ataia bwa ngaiia kaaro aika a tamaroa ao n aki tabeakin aron aia mwakuri natiia tabeman. Ataei iai mwiokoia ni kakauongo, n ongeaba, ao, i mwiin reireiakia bwa a na rabakau. Kaaro aki kona n taai nako ni kaekai aia aki ongeaba natiia ibukina bwa aki kona n ataa raoi kateiia natiia aika a raroai. Tabeman ataei a kona naba ni waea wanawanan Toromon ao nanomwaakan lobi.

Iai n taai nako te kakaewenako ae okoro ibukiiia kaaro ake a kaubwai/kaumwane ke n rangi ni kamona. N te iango teuana, tabeman ataei ake a mena i nanon te aro anne a tauia aia karo bwa kanga buure n te itera are aki boutokai tuua ake a karaoi aia karo ma ti ngkana kaaro a iri moa nanon baike a tangiri natiia. E a tia Unimwaane Neal A. Maxwell n taku, “Naake a karaoa ae e rangi ni bati ibukiiia natiia a na waekoa ni kunea bwa akea te bwai ae a kona ni karaoya *ibukiiia* natiia. Mangaia are a mwaiti ataei ake a tia n rangi n tabeakinaki n te aro are kanga a rangi ni mona ke n uruaki aroia (n Conference Report, Eberi 1975, 150; ke *Ensign*, Mei 1975, 101). Bon aron te maiu ae bwa ti aki kona ni kakaitau raoi ibukin bwaai ake a bon aki riiai n reke iroua.

Iai te kangare n te koaua are tabeman kaaro a rangi ni ingaianga bwa a na butimwaeaki natiia ao n tangiraki irouia ake bon roroia; ma e ngae n anne ao kaaro naba aikai iai maakua ibukiiia natiia bwa tao a na karaoi naba bwaai ake a kakaraoi raoia.

Buokiiia Ataei ni Karaoa te Namakin ae Kakaawaki

Ni bon arona, ataei ake a motikia ao ni baireia bwa a na aki tauia taian turaki (drugs), te arekoro, ao te wenenibure ae kairua i aan te tua bon naake a tia ni karaoi ao n anai katei aika a matoatoa ma ni

bongana mani mweengaia n aron ake a maiuakin aia karo. N tain karaoan babaire aika a kangaanga a na boni bae ni irii aia reirei aia karo nakon aia katooto raoia ke aia kamwane ke aia kewe bootaki ni itoman aika a taabangaki n aron nutibeeba ao kanakobwanaa ake a katamaroa ke ni karaoiroa nimakin te arekoro, te wenenibure ae e kairua, te kaibwabwaru, te babakanikawai, ao aeka ni buakaka riki tabeua. Titeboi ma ana tautia Ereman ake uoua te ngaa aika kairake ake “a tia n reireinaki irouia tinaia, bwa ngkana aki nanouoa, ao E na kamaiuia te Atua” man te mate (Aramwa 56:47). “Ao a manga taekin . . . aia taeka tinaia, ni kangai: Ti bon aki nanououa bwa a ataa aio tinara” (Aramwa 56:48).

Teraana are e tara ni buoka kamatoan aia aanga reirei kaaro ma tiina ao kakaawakin aia tabo ataei i nanon maiuia bon te koaua ae matoatoa iroun te Atua. Ngkana taian koaua aikai a riki bwa iteran rabwataia, ao iai te korakora i nanoia. Ma ngaia, ni kabane bwaai aika kakaawaki ake a na reiiakinaki, baikara baike a na reiiakin kaaro? Ni koroboki aika tabu ao a tuangiira bwa kaaro ma tiina a na riai n reireinii natiia tuan te rairannano, te onimakina Kristo ae Natin te Atua ae maiu, te bwabetito ao ana bwai n tituaraoi te Tamnei ae Raoiroi (tara D&C 68:25). Koaua aikai a na riai n reiiakinaki n te mweenga. A bon aki kona n reiiakinaki n a na reirei te botanaomata, ke ni buokaki man te tautaeka ke man te botanaomata. E koaua, bwa a na kona ni ibuobuoki a na buroukuraem te Ekaretia, ma te reirei are e na kona n nang ni iai mwiina e reke man te mweenga.

Te Ngaa Karain te Tangira

Aia tai n anga reirei kaaro ma tiina e naki nang ni kainnanao ae e na abwabwaki ke n nang ni kakamataku ke n nang ni korakora. Ti reiakina aio mairoun te Matanwi n Tia Reirei. E kangai Charles Henry Parkhurst:

“Tikiraoin maiun Kristo bon tikiraoui aika a ikotaki nako iai mwakuri aika a tikiraoui—n taetaenikawai ma te aine i rarikin te mwaniba; . . . ni kaotia nakon

te tia tautaeka ae kairake aron nanona ke ana kanta-ninga are e raba i nanona are e tukia n rin n Uean Karawa . . . reireinaia taan iria aika tabeman te aro n tataro . . . kauraan te ai ao kamwaan te ika n te aro bwa e aonga n tauraoi aia kaingabong ana reirei ngkana a oki nakon te aba i mwiin akawaia n te bong, ngke a mariri, a kua, ao ni bwarannano. N aron ae ko nooria, bwaai ni kabane aikai a kairiira nakon raoiroin ao baike e mamate iai nanon [Kristo], ae e mataata raoi, ni kairarikaki rikaaki raoi, ni buaaki raoi n te bwai ae e uarereke, n rangi n rekereke ma te bwai ae moan te karako” (“Kindness and Love,” in *Leaves of Gold* [1938], 177).

Ao ai ngaia aio aron te riki ni karo. Bwaai aika uarereke boni baike a bubura ake a ituaki nakon kunnikain te utu n te karai ae te ngaa ibukin te tangira, te onimaki, te ongeaba, te angakarea, te taotaonannano, ao te mwakuri.

Ataein te Berita

Iai tabeua berita n tamnei aika a kakannato ake a na kona ni buokiia kaaro aika a kakaonimaki n te ekaretia. Ataei ake a tia ni kabaeaki n te tai ae akea tokina a na tia ni karekei berita aika kakannato ake a anganaki naake a ninikoria ake mai mwaiia ake a kawakin mimitongin aia berita aika a tabu. Berita aika tabu ake a uringaki irouia kaaro a na uringaki naba iroun te Atua. Nanona bwa ataei a na riki bwa taani butimwaei ao taani bwaibwai ni berita aika tabu aika a kakannato ao berita ake tabeua. Aio ibukina ngke ngaiia ataein te berita ae tabu (tara Orson F. Whitney, in Conference Report, Eberi 1929, 110–11).

Te Atua e kakabwaiia kaaro ake a kekeiaki, ni karaoa te anga karea, ao ni karineaki n te aonaaba aei. Ke e bia karinea riki te berita ae tabu ake a kawakinaki irouia kaaro aika a kakaonimaki i buakoia ara aomata ao n tararua i aoia ataein te berita ae tabu.

Man te taetaenikawai iroun te Unimwaane Faust i nanon Okitobwa 1990 n te maungatabu ni kabuta n te Ekaretia (tara Conference Report, Okitobwa 1990, 39–43; ke *Ensign*, Nobembwa 1990, 32–35).

TE TAIBORA AE KATOBIBIAKI N TE TANGIRA

Te Unimwaane LeGrand R. Curtis
Man te Itingaun

E a nang ni bati koreakin taekan kakaawakin te mweenga. E a tia n taekinna nakoiria te Unimwaane Marion G. Romney bwa “i nanon aorakin te botanaomata ae kakaiaiki bon te aki nakoraoi n te utu.”¹ Ti ataia ae iai mweenga tabeua aika bubura, aika a rineaki ma te mimitong, ao a riaon te mweengaraoi. Tabeua a nang ni uarereke ao ni mangori, ao n aki

nang ni bati bwaain nanoia. Ma e ngae n anne ao “mweenga ni kabane a kona n riki n aron karawa i aon te aba ngkana ti onrake n te tangira, . . . n te tabo are ti na tangiria bwa ti na mena iai,” n aron teuana te anene n taromauri ae ti tatanigiria ae kauringiira.²

Teuana bwain nanon te auti ae kakaawaki ae kuneaki i nanon mweenga aika bati bon te taibora n amwarake. Ngkai e kona ni uarereke, e kona naba ni bubura, ke n aron uarereken te kaunta ae e aki tau ni katukaki iai te amwarake ao bwain amwarake.

Oin bonganana e tara n ae nneaia kaa'in te utu aika a kakaokoro ibukin karekean kamaiuaia.

I nanon te tai ae onoti aio ao au kantaniga bwa N na kaatiki ami iango nakon ae nano, n aron mwa-kurin te taibora n amwarake ae kakaawaki riki, te tabo are ti kona ni karekea ae e mwaiti riki nakon te amwarake ibukin marurungin rabwatara.

Maroroakinan te Euangkerio ni katobibia te Taibora

Ni bon arona ao te utu iai uoman ke e mwaiti riki kaa'ina n roroia aika kakaokoro, ma te utu e kaina-noa te bootaki—tiaki ti n amwarake ma n tataro naba, n taetaenikawai, n ongora, ni kakaraki, ni kamatebwaia, ao ni uaia n rikirake. Aio are e a tia ni kabwarabwara raoi Beretitenti Gordon B. Hinckley:

“Au kaoriori—ao terana ngke I konabwai riki ni kona n taekinna—bon te kaoriori bwa a na kamaiuaki ataei. Mwaitiia a nakonako n te maraki ao te maaku, n te maroaa ao te bwarannano. Ataei a kainnanao otan taai. A kainnanao te kukurei. A kainnanao te tangira ao te kaikawaki raoi. A kainnanao te akoaki ao te anganaki te amwarake ao te moi ao te tabeakinaki raoi. Ni kabane mweenga, n aki tabe ma boon te auti, a kona ni karekea te otabwanin n tangira are e na riki bwa te otabwanin ni kamaiuaki.”³

Mwaitiia kaa'in te utu a kabaekaki nakon taian kati-kitiki ni bwain aonaaba i tinanikun te mweenga, n ai aron naba korakoran katikitikin rerio, terewition, te witeo teibi, ao bwaai aika bati riki ake ti uoti nakon mweengara.

Iangoa te utu ni bootaki ni katobibia te taibora, tao te taibora n amwarake, n taekina taekan te euangkerio, n taekina taekan te bootaki n toa, taian rongorongon, n taekina taekan te *Ensign* ae boou ke te *New Era*, n taekina taekan te reirei ma bwaai aika mwaiti aika kanganga, taekina taekan te maungatabu ni kabuta, n taekina taekan taian reirei n te Reirei n Taabati, n ongora n anene aika tikiraoi, n taekina taekan Iesu Kristo ma Ana anga reirei. Tiaki ti kaaro ma tiina ma kaa'in te utu ni kabane aika wanawana ni karaoia raoi bwa aomata n tatabeman nako ake a reke aia tai ae tau n taetae n tain te bootaki.

Tataron te Utu ni katobibia te Taibora

Iangoa kakaawakin te tai are a katorobubua iai te utu ni katobibia te taibora (n akea te terewition), n tataro ao ni bubuti ibukin buokaia, ni karabwa Tamara ibukin ana kakabwaia—n reireiniia rooro ni kabane kakaawakin Tamara are i Karawa ae tatangi-raki. Tataron te utu ma aika uarereke a na nangi ni kona ni karikirakeiia ake a ikawai riki ake boni ngaia aika a na tataro ma aia utu n te tai teuana.

E kamataata raoi te Unimwaane Thomas S. Monson:

“E kaetieti te Uea bwa ti riai n tataro n utu ngke E kangai: ‘Tataro n ami utu nakon te Tama, n taai nako n arau, bwa a na kakabwaiaaki buumi ma natimi.’ (3 Nibwaai 18:21.)

“Kam kona ni irai n te tai are ti na taratara utuia Aomata Aika Itiaki ni boong-Aika Kaitira ake a karaoa aia tataro nakon te Uea? Te karo, te tina, ao ataei n tatabemaniia a katorobubua, ni kabobaraki atuia, ao ni kamatuui mataia. E kaona te mweenga te tangira n tamnei ae tikiraoi, te katiteuanaaki, ao te rau. Ngkana [te] karo e ongo ana tataro natina ae uarereke nakon te Atua bwa e na karaoi bwaai aika eti ao n ongeaba nakon ana kairiiri te Uea, tao n am iango bwa te aeka n karo anne e na noora kangan-gan karinean ana tataro natina ae moan te kakaawaki? N te tai are te nati te aine ae kairake e ongo ana tataro ni bubuti mwaaka tinana nakon te Uea bwa e na kairaki natina te aine iroun te tamnei n ana tai n rineiia toana, n te aro are e na katauraioia nakon te mare n te tembora, ko kona n aki kakoaua ae te nati te aine ae aron aei e na kakaekarinean ana bubuti n onon ae mangori tinana, ae e rangi n tangiria? Ngkana te tama, te tina, ao ataei n tatabeman nako, a tataro ma te botumwaaka ibukiia naati mwaane n te utu bwa a na maiuakina te kororaoi n te aro bwa n te tai teuana ao a na weteaki ni beku bwa a na tia tei te Uea n te mwakuri ni mitinare n te Ekaretia, ti aki moanna ngkanne n nooria bwa a na kanga rikirakeia naati mwaane aikai ni karokoa rokoia n te roro ni mwaane ma te nano ae onrake ni kani beku bwa mitinare?”⁴

Ngkai a mwaiti aika taekina aei, “Kam kanga ni kariaia kanakoia ami karo ao tinami ao natimi nakon te aonaaba ni katoa bong ao kam aki uaia ni bootaki moa ni karaoa ami marooro nakon te Uea?” Kaaro ma tiina aika wanawana a na bae n tuo aia tai ni babairea kanoan teuana te tai n te bongina bwa a na riai ni botiia aia utu ibukin te tataro ni kakabwaia. N te tai ae aki maan, a reiakinna kaa'in te utu aron karekean aia tai ao n reiakina naba kakaawakin bonganan bwaai ake a kuneaki inanon tataron te utu.

Karaoa te Mweenga bwa te Tabo ae Kakukurei

I a tia ni kamataata mai imwaiina ae “e na riai te mweenga n riki bwa te tabo ae kakukurei ibukira bwa bwaai ni kabane ake a karaoaki a na kateimato-aki n aron anne. E taekinaki bwa te kakukurei e bon karaoaki man te mweenga, ao ti na kataia ni karaoi mweengara bwa a na kakukurei ao n riki bwa taabo aika tikiraoi ibukiia natira ao ibukira. Te mweenga bon te tabo teuana ibukin reiakinan te euangkerio.

E tangira raoi, te karaurau ni mwakuri mai irouia ni kabane ake iai nanoia iai.”⁵

N te utu teuana ae bon bubura ao iai temanna te teei ae tabetabe nanona n aki kukurei ibukin abwa-bwaakin te tai are a kakaraoa iai tataron te utu. Ao n te bong are imwiina ngke te tina ae wanawana e a manga karaoa ana tataro, ao e a karaoia iai ma nanona n aki mwanewea te teei arei n ana tataro. Ngke e a toki te tataro, ao e taku te tei are e tatabe-tabe arei, “Tinau, ko aki mwanewei i nanon am tataro!” Te tina ae tatangira aio e kabwarabwaara bukin ae karaoa aei bwa kaekaan aki kukurein nanon te teei. Te teei are e tatabetabe nanona n aki kukurei e taku, “Tai manga katukai.”

Kamatebwaian Koroboki aika Tabu ni katobibia te Taibora

Katea bannan te utu ae a katobibia te taibora ma koroboki aika tabu ni uki iaona, ni marooroakin koaua aika bati ao ni butimwaei taian reirei. Aio raoi te taibora ae otabwaniniaki n te tangira!

A kakoaua taan anga reirei bwa ataei a kainnanao ae bati riki te wareware i tinanikun tain te reirei. Ti kona ni kakabwaiaia natira man warekan koroboki aika tabu ma ngaiia ni katoa bong—n taiboran te umwanikuuka.

Ni karekean te tai ngkana te utu a bootaki ni katobibia te taibora ni karaua n rinanoa raoi katean taian babaire, terana riki ae moan te kakaawaki nakon katiteuanaan te utu, rikiraken te utu n tamnei, katean taian buriti imarenaia kaain te utu n te tai are a taetaenikawai iai, n ongora, ao ni kaeka nakon, te tangira are otabwaniniira? Ara tokanikai ae abwa-bwaki bon ti te kataia—n okiokiria man okiokiria.

Kakorakaan Kabaeen te Utu

A mwaiti ana katikitiki te aonaaba ni boong aikai n urua te utu ao te mweenga. Kaaro ma tiina aika wanawana a na kataia ni kakorakoraiia ni kakoraka kabaeen te utu, ni karikirakea te maiu n tamnei i nanon te mweenga, ao ni katuruturu taraan Iesu Kristo ma ana waaki ni kakukurei te tembora. E a tia n taekinna nakoira Beretitenti Howard W. Hunter:

“Au tataro bwa ti na uaia n tabeakiniira ni karaoa riki te akoi ae bati, ni bwaina riki te karinerine, n nanorinano riki ao n taotaonakinnano ao ni bwaina te kabwarabure. . . .

“Te kauoua, ao n te tamnei naba arei, I kaoiia naba kaain te Ekaretia bwa a na katea ana tembora te Uea bwa te katooto ae kakannato ibukin kaainakin te Ekaretia ao ibukin karaoan berita aika moan

te tabu. E nako man nanou ae korakora tangiraia kaain te Ekaretia ni kabane bwa a na iai irouia aia beba ni kariaiakaki nakon te tembora.”⁶

Te kairiiri are ti anganaki iroun Beretitenti Hunter e kona ni kotei raoi kakaawakin bwaai ake a karaoaki n tain katobibian te taibora n amwarake.

I nanon mweengara ao ti na riai ni kataneiaira bwa e na kanga arora ae ti na karaoia nakoia tabe-man. N aron are e taekinna te Itiaman ae Goethe te tia karioi kamatenano, “Ngkana ko karaoa te bwai teuana [nakon temanna] n arona ae ti ngaia ao e na bon tiku n arona anne, ma ngkana ko karaoia nakoina bwa ana terana arona are e na riki nakoina . . . e na kona [ao ni kona n riki], ao e na [bon riki nakon are e kantangaaki iai].”⁷

Karaoi Mweengara bwa Taabo ni Kabanei Korakoran iai ara Tangira

E kamataata Unimwaane Boyd K. Packer: “Ni uoti bwain karawa tabeua nakon te mweenga bon te anga are a na kona iai kaain te utu ni irekereke ma te ekaretia. Bootakin te utu n te tairiki bon, te bwai ae e a kaman tia karaoana ibukin aei—te bootaki n te mweenga are e na kona ni barongaaki bwa a na kaitarai bwaai ake a kainnanoaki; ao ai bon ti te aekana naba ma bootakin te ekaretia, ke ni kona, n ai aron ake a tauaki n te umwantabu.”⁸

E boraai naba te reirei aio ma are e a tia n taekinna nakoira Unimwaane Dean L. Larsen: “Autin ara ekaretia tiaki ti taabo ake ti kona n taromauri iai. Mweengara a na riai naba n riki bwa nnera n taromauri. E na raoiroi naba ngkana ni katoa bong ao ti kona n nako nakon ‘mweengara n taromauri’. Bon akea riki te tabo teuana ae e butimwaeaki riki iai Tamnein te Uea ke ni kona n n reitaki riki ma Ngaia nakon ae ni bon oin mweengara.”⁹

Ngkai ti mwakuri ni katiai ni kabane baikai ni mweengara, e tamaroa bwa ti na uringa ana rongo-rongo ae kakaawaki Beretitenti Harold B. Lee: “Uringnga bwa te kabanea ni kakaawaki n ana mwakuri te Uea are ti na kona ni karaoia ngkami [ao Ngai] bon . . . i nanon oon [oin] mweengara.”¹⁰

Au kaoriori n te bong aei bwa ngaiira n tatabemanniira nako ti na riai n taratarai raoi mweengara ao nakon taiboran te umwanikuuka ao n teimatoa ni karokoa karawa nakon mweengara ao n roko nakon Iesu Kristo.

From an address by Elder Curtis in the April 1995 general conference of the Church (tara Conference Report, Eberi 1995, 109–11; or *Ensign*, Mei 1995, 82–83).

1. "Scriptures As They Relate to Family Stability," *Ensign*, Beberuare 1972, 57.
2. "Home Can Be a Heaven on Earth," Hymns, nambwa 298.
3. In Conference Report, Okitobwa 1994, 74–75; ke *Ensign*, Nobembwa 1994, 54.
4. *Pathways to Perfection* (1973), 26–27.
5. In Conference Report, Okitobwa 1990, 13; ke *Ensign*, Nobembwa 1990, 12.
6. In "President Howard W. Hunter: Fourteenth President of the Church," *Ensign*, Turai 1994, 4–5.
7. In Emerson Roy West, *Vital Quotations* (1968), 171.
8. "Begin Where You Are—At Home," *Ensign*, Beberuare 1972, 71.
9. In Conference Report, Okitobwa 1989, 78; ke *Ensign*, Nobembwa 1989, 63.
10. *Strengthening the Home* (pamphlet, 1973), 7.

REIAKINAN MOAN TUUA N TE EUANGKERIO NAKOIA ATAEI

13

MWAKORO 1

IANGO TABEUA IBUKIN WAAKINAN TE REIREI

Ni kaeti ma oin kainanom ma arom tabeua, ira teuana ke ae e raka riki man taian kaoti aikai.

- Wareware n te Doctrine and Covenants 68:25–28. N te tai are kam wareware iai, kotei moan tuua ao taian otenanti ake E a tia te Uea n tua nakoia kaaro ma tiina bwa a na reireinii natiia. Babairei tabeua bwaai ake ko konai ni karaoi n reiakini moan tuua ao taian otenanti aikai nakoia natiimi ke tibumi, ai natimi aine ma ai natimi mwaane, ke tabeman riki ataei ake kam kinaiia.
- I nanon ami tai ni wareki bwaai aikai, katurua ami rinerine i aon teuana ke uoua katautau ake ti anganaki iroun te Unimwaane Robert D. Hales. N kaotin taai aika kakaokoro, katuruturua ami taratara i aon katautau riki tabeua man te rongo-rongo aei.

TE MWIOKOAKI IBUKIN TE WAREWARE

Wareki raoi koroboki aika inano. Ngkana ko a tia ni mare, wareki ao marooroakin bwaai aikai ma buum.

KAKORAKORAKIIA UTU: MWIOKOARA AIKA TABU

Unimwaane Robert D. Hales

Man te Kooram n Abototo ake Tengaun ma Uoman

Te Tamnei e Kakorakoraiia Utu

Kakorakorakiiia utu bon mwiokoara aika tabu ngkai ngaiira kaaro ma tiina, ataei, kaain te utu ae a bon raroa, taan kairiiri, taan reirei, ao n tatabemania nako kaain te Ekaretia.

E kaotaki raoi inanon koroboki aika tabu kakaawakin kakorakoraiia utu n te maiu n tamnei. Te Karo ae Atam ao te Tina ae Nei Ewa a reireinii natiia mwaane ao natiia aine taekan te euangkerio. Ana anga karea Abera a bane ni butimwaeaki iroun te Uea, are ngaia ae tangiria. N teitera are teuana, ao Kain, e tangira riki Tatan nakon te Atua n te aro are e karaoi buure aika rawawata. A tang i matan te Uea, Atam ma Eva ibukin Kain ao tarina, ma a bon aki kona n toki n reireinii natiia taekan te euangkerio (tara Moses 5:12, 18, 20, 27; 6:1, 58).

Ti riai n ataia raoi bwa natira n tatabemania nako a roko ma bwaintituaraoi ao taarena aika kakaokoro. Tabeman, n aron Abera, e tara n anganaki ngke e moan bungiki te bwaintituaraoi ae te onimaki. Tabeman a ibekibeki ma aia babaire ni kabane ake a karaoi. Ngkai ngaiira kaaro ma tiina, ti bon aki riai ni kariaia aia kakae ao aia ibekibeki natira bwa a na rotiira ke ni kabuaa ara onimaki iroun te Uea.

Aramwa te Teei, ngke “e a kammarakaki ao ni karawawataki. . . . [n] uringakin [ana] bure aika mwaiti,” ao ni uringa naba are e ongo ngke e reirei tamana ibukin rokon “Iesu Kristo, are Natin te Atua, bwa e na kamaui ibukin buren te aonaaba.” (Aramwa 36:17). Ana taeka tamana e karika te rairannano. N aron bwaai ake ti karaoi, n aron ara reirei ma ara koaua a na ururingaki irouia natira.

N ana tanga ni buaka Ereman aika 2,000 ataenimwaane aika bon tuai raoi n nang ni mwaane a kakoaua bwa tinaia aika raoiroi a tia n reireinii ma te korakora taekan moan tuan te euangkerio (tara Aramwa 56:47–48).

E taekinna Enoti, bwa n te tai are korakora iai te tamnei ni kakae, “Ao e rin inanou taian taeka ake I aki toki n ongo mairoun tamau ake e taetaekina iai te maiu are akea tokina . . .” (Enoti 1:3).

Inanon te Doctrine ao Covenants E taekinna te Uea bwa a na riai kaaro ma tiina n reireinii aia ataei “bwa a na riai n ataa te reirei ibukin te rairannano, te onimaki i nanon Kristo ae Natin te Atua ae maiu, ao n te bwabetito, ao te bwaintituaraoi ibukin te Tamnei ae Raoiroi man te katoka bai ngkana e a koro waniua te ririki. . . .

Ao kaaro ma tiina a na riai naba n reireinii natiia te tataro ao n nakonako i nanon te raoiroi i matan te Uea (D&C 68:25, 28).

Reiakinan te Euangkerio e Kakorakoraiia Utu

Ngkana ti reiakinia natira taekan te euangkerio rinanon te taetae ao taian katooto, ara utu a korakoraki n te maiu n tamnei ao ni kakorakoraiira n toto-koi kanganga aika a na riki nakoiira.

A mataata aia taeka burabeti aika maiu n tabeakin aron mwiokoakira aika tabu ni kakorakoraiia ara utu n te maiu n tamnei. N te 1995 te Moa n Beretitentiei ao te Kauntira n Abotoro n te Tengaun ma Uoman a kanakoa aia katanoata nakon te aonaaba, ni katanoata are “te utu bon te bwai ae moan te kakaawaki nakon ana babaire te Tia Karikibwai ibukin terana are e na riki n akea tokina nakoia natiia. . . . Iai mwiokoia kaaro ma tiina ni karaoia ma nanoia ni koaua te tangira ao te tabeakinia n tatabemania nako ao ibukia naba natiia. . . . Kaaro ma tiina iai mwiokoia ae tabu ni kaikawairakeia natiia i nanon te tangira ao te raoiroi, ni katauraia ibukin kainnanaoan te maiu n rabwata ao te maiu n tamnei, n reiiakinia bwa a na bwaina te tangira ao te karaoa te mwakuri ni ibuobuoki i bon imarenaia, [ao] n ongeaba nakon ana tua te Atua” (“Te Utu: Te Katanoata nakon te Aonaaba,” *Ensign*, Nobembwa 1995, 102).

Ni Beberuare n te ririki aio, te Moa n Beretitentiei e karaoa ana wewete nakoia kaaro ma tiina ni kabane “ni karaoa aia kabanea ni kona n reireinia ao ni kaikawairakeia natiia i nanon moan tuan te euangkerio are e na karikia bwa a na tiku ni kaan nakon te Ekaretia. Te mweenga boni boton te maiu ae kororaoi, ao akea te bwai teuana ae kona n onea mwiina ke ni kakororaoi bonganan ana mwakuri ni uotarake aio n aron taian mwiokoaki ake e a tia n anga te Atua.”

Inanon te reta are ni Beberuare, e reireiniira te Moa n Beretitentiei bwa man reiakinaia ao kaikawakiiarake ataei inanon moan tuan te euangkerio, kaaro ma tiina a kona ngkanne ni kamanoia aia utu man itera aika a bubuaka. A manga reireinia riki kaaro ma tiina ao ataei “ni kamoanibwaia tataron te utu, bootakin te utu n te tairiki, reiakinan te euangkerio ao kaetieti, ao a na waaki ni kakukurei te utu aika raoiroi. Ma e ngae ngkana kororaoira ao nakoraoira baika a kainnanaoaki ke waaki ni kakukurei bwa a na kanga, a bon aki kariaiakaki bwa a na urua te mwiokoaki are e rineaki mairoun te Atua are ti kaaro ao utu aika a kona ni karaoi raoi” (First Presidency letter, 11 Beberuare 1999; cited in *Church News*, 27 Beberuare 1999, 3).

Man ana ibuobuoki te Uea ao Ana reirei, ni kabane bwaai ake a kammaraki mwiiia mani kakaewenako ake tao e kaitibo ma ngaai te utu a kona n ataaki ao n tokanikai i aoia. Bwa tao terana kainnanaoia kaain te utu, ti kona ni kakorakoraiia ara utu ngkana ti irii reireiakira mairouia burabeti.

Te kiing are e na kakorakoraiia ara utu bon karekean rokon Tamnein te Uea i nanon mweengara. Ana kouru ara utu bwa a na mena i aon te kawai ae eti ao n irariki.

Iango ibukin Kakorakoraiia Utu

Bwaai aika aki kona ni warekaki a na kona ni karaoaki i nanon oon mweengara. Kariaia bwa N na tibwau tabeua iango ake a na kona ni buoka ataakin itera ake a kainnanao kakorakoraia i nanon oin ara utu. I angania n tamnein te kaunganano, n ataia bwa utu n tatabeua nako—ao kaain te utu n tatabeman nako—bon akea katootongaia.

Taian Mweenga A na Riiai n Riki bwa Taabo aika Rau

- Karika mweengara bwa te tabo ae rau are a na namakina iai te tangira ao te iango bwa boni ngaiia kaaina. Ataia bwa ataei n tatabeman nako iai irouia bwaintituaraoi aika a kakaokoro ao konabwaiia, ngaiia bon aomata n tatabemania ao a tangira te tangira ao te mwamwannano ae onoti.
- Uringnga, “e raira nako te un te kaeka ae nimananei” (Taeka n Rabakau 15:1). Ngke Ngai ma raou ae tangiraki ti kabaeaki n te Tembora are i Salt Lake, e anganiira te reirei ae wanawana Unimwaane Harold B. Lee: “Ngkana kam takarua ni un, ao te Tamnei e na kitana mweengami.” Ti na bon aki kona ni karaoa te bwai teuana, ni kaota unra, ni kaini mataroan mweengara ke nanora nakoia natira. N ai aron te nati are bakatae, natiira a kainnanao te kan ataa are ngkana e reke aia iango ae wanawana a kona n rairaki nakoira ibukin te tangira ao te reirei.
- Karekea ara tai teuana ma natira, n angania aia tai n rinea tain te waaki ni kakukurei ao atun te marooro. Totokoi katabeaianga.

Reireinia Ataei n Tataro, Wareki Koroboki aika Tabu, ao n Ongora n Anene aika Tau

- Kaungaiia ara ataei aron kateia i bon irouia inanon te aro, n aron ae te tataro i bon iroum, kamatebwaian koroboki aika tabu n tatabemania ngkami, ao n n aki mamatam ibukin kainnanao aika a bon riiai. Kabotaua rikiraken maiun tamneia man taraakin aroaroia, aia taetae, ao aroaroia nakoia tabeman.
- Tataro ni katoabong ma natira.
- Uaia ni wareki koroboki aika tabu. I uringa oin tinau ao tamau ngke a wareware ni koroboki aika tabu ao ngaiira ataei ti tekateka i aontano n ongora. N tabetai ao a na titirakiniira, “Tera nanon koroboki aika tabu akanne iroumi?” ke

“Ao tera ami namakin iai?” Ngkanne a ongora iroura ngke ti kaeka n oin ara taeka.

- Wareware n aia taeka burabeti aika maiu ao tabeua riki bwai aika kaunganano ni kakukurei ibukiia ataei, kairake, ao ikawai ake n ana maekatiin te Ekaretia.
- Ti kona ni kaona nanon mweengara ma tangin anene aika tau ngkana ti uaia n anene man te boki n anene n taromauri ao aia *Boki n Anene Ataei*.

Karaoa Bootakin te Utu n te Tairiki ao te Kauntira n te Utu

- Karaoa bootakin te utu n te tairiki ni katoa wiiki. N tabetai ao ngaiira kaaro ma tiina ti nangi n namakina te maaku n reireiniia ke ni kaota te koaua nakoia natira. I a tia ni bure n te aro anne i nanon maiu. A nang ni kainnanao ae ti na tibwaua te maiu n tamnei natira ma ngaiira ao n reireiniia ao ni kaoti ara koaua nakoia.
- Karaoa te kauntira n te utu ni marooroakin babaire ao tabeaiangan te utu. Tabeua kauntiran te utu aika a waaki raoi bon te marooro temanna-imwiin-temanna kaain te utu. Buokiia ara ataei bwa a na ataa bwa a kakaawaki aia iango. Ongora irouia ao reirei mairouia.

Tibwaua te Euangkerio, Boutokaiia Taan Kairiiri n te Ekaretia, ao Ira Buakon te Utu

- Kaoiia mitinare bwa a na reireiniia kaain te ekaretia aika mamara ke raoraora inanon mweengara aika tiaki kaain te ekaretia.
- Kaotia bwa ti kamatoaia n te katebai ao ti boutokaiia taan kairiiri n te Ekaretia.
- Uaia n amwarake ngkana e reke taina, ao karekea te tai ni marooro raoi ae kakaawaki n tain te amwarake.
- Uaia ni mwakuri bwa te utu, e ngae ngke e na nang ni waekoa ke ni bebete karaoan te mwakuri iroura. Taetae ma natira mwaane ao natira aine ngkana ti uaia ni mwakuri. E reke au tai n te itera anne ma au karo ni katoa Kaonobong.

Reireiniia Ataei bwa A na Riki bwa Raoraora aika Raoiroi ao a na Katauraoiia nakon te Tai ae na Roko

- Buokiia natira bwa a na rabakau ni karekeia raoraora aika raoiroi ao ni karekea te namakin irouia raoraora bwa a nangi ni butimwaeaki nakon mweengara. Karekea kinakiia aia karo ma tinaia raoraora natira.
- Ti na reireiniia ara ataei man te katooto bwa ti na kanga ni katautaua te tai ao bwaai aika a na reke

iroura. Ti na buokiia bwa a na rabakau ni karekea ae a na toronibwai ao kakaawakin te katauraoi ibukin te tai ae na roko.

Tibwaua te Rongorongo Ngkoa ao Katein te Utu

- Reireiniia ara ataei rongorongoia ngkoa ara bakatibu ao oin rongorongon ara utu
- Kakorakora te katei n te utu. Babairei ao karaoi motirawa aika iai nanoia ni ikotaki ni kabane iai, ni iangoi kainnanoia natira, aia tarena, ao aia konabwai. Buokiia ni karaoi ururing aika a kakukurei, karikirakei aia tarena, ao ni kakorakora aia namakin n namakina bonganaia i bon irouia.

Reiakina Kakaawakin te Ongeaba nakon Tuua ao Karekean Taian Otenanti

- Man te taeka ao katooto, reiiakin kakaawakin aroaro ao katabeara n ongeaba nakon tuua.
- Imwiin bwabetitoakiu ao kamatoakiu, e katikai tinau nako rarikina ao e taku, “Tera am namakin?” I kabwarabwaara n aron au kabanea n raoiroi namakinan te rau ae karaunano, te mweeraoi, ao te kukurei are I karekea. E kamataata nakoiu tinau bwa te namakin are I namakinna arei bon te bwaintituaraoi are e a tibwa reke I rou, are ana bwaintituaraoi te Tamnei ae Raoiroi. E tuangai bwa ngkana I maiuakina te kororaoi anne, ao e na mena irou n aki toki te bwaintituaraoi anne. Anne te reirei n te tai ae karina are e tiku ni maeka irou ni kabane au bong ni maiu.

Reiakiniia natira kakaawakin te bwabetito ao te kamatoaki, karekean ana bwaintituaraoi te Tamnei ae Raoiroi, ni kana te toa, ni karinea te nakoanibonga, ao ni karaoi ma ni kawakin taian berita aika tabu n te tembora. A na kainnanao ataakin kakaawakin maiuakinan te kororaoi ibukin karekean te kariakiaki nakon te tembora ao te katauraoi ibukin te mare n te tembora.

- Ngkana kam tuai ni kabaeaki n te tembora nakon buum ao natim, kam na riai ni mwakuri bwa te utu n te aro bwa kam na karekea te kakabwaia n te tembora. Katea a na kouru te utu ibukin te tembora.
- Kam na riai n tau ibukin te nakoanibong are iro-umi, taari, ao ni kabongana ni kakabwaii maiuia ami utu. . . .

Tarataraiiko man te Botanaomata, te Reirei, ao Kakukurein te Ekaretia

Baike a na tangiraki a reke i tinanikun te mweenga. Kabonganai raoi bwa a na kakorakoraia ami utu.

- Kaungaiia natira bwa a na beku n te Ekaretia ao n te botanaomata.

- Taetae nakoia aia tia reirei natira, aia taani katei, kauntira, taani kaeti, ao taani kairiiri n te Ekaretia ibukin tabeaiangara ao kainnanaoia natira.
- Ataia bwa tera ae a karaoia natira n oin aia tai. Buoka rinean aia tamnei ae a na rineaia, buroku-raem n te terewition, ao witeo. Ngkana a toma ma te Intanete, ataa te bwai are a karaoia. Buokiia bwa a na ataa kakaawakin kakukurei aika itiaki.
- Kaungai waaki ni kakukurei aika riai. Atai baike a reliakin natira. Buokiia n aia kamatebwai n te mweenga. Buokiia bwa a na ataa kakaawakin te reirei ao ni katauraioia ibukin karekean aia mwa-kuri ao ni bwaina te toronibwai.
- Aine aika kairake: Ira te Bootaki n Aine ngkana e a koro ami ririki 18. Tabeman mai buakomi a na rawa ni karaoa te oneaki anne. Ko na bae ni maaku n taku bwa ko aki tau iai. Tariu aika kairake, tiaki ngaia anne. E rangi ni bati te bwai n te Bootaki n Aine ibukim. E kona n reke bwa te kakabwai nakoim i nanon maium ni kabane.
- Mwaane aika kairake: Karinea te Nakoanibong ae te Aaron. Bon te nakoanibonga ni katauraioi, ni katauraioiko nakon te nakoanibonga ae te Merekitereka. Kakaonimaki nakon aia kooram unimwaane ngkana ko a katabuaki nakon te Nakoanibonga ae te Merekitereka. Te aro ni itari-tari, kaetieti man te kooram, ao reken te tai ni beku ibukiia tabeman e na kakabwaiako ao am utu i nanon maium ni kabane.

Ira Ana Tangira ni Katooto te Uea

A kona ni kakorakoraaki utu ni kabane n te anga teuana ke teuana ngkana Tamnein te Uea E roko i nanon mweengara ao ti karaoa te reirei man Ana katooto.

- Mwakuri ma te onimaki; tai kabooa n te maaku. Ngkana ara kairake (13–19) a moanna ni katai bonganan te utu, a riai kaaro n nakon te Uea ibukin Ana kairiiri i aon ana kainnanao temanna kaa in te utu. Aio te tai are ti na kaota riki iai ara tangira ao ara ibuobuoki ao ni kauataoa riki am reirei i aon karaoan rinerine. Moan te kakamaaku bwa ti na kariaia natira bwa a na reiakinia man taian kairua ake a tia ni karaoi, ma aron nanoia ae korakora nakon rinean Ana kawai te Uea ao bonganan te utu e bon korakora riki ngkana te rinerine e nako man oin nanoia nakon are ti kataia ni kairoro nako aoia. Ana kawai te Uea n tangira ao ni bubutimwai e tamaroa riki nakon ana kawai Tatan ae te kairoro ao te tautau ma te matoa, e a moa riki ni kaikawaia rake kairake.

- Uring ana taeka te Burabeti Iotebwa Timiti: “Akea ae bati ni baireaki ibukin kairia aomata bwa a na kitana te bure n ae tao a na tauaki baiia, ao n tarauaia ma te aamarau. Ngkana aomata a kaota te aki akoi ao te tangira nakoia, O ai te mwaaka tera ae e taua au iango, ngkai te itera are teuana iai ana kantanianga bwa e na kakorakora kanamakin aika a bubuaka ao ni karawawata ana iango te aomata” (*Teachings of the Prophet Joseph Smith*, sel. Joseph Fielding Smith [1976], 240).

Ataei Ake A Tiotio Nako A Na Manga Oki

- Ngkai ti na bae ni bwarannano, ao anne ae ti kona ni karaoia, tabeman natira a tionako ma ni kawain te kororaai, e kona ana taeka Orson F. Whitney ni karau nanora ae kangai: “E ngae ngke tabeman tiibu a na aiwaanako, ma matan te Tia Kawakin Tiibu e mena i aoia, ao ni waekoa ke i mwiina riki a na namakina kaon Teuare E Mwaaka n aenako n rimwiia ao ni katikiia rikaaki nakon te nanai. Tao n te maiu ae ke ae e na roko, ma a na bon oki. A na bon riai ni kabwarai baeia nakon te motiraai; a na maraki ibukin aia bure; ao a na kona n toua te kawai ae kateketeke; ma ngkana e kairiia n tokina, n aron te Nati ae Bakatae ae rara-oma, nako nanoia [tiina] ao kaaro aika a tatangira ao ni kakabwarabure ao nakon te mweenga, e na bon aki matebuaka namakinan te maraki. Ti na riai n tataro ibukin [aia] aki tarabwai ao aia aki ongeaba natira; ao n riai ni kawakinia raoi ma [ara] onimaki. Kaantaninga i aon, ao kakoaua i aon, ni karokoa ko noora Ana kamaiu te Atua” (quoting Joseph Smith, in Conference Report, Eberi 1929, 110).

Ikawai aika Akea Raoia ao te Utu are e Mwanganga Nako e Kona n Anga te Korakora

- Ao bwa terana are e na riki ngkana akea raora ke n tuai ni kakabwaiaki ibukin akean natira? Kam kainnanao tabeaianga ibukin te kaeti ni ibuobuoki ni kaeti ma utu? Eng. Anne bon te bwai teuana ae ti nang ni kainnanao n reiakinna ni kabane ni maiura i aon te aba. A kona ni karekea te aeka ni korakora ae onoti nakon te utu ikawai ake a tuai ni mare, n riki bwa bwaai ni ibuobuoki aika korakora, n tauraai ni butimwaea, ao n anga aia tangira nakon aia utu ao nakon aia utu naake irarikiia.
- A mwaiti ikawai ake kaa in te utu are e mwanganga nako ake a karaoi n riai ni karaoi aia mwakuri kaaro ma tiina n oin riaiia. E kona ni korakora mwiin are a karaoia te tibu teunimwaane ao te tibu teunaine, ai tiina ao ai kaaro, tarira ao

mwaanera, ai natira aine ao ai natira mwaane, ai tarira ao ai mwaanera, ao tabeman kaain te utu nako aon te utu. I kan anga au karabwarabwa ibukiia naake kaain au utu are e mwanganga nako ngkai a tia ni kairai man aia katooto ao aia koaua. A kona n tabetai n taekini bwaai kaain te utu are mwanganga nakon ake aki kona n taekin kaaro ma tiina n aki karika moan te kauntaeka. I mwiin te marooro ae maan ma tinana, ao e taku temanna te aine ae kairake: “Moan te buakaka ngkana I tuangko ao au Karo bwa I a tia ni karaoa te bwai teuana ae buakaka. Ao e buakaka riki ngkana I tuanga Ai Tinau ae Susan. I a bon aki kona ni kaunna.”

Akea Utu Aika Kororaoi

N ataia bwa ti mena n te rabwata ae mamate ao ti na riai n reiiakina ao ni karikirakei ara onimaki, ti na riai n ataia bwa a na iai te kakaitara ni bwaai ni kabane. N tain te kauntira ni utu i nanon mweengau, ao e taku kainnabau, “Nningai ae ko iangoia bwa iai temanna ae iai ana utu ae kororaoi, ko bon aki ataiia raoi.”

Baroonga Raoi te Auti ao te Utu

Tariu ao mwaaneu, ngkai ngaiira kaaro ma tiina ti riai ni kakauongo raoi nakon te kauring, are e anga te Uea nakon Iotebwa Timiti ao taani kairiiri n te Ekaretia n 1833 bwa ti na riai ni baroongai raoi ara auti (tara D&C 93:43). E a tia n tuangiira te Uea bwa

ti na riai ni karikirakeiia natira i nanon te ota ao te koaua (tara D&C 93:40) ao ni baroonga raoi ara utu ao n taraia bwa a na riai ni kaota aia namakin ao riki bwa a tabeaianga nanoia ni mweengaia ao ni karaoa aia tataro n tainako, ke a na bon riai ni kanakoaki man aia tabo (tara D&C 93:50).

A tia ara burabeti ni boong aikai n anganiira kauring aika ti tebo ibukin aroarora ao te kauring naba nakoia kaaro ma tiina bwa a na riai ni baroongai ara utu. Ke e na kakabwaiira ana kairiiri te Tamnei ae Raoiroi ma te tangira ni kaaitibooa te kakaitara ma te onimaki are i nanon ara utu. Ao ikanne are ti na riai n ataia iai bwa katakiira a moanna ni kaniira riki nakon te Uea ao nakoira n tatabemaniira nako. Ti na kona n ongora ni bwaanan te burabeti ao ni baroongai raoi mweengara (tara D&C 93:41–49). E na kakorakoraaki riki ara utu ngkana ti kaan nakon te Uea, ao kaain te utu n tatabeman nako a kakorakoraki ngke ti tabekira rake ao ni kakorakoraira ao n tangiriira ao n tabeakiniira i marenara. “Ko na tabekai rake, ao ngai N na tabekiko rake, ao ti na uaiia ni bane ni waerake” (ana taeka n rabakau Quaker).

Ti bia kona ni butimwaea ao ni kateimatoa Tamnein te Uea ni mweengara ni kakorakoraia ara utu. Bwa aonga kaain ara utu n tatabemaniia n tiku n te “kawai ae eti man irariki are e na kairi ngkami nakon te maiu ae akea tokina” (2 Nibwaai: 18), I tataro.

Man ana kakarabakau te Unimwaane Hales in the April 1999 general conference of the Church (tara te Conference Report, Eberi 1999, 39–44; ke *Ensign*, Mei 1999, 32–34).

REIAKINAN MOAN TUUA N TE EUANGKERIO NAKOIA ATAEI

14

MWAKORO 2

IANGO TABEUA IBUKIN WAAKINAN TE REIREI

Ni kaineti ma oin kainanom ao arom tabeua, ira teuana ke a e raka riki man taian kaaoti aikai.

- Ngkai te utu ae bwanin, bairea te waaki ni kaku-kurei ae kam kona iai n anga te ibuobuoki ikotaki n ti teuana.
- Karaoa te mwakuri n te mweenga ma temanna natimi ke tibumi, ai natimi te aine ke ai natimi te mwaane, ke temanna te tei n ami utu. Taetae ma te ataei ngke kam mwakuri. Kamanenai taai n angareirei n aki waei ana waaki te ataei ni kan ibuobuoki.
- Wareware ni mwakoro aika inanon te boki ae uarereke ae *Ibukin Kakorakoraia Kairake* (34285): “Kawai ni Kareke Rongorongo: Te Bwai ni Kaoti Tamnei, te Terewitin, te Rerio, te Wiriokatieete, Booki, ao Mwaekatiin” (iteraniba 11–13), “Te Anene ao Mwaie” (iteraniba 14–15), ao “Te Wenenibure ae e Itiaki” (iteraniba 15–18). Imwiin ae ko a tia n rinanoi bwaai n reirei, baireia bwa antai natim ae e na uaana nakoina te wareware ao ni kakarabakau ma ngaia ibukin te bwaai n reirei aei.

TE MWIOKOAKI IBUKIN TE WAREWARE

Wareki raoi koroboki aika inano. Ngkana ko a tia ni mare, wareki ao marooroakin bwaai aikai ma buum.

REIREINIIA ATAEI

Beretitenti Boyd K. Packer

Te Bonomwi ni Beretitenti n te Kooram n Abotoro ake Tengaun ma Uoman

Iai aomata ake a bootaki ikai ao n taabo riki ake tabeua ni kaota te koaua nakon bwaruuan te koaua are e airi ma kaainakin Ana Ekaretia Iesu Kristo ibu-kia Aika Itiaki ni boong-Aika Kaitira.

Ngke I tatara ibukin te bwai are e na rangi ni bongana nakoim, e roko n au iango bwa i nanon riki teniua te wiiki ao e nang koro au ka 75 n ririki ao I a roko n te roro are I rineia n aranna bwa te *nuuka n roro ma ieta*.

I a tia n riki bwa te tia reirei n raka iaon 50 te ririki. E koaua bwa bwaai tabeua ake I a tia n reiiakin a na buoki ngkami.

I a tia n reiiakina aio man au atatai: Te maiu e na reireinira bwaai tabeua ake ti aki iangoi bwa ti kan atai. Reirei aika a kangaanga aikai a kona n riki bwa ngaai aika a rangi ni bongana.

I reiakina riki te bwai teuana i aon kawaiu nakon te *nuuka n roro ma ieta*. Iangoa te kakarabakau aei i marenan te taokita ao te aoraki:

Te taokita: “N na kanga ni buokiko? Kanga terana am kangaanga?”

Te aoraki: “Te taokita, bon ibukin au ururing. I wareka te bwai teuana, ao I aki kona n uringnga. I aki uringnga bwa bukin tera I roko n te ruu. I aki kona n uringnga bwa I katikui iaa bwaai.”

Te taokita: “E koaua, tuangai, ai manra te aro aio ni katabeaiangako?”

Te aoraki: “Ai manra te aro aio ni katabeaiangaai?”

Ngaia, ngkana e kangareko anne, tao ko mena i aan 60 ke ko a boni ngareakiniko.

Reiakiniia Ataei Ngkai A Uarereke

Ngkana kam a rikirake ni ikawai, kam aki kona n reiakina ke ni ururinga ke ni kamatebwaia aron are kam kona ni karaoia ngke kam uarereke. Tao ngaia anne bukin are e reireiniira iai te burabeti are Aramwa, “Reiakina te wanawana inanon uarerekemi; eng, reiakinna inanon uarerekemi ni kawakin ana tua te Atua?”¹

E rikirake ni kanganga nakiu uringaan koroboki aika tabu ao taekan te kamatenano. Inanon uarerekeu ao I kona ni kaokioka teuana ke uoua te tai ao I a uringnga. Ao ngkana I taekinna n te tai ae mwaiti,

e a moara riki ngkana I korea taekana, ao e bon tiku raoi mwiina i nanon au iango.

Te tai ni kairake bon te tai ae bebetae iai te reirei. Anne bukin are aia tia reirei ataei ao aika kairake e a tia n riki bwa te tabeaianga ibukiia taani kairiiri n te Ekaretia mai moana.

Bon te bwai ae kakaawaki raoi reiiakinan te eua-ngkerio ao reirei te maiu nakoia ataei ao kairake.

E katuka te moan mwiokoaki te Uea i aoia kaaro ma tiina ao e kauringiia:

Ngkana iai natiia kaaro ao tiina i Tion, e na toka te bure i aoia mataniwiiu utu ngkana a bon aki reirei-niia natiia bwa a na aki ataa reirein te rairannano, te onimakina Kristo ae Natin te Atua ae maiu, te bwabetito, ao ana bwaintituaraoi te Tamnei ae Raoiroi man te katokabai ngkana e a koro waniua te ririki.²

Bon oin ana kantaninga te Ekaretia aio bwa a na reiiakinaki rikirake: ni moa man te mweenga ao ngkanne n te ekaretia.

Kawakinan te Rabakau

Te bwai teuana are I a tia n reiiakinna bon aron ururingan baike ti a tia n reiiakin ngke ti uarereke. Taian rabakau ake a kawakinaki n aia iango ataei aika uarereke a kona n tiku ao a na bae n tiku n tataninga i nanon ririki aika bati n taninga te tai are a na kainnanaoaki iai.

Kariaiai bwa N na kamataata : E nangi n tabetabe nanou ibukin aroia kaain te ekaretia n aki tabeakin ana reirei te bitiobi ke, ni iterana are teuana, a manga rangi ni katan i aana.

I baireia bwa n na taetae ibukin te bitiobi n tain te maungatabu ni kabuta.

I tataromwaaka ni katauraaoi, ao e roko n au iango te maroro are karaoaki 50 te ririki n nako. E kakoroaraoi nanon kainnanaoakiu ae te tia reirei—I beku ma te kororaoi. I kaoka kaua ngkai te marooro are I a tia ni karaoia n tain te maungatabu ni kabuta:

“N ririki aika nako ao I karaoa te mwakuri ni ibuobuoki n te kauntira ae rietata n te titeiki ma Emery Wight. N te maan ae te 10 te ririki ao Emery e a tia ni karaoa ana mwakuri ni ibuobuoki n ae te bitiobi ibukin te Harper Uoote. Ao buuna, ae Lucille, e riki ngaia bwa ara titeiki beretitenti n te Bootaki n Aine.

“E tuangai Lucille ni ingabongin te tiburing teuana bwa e roko temanna kaain rarikina nakon ana mataroa ao e titiraki ibukin Emery. E tuangnga bwa e nako ni kamaraua ana tabo n ununiki. Kaain rarikina aio e taetae ma te tabeaianga ae korakora. N te moaningabong anne ao e a tia n rirarikin te marae

anne ao e nooriiia ana tiim n aoti Emery n teitei n te rinan n rain ae e tuai n on n te koraa are e na unikaki ao ni matabwara kabaeakiia nakon aon te bwai ni mwakuri are katikitikaki iroun te man. E a bon aki kona n nooraki Emery. Teuare kaain rarikiia arei e aki katabea ana iango n te bwai teuana ma n te tai are e manga rirarikin riki te marae arei, ao tenaan aoti akekei a bon tei n aki kakamwakuri ma ni nneia. E tamwarakea te oo ao e rinukan te marae n nakoia tenaan aoti. Bon akea naba te tabo are e na kona ni kuneaki iai Emery. E kawaekoa nakon te auti bwa e na nooria iroun Lucille.

“E kaeka ma te karaaurau Lucille, ‘O, tai nang ni kubanako iai. Akea te raraoma bwa iai temanna are e nako ni wetea te bitiobi ngkana tao iai te kangaanga ae e a tia n reke iai.’

“Tamneia aoti ake a teitei i nanon aua aika bati i nanon te marae a karaoa te katooto n aron kakaonimakiia bitiobi n te Ekaretia ao aia kauntira ake a tei irarikiia bwa aia tia ibuobuoki. Bitiobi n tatabemaniia ao aia kauntira, n aron kakuaana n te taetaenikawai, e katuka ana nanai irarikin ana mwaruarua ake e a tia ni kamarau ngkana iai temanna are e kainnanao te ibuobuoki.”³

I bon tuai man kakabongana mai imwaiina te aeka n taetaenikawai are I a tia ni kakaraoia—I bon aki iangoia.

I tangiria ni kanimmwa n au iango imwaiin ae I karaoa au taetaenikawai inanon tain te maungatabu, ngaia are I a kakaia natin Emery Wight te aine ao n te tai anne ao I a kunea natin te aine Emery Wight. E kariaia ae n na kaitibo ma ngaia ni mweengaia are ni kawai ao ni kaota nakoiu ana tawana ana karo are e na tia ni kamaraua n te bong arei.

Ni ingaabongin te Taabati teuana ao natiu temanna te mwaane e a uotai nakon te tabo anne. A mwaiti ana tamnei ae e rawei.

Boni ingabongin te tiburing ae tikiraai. E a tibwa unikaki te tawana anne, n ai aron are karaoaki i nanon ririki aika a bwakanako ma i mwaiina. Taiani karakara a amwarake man te tano are e a tibwa kamarauaki.

E waekoa n roko te iango, ni uringa te kakarabakau arei, ae aki boou nako iu. E kamatoa te koaua ibukin koroboki aika tabu—teuana, n te tai naba arei, I a kataia ni kauringi bwaai akekei n au tai n ataei—

“Tai kaota am iango ma i mwaaina n te bwai are ko na taekinna; ma kawakinna n ami iango n taai nako taekan te maiu; ao ane ko na bon anganaki n te aoa are e na tibwaaki iai nakoia aomata nako.”⁴

E rimwiiaki n te berita nakoia naake a kawakina te rabakau:

“Bwa antai ae e na butimwaiko, N na bon mena naba ikekei, ao N na bon roko naba i matam. N na boni mena i angataaim ao n angamaingim, ao Tamneiu e na mena inanomi, ao au anera a na katobibi ngkami, ni kateimatoai ngkami.”⁵

Bon te reirei ae tamaroa nakoiu, ma e ngae n anne ao e aki toki au reirei ikekei.

Ia bon tia inanon kairakeu ni kakaraoi taian korotamnei n te been ao te karaoi katootongan bwaai man te kai. I bon reireinai i bon irou n angiin te tai. I nanon ikawairakeia ataei, ao e bane nanou ni kan reireiniia bwaai ake I a tia n reiiakini ibukin te maiu ao ibukin te karaoi katootongan bwaai man te kai ao te korotamnei n te been.

Ngke I a tia ni kaikawaiia, ao ibukin au anga ni kakabotu ao I a rikorikoi kaai are n na korei tamnein bwaai iai. I korei tamnein taian mannikiba ao mwaitin au tai ao I kabanea iaon te kokoro tamnei iaon kaai. Ngkana I titirakinaki, “Tao ana iraua te aua ae ko kakabanea i aon am kokoro tamnei iaon kaai?” Au kaeka e aki toki ni kangai, “I aki ataia. Ma ngkana I a kunea bwa manra, ao N na bon aki manga oki ni karaoia.”

I nanon aua ake I mwamwakuri iai ma baiu, ao I karauai raoi ni iangoi kamiimin te karikibwai, ao Ana kairiiri te Tamnei ae Raoiroi e na teimatoa. Inanon te tai are I koro tamnei iai i aon te kai, ao I koro naba taian taetaenikawai.

Te koro tamnei iaon taian kai e riki bwa karauau. N taai tabetai ngkana e a roko I rou te kua ao te kakaiun ao buu e na taekina aei nakoiu, “Tao, e riai bwa ko na manga moana am koro tamnei iaon te kai.”

I taku bwa ngke au ururing n te *nuuka n roro ma ieta* e kakorakora riki au ururing, I kona ni kotea au tamnei n te kai ao ni kaotia bwa e tei ibukin te taetaenikawai raa. I kunea bwa n taai ake akea iai te kakarongoa, I kona ni karaoi uoua bwaai n teuana te tai.

Karekei Uaan mwiin am Reirei

E bon aki manga reke au tai ni korotamnei iaon kaai. Te mwakuri anne e nang ni kainnanao au rabakau ni mwakuri ma baiu ma ngkai iai aorakin tena n toma nakon tabonbaiu are ngaia aei e a rereke iai ae a tiki ao anne are e riki imwiin aorakiu ae akea au namakin. Ao irarikin anne, ao korakoran mwiokoau nakon te nakoa are I anganaki e a kauarereke au tai nakon mwakuri aika uoua aikai ae te korotamnei iaon kaai ao katauraoakin taeka ni marooro.

Au konabwai ni korotamnei iaon kaai bon te bwaai ae korakora buana mairou, ma tiaki nakoia natira. Ti na riai ni kaman tia n reireiniia ngke a uarereke.

E tiku i nanou tamnein te tiim n aoti ake a tei i nanon te tawana. I iangoia are tao I kona ni korea tamnein te bitiobi ma ana tiim n teitei n te tawana ma te bwai ni mwakuri ae kabaeaki nakoia tenani man are a na katikitikia.

Kanga I nang ni karaurauai ibukina bwa ai ruaiwa te ririki imwiin are I a tia iai ni korea te tamnei n te been. Ma iai uoman raorauo aika iai naba aia tarena ao man ana kairiiri te tamnei ao a anga nanoia ni kan buokai ni korea tamnein ana tiim bitiobi n te been, ma ngaia are I moana iai au waaki, ao Turai e anganai te motirawa man te mwamwananga.

E korakora are I reiakinna mairouia raorauo ake uoman, ao ni bon arona raoi ao a raonai ngkai n au korotamnei. Ma e korakora riki te ibuobuoki are I karekea mairouia uoman natiu aika mwaane. Temanna natiu te mwaane e anai tamnein te tawana are karaoaki iai te ununiki, ibukina ae I kataia ni koaua raoi n aron au kamataata ni kaota te tamnei n te *korotamnei iaon kaai* ke te *korotamnei iaon te kunnikai* ke man *taeka ni marooro*.

Ao anne bon te reirei teuana. I kona ni korea tamneia natira n aron te bwai teuana are a tia n reiiakina ngke a uarereke.

Natira te mwaane are temanna e reke ana iango bwa e na karaoi korotamnei man taian kai, atibu, ao tabeua riki ni korea iai tamnein bitiobi ma ana tiim ni kaotia iai are a karekea kaniwangaia te buraonti ngke a riki bwa tiambion nakon au korotamnei. Ti kabanebuakai ara tai aika kakukurei ni uaia ni ibuobuoki i bon ioura.

E anai man te auti ni man tabeua bwain kabaeia aoti ake a tia n tinetina ikekei man tuai man kabonganaki i nanon te maan ae rake iaon 50 te ririki. E karaua n taetaei raoi barekaia ao e a uoti nakon te mweenga. E katinea teuana kabaeia aoti iaon temanna te aoti ae kona n tataninga ibukin ae na toka teaba i aona. E bon tei n aki kakarongoa ngke e karaua ni bairea raoi kabaeian te aoti anne nakon nnena ma ni karaoa ana korotamnei ae tawe ni kaota te bwai are riki.

Kaain rarikina e a tia n anai bwaai ni mwakuri n te oo n aroka. Ma ibuakon akanne ao iai te bwai ni karao-wain, are e a tia naba ni katawea korean tamneina.

Ao ngkanne a manga oki bwaai ake tia tia n anga-niia natira mwaane i nanon uarerekeiia. N aroia natira ake tabeman, a tia ni karikirakei aroia man bwaai ake tia tia n reireiniia ngke a nang ni uarereke. Ao ngkana tao a kabwabwakaki ara tai i aon te aba, ao e na manga roko te kauoua n tai are ti na karekea uaan ara reirei—nakoia tibura—ao tao n arona naba e na manga roko te kateniua n tai are ti na karekea uaan iai ara reirei nakoia (tibutorura).

Manga Kamaiuan ara Tarena ake a tia ni Wene n Aki Bongana

I a manga reiaikiini bwaai riki tabeua. N te tai teu-ana i mwaiin are I karaoa te korotamnei i aon te tamnei are e kairaki taekana mairouia naake a taetae i aona ake I ongo aia taeka ngke te teinimwaane ngai. E kabwarabwaraaki taekan te Willard Peaks n te korotamnei. I a tia n ongo are e kaokaki nakoia n ai aron naba are e karaoia *Te Beretitentii*. Teniua bwaai aika bubura aikai, n roko nakon te kabanea n rietata are tei ni kaitara karawa bwa kaotan te katooto ibukiia taan kairiiri n te Ekaretia.

Anne are n ruaiwa te ririki n nako. Ngke natiu te mwaane e a tia ni kairai nako Willard, Utah, ao n rawei tamnein tabon raoi taubukin maunga. Ti oki kaua rikaki ngke n te tai anne ao a na oti taian nuu riki aika bati i aontano ma baika a kakaokoro.

Imwiin ririki akanne ao I a tia ni kamarurungi arou ake I a tia ni kawenei ni kamatuui. N te moan tai ao bon te mwakuri ae moan te kanganga karao-ana. I kaotia tabeua te tai bwa N nang kerikaaki. Temanna mai ibuakoa raoraou e kaungaai man tuangai aei, “Waaki nako! Bwa a mwaawa riki taabo mai nano.”

I aki kerikaaki, ibukina ae buu e aki kariaia bwa N na karaoia. I kukurei bwa I bon aki karaoia ngkai. Tao n arona, ao ngkai n na manga karaoia riki, ao n tai tabetai ao N na manga karaoa riki au korotamnei—antai ae e na kona n ataa anne.

Au kantaninga bwa ngkana I kataia n oki nakon te korotamnei bon tiaki aron temanna are e a tia ngkoa n aki kakaonimaki nakon te Ekaretia inanon ririki aika bati ao n tiba manga iangoia bwa e na okira te nanai. E na bon iai te tai ni kainnana ibukin kaokan te namakin are e a tia ni wenemaan ma te bwai ae e bon aki bua. Aio are e buoka karekean rao-rom temanna ke uoman.

Anne teuana moan tuuan reiiakinana—reirei ni korotamnei man atatai aika a kabuta ake a ririiki n te maiu aei.

Te korotamnei are ibukin ana *Tiim te Bitiobi* e nang bon tia i nanon te tai ae waekoa. Ana korotamnei natiu i aon kaai, atiibu, ao tabeua riki a mena n te tabo n onoi biiti nakon te buraonti.

Ana korotamnei iaon kaai ma atiibu ao bwaai riki tabeua, a kaota aron te rongorongong, ao e kaota naba raoiroina nakon au korotamnei. E na riai n riki n aron anne. Aron tabonibaina aika a tibwa rikirake ma ana iango a tatauraai riki nakoia.

Ngkana tia roko n te roro are i *nuuka ieta* ti ataia bwa rii aika a kara aki kai bwaoua, tooma aika a bwai-nikawai aki rangi ni kakamwakuri ni waekoa. E na bon aki kona ni bebete kabaeen ami kauniwae ngkana kam a tia n riaon nukan am 60 n ririki—n titebo ma are e a karinanoaki riki te burooa.

E a manga roko naba te reirei anne, “Reiakina te wanawana i nanon uarerekemi; eng, reiaikina ina-non uarerekemi ni kawakin Ana tua te Atua.”⁶

Mimitongin te Atua bon te wanawana, ke, n te taeka riki teuana, te ota ao te koaua.⁷

A tia n tuangaki kaaro ao tiina bwa a na kaikawai-rakeiia natiia inanon te ota ao te koaua.⁸

Ana bwaintituaraoi te Tamnei ae Raoiroi a anga-naki natira ngke a koro aia ririki ae waniua.

“Te Tia Karaunano, are bon te Tamnei ae Raoiroi, are E a tia te Tama ni kanakoa i nanon arau, bwa e na *reiaikini* bwaai *nikabane*, ao ni kaoki bwaai *ni kabane* ni kaokaki nakon ami *ururing*, n aron are baikara ake I a tia n taekin nakoimi.”⁹

Tarai raoi taeka aika *reireini* ao n *ururing*.

Reireinaia natimi e na karekea oin kaniwangaia. Kam tuai man n reiiakinna are ngkana kam reirei ao kam reiakina riki ae bati man ami anga reirei nakon are a na karaoia riki natimi man aia kamatebwai?

Te Korotamnei iaon Ururing n Tamnei

Bon iai te kaokoro i marenan karekean rabakaun aonaaba ao karekean te rabakau n tamnei. A reiiakina anne ataein te reirei n tain te ukeuke. Bon moan te kanganga uringakin te bwai teuana are ko bon tuai man reiaikina man te moan tai.

Ao anne ae boni koaua ibukin te rabakau ni bwain aonaaba, ma n te itera n tamnei ti kona ni koreatamnein te ururing n oki rikaaki nakon are i mwaiin bungiakira. Ti kona ni karikirakei namakin ni bwaai ake ti aki ota iai ngke ti uarereke.

Te kamatenano are e koreia William Wordsworth, te tia koro kamatenano mai Buritan man, 1770–1850 e namakina te bwai teuana ibukin te maiu imwaiin te maiu aei ngke e korea ae kangai,

*Bungiakira bon ara tai ni matu ao ni mwaninga:
Ngkana ti nang uti ma Rabwatara, ao anne bon
Itoin maiura,
Ao ni kona ni bung n taabo tabeua,
Ao n roko man te tabo ae raroa:
Kanga tiaki n te mwaninganako,
Tiaki n ae te aki karabanaki,
Ma rokora ti iri naang aika mimitong
Ao mweengara, bon te Atua.*¹⁰

Ao I kanakoi rongorong o akanne man au uru-ring, man te tabo are I a tia ni kawakini iai i nanon au kiraati ae te Taetae ni I-Matang ngke I mena n te reirei.

A roko taian reirei aika moan te man bwaai aika bon riiriki i nanon te maiu aei.

Tabeman a tataninga ibukin aia atatai n tamnei aika a kairoro ibukin kamatoan aia kakoaua. E aki kona ni mwakuri n te kawai anne. Boni wirikiriki ao bannan bwaai aika a tataneiai te aba iai ake anganiira kakoauan kinakira bwa natin te Atua. Ti maeka n raroa nako ma inaomatara ngkana ti ukou-kori taian kanikina ao n tara are iaon te mwaake¹¹ ibukin bwaai aika a kamiimi ake a na riki.

Bon ngaiira natin te Atua, bwa ti uaia ni maeka ma Ngaia n te maiu imwain te maiu ae mamate. Man te tai teuana nakon te tai teuana ao te roki arei e kaukaki. Ao a roko ioura kani kaotan ataakina bwa antai ngaiira ao ara taabo ae akea tokina ni babaire ibukin bwaai. Atongnga bwa te ururing ke te reirei n tamnei, bon teuana mai ibuakon koaua are ana euangkerio Iesu Kristo e bon koaua. N ai aron kaotioti ake a roko ngkana ti anga reirei.

I a tia n te taina n ongo ana taeka Beretitenti Marion G. Romney (1897–1988) ae kangai, “I ataia n tainako ngkana I kairaki iroun te Tamnei ae Raoiroi ngkana I taetae ibukina bwa iai n tainako te bwai teuana ae I karekea man te bwai are I taekinna.”

Te Uea E tuangiia unimwaane:

“Kam aki kanakoaki bwa kam na reireinaki, ma kam na reireiniia natiia aomata bwaai ake I a tia n angani ngkami man mwaakan Tamneiu;

“Ao kam na reireinaki mai i karawa. Kam na kata-bui ngkami ao ane kam na kakabwaiaaki man te mwaaka, n aron are a na kona n anga n aron are E taekini.”¹²

E ngae ngke uaan te rairannano e aki bati n tau ibukiia mitinare, ao ma mwaakan te tamnei e roko irouiia ao nakon te Ekaretia ibukina bwa a reiakinna rinanon aia anga reirei.

Te beretitenti n te kooram ibukiia riikan e na mena n te kauntira ao n reirei nakoia tenan riikan.¹³ Te beretitenti n aia kooram unimwaane e na reireiniia kaain te kooram ni kaeti nakon berita aika tabu.¹⁴

Bauro e tuanga Timoteo, “Taekan bwaai ake kam a tia n ongo ibuku mai ibuakon kakoaua aika bati, titebo ma are e karaoaki naba nakoia aomata aika kakaonimaki, are a na boni kona naba n reireiniia naba tabeman.”¹⁵

E kamataata n ruaiwa te taeka ae e kanga te anga reirei n riki bwa oin kaniwangana:

“Ko na riki ngkoe ngkanne bwa te tia reireiniia tabe-man, tiaki ngkoe ae ko na reireiniira? te mwaane ae te tia kabwarabwara ngkoe ae ko riai n aki iriira, ko na bon aki iriira?

“N aron ae ko taekinna bwa e riai n aki karaoa te wenenibure te aomata, ao ko na bon aki karaoa te wenenibure?”¹⁶

Te Kan Karekea te Reirei

N te bong teuana ao I a karekea te reta ni kabwarabure, are I a bon tataneiai iai ni kakarekea i nanon taai aika bati. E roko mairoun temanna ae I aki kina. Te reta aio e tuangai aron ana namakin ae buakaka ao ni un kaain te ekaretia arei are e a tia n reke iro-una inanon te tai ae e nang ni maan ibukiu ibukin au marooro are I a tia ni karaoia. Bon te bubuti ibukin te kabwarabure.

Moan te waekoa ngai ni kabwarabure. Mwiokoau bwa te tia karaoi bwaai aika uoua n anga te taetaeni-kawai ao te taekina te kabwarabure.

Inanon koroboki aika tabu ao a nang ni mwaiti bwaai ake a kona n taraaki n te aro bwa a na kaota iai “matoatoan”¹⁷ aia reirei burabeti ao abotoro ibukiia kaain Iteraera ao ibukiia I-Nibwaite. Moan te bebeti te aki kani butimwaea te tia reirei are ngkai ao taian reirei. Ao bon akanne ngkoa raoia burabeti ao abotoro mani moan karikani bwaai.

Aio ngkanne teuana te reirei mai ibuakon ake wanua rongorong o ake e karaoi te Kristo ibukiia aomata ake a na kakabwaiaaki:

“Kam na kakabwaiaaki, ngkana aomata a na kaota aron aki kukurein nanoia iroumi, ao ni karaoa ae aki riai nakoimi, ao n taekin ni kabane nakoimi mwa-kuri aika buakaka ake kam a tia ni karaoi, ibukiu.

“Kam na kimwareirei, ao kam na kaota riki te kukurei ae korakora: ibukina bwa e na bati riki ami kaniwanga i karawa: n te aro bwa a na karaoa ae aki riai nakoia burabeti ake i mwaimi.”¹⁸

N te aro are kam bon kantaningaia n aron taekan reeta ni kabwarabure akekei ae kangai, “I aki kona n ataia bwa e aera ngkai kam kainnanao ataakin ae n na namakina te aki mweengaraoi n nangi ni bure.” Ao ngkanne, imwiin aia kekeiaki ni kan karekea uniia, ao e a moanna n roko ataakin te koaua ibukiia aroia aomata, man ana kairiiri te Tamnei ae Raoiroi, ataakin bukin rikiiia ao namakinan mwiin te bwai are e a tia n riki. Ao n tokina ao a roko bwa noora ao a na ataa bwa e aera ngkai te euangkerio e bon tiku n arona.

I taekina teuana ma ibuakon bwaai aika a na kara-oaki. Ao e na bon roko te titita n nooria bwa e aera ngkai ti tabeaianga ibukin kakaawakin tikuia tiina ma natiia n te mweenga. E bon ataia raoi ae akea te mwakuri ni ibuobuoki ae titebo ma kamoamoakin te bitaki ae ti teutana nakon te rikirake are roko rinanon te nakoa n tina ae e kakaawaki nakoia tabeman. Ke tao e na kainnanao bairean are e na riai n reke iroumi te reitaki ma aron aia konabwai aomata ke n reitaki ma te korotamnei, te taetae, ma taian anene ao a bati riki ke bitaki aika uarereke inanon bootaki. Bwaai akanne ni kabane a bane n rin inanon—te tai raoi—ibukin ae a bane n roko n te raoiroi ae akea tokina are e roko man reireinakiia ataei.

Akea riki te reirei ae titebo, ma bwaai aika a na reke mairoun te tamnei, ke ni kamoamo a riki nakon ana reirei te tina nakoia natina. Tao te tina e na namakina ae aki tau ana kamatebwai ibukin koroboki aika tabu ibukin ae e korakora tabena n reiakiniiia ana utu. E na bon aki kona n reke irouna te kaniwanga ae e uarereke.

Ngke e karaoa ana marooro n reirei Beretitenti Grant Bangerter ma te Beretitenti ae Joseph Feilding Smith, are ngaia are e tabe ni karaoa mwanangana ni mwakuri bwa te mitinare i aon Brazil. E tabe n ongora te titita ae Bangerter ngke e a taku naba, “Beretitenti Timiti, I a tia n tabeakina kaikawakiia natira ao e bon tuai man reke au tai n riki bwa te tia karaoi koroboki aika tabu n ai arona. E kona n reke rokou ma Grant n te abanuea are tiretio?”

Te Beretitenti ae Smith e karaua raoi ni iangoia ma te karaaurau ao n te tai ae aki maan ao e taku, “Ngaia, tao ko na umuna te bwaai ibukina.”

E na nang ni matoatoa kaboraoan uakoraan te bitaki ae uarereke nakon te rikirake n tamnei are e na karikirakea inanon te tai ae maan n akea te ibuobuoki nakon buuna ngkana e reireiniiia natina. Ao ngkana e ataa taekan ni kabane te euangkerio, ao e bon ataia ae aki kona ni karietataki ngkana akea ngaia.¹⁹ Iai ana kantaninga ae tamaroa bwa e na

kairiia bwa taan ongora, ao buuna ae iai mwiokona n reireiniiia natiia.

Kakabwaia nakoia Taan Reirei

Ao ngkai, iangoa te berita aio:

E taku bwa ti na riai n anga reirei ma te wanawana ao Ana akoi e na mena iaora [te tia reirei], n te aro bwa ngaira [te tia reirei, te tina, te karo] e na karaoaki te kaetieti ae kororaoi riki n te koroboki, n tena n tua, n te reirei, tua n te euangkerio, ni bwaai ni kabane ake a kaoti nakon abanuean te Atua ake a bongana ibukira [te tina, te karo] bwa ti na riai n atai.²⁰

Kam na riai riki n ataa te berita nakon te tia reirei nakon riki are kam na ataa te berita nakoia ataei n te reirei.

“Kam na reireini ngkami te wanawana ao au akoi e na mena iaomi [bwa antai aika a na reireiniiia natiimi ke kaain te Moanrinan, te Reirei n Taabati, Aine aika Kairake ao Mwaane, kaain te nakoanibonga, kaain tieminari, kaain te Bootaki n Aine],” are kam na kona n atai:

“Ibukin bwaai ake i karawa ao i aon te aba, ao iaan te aba; bwaai ake a bon tia, bwaai ake a tia ni karaoaki, bwaai ake a na roko ao n nako n te tai ae kimototo; bwaai ake ni mweengara, bwaai ake itinainiku; taian buaka ao namakin n nanououa ibukin tenan aba, ao taian moti ake ti anga i aon te aba; ao taian rabakau naba ibukin aba ao ibukin abanuea—

“Bwa ngaira [ake ti anga reirei] ti na kona n katauraoi nakon bwaai ni kabane ngkana E na manga kanakoiria riki ni karababai nakoara ake E a tia ni weteira nako iai ao n tia n anganira naba te kariaiakaki ni karaoa te mwakuri ni mitinare are ti na riai ni karaoia.”²¹

E taetae ni burabeti Bauro nakon Timoteo te teei, “bwa n te kabanea ni bong ao a na roko taai aika nang ni kakamaaku.”²² ao E kangai, “Aomata aika buakaka a na kakorakora te kaririiaki ni kan karaoa ae buakaka ao ni buakaka riki, ni karaoa te kekeweiiia aomata, ao ni bon kekeweia naba.”²³

Ma ti na bon kona n rau. Ao raura bon man reireinaia natira:

“Kam na riai ni kataneiaia te tei arona are ena riai ni karaoia: ao ngkana e a unimwaane, ao e na bon aki kitanna.”²⁴

Ao Bauro e reireina Timoteo:

“Reitanako karaoan bwaai ake kam a tia n reireinaki iai ao mani kakoaua raoi, ao man ataia raoi ba kam a tia n reiakini;

“Ao ngkana arona bwa te *teei* e a *tia n atai koroboki aika tabu*, are a tia ni kona ni kawanawanako nakon te kamauiaki rinanon te onimaki n rinanon Iesu Kristo.”²⁵

Aio bon Ana Ekaretia Iesu Kristo. Bon Ana Ekaretia. Bon Ngaia ara Katooto, ao ara Tia Kaboiira. Ti a tia n tuangaki bwa ti na “katootonga maiuna.”²⁶

Boni Ngaia aia tia reirei ataei. Ao E tuangiia Ana reirei i Ierutarem bwa a na “kamauiua ataei ake a kainnanao, ao n aki tukiiia nakoina, ma a na kanakoiia nakoiu: bwa boni ngaia uean karawa.”²⁷

Ao ni bukinan karaoan ana mwakuri te Tia Kamaui i buakoia taian Nibwaite, ti kona n noori ake a raba i Nanon tamneina nakon riki taabo tabeua:

“Ao e koro bukina bwa e tuangiia bwa natiia aika uarereke a na riai ni kaikawaaki raoi.

“Ma ngaia are a uotia natiia aika uarereke ao ni katekatekaiia raoi i aontano irarikina ni katobibia, ao Iesu e teirake n tei ibuakoia; ao aomata aika uanao a kauka kawaina ni karokoa ae a bane n roko irouna. . . .

“ . . . E tang, ao aomata aika uanao a kaoti mwiin taian rekooti, ao mani uotiiia natiia aika uarereke, temanna imwiin temanna, ao ni kakabwaiia, ao man tatara nakon Tamana ibukiia.

“Ao ngke e a tia ni karaoa aei ao e a manga tang riki;

“Ao e taetae nakoia aomata aika uanao, ao n taku nakoiia: Taraiia natimi aika uarereke.

“Ao ngke a taraia ao a teke mataia n otan karawa, ao a noora karawa n uki, ao a nooria anera aika a ruo mai karawa ribuakon te ai; ao a ruo nako naano ao mani katobibia ataei aika uarereke, ao a katobi-biaki kanga ai aron te ai; ao anera a karaoa te mwa-kuri nako aoia.

“Ao aomata aika uanao a bon noori ao n ongo ao ni kaoti rekooti; ao man ataia ae a koaua aia rekooti ibukina ae a boni bane n noori ao n ongo.”²⁸

I ataia ae e koaua te rekooti arei. I kaota te koaua I bukina ao man kakabwaiia ngkami ni kabane ake kam a reireiniia ataei n Arana.

From an address given at a Brigham Young University Education Week devotional on 17 August 1999 (tara *Ensign*, Beberuare 2000, 10–17).

BWAAI AIKA A NA TARAANKI

1. Aramwa 37:35.
2. Doctrine and Covenants 68:25.
3. “The Bishop and His Counselors,” *Ensign*, Mei 1999, 57.
4. Doctrine and Covenants 84:85.
5. Doctrine and Covenants 84:88.
6. Aramwa 37:35.
7. Doctrine and Covenants 93:36.
8. Doctrine and Covenants 93:40.
9. Ioane 14:26; e katuruturuaki n te man ae raii.
10. “Ode: Intimations of Immortality,” stanza 5
11. Iakobwa 4:14.
12. Doctrine and Covenants 43:15–16.
13. Tara Doctrine and Covenants 107:85.
14. Tara Doctrine and Covenants 107:89.
15. 2 Timoteo 2:2.
16. I-Rom 2:21–22; e katuruturuaki n te man ae raii.
17. Tara Ioane 6:60; 1 Nibwaai 16:2; 2 Nibwaai 9:40; Ereman 14:10.
18. Mataio 5:11–12; tara naba Ruka 21:12; Ioane 15:20; 3 Nibwaai 12:12.
19. Tara Doctrine and Covenants 131:1–4, 132:19–21.
20. Doctrine and Covenants 88:78; e katuruturuaki n te man ae raii.
21. Doctrine and Covenants 88:79–80.
22. 2 Timoteo 3:1.
23. 2 Timoteo 3:13.
24. Taeka n Rabakau 22:6.
25. 2 Timoteo 3:14–15; e katuruturuaki n te man ae raii.
26. 1 Ioane 3:7.
27. Mataio 19:14.
28. 3 Nibwaai 17:11–12, 21–25.

RAONAKIIA ATAEI INANON KARAOAN AIA BABAIRE

15

IANGO TABEUA IBUKIN WAAKINAN TE REIREI

Ni kaineti ma oin kainnanom ao arom tabeua, ira teuana ke ae e raka riki man taian kaoti aikai.

- Ni warekan bwaai aika a oti inano ake kam na riai ni karaoi, ao Unimwaane M. Russell Ballard e anga aua katautau aika a na buoki ngkami “kam na riai ni katea kamatoan te onimaki n te mwee-nga ao . . . kam na riai ni katauraioia ataei aika uarereke bwa a na riai ni itiaki ao n nako raoi aia waaki ao man riai n aki bareka aia iango, ao n tau n rin n te tembora.” Kam na manga rinanoi ana katautau aikai ao ngkanne karaoi ami babaire aika

onoti nakon irakin katautau aikai inanon mwee-ngami.

- Iangoi taian babaire are a na kona ni kaitibo ma ngaai natiimi n tatabemaniia nako n te reirei, n te mweenga, ao taabo riki tabeua. Iangoa ae ko na kona ni karaoia ni buokiia ni katauraioia n tatabeman ataei ni karaoi aia babaire aika raoiroi.

TE MWIOKOAKI IBUKIN TE WAREWARE

Wareki raoi koroboki aika inano. Ngkana ko a tia ni mare, wareki ao marooroakin bwaai aikai ma buum.

N ARON URAN TE AI AE AKI KONA NI KATOKAKI

Te Unimwaane M. Russell Ballard
Man te Kooram n Abotoro ake Tengaun ma Uoman

Kukurein te Mare n te Tembora

N tabetai ao e reke au tai ni karaoa mwakurin te tembora ngke iai uoman aomata kairake aika tau ake a mareaki ao ni kabaeaki i nanon Ana auti te Uea. Aikai n tainako taai aika a nang ni kakaawaki riki ibukin te utu ao raoraora. Te namakin n tai akanne bon aron kaotan am tangira man am taetaenikawai ni kaota koauan renganan te kukurei are iaon te aba ao te kimwarerei ae akea tokina are a nooraki ni mataia tiina aika onrake n te -rannimata ngke a bon kabanea nanoia n tataro ibukin te bong arei. Kam na kona n noori naba ni mataia kaaro ake a tia ni karaoia, n te moan tai inanon namwakaina aika bati, ni iango ibukin te bwai teuana riki irari-kin are ti na kanga n tataro ibukin bwaai ni kabane. Mani bon arona ao n tainako ao kam na noori ni matan te aine ae te tia mare ao te mwaane ae te tia mare ake a tia ni maiuakina te koaua nakon reirein te euangkerio, ao man totokoi taian kariiri ake a roko man te aonaaba. Iai te kawai teuana ae kakaawaki, ibukin kakoauan te namakin ae e tauraoi ibukiia naake a tia n teimatoa n tiku ni itiaki ao n aki bareka aia iango ao n nako raoi aia waaki.

Anuan te Katei e aki Bibitaki

Angiia mwaane aika kairake ao aine a bon aki kona n tuuki taian kariiri ake a roko man te aonaaba ake a rotaki iai man taian rongorongo aika buakaka ao man aki tabeakin aroia aomata bwa a raoiroi ke a bubuaka. Ao Rutibeero e a reitanako te buaka ae buakaka man korakora iai te iowaawa ibukiia aomata aika kairake ao aika a unimwaane, ao man rikirake mwaitiia ake a ikoaki ao ni mate n te buaka. N aron anuan te aonaaba kanga aron te tano are ukakinako n te rereua. Are e a bon tia n teuana te tai n aki ongo te aba ke n aki butimwaeaki ao ngkai e a riki bwa ai te tabo ae tabangaki. Aron tarataraan te aonaaba e a tia n nang ni korakora te bitaki iai n te aro are naake a tia n rinea ae a na riai n iri nanon tuua nakon katein anuan maiura n te aro ae riai a nooraki bwa a nang ni kamimi, e ngae ngke a kuri ni kan kakoaua nanoia ni kawakinan ana tua te Atua.

Ma teuana te bwai ae koaua: bwa e tuai ni bitaki te tua. Ti na riai ni kakoaua bwa a na akea te kairua ibukin anne. Bwa te eti bon te eti. Ao te bure bon te bure, n aki tabe bwa wanawanara ngaiira ni kona ni karaba te onimakinaki ke ni kaeta raoi te tua. Ti kakoaua karaoan te itiaki imwaiin te mare ao te onimakinaki ae akea tokina. N aron are bon anuan maiura bon koaua raoi ibukin te koaua. E tara n ae e kaeti nakon a na iango te botanaomata ke ni boboto

iaon baika a na riki ke bwaai aika a na karaoaki. Bon akea nanon ae e na marooro te aba i aona ke ni marooro i aon tabeua aron ana waaki te euangkerio.

Katean Kamatoan te Onimaki i nanon Mweengara

E korakora kainnanaokiia kaaro ma tiina, taan kairiiri, ao taan reirei ibukin buokakiia ara kairake n reiakina ataakin, te tangira, kakaawakina, ao ni maiuakina aron te euangkerio. A na riai kaaro ma tiina ao kairake ni uaia n tei n totokoa ana mwakuri ni wanawana ao ni mwamwaana te aba teuare e buakaka. Ma ti na bon ti riai n nangi ni mwakuri korakora, ni karaoa te bwaai ae e na iai mwiina ae tikiraoi, ao n riai ni iai nanora ae korakora ni kan karaoa te mwakuri ni maiuakina te euangkerio n arona n ana mwakuri ni urua—ma ngaiira.

Moan te korakora kataakira ake i mwaiira. Inanon te kanganga ao rabwatara aika mamate bon ibukiia naake ti tangiriia. I kona ni karaoi katautau ibukin aua kawaira ake ti na kona iai ni katea kamtatoan te onimaki inanon mweengara ao e a moara riki ni katauraouiia ara kairake n te aro bwa a na itiaki ao n nako raoi aia waaki ao man riai n aki bareka aia iango, ao n tau n rin n te tembora.

Ti na riai n Reireiniia Ataei taekan te Euangkerio

Te moan ni bwai bon rongorongon te euangkerio. Te bwai ae moan te kakaawaki, bon rongorongon bitakin te maiu are I a tia n ataia ibukin te rabakau are ngaiira raoi natin te Atua Tamara ae Akea Tokina. Tiaki n ae ti te reirei ae koaua, ma bon te maiu n tamnei ae onrake n te korakora. E taku te Tia Kamaiu imarenan Ana tataro ae moan te mwaaka, “Ao aio te maiu are aki toki, te ataiko ae te Atua ae ti temanna ae koaua, ao Iesu Kristo, ae Ko kanakomaia” (Ioane 17:3). Ti na riai n ata Tamara are i Karawa ao n ata naba marenara ma Ngaia ngkai bon Tamara ao Atuaa ao ti na riai ni kakaia nanon te maiu aei ao ni iai ara kantaninga nakon te maiu ae e na roko. Ara utu a kainanoa ataakin ae E bon koaua, ao bwa bon ngaiira Natina mwaane ao Natina aine ao ara bwai ni kabane bon mai Roum, ngkai ao n aki toki. Kam na riai ni kawakini ngkami man te rabakau arei, ao e na tara n ae e na uarekeke aia taratara kaain te utu ibukin bitakin te taratara ae buakaka ao a na tara n ae a na tara riki te Atua ma maiuna (tara Warekaia Iteraera 21:8).

Ti na Kamaiauaki man te Berita ae Tabu, ao Tiaki man are ti Karekea

Ti na bon riai ni kainnanao te karaaurau ni iango i nanora n aron mwaakan te koaua ibukin ana euangkerio Iesu Kristo ni kabotauaki ma aroia ngkoa aia bakaatibu bwaonia. Ti na riai ni uringa te tai are

bwaka iai Nauvoo i nanon Tebetembwa te 1846 ao n aki konai moan bwaai ake a na riki n taabo n rianna ibukiia Aomata aika Itiaki. Ngke e a roko te rongorongon i Winter Quarters, ao e waekoa Brigham Young ni weteiia taari ni kabane. Ao imwiin are e a tia ni kama-taata te bwai are e na riki ao e kauringiia ibukin koroboki ae tabu are e karaoaki i Nauvoo Temple n ae bon akea temanna are e kan roko, e na riai n aki taraaki bwa tera arona ngkai akea arona, are tao e na katu-kaki n aki tabeakinaki, ao aikai ni kabane ana kakaewenako aika kamimi nakoia:

E taku, “Aio ngkai te tai ni mwakuri.” “*Ti na riai ni kariaia te ai ibukin te berita ae tabu* are kam a tia ni karaoia n ana Auti te Uea, *bwa e na ura inanomi, n ai aron te ai ae aki kona n toki*” (To the High Council at Council Point, 27 Sept. 1846, Brigham Young Papers, Historical Department Archives, The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints, 1; n raonaki n te man ae raai). Inanon tabeua te bong, iWinter Quarters n te tai ae a nang akea iai amwarake, ao a mwaiti tena ni uakon (wagon) ake a kaea mainuku bwa a na kamaiuia Aomata aika Itiaki ake a mena n aia kaembwa i etan te Mississippi n te tabo ae akea iai kanaia.

Ti aki toki n ongo aron marakiia ao aia teimatoa n anga karea ni boong akekei Aomata aika Itiaki, ao man titiraki nakoiria, Bwa a kanga ni karaoia? Ai bon terana are e a kona n anganiia te korakora? Iteran kaekana e reke man ana takea aika nang ni mwaaka Beretitenti Young. I nanon boong akekei ao Aomata aika Itiaki ni boong- aika Kaitira a bon tia ni karaoi berita aika tabu ma te Atua, ao berita akana tabu akanne a ura i nanora n ai aron te ai ae aki kona n toki.

N taai tabetai ao ti rotaki n te kariiri n te aro are ti kariaia bwa e na kairiiraki nakon ae riai maiura nakon riki are ena kairaki man te berita ae tabu. E bon aki kona n ae n tainako e na reke ara tai ni maiuakina aron te euangkerio ao n tei ibukin te koaua ao man kakoauan manga Kaokakin Bwaai. E bon ririiki are e aki rereke te tai n tibwaua te euangkerio ma tabeman. E aki kona n ae nang rereke naba ara tai ni butimwaea te Nakoa inanon te Ekaretia, e a moara riki teuana are e na kona ni karababai ara konabwai. Reken ara tai ni buokiia tabeman n anga aika riai, n aron are tia tia ni berita iai bwa ti na karaoia, a bon aki bati n roroko n taai aika riai. Ao maiuakinan te mwaaka n tamnei e kona n roko ngkana ti kawakin ara berita aika tabu. Ngkana ti tara aron maiuia Aomaa aika Itiaki n taai akekei, ao ti nooria bwa aia berita aika tabu bon oin korakoraia ae moan te kakaawaki inanon maiuia. E bon tau korakoran karaoan aia katooto ao aia koaua ni karaoa te mwakuri ni katooto ae riai are a na katootongnga te roro imwiin te rorona ibukiia natiia.

Ti na Reireiniia Natira aron te Aro ae Riai

Ngkana a ikawai natira, ao a na riai n reireinaki rongorongoi mai iroiua aia karo ma tinaia bwaai ake a na kaineti raoi ao n ota bwa bukin terana ngkai e riai ao e aki riai. A na bon riai kaaro ma tiina n reiakinia natiia bwa a na aki mataku n tamnei ke ni wareki karaki aika bwaitingako. Kairake ao natira a na riai n ataia mairouia aia kaaro ma tinaia bwa bwaitingako n aekaia nako bon ana bwai ni kamwane te riaboro; ao e na bon iai korakorana nakoia n te aro are a na nanobaba iai, ao e na bon urua naba tamnein te aomata. A na riai naba n reireinaki bwa a na aki kabongana taetae aika buakaka ao n aki kabongana aran te Uea n ae akea manena. Taian manikangare aika aki riai ake e a tia n ongo te aba a na manga aki kaoki-okaki. Ti na riai n reireiniia kaain ara utu bwa a na riai n reireiniia kaain ara utu bwa a na riai n aki ongora n anene are a na karioa te iango ae buakaka. Kam na riai n taetae nakoia ni kabane ni kamataata raoi taekan bwaika aki riai ao n reiakina taekan te euangkerio ni kaeti ma aron te itiaki. Ti na riai ni kariaia te rongorongoi aei bwa e na roko mai iroiua kaaro ao tiina n te aro ae riai man te mweenga. A na riai kaain te utu n atai tuua ao ni kakorakoraaki nanoia n te tamnei n te aro are a na kona ni kawakin. Ao ngkana a karaoaki kairua, ao ana Mwakuri ni Kamaiu ae kamimi te Uea are Iesu Kristo ana riai n ataaki man butimwa-eaki n te aro are karaoan waaki aika kanganga a na rinanon bwaninin te rairannano, te kabwarabure ao te kantaninga ae teimatoa are a na kona ni kare-keaki ibukin taai aika a na roko. Ti na bon riai ngaiira n tatabemaiira nako n aki barannano ao ni bubuti ibukin te utu te maiu are akea tokina.

Ma e ngae n anne, ao a nang ni mwaiti kaaro ma tiina inanon te aonnaba ni boong aikai are a tia ni bwarananoia man te mwiokoaki n reireini kakaawakin bwaai aikai ao tabeua riki reirein te Ekaretia nakoia aia utu, ni kakoaua ae iai tabeman ae a na kona ni karaoia: n aron te kurubu n aomata ae ti te rorona, te reirei, taan kairiiri n te Ekaretia ao taan reirei, ke taan kanako rongorongoi. A reirei n taai-nako natira, ao a kaoni aia iango ma nanoia n aia namakin ao mani kina te koaua are e na korakora kakaawakina nakon are bon aia waaki i bon iroiua.

Ti na Kakorakoraia n Tatabemaiira Nako ni kaitara te Buakaka

Tariu ao mwaaneu, ti na riai n anganiira te kaetieti i bon i marenara n tatabemaiira nako ao ni karina te onimaki ae nano i nanora ni kakorakoraia ma te ninikoria ni kawakin tuua ake inanon te aonaaba ae aki kona n toki iai rikiraken te buakakaa. Ti na riai n

taua ma nanora n rairaki nakon ana euangkerio Kristo n te aro are te ai ibukin te berita ae tabu e na ura inanon n ai aron te ai ae aki kona n toki. Ao te aekaki n onimaki anne are ti na riai iai ni karaoa ae riai n teimatoa ni koaua ao ni itiaki.

Itoman n te Taetaenikawai ae Tabangaki ma Natimi

Te kauoua bon te itoman n te taetaenikawai. Akea riki te bwai ae kakaawaki nakon te itoman i marenaia kaain te utu nakon, te itoman n taetaenikawai ae tabangaki. Aio are e moamoa koauana ibukiia kaaro ma tiina ake a kataia n reirei koauan moan tuua ao aron te aroaro ae riai nakoia natiia. Aron ara konabwai ni ibuobuoki ma ara kairake—ao tao ae e moara riki kakaawakina, bwa kam na riai ni kakauo-ngo raoi riki nakon tabeaiangaia—are e bon moanaki iaona katean te itoman ae nakoraoi. Terana are ti nooria n tainako n te mata ao n namakinna inanon e na bon kaota riki te itoman n te taetaenikawai ae raoiroi nakon are ti na ongo ke are e na taekinaki. Aio ngkanne te taeka nakoimi natira : Kam na riai ni bwaina te karinerine nakoia ami kaaro ao tinami. Kam na riai naba n rabakau n ongora, ao e a moa-moa riki n ongora nakon ana taeka ni ibuouoki tinam ma am karo ao nakon ana kairiiri te Tamnei. Ti na riai n taratara raoi ao ni karekei taai n reirei aika onoti ake aki toki n ririki inanon aia itoman ara utu, ao ti riai naba ngkai ni karekei ara iango aika raraoi ibukin karaoan bootakin te utu n te tairiki n tainako n tairikin te Moanibong.

Iai taai ae e kona ni korakora iai te itoman rinanon karaoan n tainako tataron te utu ao rinanoan kamate-bwaiian koroboki aika tabu n te utu. Koroboki aika tabu a na buoka kabwarabwaraan kakaawakin nanon te utu ma a ana kouru, ao ngkana ti uaia n taetae ibukin bwaai akanne ao e na nang ni buokiia kaain te utu n ataia ae a na namakina te kukurei ao te koaua i bon iroiua, kam na riai n teimatoa ni itiaki, ao n onimakiniko-i bon iroum. Ni kabane aikai a na riai raoi ni karekea te tai, ai ngaia are ti na riai ni uaia ni karaoa ara ibuobuoki ibukin are a na iratai ara tai n terewition, iratai ara tai n tamnei, ni witeo, ao n takakaro n te witeo, ao ni mena i aon te Intanete, ke n anganaki te kariaiakaki bwa ti na riai n aki-ira-a na waaki ni kakukurei mweengara.

Kaaro ma Tiina ao Taan Kairiiri a Rin n te Kakarabakau

Te kateniua bon te mwakuri ni katoka te bwai ae na riki. Bon mwiokoia kaaro ma tiina n rin ni katoka te bwai are e na riki ngkana a nooria bwa iai rinerine ae a tia ni bure karaoakiia. Anne e aki nanonaki iai are kaaro ma tiina a na anai mai iroiua natiia bwaintituaraoi aika kakaawaki ibukin te rinerine. Ibukina ae

karaoan te rinerine bon te bwaintituaraoi mai iroun te -Atua, Ao n tokina ao te rinerine are a na riai ni karaoia, a na terana aroia iai, ao bwa terana are a na kakaoua are e na bon riki bwa aia bwai n tainako. Ma ibukin ae ngkai ngaiira kaaro ma tiina ao ti na riai ni kakoaua raoi bwa a na bon riai raoi n atai aroia aika a riai ao n riai n atai mwiin bwaai ake a tia n riki nakoiia ni maroroakin aia kairua ake a tia n riki ngkana a na rimwiin aia reirei aika n nang ni kairua. Kam na riai ni uringnga, bwa bon akea te bwai ae aekakin aei ae ai aron te tua ae aki kariaiakaki iaan te tua n te mweenga. Taian tamnei, maekatiin, terewition, witeo, ao te Intanete, ao tabeua taabo ni kanako rongorongong a bon bane ni mena ikekei ao a tauraoi nakon te tangoaki ao man ti kona n anaaki ngkana e riai ibukin kakukureiakiaia te utu. Kam na riai ni kariki mweengami bwa taabo aika rau ao n raoiroi. Kam na riai n aki kataia ni kariaia a na mwakuri te buakaka bwa e na kabuakakai anuan maiumi n tamnei. Kam na riai ni bwaina te akoi, te iango raoi, te nimamanei, ao n rabakau ni iango raoi ibukia tabeman bwa a na aki un n te bwai are kam taekinna ao e na kanga aromi n tatabemaani ngkami. Ao ngkanne a na kouru te utu e boto iaon ana mwakuri te euangkerio are e na kabebetei karaoan babaire aika raoiroi.

Ti tebo moan tuua aikai ma ake a kaeti nakoia taian bitioibi, taan reirei, ao tabeman riki taan kairiiri n te Ekaretia n aron are kam karaoia n ami mwakuri ni ibuobuoki nakoia utu. Kam na bon aki kona ni karaoa te bwai ae akea nanona n aron are mai irouiia naake kam a tia ni mwiokoaki bwa kam na karaoi rinerine aika kam na tabeaianga iai ibukin moan tuan ao karaoan te aro ae eti ao ae e bure. Ngkana iai temanna mai ibuakoia ara kairake are e tei i nukan te maiu aei ibukin te aro ae e eti ke ae e bure, e kuri n ae n tainako ao e na iai temanna—te karo ma te tina, te tia kairiiri, te tia reirei—are e na kona ni karaoa ae tamaroa man riai n rin n te kakarabakau ni katoka te bwai ae na riki man te tangira ao te akoi.

Riki bwa Katooto aika Tamaroa nakoia Natira

Te kaaua ni katooto. Ti tebo ma ai aron te tia ieie ae koro kuana ni kakaea kawaina n rinukan taari ae akea mabena ao bwain kairan te kawai are te kam-bwati, ao are e kuri naba ni kanganga ibukia natira ao kairake bwa a na kakaea kawaiia rinanon taarin te maiu n akea te tia ibuobuoki ibukin karaoan te katooto ae raoiroi. Ti aki kona ni kantaningaiia bwa a na kona n totokoi bwaai akana aki riai akanne ngkana a nooria aia karo ma tinaia n aki karaoa ae riai nakon moan tuua ao kam aki kona ni maiuakina te euangkerio.

N aron ae ngaiira kaaro ma tiina, taan reirei, ao taan kairiiri, bon oin mwiokoakira bwa ti na karaoa

ae moan te korakora, ara katooto i bon iroua ibukin te korakora ae raoiroi, te ungannano, te anga karea, kam na anga ami tai ni ibuobuoki, ao kam na riai n taotaonakinanno. Aikai anua ni maiumi ake a na buokiia ara kairake n taua te kai ae te biti ibukin te euangkerio ao n teimatoa n tiku i aon te kawai ae eti ma n irariki.

Maiuakina te Euangkerio E na Buoki Ngkami n Aki Karaoi Kairua

Tera ngke I kona n tuangkami ngkana kam tabeakina riki ami iango iaon rongorongon, te itoman n te taetaenikawai, n rin te taetaenikawai n te aro are a na akea te bwai ae na riki, ao karaoan taian katooto e na bon aki toki n tainako ni karekea te utu ae kororaoi ma natimi aika kororaoi ake aki kona ni kararoia man ana mwakuri te euangkerio. Ao anne, tiaki te kanganga, ao tiaki bukina naba. Ma utu ake atai aikai, taian reirei, ao ni maiuakina moan tuan te euangkerio ao a na mwakuri a na tara riki n ae e na reke nakoiia te maraki ibukin karaoan kairua aika korakora. Ngkana e a maan katean tamnein te itoman n te taetaenikawai ae riai ao ngkanne e na bon iai te katooto ibukin te kakaonimaki, n te aro are e na nang ni bebete te uaia ni mwakuri ni ibuobuoki ibukin oin ara kanganga nako ao ni mwakuri rinanon bitaki aika riai ake a na kaka-bwaiaia kaain te utu ni kabane.

Kam na riai n Ongora nakon ana reirei ae kakaa-waki te Uea ae Beniamina:

“I aki kona n tuangkami bwaai ni kabane ake [kam] na bure iai; bwa a bon mwaiti aanga ma kawai, ao a mwaiti riki ake I aki kona n uring.

“Ma I kona n tuangkami aio, bwa ngkana [kam] taratarai ngkami, ma ami iango, ao ami taetae, ao ami boraraoi, ao ni kawakin ana tua te Atua, ao n teimatoa n onimakina are kam a tia n ongo ni kaeti ma rokon ara Uea, ni karokoa tokin maiumi, ao a na bua tamneimi.” (Motiaea 4:29–30).

Tariu ao mwaaneu, ke e mena ana kakabwaia te Atua iaora n tatabemaniira nako n te aro are te ai ibukin ara berita aika tabu a na kona ni ura inanora n ai aron te ai ae aki kona n toki. Ti na riai ni katauraoi nanora aika itiaki nakon kabouan ara berita aika tabu ni katoa wiiki n te tai are ti kana iai te toa. N te aro are ti na karinea te Uea ao ti na nang ni ingainga ni karaoi tibwangara inanoni boong aika a kakukurei n tainako, ni katea Ana Ekaretia man kamatoatoai nanoia ara utu bon au tataro n nanorinano.

Te taetaenikawai mairoun Unimwaane Ballard inanon Eberi 1999 n te maungatabu ni kabuta ibukin te Ekaretia (tara te Ribooti n te Maungatabu, Eberi 1999, 111–15; ke *Ensign*, Mei 1999, 85–87).

TE TATARO N TE UTU, KAMATEBWAIAN KOROBOKI AIKA TABU N TE UTU, AO BOOTAKIN TE UTU N TE TAIRIKI

16

IANGO TABEUA IBUKIN WAAKINAN TE REIREI

Ni kaineti nakon oin kainnanom ao arom tabeua, ira teuana ke ae e raka riki man taian kaoti aikai.

- Ngkana e kakaraoa te tataro n te utu am utu ae teimatoa, kamatebwai ni koroboki aika a tabu n te utu, ao te tataro ni utu n te tairiki, tataromwaaka ni iangoi kawai ake ko na karikirakea iai teuana ke e raka riki man taian iango aikai. Ngkana e aki karaoa aikai am utu, iangoia bwa tera ae ko na karaoia ni katei iai mwakuri ni kakukurei aikai inanon mweengam.
- Ngkai te utu, baairea te mwakuri ni kakukurei ae kam kona ni uaia ni karaoia. Iango ni kaineti nakon taian iango n iteranibaa 265–340 man ana Boki ni Kairi *Family Home Evening Resource Book* (31106).
- Manga kaoka te bwai n reirei ni iteranibaa 137–39 man *Akea Riki te Wewete ae Kaakawaki nakon, te Reirei* (36123).

TE MWIOKOAKI IBUKIN TE WAREWARE

Wareki raoi koroboki aika inano. Ngkana ko a tia ni mare, wareki ao marooroakin bwaai aikai ma buum.

TAIAN KAKABWAIA MAN TE TATARO N TE UTU

Beretitenti Gordon B. Hinckley

Moan Kauntira n te Moan Beretitentii

E katanoata te Abotoro Bwauro nakon Timoteo:

“Ma ko na ata aei, bwa ane a na roko tai aika kamamate ni boong aika kaitira.

“Bwa a na riki aomata bwa taan tangiriia i bon i rouiia, taan kani mwanemwane, tani kamoamoia, taani kainikatonga, taan taetae buaka te Atua ao taan aki kan iri nanoia aia karo, taan bangaomata, ao taan aki itiaki,

“Taani babakaine, taan tautaua inaomataia, taan winnanti, taan aki tau bangiia, taan tiritiri, taan riba te raoiroi,

“Taan kamwane a te aba, taan tautau aroia, taan nanorieta, taan tangira riki te mwaie nakon te Atua” (2 Timoteo 3:1–4).

Iai kainnanaoan kabouan kakaawakin te kookoaua, te anua ni maiu, ao te katiteuanaaki n ara tai. Ti ngkana ti katei riki bwain maiura man taian tamaroa ake a rangi ni kakaawaki bwa rikirakera ao e na riki bwa te banna inanon taai aika a bibitaki. Te titiraki are e roko iroura bwa, iaa ae ti na moanna mai iai?

I a kakoaua raoi bwa e na riai ni moanaki man ataakin te Atua ao Tamara ae Akea Tokina, n ara reitaki i marenara Nakoina ao Natina, ma te reitaki ma

Ngaia inanon Kinaakin nakoana n uea, ma te tataro ni bubuti ni katoa bong ibukin Ana kakaawakin n ara waaki nako.

I taekinna bwa te manga oki nakon taian tamnei rimoa n te tataro, te tataro n te utu ni mweengaia aomata, bon teuana mai buakon taian bwainaoraki are e na kauarekekei aoraki ake a kamamaara anuan ara botanaomata. Ti aki kona ni kariaa te kakai inanon ara bong, ma inanon roro ao ti kona ni karekea te kakai.

Te roro teuana ke uoua, te tataro n te utu inanon mweenga irouiia aomata aika a Kiritian rinanon te aonaaba bon mwakoron te waaki ni kakukurei n te bong teuana n aron ae te amwarake. N aron ngkai ae e rikirake mamaran are e bon kakaraoaki, te maroro ngkanne are karaoaki iroun te Abotoro are Bauro e kakoaua iai buakakan tein arora.

I namakina raoi te raunnano bwa bon akea ae tau n onean mwiin te kataneiai n te ingabong ao te tairiki n te uaia ni katorobubua—iroun te karo, te tina, ao ataei. Aei, ae e raka riki nakon te rabunan te timanti ae maraurau, ae raka riki tikiraoina nakon te kunnikai ae katinetineaki, ao ni karauaki raoi ni kabaerantaki aron taraia, bon te bwai ae e na kana-koraoa riki ao ni katamaroai taian mweenga.

Bon iai te bwai teuana inanon te kakatorobubua are e na aki botau ma te tamnei are e kabwabwaraaki iroun Bwauro: “e kainikatonga . . . e unuun, ao e karietaata.”

Bon iai te bwai teuana i nanon te kakataneai iroun te karo ao te tina ao ataei n te uaia ni katorobubua bwa e na uotiiarake tabemwaang ake e kabwarabwarai: “aki ongeaba nakoia karo ma tiina, . . . akean te akoakoi ae riai.”

Bon iai te bwai teuana ae rin inanon te marooro nakon te Atua (Deity) are e kabwarabwara aron te katei ae tabe n rikirake nakon aki karinean te aro ao te rikirake nakon te kan riki bwaa taan tangira te kaubwai nakon ae taan tangira te Atua.

Te keerikaaki nakon te riki n aki mimitong, n aron are e kabwarabwara Bwauro, ma te kakarabwarabwa, e bon kamaunaaki ngkai a bootaki kaain te utu ni kakaitau nakon te Uea ibukin te maiu ao te rau ao bwaai ni kabane ake a karekai. Ao ngkai a kaitaua te Uea ibukin temanna ma temanna, ao iai te rikirake n aron te butimwaa ae boou inanon te utu, te karinerine ae boou, ao te nanamakin n tangira ae buubura ibukin temanna ma temana.

E kamatoaki n te koroboki ae tabu bwa ti na riai ni kakarabwarabwa nakon te Uea ae Atuara ni bwaai ni kabane (D&C 59:7). Ao a na akea te bwai teuana ae e na karaeia te aomata are e na kauna iai te Atua, ke akea temanna ae E na karika te un ae korakora, ma ti naake aki kabwarai aia bure mai Irouna (D&C 59:21).

Ni uaia n ururing i matan te Uea ibukiiia ake a karako boon maiuiia, ake a kainnanao, taan bwainikirinaki, ao iai te rikirake, ae e aki rangi n ataaki ma e na kona ni karekeaki, te tangira ibukiiia tabemwaang iaon tangiram ibon iroum, te karinerine ibukiiia tabemwaang, tangiran te kan ibuobuoki ni kainnanaoia tabemwaang. Temanna ae bubuti nakon te Atua buokaia kaain rariikiina ma te raraoma ae bati n aki namakina te kaungaaki bwa e na karaoa te bwai teuana n tii ngaia nakon buokaia kaain rarikina anne. Tera te kakai ae e na riki inanon maiuiia ataein te aonaaba ngkana a kaaki irarikiia oin tabeakinaia ibon iroiia ao ni kaaki ngaiia inanon buokakiia tabemwaang. Te kora are kona n rikirake iai te katantan ao te uaa ae korakora e na unikaki n ae tamaroa ao ni tararuaaki i nanon ana bubuti n te tataro te utu.

I aki ataa riki te kawai teuana ibukin kairikirakean tangiran te aba nakon ae ibukiiia kaaro bwa a na tataro i mataia natiia ibukin te aba are e maeka i aona, n taboa aron taian kakabwaia mairoun Teuaare moan te Rietaata are i aon anne bon te kateimatoaaki inanon te inaomata ao te rau. I aki ataa riki te kawai ae raioi riki ni kateitei i nanon nanoia natira te karineaki ae rangin-kainnanaoaki riki ibukin te kariaiakaki nakon ururingakiia i nanon te tataro ni bubuti ni katoa bong ara taan kairiiri n abara aika a tangiraki ake a uotii rawaawatan te tautaeka.

I uringa noorakin te rongorongon iaon te O ae kaangai, “Te Aba n tataro bon te aba n rau.”
I Kakoauaa aio.

I aki ata te bwai ae e na buoka kamarauan kabean te utu, n aron te kawai ae ataaki e na uota te karineaki nakoia kaaro are e waaki nakon te ongeaba, are e na roota tamnein te rairannano are e na kabuubura kamaunaan aorakin mweenga aika a mweebuaka, nakon ae te uaia n tataro, ni uaia ni kakaotii taian kabwaka imatan te Uea, ao n taboa aron taian kakabwaia mairoun te Uea ao naake a mena ikekei.

I rangi n rootaki n ana rongorongon temanna te mwaane ae e a kaman tia ni mate. E koroboki James H. Moyle nakoia tibuna ni kaineti ma te tataro n te utu ni bon mweengana. E taku: “Ti tuai ni matu imwaaian ae ti katorobubua inanon ara tataro ni bubuti te kakaawakin mai karawa ao te kariaiakaki. A kona ni kakaokoro aron tein taian tautaeka inanon utu nako, ma a kona ni karaioiroaki man . . . tamnein te tataro. . . . Rootakin maiuna man ana iango e karikia bwa e na uota riki maiu ae etieti ibuakoa aomata. E karika te katiteuanaaki, te tangira, te kabwarabure, ao te ibuobuoki.”

N te 1872 ao te Mataniwi n Tautia ae Thomas L. Kane, raoraoia ara aomata ae a rangi n taatangiria ni bongin aia raraoma i Iowa ao n tain rokon te taanga ni buaka ni Karaangan Salt Lake, e manga roko naba mai maeao ma buuna ao uoman natina mwaane. A mwananga nako St. George ma Brigham Young, n toki ni katoa te tairiki ni mweengaia kaain te Ekaretia inanon kawaiia. E korei reireitaan rongorongon bwaai aika riki Mrs. Kane inanon te reta nakon tamana i Philadelphia. Inanon teuana mai buakoa ao e taku:

“Ni katoa teuana te tabo are ti tiku iai ni mwana ngara aei ao ti kakaraoa ara tataro imwiin naba ara katawanou-katairiki, ao ti tataro riki imwain ara kaingabong. Bon akea temanna ae aki bwabwara nanona. . . . Aomata aika Moomon . . . a katorobubua n te tai ae ti teuana, ngke e boobaraaki n tataro te iruwa ae karineaki, ke mataniwiin te mweenga. . . . A kabanea te tai ae uarekeke ni maroorokina anuan te Atua, ma a bubuti ibukin te bwai ae a kainnanaoia, ao a Karaabwaa ibukin bwaai ake E a tia n anganiia. . . . [A] bon kakoauaa bwa te Atua e atai arara aika ti kinaki iai ao nakoara, ao a na bubuti te kakabwaia i aon [temanna te rabwata man arana], . . . I taatangira aio ngkana I a monna n taneiai nako iai.”

O, ngkai aomata ngaira aika ti kona ni kabwanina kaikawakin te mwakuri ni kataneiai aei, are e bon rangi ni kakaawaki nakoia kanoaia ara bwaeniia. Te

tataro n te utu bon ai aron mwakoron aia taromaui ngkai bootaki ni kabane a baireaki n te Umwantabu. Ma te onimaki are e roko man ake te tataro ni bubuti ni katoa bong, a kaitiaka te tano ibukin unikakin te aroka ae boiarara baana, a kamwaimwaa te tano ae mwau ma te ran, ao ni karaoa te uee ae tamaroa, ae taona nako aia utu n te tangira, ao ni maeka inanon te rau temanna nakon temanna, ao ni karaoi araia bwa e na aki mamate atongana ngkai a kabuai rabwataiia inanon ana mwakuri ni ibuobuoki te Atua.

Te utu bon mwakoron te iunite n te botanaomata. Te utu n tataro bon te kantaninga n te botanaomata ae raoiroi riki. “Kam na ukoukora te Uea ngkai e na reke” (Itaia 55:6).

Ti kona ni karaoa riki mweengara bwa e na tamaroa riki? Eng, rinanon karineara ngkai te utu ngaira nakon Bwaai nikabane ni koauan te tamaroa. Ti kona ni karababaa riki te botanaomata ao ni karaoia bwa te tabo ae tamaroa riki bwa ti maeka iai? Eng, man kamatootoaan kororoin taian tamaroa ni maiun ara utu rinanon te uaia ni katorobubua ao ni bubuti n te tataro nakon Teuare moan te Rietaata n aran Natina ae Tangiraki Irouna.

Te kataneiai aei, okiran te taromaui n te utu, e butanako iaon te aba ao n te aonaaba, e na kona ni karikirakea inanon te roro taian aoraki aika a kona n uruakiira. E na manga kaoka te katiteuanaaki, te karinerine irouiia bootaki ni kairake, ao tamnein te kakarabwarabwa inanoiia aomata.

E katanoata te Mataniwii, “Kam na bubuti, ao ane kam na anganaki; kam na ukeuke, ao ane e na reke i roumi; kam na karebwebwe, ao ane e na kaukaki nako imi:” (Mataio 7:7).

I anganiko au koaua bwa ngkana ko karaoa ni koaua te tataro n te utu, ao ko na aki mwananga nako n aki kaniwanganaki. Taian bitaki a na aki waekoa ni kinaki. A kona n rangi tabangaki. Ma a bon riiriki, ibukina bwa te Atua “bon te tia anga kaniwanga nakoia ake a ukoukoria ma te nano-mwaaka” (I-Ebeto 11:6).

Ti bia rangi ni kakaonimaki ni kakatean te tamnei ni katooto i matan te aonaaba n te kataneiai aio ao ni kaungaiia te koraki bwa a na karaoa naba ae aekan aei.

Man te Beberuare 1991 *Ensign*, iteraniba 2–5.

“AI NGAIA ARE I A REIREINAKI”

Unimwaane L. Tom Perry

Man te Kooram n Abotoro ake te Tengaun ma Uoman

Kaaro aika a Tamaroa

E moanaki ana Boki Moomon man taeka aikai: “Ngai, Nibwaai, I a tia ni bungiki irouiia kaaro aika a tamaroa, mangaia are I a tia n reireinaki n aron rabakaun nako tamau” (1 Nibwaai 1:1). Aekara kookoron te aonaaba n aron aekan aei ngkana a bane ni moanaki aia boki n tauan mwiin aroia natin Tamara are i Karawa ma ae titebo ma te taeka ae—n tia ni bungiki irouiia kaaro aika a tamaroa ao I a tia n reireinaki aron rabakau nako mai rouiia.

Ti maeka n taai aika a kakaokoro n rongorongo rimoa, te tai are ana eungkerio iai te Uea e a tia ni manga kaokaki nakon bwaninina. Aia mwakuri korakora ara mitinare e rikirake mwaitiia ao teimatoaia; ai ngaia are; e a reiaikinaki te euangkerio n aekan taetae aika a mwaiti nakoia aba aika a mwaiti riki ao nakon te mwaiti ae raka riki irouiia taan kakauongo nakon are i mwaaina. Ngkai a kateaki uoote ao titeiki ni mwakoron te aonaaba ae korakora, iango aika a tatauraoi a kairaki iroun te tamnei bwa a na karikirakei bwaai ni reitaki ake a kanakoraoa uotakin taian kaeiteti mairouiiia burabeti nakon tanninga aika a

mwaiti, n rakanako riki mwaitiia aomata. Taekan te euangkerio ae raoiroi e kona ni butanako n ae rangi ni korakora bwa e na uota te kantaninga ibukin te rau ae e aki toki nako nanoiia aomata nako.

Maiun te Utu i nanon Kangaanga aika a Korakora

Teuana mai buakon taian rongorongo man te euangkerio bon te reirei n tein te iunite n te utu ae akea tokina. Ti katanoata nakon te aonaaba aron kakaawakin ao bonganan te maiu n te utu, ma e korakora te kaminomino ao te kangaanga ae ti kunea n rikin te aonaaba ni boong aikai e bon riki katanean mwanezana nakon kabuakakaan te utu. Taian namakin inanon mweenga ake a reireinaki ataei ao ni kataneiaaki iai irouia aia karo aika a tatangira a bon kamaunaaki.

Maiun te utu ike a uaia ni marooro ataei iai ma aia karo i nanon te kamatebwai, te takakaro, ao ni mwakuri a tia n oneaki mwii n te katawanou ae baiti karaoana, ni kaka temanna, ni umunaki n te Bwai ni Ummuum are a karaoia i matan rabwatan te terewition. N te1991 Te Bootaki ae Taabangaki n Taian Aba, a bootaki n te kaawa ae Salt Lake, a iangoia bwa memeeeren te kakai inanon te mweenga e a tia n roko n te tia are e karika te kangaanga nakon abara ao a kabanea aia tai ni maroroakina te bwai ae kaeti nakoia. A kakae raoi iaon nimaua boto

ni iango ake a na karikirakei aron reken ana tai te utu ni kona n tokanikai.

Te moan, kakorakoraa te iraorao rinanon te mwakuri ni kakukurei inanon te utu; te kauoua, katei tuua aika a riai ao taian katautau; te kateniua, katea te nano matoa ibon iroum; te kaaua, katei kouru aika a kai reke; te kanimaua, manga rinanoi kabwakan ke kainnanon am utu.

Bwanaaia ara burabeti aika a kakauring ao a kairoro man moanakin te tai bon iai iangoaia aika a kakaawaki. Ngkai ti a tia ni kauntiranaki ao ni kungaaiki, ti riai n rangi ni kakaonimaki nakon oin ara utu nako ao ni kabirimwaakai ara mwakuri ni mitinare bwa ti na uotiia tabemwaang nakon ataakin te koaua ao kakaawakin te iunite n te utu.

A Reiakina te Nakoa ni Karokaro Atam ao Ewa

Ni moan rikin bwaai, ana kaetieti te Uea nakon Atam ao Ewa a kamataataki raoi aron mwiokoaia ngkai kaaro. Oin mwiokoaia a bon kabwarabwaraaki raoi. Imwiin ae a karekei taian kaetieti mairoun te Uea, ti kuneia bwa a iriia Ana kauntira ao n taekina aio:

E kamoamo a te Atua Atam ao E onrake nanona ao ni moana taetaena ni burabeti ni kaineti nakoia utu ni kabane n te aonaaba, n taekinna bwa E kaka bwaiaiki aran te Atua. E taekinna bwa a tia ni kaureaki matana ibukin kabwaraan ana bure—bwa n te maiu aei e na kona n reke irouna te kimwareirei ao bwa e na manga kona n noora te Atua ae maiu. “Ao n te bong are e kakabwaia iai te Atua Atam ao e kanoaiki, ao e moana miina ni burabeti ni kaineti nakoia utu ni kabane n te aonaaba, ao e taku: E na kakabwaiaiki aran te Atua, ibukina bwa man riaon te tua irou ao a kaureaki matau, ao n te maiu aei N na karekea te kimwareirei, ao inanon riki te iriko ao N na manga noora te Atua.

Ewa, are kainnabana, e ongo bwaai aikai ni kabane ao e rangi ni kukurei, n taekinna bwa ngke bon tiaki man riaon te bure irouia, ao a na bon aki kona ni karekea te koraa ao a na bon aki kona n ataa te raoiroi ao te buakaka ao kimwarerein te tia kabooi maiuia ao te maiu ae akea tokina are e anga te Atua nakoia ni kabane ake a ongeaba.

Atam ao Ewa a kakabwaia aran te Atua, ao a karaoi bwaai ni kabane bwa a na ataaki irouiia natiia mwaane ao aine” (Moses 5:10–12).

Reireiia ao Kataneiaiaia Ataei

Eng, bon mai moan bwaai mwiokoaia kaaro bwa a na reiakinia natiia mai buakon ana kaetieti te Uea are e anga nakoia ara moan karo n te aonaaba.

Taian kaotioti ake a karekeaki ngkai e a manga kaokaki te Ekaretia ni boong aikai e a manga kama-toaiki riki nakoia kaaro ni kairoroaki bwa a na rei-reiia ao ni kataneiaia natiia. N te karuabwi ma teniua ni mwakoro n te Doctrine and Covenants, ti kunea te Uea ni katuuaia taari ibukin aki tabeakinakinan raoi mwiokoaia n aia utu. E taekinaki ni koroboki aika a tabu bwa:

Te Uea E a tia n tuangkami bwa kam na kaikawaiia natimi inanon te ota ao te koaua.

Ma a bon aki reireiniia natiia n te ota ao te koaua ni kaineti nakon taian tua, ao temanna ae buakaka e karekea mwaakana ngkai iaoia, ao aio oin bukin marakim.

E angania te tua te Uea bwa ngkana a na kaitiakaki ao a na riai ni baronga raoi oin aia auti, bwa a bati bwaai aika a aki eti inanon aia auti (tara D&C 93:40, 42–43).

Kakaawakin te Bootaki n Utu n te Tairiki

N ririki aika a nako ao e kairoroia kaain te Ekaretia bwa a na kakaraoa te bootaki ni Utu n te tairiki ni katoa wiiki. Ni boong aikai ao te kairoro anne e a tia ni karaoaki inanon mweengaia kaain te Ekaretia. Tairikin te Moanibong e a bon tia ni kaokoroaki bwa te tairiki ibukia utu bwa a na bootaki. Akea te mwakuri ni kakukurei n te Ekaretia ke katabetabe riki tabeua ake a na karaoaki n te tairiki aio. Ti a tia ni beritanaki kakabwaia aika a korakora ngkana a kakaonimaki ara utu ma te babaire aio.

Beretitenti Harold B. Lee e reireinira n te taina:

“Ma ngaia ae kawakina ae iroumi; bwa ngkana e ataaki raoi bairean ana mwakuri ni mitinare Eria, bwa e na rairi nanoia taama nakoia naati, ao nanoia naati nakoia taama; E karaoaki naba n aron mwaitin aio n iteran te aonaaba are teuana n ai aron ae e karaoaki naba ngkana ko a mate. Ngkana ti totokoa ara utu ikai ni kakaraoan te tataro ni utu n te tairiki ao ti kabwaka n tabera ikai, ao e na kanga karawa n taratara ngkana ti kabuai tabeua rinanon oin ara totoko? Karawa e na bon aki riki bwa karawa nikarokoa ti karaoi bwaai ni kabane ae ti kona ni kamaiuia naake e a tia ni karokoa te Uea rinanon ara rinan n utu.”

Imwiina ao e reitianako:

“Ao aron naba, nanoia ami karo ma tinami a riai n rairaki nakoia natimi *ngkai naba*, ngkana iai tamnein Eria ni koaua, ao n aki iangoia bwa e na karaoaki naba nakoia naake a riaon te bwai ae e na tuuka reiakinan te koaua. Kariaia nanomi bwa a na tanrikaaki nakoia natimi, ao n reireiia natimi; ma ko na riai ni karaoia ngkana a bon kairaki n ae tau ao ni kareireiaki raoi. Ao ngkana ko totokoa am tataro n utu n te tairiki, ko bon totokoa naba ana mwakuri

ni mitinare Eria n aron ae e kabwarabwaraaki raoi ngkana ko totokoi nako am mwakuri ni kakaei man rootakin anuam man am iango" (in *Relief Society Courses of Study, 1977–78* [1977], 2; e raonaki n te man n reireiti ae raai).

I aki toki ni iangoi taai aika kakukurei ioura ngke e kairaki ara utu ao a mena natira ni mweengara. I manga kaoka iangoan boong aikai ao ni karaua raoi ni iangoi taian bitaki ake I kona ni karaoi n taian babaire ao taian tararua inanon ara utu ngkana ti karekea te tibwanga bwa ti na maeka riki n te tai arei. Iai uoua taabo ake I tangiria bwa N na kakae mwaaka iaioia bwa N na karikirakea ngkana I manga anganaki riki te tibwanga anne inanon mweengara.

Te moan bon kabanean riki te tai ibukin te buu te mwaane ao te buu te aine n aia bootaki ni komete te utu n reirei, marooro, baaire, ao ni kabutana bwa e na kakoroa riki oin mwiokoia ara karo.

Te kauoua ni kantaninga ae I tangiria, ngkana I kona ni karekea banen ririki aikai, bwa N na kabane riki au tai n au utu. Aio e na ikotaki iai te tataro n utu n te tairiki ae teimatoa, ao ae e nano.

Kairake a Karekea te Tokanikai

Te rawaawata ae bwanin n te baaire ao te katau-raoi ibukin tataron te utu n te tairiki e na aki tiku tii irouiia kaaro. Te kabanea n tamaroa ae I ataia bwa I a tia ni kakoaua iai bon are a taua naba mwakorona ae kakukurei taian kairake.

I taetae nakoimi riikan, taan reirei, ao ibonga aika kam korakora, ao ngkami aine aika kam Tamaroa taraami, Aine aika Akea Buuia, ao Taan Kaniwanganaki bwa kam na karaoa te ibuobuoki bwa kam na tokanikai iaon tain taian tataro n utu n te tairiki. Ni mweenga nako ao ko kona n riki bwa te tia karaoa te raoi n te utu. Imwiin aikai ni kabane, ao ko na karekea ae rangi ni mwaiti man te namakin aei. Ngkana ko kan maeka n te aonaaba n rau, mwakuri ni kamanomano, ao taian tibwanga, te utu are ko karaoa te ibuobuoki nakoina e kona ni kabatiaa riki nakoia ana aomata, eng, ao nakon naba te aonaaba ae bwanin.

I uringa te katooto n aei are e riki n tain motirawan te Kiritimati n teuana te ririki ngke a roko ni motirawa tibura irarikira. N aron karekean te uaia n namakin ni koaua, ti na bairea karekean te bwati ae uarereke bwa e na uaia te mwamwananga. Inanon te bwati ae uarereke ao bon te Tibu te mwaane ao te Tibu te aine ao natiu te mwaane ao natina teniman aika a ikawai. Buun natiu te mwaane e tiku n te mweenga ma kaain te utu ake a kairake riki. I bon kabuta moa te kaa, ao kaainabau e tekateka irarikiu ni karaoa ana mwakuri te tia boborau. Mai bukin te bwati ae uarereke, I ongo bwanaan Audrey, te nati ae

te karimoa, ni marooro ma tamana. Ao e taku, "Au karo, teuana mai buakon ara kouru n te ririki aei bwa ti na bon kabanea Ana Boki Moomon ni kamatebwaia n ara utu. Aio bon kabanean te bong n te ririki. E aera ti aki kabanea ngkai bwa ti aonga n taakete raoi i aon ara tai?"

Ai kamimira te namakin anne n ongora iroun natiu ao natina ake teniman, ngke a ikaruoruo n tatabemaniia ni warekia ni kabaibati te kabanea ni mwakoro ni Moronaai ni katiaa aia kouru ni warekan kanoan Ana Boki Moomon. Uringnga, bon te aine ae te kairake are e karaoa te kaoti aio, tiaki temanna mai buakoia kaaro.

Te Kakaewenako Nakoia Kairake

Bon ngkami rooro aika kam rineaki—ae kam kamaiuaki ibukin te tai ae onoti aei n rongorongoa aomata. Kam karekea ae rangi n tau n anga ae mwaiti riki nakon ikawain ao karikirakean taian utu ake kam mena iai. I kakaewenakoi ngkami bwa kam na keerake inanon ami iunite n ami utu ma te onoti, ao te kimwareirei n tamnein kairakemi bwa kam na karaoa te euangkerio bwa e na maeka ni mweengami. Uringa ana maroro Beretitenti Joseph F. Smith ngke e taku:

"I tangiriia natiu, ao natin Tion ni kabane, bwa a na ataia bwa akea n te aonaaba aei ae e na rangi ni kakaawaki riki nakoia nakon ataakin te Euangkerio ngkai e a tia ni manga kaokaki nakon te aonaaba ni boong aika kaitira rinanon te Burabeti ae Iotebwa Timiti. Bon akea te bwai ae e na kona ni karekea ae raoiroi ibukin kabuaana. Bon akea iaon te aonaaba ae e kona ni kabotauaki ma tamaroan ataakin Iesu Kristo. Ti bon riiai, ai ngaia are, ni kabane kaaro ao tiina i Tion a na tararuai natiia, ao n reiakinia moan tuua n te Euangkerio, ao ni keiaki mwaaka n aron aia kabanea ni konaa ni karekea irouiia karaoan mwiokoia—tiaki n aron korakoran te mitiin, ma ibukina bwa a na kairoroaki bwa a na karaoia, ma kataia bwa a na namakinna inanoiia ataei tamnein te koaua ao kateimatoan tangiran te Euangkerio, bwa a na kona n aki tii karaoa mwiokoia ibukina bwa e na kakukureiia aia karo, ma ibukina bwa e na kakukureiia naba" (in Brian H. Stuy, e karaoaki man te., *Collected Discourses Delivered by President Wilford Woodruff, His Two Counselors, the Twelve Apostles, and Others*, Ka-5 ni kanoa. [1987–92], 5:436).

Kamaiureireia Te Tataro Ni Utu N Te Tairiki

Te tataro ni utu n te tairiki bon ibukiia ni kabane aomata, bwa tao uoman karo n te mweenga, ke temanna te karo n te mweenga, ke inanon te kaai temanna n te iunite n te utu. Taan reirei n te mweenga, ti wewete nakoimi inanon ami kakawari ae teimatoa

bwa kam na kaungaiia ao ni kamaiureireiia taian tataro ni utu n te tairiki.

Ara burabeti ngkai, ae Beretitenti Ezra Taft Benson, e a tia ni manga kauringiira riki aron riain kakaraoan taian tataro ni utu n te tairiki ma bwaina ake a na kawaaka teuana ae te kabanea n tamaroa. E a tia n taekinna:

“Ae e a tia ni iangoaki ibukin kakorakoraan ao katanan te utu, ana buroukuraem n tataro ni [utu] n te tairiki te Ekaretia are e karaoaki n teuana te tairiki ni katoa wiiki bwa e na kaokoroaki ibukiia kaaro ao tiina bwa a na ikotiia natiia aine ao mwaane ni katootobibiia inanon mweengaia. E karaoaki te tataro, anenen taromauri ao kuuna riki tabeua a aneneaki, a warekaki koroboki aika tabu, a marooro-akinaki tabeka man te utu, e kaotaki te taarena, moaan tuua n te eungakerio a reireiaki, n angiin te tai a karaoaki takaakaro ao taian mooi ao amwarake aika a uarereke aika a karaoaki n te mweenga ao a kabutaki” (n Conference Report, Philippine Islands Area Conference 1975, 10).

Bon ara kantaninga bwa temanna n tatabemani-ngkami e na korei taian kaoti aikai n tatabeua ake a karaoaki iroun te burabeti i aon ae bwa tera ae e na riain ni kaairaki i nanon te tataro ni utu n te tairiki.

Imwiina e manga reitia: “Ngkai, aikai taian kaka-bwaia ake e berita iai ana burabeti te Atua ibukiia ake

a na kakaraoa te tataro ni utu n te tairiki te [utu] ni katoa wiiki: ‘Ngkana a ongeaba Aomata Aika a Itiaki nakon te marooro aei, ti berita bwa te kakabwaia ae korakora e na roko imwiina. Te tangira n te mweenga ao te ongeaba nakoia kaaro e na rikirake. E na kariki-rakeaki te onimaki inanoiia kairaken Iteraera, ao a na karekea te mwaaka ni kaaitara ana katikitiki te bua-kaka ao ana kariiri are e na rootiia’ ” (in Conference Report, Philippine Islands Area Conference 1975, 10; tara naba *Improvement Era*, Tuun 1915, 734).

Ti kaungai ngkami ni kabane bwa kam na iriira ana marooro ara burabeti. Inanon taian iunite n taian utu nako rinanon te Ekaretia, manga rinanoa riki te waaki are ko karaoiia ni kaakaraoan taian tataro ni utu n te tairiki aika a teimatoa. Kakaraoan te buroukuraem aei e na kaniwangaea ao e na kama-noingkami ni kaaitarai taian buakaka n ara tai ao e na uotinkami, ni kakatemanna ao ni kabatiaing-kami, nakon te kimwareirei ae korakora man buu-bura riki ngkai ao n aki toki imwiina riki.

E bia kakabwaiiira te Atua ngkai ti kona ni kamaiureireiia ao ni kakorakora te buroukuraem ae buubura kakaawakina aei ngkai ti uaiia ni marooro bwa kaain te utu ngaira.

Man te marooro iroun Unimwaane Perry inanon Eberi 1994 ribo-tin te maungatabu n te Ekaretia (tara Conference Report, Eberi. 1994, 47–51; ke *Ensign*, Meei 1994, 36–38).

ANA EKARETIA
IESU KRISTO
IBUKIIA AIKA ITIAKI
NI BOONG AIKA KAITIRA

